



МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

*Видається з 1997 р.
Виходить 4 рази на рік*

ВІСНИК

АГРАРНОЇ НАУКИ ПРИЧОРНОМОР'Я

СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК 3(42)

Том 1

**Міжнародна
науково–практична конференція
“УКРАЇНА – СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО –
СОТ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА”**

26-28 вересня 2007 року

*Конференція зареєстрована в УкрІНТЕІ
(свідоцтво №600 від 18.12.2006 р.)*

Миколаїв – 2007

Науково-теоретичний фаховий журнал “**Вісник аграрної науки Причорномор’я**” Миколаївського державного аграрного університету.

Редкол.: В.С.Шебанін (гол. ред.) та ін. - Миколаїв, 2007.

Спеціальний випуск 3(42), том 1. – 2007. – 286 с.

Міжнародна науково-практична конференція “**Україна – сільське господарство – СОТ: теорія і практика**”.

До збірника входять матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Україна – сільське господарство – СОТ: теорія і практика”, де розглядались проблеми адаптації та розвитку аграрного сектора економіки до єдиного європейського агропродовольчого ринку, дано критичні оцінки економічним та соціальним перетворенням в аграрній сфері України.

Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського державного аграрного університету.

Протокол № 10 від 26.06.2007 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: *д.т.н., проф. В.С.ШЕБАНІН.*

ЗАСТУПНИК

ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА: *д.е.н, проф. І.І.ЧЕРВЕН.*

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР: *к.е.н., доц. Н.М.СІРЕНКО.*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ВИПУСКУ:

Члени редакційної колегії спеціального випуску: д.е.н., проф. Червен І.І., д.е.н., проф. Топіха І.Н., д.е.н., проф. Куліш М.Ю., д.е.н. проф. Топіха В.І., к.т.н, проф. Бабенко Д.В., к.т.н, доц. Бурковський І.Д., к.т.н, проф. Бабенко Д.В., к.с.-г.н, доц. Ганганов В.М., к.е.н., доц. Клочан В.П., к.е.н., доц. Клочан В.Ф., к.п.н., доц. Карацук Л.М., к.е.н., доц. Потриваєва Н.М., к.е.н., доц. Іваненко Г.М., к.е.н., доц. Вершиніна Л.М., к.е.н, доц..Вишневецька Н.М., к.е.н., доц. Самойлик К.Д., к.е.н., доц. Дубініна М.В., к.е.н., доц. Стройко Т.В.

Адреса редколегії:

54010, Миколаїв, вул. Паризької комуні, 9,
Миколаївський державний аграрний університет, тел. 34-41-72
www.mdau.mk.ua

Свідцтво про державну реєстрацію
КВ №6785 від 17.12.2002.

© Миколаївський державний
аграрний університет

ПЕРЕДМОВА

Сучасна аграрна політика в Україні спрямована на створення необхідних передумов для подальшої трансформації та розвитку ринкової економіки. У процесі вступу України до СОТ важливого значення набуває створення та розвиток організованого аграрного ринку.

Нині в сільському господарстві України продовжує здійснюватися глобальна реформа, що спрямована на інтеграцію аграрного сектору економіки до світового економічного простору. Вона потребує не тільки досконалих економічних відносин, а і нових підходів до організації виробництва та реалізації продукції. Вироблені в аграрному секторі країни продукти повинні бути конкурентоспроможними, бо без цього їх вихід на зовнішній ринок є практично неможливим. На жаль, в цьому напрямку ще багато невирішених проблем.

Саме вирішенню цих проблем присвячено основні положення даного спеціального випуску наукових праць. Їх авторами є наукові співробітники, викладачі вищих навчальних закладів, аспіранти, студенти.

У спеціальному випуску висвітлено такі основні проблеми:

- аграрний потенціал країни, його відтворення та використання в контексті вступу до міжнародних економічних організацій;*
- формування структури ринку і механізмів ефективного його функціонування в міжнародній економіці;*
- стратегії забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах інтеграції до світового співтовариства;*
- інноваційно-інвестиційний розвиток аграрного сектору економіки та його фінансово-кредитне забезпечення.*

Редакційна колегія дякує авторам за представлені наукові висновки та пропозиції.

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Вісник аграрної науки Причорномор'я

Науково-теоретичний фаховий журнал

Видається Миколаївським державним аграрним університетом

Спеціальний Випуск № 3 (42), том 1

2007 р.

**СЕКЦІЯ "АГРАРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇНИ, ЙОГО
ВІДТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ В
КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ"**

УДК 331.5:631.15

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО
НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВСТУПУ ДО СОТ**

*І.Н.Топіха, доктор економічних наук, професор
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті викладено результати аналізу зайнятості населення в Березанському районі Миколаївської області та деякі заходи щодо її забезпечення при вступі України до СОТ.

В статье изложены результаты анализа занятости населения в Березанском районе Николаевской области и некоторые меры по его обеспечению при входе Украины в МОТ.

Політика зайнятості — це сукупність заходів прямого і опосередкованого впливу на соціально-економічний розвиток суспільства загалом і кожного з його членів зокрема. Як відомо, вона має декілька рівнів: загальнодержавний (макрорівень), регіональний і локальний (мікрорівень). Політика зайнятості на макрорівні є визначальною і тому повинна мати комплексний характер і спрямовуватися на досягнення поставлених перспективних цілей в цій сфері:

забезпечення повної і раціональної зайнятості як необхідної передумови реалізації права громадян на працю та досягнення високого рівня життя населення.

Дослідження проблеми формування зайнятості сільського населення обумовлюється ще й тим, що держава і місцеві органи в умовах тривалої економічної кризи і перебудови всієї економічної системи недостатньо приділяли уваги регулюванню цих процесів.

Проблема зайнятості посідає одне з провідних місць у наукових працях вітчизняних вчених: Д.П.Богині, О.А.Бугуцького, В.С.Дієсперова, М.І.Долішного, Л.О.Мармуль, В.М.Петюх, К.І.Якуби та ін.

Але економічна наука та практика України сьогодні ще не мають моделі дієвого механізму впливу на формування зайнятості на селі, адекватного сучасному стану ринкових перетворень. Комплексний та системний підхід до цієї проблеми майже відсутній. Невирішеність проблеми та відсутність належних умов ефективного формування зайнятості зумовили вибір теми наукового дослідження.

У вивченні явища і проблем безробіття велика увага приділяється аналізу його видів. Критеріями вирізнення видів безробіття є причини його виникнення та тривалість, а основними видами безробіття вважають структурне, фрикційне та циклічне безробіття. Виділяють також такі види безробіття як кон'юнктурне, сезонне, приховане, добровільне, вимушене, нормальне, оптимальне, сільське, постійне (тривале) та тимчасове.

Ми провели дослідження основних показників ринку праці господарств Бережанського району Миколаївської області (табл. 1).

З таблиці 1 ми бачимо, що протягом 2004-2006 років кількість громадян, які перебували на обліку в районному центрі зайнятості на початок року, постійно зростала, але на кінець року їх кількість зменшувалася. Також ми бачимо, що в 2006 році зросла потреба в робочій силі, що, звичайно, зменшило навантаження безробітних на одне вільне робоче місце. Такий факт не можна не відзначити як позитивний. Але, зрозуміло, що цих зусиль недостатньо, адже рівень безробіття хоч і зменшується з кожним роком, проте залишається досить високим.

Таблиця 1

**Динаміка основних показників ринку праці
Березанського району Миколаївської області**

Показники	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2006 рік у % до 2004 року
Кількість громадян, які перебували на обліку на початок року, осіб	2260	2602	2818	124,7
Кількість громадян, які перебували на обліку на кінець року, осіб	1136	1177	1117	98,3
в т.ч. безробітні	1134	1165	1099	96,9
Рівень безробіття станом на кінець року, %	7,8	8,0	7,5	96,1
Вивільнення працівників, осіб:				
- передбачалось вивільнити	122	85	52	42,6
- фактично вивільнено	62	41	42	67,7
Знято з обліку всього, осіб	1008	1282	1473	146,1
з них:				
- працевлаштовано	509	660	797	156,6
- оформлено дострокову пенсію	25	10	15	60,0
- пройшли професійне навчання	111	122	113	101,8
- брали участь у громадських роботах	363	490	548	151,0
Потреба у робочій силі на кінець року, осіб	36	27	42	116,7
Навантаження безробітних на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) на кінець року, осіб	32	44	27	84,4

А саме соціальні групи, які склали категорію безробітних, показано в таблиці 2.

На основі даних таблиці 2 ми робимо висновок, що в Березанському районі найвищий рівень безробіття на селі.

Найкращим шляхом розв'язання проблеми зайнятості на селі є інтенсифікація виробництва із збереженням порівняно високої кількості зайнятих у сільському господарстві. Відомо, що однією із найбільш трудомістких галузей сільського господарства є тваринництво. До того ж, переважний розвиток тваринництва сприятиме послабленню характерного для аграрного сектору сезонного безробіття і створить передумови для відтворення робочих місць, а це, в свою чергу, підвищить зайнятість сільського населення.

Ми в ПСП "Дмитрівка" провели кореляційний аналіз залеж-

ності чисельності працюючих від поголів'я великої рогатої худоби (далі – ВРХ). Найпростішою формою кореляційного зв'язку є зв'язок між двома факторами – один з них результативний, а другий – факторний. Такий зв'язок, як відомо, називається парною кореляцією.

Таблиця 2

**Безробіття за окремими соціальними групами
в Березанському районі Миколаївської області**

	Чисельність зареєстрованих безробітних в 2006 р.		2006 рік у % до 2005 року	Одержують допомогу по безробіттю, осіб
	осіб	у % до загальної чисельності безробітних		
Безробітні, всього	1099	100,0	94,3	711
з них:				
- жінки	589	53,6	92,6	382
- молодь у віці до 28 років	256	23,3	97,3	165
- особи, які мають особливі труднощі в працевлаштуванні	188	21,1	98,9	144
- вивільнені у зв'язку зі змінами в організації виробництва	42	2,0	102,4	20
Безробітні особи, які проживають в сільській місцевості	914	83,2	94,7	566

Рівняння кореляції має такий вигляд: $Y = a_0 + a_1 \cdot X$

де Y – залежна змінна (результативна ознака);

X – незалежна змінна (факторна ознака);

a_0 , a_1 – параметри рівняння, причому: a_0 – вільний член; a_1 – коефіцієнт регресії, який показує як змінюється результативна ознака, якщо факторна ознака змінюється на 1.

Якщо вирішити це рівняння, то воно буде мати наступний вигляд:

$$Y_x = 8,245 + 0,249 \cdot X.$$

Абстрагуючись від впливу всіх інших факторів, ми можемо сказати, що коефіцієнт регресії при $X = 0,249$ показує, що із

збільшенням поголів'я ВРХ на 10 голів чисельність працівників зростає на 2 особи.

Тіснота кореляційного зв'язку складає 0,998.

Розрахований коефіцієнт кореляції свідчить про те, що між чисельністю працюючих та чисельністю поголів'я існує дуже тісний зв'язок (за шкалою Чеддока).

$$r_2 = 0,9982 = 0,996 \text{ або } 99,6\%.$$

Розрахований коефіцієнт детермінації показує, що чисельність працюючих в ПСП "Дмитрівка" на 99,6% залежить від чисельності поголів'я ВРХ, а на 0,4% — від інших не врахованих нами факторів.

Також в світлі сучасних подій доцільно було б розглянути вплив соціально-економічних наслідків вступу України до Світової Організації Торгівлі (далі — СОТ) на стан ринку праці України та проблеми, які можуть виникнути в разі вступу. Вимоги до функціонування ринку праці України в умовах вступу до СОТ будуть пов'язані також із вирішенням питання якості робочої сили. Насамперед — це удосконалення механізму професійної підготовки кадрів та підвищення відповідальності роботодавця за належний рівень кваліфікації найманої робочої сили.

Безробіття — це не тільки економічне явище, як може здаватися на перший погляд, а своєрідний синтез економіки, політики, ідеології, моралі даного суспільства.

По суті безробіття є наслідком функціонування господарського механізму, який має внутрішні протиріччя ринкової економіки.

В економічному плані безробіття віддзеркалює невідповідність на ринку праці між відносно великою пропозицією робочої сили і попиту на неї, причому ця невідповідність може бути як у кількісному, так і в якісному відношенні.

Конкретизуючи поняття "безробіття", слід підкреслити, що воно належить до категорії економічно активного населення, тобто безробітні — це особи, які активно пропонують свої послуги на ринку праці, шукають роботу, а не імітують пошук, і це має враховуватися державою при регулюванні економічних відносин зайнятості.

Згідно зі стандартам МОП, до безробітного населення належать всі особи, які досягли певного віку і протягом звітного періоду були без роботи, готові негайно приступити до роботи і активно її шукали. Таким чином, ті, хто хоче одержати статус безробітного в країні з ринковою економікою, повинні відповідати певним критеріям.

Зайнятість населення — наявність оплачуваної роботи. Зайнятість розрізняється за кількома ознаками: тривалістю робочого періоду та рівнем оплати (повна та неповна); кількістю робочих місць, що займає конкретна особа (первинна та вторинна, повна та неповна); реєстрацією (zareєстрована та незareєстрована).

До населення, зайнятого у всіх сферах економічної діяльності, віднесено осіб працездатного віку і старших; підлітків, які протягом року постійно зайняті економічною діяльністю: працювали за наймом на умовах повного (неповного) робочого дня (тижня); роботодавців, що самостійно забезпечували себе роботою, включаючи підприємців; безкоштовно працюючих членів їх сімей; служителів релігійних культів та інших.

До населення, зайнятого в галузі економіки, віднесені робітники та службовці державних, кооперативних і громадських підприємств, установ і організацій; працівники та члени їх сімей і службовці у працездатному віці, зайняті в особистому підсобному господарстві; особи, зайняті у спільних, приватних підприємствах; міжнародних організаціях; фермерських господарствах.

Короткий висновок з проведеного дослідження такий: напругу на ринку праці на селі частково можна зняти за рахунок створення нових робочих місць у тваринництві та удосконалення механізму підготовки кадрів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Г.І. Купалова, В.М. Скупий. Зайнятість на селі. - К. : ІАЕ, 1999. – 44 с.
2. І.Г. Крилова. Економічні засади забезпечення зайнятості сільського населення в регіоні. Автореф. канд. екон.наук.- Миколаїв, 2006. - 18 с.
3. І.Н. Топіха. Економіка аграрних підприємств. - Миколаїв, 2005. - 317 с.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

Л.О.Мармуль, д.е.н., професор

Херсонський державний аграрний університет

Досліджено основні пріоритети аграрної політики державного управління сільським господарством та визначення продовольчої безпеки країни при вступі України до СОТ. Проаналізовано розвиток державної стратегії на основі державних програм регулювання сільського господарства.

Исследованы основные приоритеты аграрной политики государственного управления сельским хозяйством и определение продовольственной безопасности страны при вступлении Украины в СОТ. Проанализировано развитие государственной стратегии на основе государственных программ регулирования сельского хозяйства.

Постановка проблеми. Україна, як і інші країни, що стали на шлях розбудови соціальноорієнтованої ринкової економіки, в останні роки все більше усвідомлюють необхідність вступу до Світової Організації Торгівлі як передумову входження в когорту високорозвинутих країн світу, досягнення високого рівня життя свого народу, що повинно сприяти підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, створення для цього сприятливих умов усередині країни та забезпечення продовольчої безпеки держави.

Стан вивчення проблеми. Проблеми теорії і практики державного управління сільським господарством в умовах вступу України до СОТ знайшли відображення в працях вітчизняних науковців: І.А.Бланка, М.С.Герасимчука, О.В.Мертенса, О.М.Полякова, В.П.Савчука, П.Т.Саблука, М.І.Кисіля, А.С.Філіпченка та інших. Отримано вагомі наукові й практичні результати. Тому питання державного управління сільським господарством в умовах вступу України до СОТ потребує особливої уваги з боку науковців.

Завдання та методика досліджень. Метою нашої роботи є розроблення науково-методологічних основ державного управління

сільським господарством в умовах вступу України до СОТ, а також обґрунтування перспективних напрямів державної політики в аграрній сфері.

Досягнення визначеної мети зумовило розв'язання таких завдань: вивчення основних пріоритетів державної аграрної політики, забезпечення продовольчої безпеки країни, розгляд державних програм регулювання сільського господарства.

Результати досліджень. Ефективна та стабільна робота аграрної галузі є гарантією продовольчої безпеки країни та політичної стабільності у суспільстві. Останній фактор є особливо важливим для України на поточному етапі розвитку економіки, оскільки у країнах Європейського Союзу на продукти харчування витрачається в середньому до 15% сімейного бюджету, а в нашій державі цей показник сягає близько 45%. За таких умов будь-яке підвищення цін на сільськогосподарську продукцію автоматично збільшуватиме соціальну напругу у суспільстві, що є вкрай небажаним для уряду. Крім того, це єдина галузь, що залежить від дії природно-економічних факторів, які дуже важко спрогнозувати та виробити адекватні стратегії щодо нейтралізації їх негативного впливу.

Поряд з цим, на сільськогосподарських виробників значно впливають сезонні коливання цін на сільськогосподарську продукцію (значне зниження на період збору врожаю) та матеріально-технічні ресурси (значне підвищення на періоди проведення сільськогосподарських робіт), що викликає істотну нестачу обігових коштів та внаслідок цього не дає їм змогу використовувати комплексні страхові схеми, укласти ф'ючерсні контракти на постачання матеріально-технічних ресурсів тощо. В результаті сільськогосподарським виробникам недоступні найбільш ефективні інструменти щодо зниження ризиків, що створює тим самим "замкнене коло", з якого практично неможливо вибратися самостійно.

Таким чином, основним пріоритетом аграрної політики на першому етапі повинна стати стабілізація галузі (компонент "стабільність"). Цього можна досягти шляхом розроблення Державної стратегії розвитку аграрного сектора. Основним її принципом має стати формування ефективного конкурентоспроможного агропроми-

слового виробництва, здатного забезпечувати продовольчу безпеку країни та сприяти експорту окремих видів сільськогосподарської та харчової продукції, що позитивно вплине на розвиток економіки держави, якими Україна керуватиметься щодо регулювання аграрного ринку. Крім того, в рамках державної стратегії слід врахувати ті розбіжності, що існують між різними секторами сільськогосподарського виробництва. Наприклад, окремі сектори мають потужний експортний потенціал (зокрема рослинництво), а деякі (такі як тваринництво) поки що потребують захисту з боку держави та проведення структурної перебудови, для того щоб стати конкурентоспроможними відносно іноземних виробників. Таким чином, секторальний підхід дозволить уникнути уніфікації підходів та призведе до запровадження двох основних груп пріоритетів: “розвиток” та “захист/трансформація”. При цьому усі заінтересовані сторони будуть поінформовані про довгострокові перспективи державної політики залежно від того сектора, в якому вони діють та відповідно до цього розробляти власні довгострокові плани.

На підставі державної стратегії регулювання сільського господарства повинні формуватися щорічні програми з надання підтримки сільськогосподарським виробникам та здійснення державних інтервенцій на ринках сільськогосподарської продукції. Ці програми є дуже важливими саме під час діяльності на зовнішніх ринках. Адже грамотно розроблена програма надання державної підтримки допоможе уникнути більшості суперечок в рамках СОТ та уникнути введення санкцій проти нашої країни. Програма здійснення державних інтервенцій сприятиме пом'якшенню надмірних коливань ринкової кон'юнктури та створенню більш передбачуваних умов для сільськогосподарських виробників. На більш практичному рівні кожна з цих програм повинна розставити пріоритети відповідно до тих цілей та завдань, які стоять перед державою на поточному етапі. Одночасно вони повинні містити детальний перелік ресурсів (бюджет), які можуть бути використані на ці цілі, а також включати плани дій щодо реалізації визначених пріоритетних цілей та завдань, за допомогою яких забезпечуватиметься раціональне використання наявних ресурсів у такий спосіб, щоб забезпечити максимально повне їх виконання.

Головним результатом реалізації вищезазначеної стратегії має стати скорочення амплітуди річних коливань внутрішніх цін на сільськогосподарську продукцію, матеріально-технічні ресурси та суттєве здешевлення кредитних ресурсів для села. Останній фактор є дуже важливим для села, бо кредити зазвичай беруть у двох випадках: для започаткування або розширення власного виробництва та коли виникає брак власних ресурсів внаслідок виникнення непередбачуваної ситуації. Саме тому дорогі кредити закривають нашим виробникам шлях до швидкого розвитку бізнесу або до його ефективної підтримки у кризових ситуаціях. Наприклад, у разі наявності більш дешевих кредитів сільгоспвиробникам не доводилося б реалізовувати врожай одразу після його збирання, “збиваючи” тим самим внутрішні ціни, надаючи більше часу для вибору найбільш вигідних варіантів його продажу, що спрощує уряду завдання щодо підтримки стабільних цін на ринку.

Після стабілізації внутрішнього ринку уряду слід зробити відповідні кроки щодо підвищення доходів сільськогосподарських виробників (компонент “добробут”). Враховуючи низьку купівельну спроможність населення на внутрішньому ринку найбільш ефективним шляхом є стимулювання експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішні ринки. Майбутнє членство України в СОТ є дуже важливим фактором, адже для наших виробників відкриваються можливості щодо більш вільного доступу до ринків інших країн.

Грунтуючись на конкурентних перевагах окремих видів вітчизняної сільськогосподарської продукції на світових ринках, сільське господарство слід умовно поділити на дві основні категорії: “зелена” — напрями, які мають експортний потенціал та держава здійснює їх активне просування на зовнішні ринки із застосуванням субсидій з “зеленого кошика” СОТ; “жовта” — напрями, які важливі для забезпечення харчової безпеки країни та зайнятості сільського населення та будуть підтримуватися за рахунок “жовтого кошика” СОТ. Такий розподіл відповідатиме принципам СОТ щодо надання підтримки сільськогосподарським виробникам та сприятиме підвищенню ефективності аграрного сектора, враховуючи наступні передумови.

Застосування “зелених субсидій” саме для експортоорієнтованих галузей є цілком виправданим, тому що відповідно до норм СОТ: “...вони не повинні справляти спотворюючого впливу на торгівлю чи на виробництво...”, що їй потрібно для підвищення конкурентоспроможності цих галузей, які здатні стати локомотивом для розвитку аграрного сектора. До переліку таких субсидій можна віднести фінансування за рахунок коштів Державного бюджету наступних напрямів: поширення сільськогосподарських знань та статистичної інформації по аграрному сектору; вплив на попит на внутрішньому ринку за допомогою здійснення державних інтервенцій: просування експорту сільськогосподарської продукції шляхом пошуку зовнішніх ринків збуту для власної продукції; субсидування кредитів для створення та розвитку комерційних та сімейних ферм; стимулювання та розвиток інфраструктури; охорона навколишнього середовища. Однак будь-яка підтримка експорту повинна ґрунтуватися на одному єдиному принципі: “держава надає лише інформаційну та організаційну підтримку експортерам”. Такий підхід може виражатися у наданні державними установами наступного переліку послуг: підготовка аналітичних матеріалів по ринках сільськогосподарської продукції окремих країн; оброблення запитів споживачів у інших країнах по окремих видах продукції; періодичні публікації пропозицій українських виробників у інформаційних джерелах, до яких мають доступ імпортери з інших країн: створення баз даних вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та надання до них доступу заінтересованим особам; створення баз даних споживачів/імпортерів у інших країнах по окремих видах продукції; координація участі вітчизняних виробників у міжнародних виставках за кордоном тощо.

Ці послуги дозволяють вітчизняним виробникам впевнено орієнтуватися на світових ринках, скоротити час на пошук іноземних контрагентів і зменшити їхню залежність від великих компаній-експортерів. Крім того, така підтримка дає відповідний поштовх до розвитку підприємств та їх виходу на той рівень, коли вони зможуть самостійно отримувати прибуток, не спираючись на допомогу держави. Враховуючи той факт, що прибуткові сільськогосподарські підприємства є постачальниками коштів до Державного бюджету України, це вивільнить додаткові ресурси для надання

державної підтримки там, де вона більш за все потрібна, а саме у галузях, які належать до “жовтої категорії”.

Яскравим прикладом галузі, яку можна віднести до “жовтої категорії”, є тваринництво. Ця галузь є дуже важливою для забезпечення продовольчої безпеки та зайнятості сільського населення. Крім того, її відродження “з нуля” вимагатиме значних коштів на відбудову інфраструктури та часу на відновлення поголів'я і основного стада. У цій ситуації найбільш раціональною політикою уряду буде забезпечення захисту цього сектора, але, на той момент коли Україна вступить до СОТ, в уряді залишиться надто обмежена кількість тарифних та нетарифних інструментів, які дозволені ГАТТ, щоб адекватно захистити цей сектор від дешевого імпорту. Тому у таких умовах у Держави залишається лише один вихід для захисту виробників — надання прямої підтримки галузі. Це дозволить зберегти галузь від знищення, надасть виробникам час та кошти на проведення трансформації та, за умов сприятливої цінової кон'юнктури на внутрішньому й зовнішніх ринках та ефективних дій уряду — врешті-решт виведе цей сектор з кризи.

Таким чином, внаслідок реалізації другого етапу програми (компонент “добробут”), коли сільське господарство стане більш прибутковою галуззю, необхідно розпочинати програму зміни менталітету сільського населення (компонент “екологія”). Як показує досвід багатьох розвинених країн світу, збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва неминуче призводить до збільшення навантаження на навколишнє середовище та негативного впливу на місцеві екосистеми (деградація ґрунтів, зменшення біологічного різноманіття, забруднення хімічними речовинами джерел водопостачання тощо). Тому необхідно проводити на державному рівні політику щодо відповідального ставлення до природних ресурсів. Цього можна досягти шляхом комбінування інформаційних фінансових інструментів (проведенням роз'яснювальної роботи у сільських громадах щодо негативного екологічного впливу інтенсивного сільськогосподарського виробництва на їх життя та наданням бюджетних виплат, метою яких є стимулювання впровадження “екологічно безпечних” технологій у сільському господарстві). Головною метою цього компоненту є формування у сільських мешканців та сільськогосподарських виробників психологічних

установок, орієнтованих на раціональне й економне використання природних ресурсів та недопустимість руйнування навколишнього середовища заради отримання короткострокових вигод.

Головною особливістю наведених даних є взаємне проникнення однієї активної фази в іншу та їх послідовне впровадження після завершення активної стадії (внесення змін у законодавство, їх впровадження тощо). Після цього продовжується робота по кожному з цих напрямів з метою досягнення повного контролю над ситуацією та періодичного отримання оперативної інформації щодо ефективності їх функціонування.

Висновок. Якщо Україна зможе досягти більш стабільного та результативного функціонування власного аграрного сектора шляхом застосування більш ефективних інструментів державного управління, то це сприятиме не тільки підвищенню його прибутковості для вітчизняних виробників, але й зростанню довіри з боку іноземних країн, у тому числі з боку держав-членів ЄС. Тому, як показує досвід нових держав-членів ЄС, така довіра може значно активізувати притік інвестицій з ЄС до нашої країни та, зрештою, дасть Україні можливість стати членом-європейської спільноти.

Таким чином, у результаті вступу України до СОТ мають відбутися трансформаційні зміни у політиці державної підтримки сільського господарства та регулювання продовольчих ринків у напрямі створення умов для посилення конкурентних переваг сільськогосподарської продукції вітчизняного виробництва як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карлова Н., Кобута И., Прокопьев М. и др. Агропродовольственная политика и международная торговля: российский аспект. – М.: Институт экономики переходного периода, 2001. – 162 с.
2. Осташко Т.О. Сільське господарство в умовах СОТ і ЄС. – К.: Інститут сільського розвитку, 2005. – 72 с.
3. Драга Т.В. Про вступ України до СОТ: перспективи і проблеми адаптації аграрної сфери // Економіка АПК. – 2001. – № 11. – С. 125-128.
4. Осташко Т.О. Очікування українського села від СОТ. – К.: Інститут сільського розвитку, 2005. – 40 с.
5. Світова організація торгівлі: перспективи та виклики для України. – К.: Український центр міжнародної інтеграції, 2005. – 108 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО–ГОСПОДАРСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКІВ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

*М.Д.Балджи, кандидат географічних наук
Одеський державний економічний університет*

У статті розглянуто теоретичні аспекти дослідження інституціональної структури регіональних ринків земельних ресурсів, діючих в межах регіонів. Запропоновано перенесення акцентів з державного управління і регулювання цих ринків на місцеве з метою вдосконалення системи раціонального використання природно-ресурсного потенціалу.

В статье рассмотрены теоретические аспекты исследования институциональной структуры региональных рынков земель, существующих в пределах регионов. Предложен перенос акцентов с государственного управления и регулирования этих рынков на местное с целью усовершенствования системы рационального использования природно-ресурсного потенциала.

Ринок землі є невід’ємним сектором ринкової економіки. Його становлення пов’язане з розвитком різних форм власності на землю, перетворенням землі на товар, її капіталізацією. В останні роки на ринках природних ресурсів світу йдуть процеси істотної зміни внутрішньої структури, особливо це стосується інституціональної структури. Поняття “інституціоналізм” в даному аспекті полягає у закріпленні норм, звичаїв у вигляді законів, створенні організацій, установ, тобто інститутів. Інституціональна структура регіональних ринків містить в собі сукупність суб’єктів — підприємств і організацій різних видів власності, що конкурують один з одним за індивідуального споживача, прагнучих до максимального прибутку. Актуальність дослідження регіональних ринків полягає у аналізі не тільки економічних категорій і процесів у чистому вигляді, а й інститутів, які значною мірою визначають ефективність реалізації економічних підходів.

На розвиток нової інституціональної теорії вплинули роботи як закордонних, так і вітчизняних вчених (Р.Коуза, Д.Норта, О.Уільямсона, Т.Еггертсона, В.Гребенникова, О.Іншакова, Р.Капелюшнікова, Г.Клейнера, Д.Львова, В.Макарова,

В.Маєвського, О.Олійника та інших).

Визначаючи роль і місце інституціонального підходу в дослідженні регіональної економіки, О. Іншаков підкреслює, що “основне призначення і зміст економічних інститутів не в тім, щоб бути просто “правилами гри”, а у функціональній організації суспільних взаємодій людей, їх груп і співтовариств. Інститути створюють правила, визначаючи одночасно можливості й обмеження, права й обов’язки, ролі і статуси. Будь-яке ігнорування ролі і значення актуальних інституціональних змін, їхня несумісність зі структурними й організаційними заходами для реформування економіки споконвічно прирікає останню на невдачу” [1].

Функціонування регіональних ринків визначається не тільки попитом та пропозицією, їхньою структурою, але й інституціональною, організаційною структурою, характером взаємин контрагентів. Інституціональна структура ринків, тобто сукупність суб’єктів, що халяють, має галузевий, розмірний і соціальний аспекти. Найбільше значення має розмірна структура, що формується в результаті концентрації і спеціалізації виробництва. Вона характеризується визначеним співвідношенням підприємств різних розмірів. Тип розмірної структури визначається в основному ступенем диференціації галузевої продукції і розміром її ринку.

Інституціональною основою становлення ринкових відносин служить перетворення відносин власності. Оскільки основні виробничі фонди ґрунтовно зношені, найбільш важливу роль як об’єкт власності здобувають ресурси, що виснажуються. Власник джерел сировини може бути упевнений у міцності свого положення не тільки усередині країни, але й на світовому ринку. Справа в тім, що все інше потрібно відтворювати практично заново, і природні ресурси, що тільки виснажуються, можна реально пустити в діло вже зараз. А потім, вичавлюючи з природних ресурсів усе, що можна, нагромадити необхідні ресурси для реконструкції виробничого потенціалу. Тому винакає необхідність у вдосконаленні платності за користування природними ресурсами. В основі системи платежів за користування природними ресурсами повинні лежати відносини власності і владно-господарські відносини з приводу

використання природних ресурсів. Перш ніж розвивати податкову систему, необхідно домогтися однозначного трактування питань власності на природні ресурси. Відносини власності – базові для будь-якої системи розподілу доходів, що є вторинними відносно перших. Плата, що вводиться без прив'язки до відносин чи власності на ґрунті розмитих відносин власності, не має під собою достатньої аргументації.

Формування ринків земель є актуальним шляхом в умовах значних природничих багатств країни і дефіциту засобів для їх раціонального використання й охорони. В зв'язку з цим важливе значення має удосконалення інституціональних змін в структурі регіональних ринків. Проте, процеси формування і специфіка функціонування ринку ще недостатньо вивчені. У теоретичних дослідженнях недостатньо уваги приділено характеристиці ринку як особливої сукупності інститутів, особливостям розвитку ринку у сучасній економіці України, а також оцінці сучасних економічних змін.

Мета даної роботи полягає в дослідженні інституціональної структури ринку землі і виявленні тенденцій його розвитку в Україні. У відповідності з метою в дослідженні ставилися і зважувалися такі завдання:

- дати змістовну характеристику ринку земель;
- уточнити поняття інституту в контексті дослідження ринку;
- виявити загальні й особливі функції ринку;
- створити модель розвитку ринку земельних ресурсів;
- проаналізувати інституціональну структуру ринку і принципи взаємозв'язку його елементів;
- розглянути специфіку розвитку ринку у сучасній економіці України.

Сутність ринку земель знаходить своє відображення в його економічних функціях. Загальними функціями будь-якого ринку виступають: регулююча, інтегруюча, стимулююча, посередницька, інформаційна, ціноутворююча, соціальна. Вони спрямовані на те, щоб направити діяльність інституціональних суб'єктів у русло, найбільш корисне економічній системі в цілому, полегшити налаго-

дження економічних зв'язків і сприяти реалізації цілей суб'єктів ринку.

Ринку земель, як сукупності формальних і неформальних інститутів, притаманні особливі функції, а саме:

- 1) інституційно-координаційна функція, яка полягає в координації діяльності інституціональних суб'єктів ринку, тобто виробників і споживачів, шляхом використання норм і “правил гри”;
- 2) інституційно-розподільча функція регулює асиметричний розподіл інформації, розподіл ресурсів, витрат і вигід від виробництва через обмеження можливих дій і координацію діяльності виробника і споживача;
- 3) інституційно-обмежувальна функція визначає наявність формальних і неформальних інститутів, що приводить до визначеної передбачуваності результатів діяльності інституціональних суб'єктів ринку і обмеженню їх можливих дій, зміні стереотипів поведіння;
- 4) функція специфікації прав власності полягає у дотриманні правил і норм, оформленні контрактів і необхідної документації, що є особливо важливим, оскільки ринок природних ресурсів з'єднує виробників і споживачів до виробництва;
- 5) функція спадкування інституціональних правил і норм шляхом процесу передачі інформації;
- 6) функція соціалізації полягає в засвоєнні культурних норм, в освоєнні ролей, закріпленні традицій і ціннісних орієнтирів;
- 7) функція соціального контролю змушує інституціональні суб'єкти підкорятися прийнятим нормам.

Вивчення особливих функцій ринку природних ресурсів як сукупності дій основних його суб'єктів дозволяє розглянути інституціональну структуру ринку і виявити прямі і зворотні зв'язки між його окремими елементами. До головних компонентів організаційно-економічної структури ринку належать:

- безпосередньо інституціональні суб'єкти (організація як інститут і окремі індивіди) і об'єкти ринкових відносин;
- формальні і неформальні інститути: норми, цінності, ідеї, традиції, звички, принципи і правила, на яких будуються відносини між суб'єктами;
- відносини, у які вступають інституціональні суб'єкти з метою реалізації своїх інтересів на ринку.

Зміни інституційної структури ринку земель можна пояснити, використавши так звану модель еволюційного розвитку, яка виділяє чотири етапи в розвитку організаційної структури видобуваючої промисловості — “зародження — ріст — розвиток — конкурентний ринок”. У рамках даної моделі передбачається, що в міру розвитку ресурсоспоживання і розширення інфраструктури йде поступовий розвиток організації певних галузей від монополій до конкурентних форм, завдяки чому відбувається ланцюгова дезінтеграція в постачаннях і зменшення ролі державного регулювання. Цей процес супроводжується переходом від довгострокових контрактних відносин на незрілих ринках до більш гнучких короткострокових контрактів, і, у кінцевому рахунку, за прикладом нафтової галузі, до прив'язки цін до біржових котирувань. Узагалі, ця модель багато в чому побудована на передумові про те, що ринки земель повинні розвиватися за аналогією з ринками інших природних ресурсів.

Найбільше природне багатство України — земельні ресурси, які складають 45% її загального природно-ресурсного потенціалу. Потенціал земельних ресурсів Миколаївської області складає 19,47% від загальнодержавного значення, Одеської області — 26,64%, Херсонської — 19,63% [2]. Згідно з бальною оцінкою, цей показник відповідно складає 87, 97 і 92, причому загальне значення по Україні складає 100 балів. Аналізуючи складну ситуацію на ринку земельних ресурсів, враховуючи статистичні дані, можна впевнено стверджувати, що території південних областей мають достатній потенціал для розвитку ринку земель.

Таким чином, в результаті дослідження були зроблені такі висновки:

- уточнено поняття інституту в контексті дослідження ринку земель;
- виявлено особливі функції ринку земель;
- визначено роль інституціональних суб'єктів;
- виявлено особливості розвитку ринку земель півдня України;
- виділено тенденції розвитку ринку земель в умовах глобалізації економіки і гуманізації економічних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Уильямсон О. Введение. Природа фирмы. – М.:ДЕЛО, 2001.- 325 с.
2. Статистичний щорічник України. – К.: Консультант, 2006.-575 с.
3. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком. – К.: Вища шк., 2000. – 223 с.
4. Україна. Погляд у XXI століття. – К.: Комп'ютерні системи, 1998.-543 с.

УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

*Н.А.Клименко, кандидат економічних наук, доцент
Національний аграрний університет*

Роботу присвячено теоретичними і практичним питанням управління експортним потенціалом галузей АПК України. Запропоновано новий концептуальний підхід до формування системи експортного потенціалу аграрного комплексу, на його основі розроблено схему взаємозв'язків сукупності потенціалів для підприємств АПК.

Статья посвящена теоретическим и практическим вопросам управления экспортным потенциалом отраслей АПК Украины. Разработана концептуальная модель управления экспортной системой АПК Украины и обоснована структура формирования и оценки экспортного потенциала.

Ступінь розвиненості національної економіки будь-якої країни світу та її місце в світовій економічній системі визначається здатністю до максимального використання внутрішнього потенціалу окремих галузей АПК і створення на його основі маркетингових переваг із ведення економічних операцій за межами країни.

Постановка проблеми. Український сектор сільськогосподарської продукції слабко інтегрований у систему міжнародної торгівлі. Відповідно до дослідження Світового банку, частка експорту сільськогосподарської і харчової продукції у загальному обсязі сільськогосподарського виробництва за останні роки не перевищувала 14% в Україні у порівнянні з 25% в Польщі та 53% в Німеччині та Франції. Інтеграція України до системи СОТ є істотною передумовою для прискорення торговельних та структурних реформ в країні та повного розкриття її власного потенціалу на міжнародних ринках. Проблема стійкого нарощування обсягів виробництва і експортного потенціалу галузей АПК України характеризується підвищеним рівнем складності, тому що вона охоплює агропромислове виробництво, його ефективність, державну політику в цій сфері, демографічні умови, соціально-економічні умови формування ринків агропродовольчої продукції та експорт-

ного потенціалу, тенденції зовнішньоекономічної діяльності тощо [1, 2].

Проблемі формування і практичної реалізації експортного потенціалу України присвячено праці вчених економістів-аграрників. Зокрема, питання оптимізації експортного виробництва в аграрній сфері та удосконалення аграрного менеджменту знайшли своє відображення в наукових публікаціях відомих вчених-економістів В.Г.Андрійчука, В.І.Бойка, П.І.Гайдуцького, В.П.Галушка, Й.С.Завадського, С.М.Кваші, І.І.Лукінова, Б.Й.Пасхавера, М.І.Скрипніченко, С.І.Соколенка, А.Е.Юзефовича, О.М.Шпичака, В.В.Юрчишина та інших.

Актуальність теми дослідження формування та менеджменту експортного потенціалу підтверджується аналізом та висновками узагальнення праць інших вітчизняних і зарубіжних теоретиків з вивчення впливу нових умов господарювання на структуру формування внутрішніх і зовнішніх ринків продовольства в Україні.

У той же час багато сторін її залишаються нерозкритими і потребують вивчення. Це пов'язано з тим, що в нових умовах господарювання створюються принципово інші передумови формування внутрішнього ринку та реалізації експортних можливостей, потребують розробки нові механізми організаційно-економічного супроводження зовнішньоекономічної діяльності в аграрній сфері.

Тому метою статті є висвітлення методологічного ланцюга, що супроводжує оптимізацію експортного потенціалу окремих галузей АПК.

Результати досліджень та їх обґрунтування. Пропонується методика програмування експортного потенціалу АПК регіону, що включає ряд етапів.

На першому — здійснюється програмування урожайності на основі оптимізації ґрунтового живлення та внесення оптимальних норм мінеральних добрив, що забезпечують необхідні приростки до врожаю. На другому — територіальна обмеженість сільськогосподарських земель вимагає, щоб кожний гектар угідь при відповідній

технології давав максимальну кількість продукції для внутрішнього споживання та експорту за межі регіону, тому тут виходимо на можливі валові збори продукції. На третьому — розподіл валового збору по каналам споживання. Ємність внутрішнього ринку характеризується інтегрованою величиною фонду споживання за раціональними нормами, величиною витрат у сільськогосподарському виробництві, природними втратами та резервними фондами, обсягом промислового споживання та переробкою на нехарчові цілі.

На основі розробленої імітаційної моделі визначається характеристика регіону — самозабезпечуючий, схильний до ввозу-вивозу продукції.

Вивчення умов функціонування системи експортного потенціалу та можливостей його управління дало можливість розробити його концептуальну модель. На основі теоретичних положень системного підходу представимо експортний потенціал як складну економічну систему з множиною складових елементів та зв'язків, які в процесі взаємодії забезпечують функціонування системи в цілому.

При цьому менеджмент експортного потенціалу передбачає управління не самим потенційним експортом сільгосппродукції, тобто не станом експортної системи, а змінами цього стану, що передбачає механізм управління, починаючи від організації виробництва, тобто з мікрорівня до оптимізації реалізації товарного потенціалу, тобто до вивчення вимог ринку. Відповідно до цієї концепції була розроблена модель формування експортного потенціалу у середовищі експортера (рис.), що в основі має оптимізацію структури виробництва при обмежених ресурсах (матеріальних та нематеріальних) і відповідно до факторів зовнішнього середовища.

Розроблена в такий спосіб концептуальна модель управління експортною системою АПК України дає можливість обґрунтувати структуру формування експортного потенціалу по окремих видах сільськогосподарської продукції і ефективно управляти нею.

У ринкових умовах нарощування експортного потенціалу розширення виробництва можливе за умови підвищення ефективності ведення

сільського господарства, а це можливо лише на основі введення в аграрний сектор біологічних, технічних, технологічних та управлінських інновацій і оптимізації інвестиційного процесу в галузях.

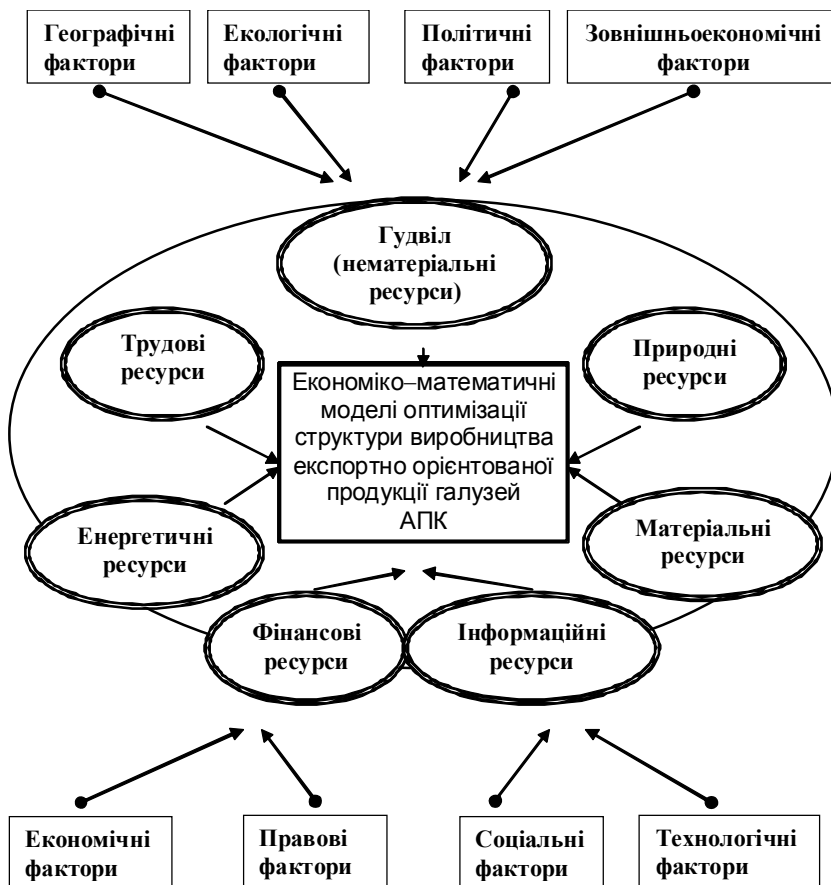


Рис. Модель формування експортного потенціалу у середовищі експортера

Висновок. Проведений аналіз підтверджує, що визнання пріоритетності експортної орієнтації АПК вимагає визначення і розро-

блення перспективних шляхів та засобів практичної реалізації оптимальних агропрограм, які передбачають вдосконалення структури виробництва, матеріально-технічного оновлення сільського господарства, поживлення інвестиційної діяльності в АПК, роздержавлення та приватизації власності, створення нових ефективних форм господарювання й забезпечення їм однакових умов функціонування, вироблення і проведення єдиної державної політики довгострокового розвитку та інтеграції в світове товариство цієї життєво важливої галузі [3].

Наявний агропотенціал надає можливість запровадити інновації в сферах виробництва, а також нарощувати виробництво продукції сільського господарства з орієнтацією на експорт, враховуючи конкурентоздатність, вимоги до якості та екологічної чистоти, рівень світових цін тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик Ю.Д. Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство. – К.: Урожай, 2004. – 18с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрного підприємництва: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2000. – 355 с.
3. Мельничук Д.О., Галушко В.П., Кваша С.М. Основні напрямки агрополітичної інтеграції України до світової організації торгівлі//Аграрна наука і освіта.- 2003.-Том 4.- №1-2.- С.123-130с.

ПЕРЕХІД СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ДО МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ – РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

О.І.Котикова, кандидат економічних наук

Миколаївський державний аграрний університет

У статті визначено особливості позитивного та негативного характеру переходу до моделі сталого розвитку сільськогосподарського землекористування в Україні, що враховує існуючі передумови та такі, що потрібно створити.

В статье определены особенности позитивного и негативного характера перехода к модели устойчивого развития сельскохозяйственного землепользования в Украине, с учетом существующих предпосылок и таких, которые нужно создать.

Зростаючі потреби суспільства в життєвих засобах і ресурсах та одночасно в чистому й екологічно безпечному довкіллі, з одного боку, і обмеженість земельних ресурсів, з другого – висувають на перший план проблеми раціонального використання природно-ресурсного потенціалу землі. В цих умовах важливим завданням науки та практики є дослідження передумов і особливостей переходу сучасного землекористування до моделі сталого розвитку.

Теоретичні основи сталого розвитку суспільства в своїх працях досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а саме: Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С., Шостак Л.Б., Шевчук В.Я., Герасимчук З.В., Прадун В.П., Мельник Л.Г., Шапочка М.К., Тихонов А.Г., Гребенюк Н.В., Грянник О.В., Феденко В.П., Трегобчук В.М., Винокурова Н.Ф., Акімова Т.А., Каринцева А.І., Олдак П.Г., Моріс С., Медоуз Д.Х., Медоуз Д.Л., Замятіна М.Ф., Гузєв М.М., Малявіна А.В., Ісаченко А.Г. та ін.

Однак слід зазначити, що багатовекторність проблеми, загострення екологічної кризи у вітчизняному землекористуванні зумовлюють необхідність подальшого поглиблення досліджень.

Вивчення досвіду світової економіки формування та реалізації

моделі сталого розвитку з метою використання його в Україні набуває особливої актуальності в період соціальної та екологічної кризи в державі і потребує глибоких досліджень теоретичних та прикладних аспектів цієї проблеми. Досягнути сталого розвитку можна лише спільними зусиллями усіх держав, проте реалізувати концепцію сталого розвитку повинна кожна окрема країна, з урахуванням специфіки та можливостей переходу до зазначеної моделі.

Визначення особливостей та передумов переходу до моделі сталого розвитку землекористування в Україні, на нашу думку, є доцільним за такими ознаками: ґрунтово-кліматичні, соціальні, економічні, екологічні та політичні умови.

В даній роботі ми зупинимось детально на визначенні особливостей та передумов переходу до моделі сталого розвитку землекористування в Україні в еколого-економічному аспекті.

Значення земельних ресурсів в житті суспільства визначається тим, що на їх використанні формується майже 95-97% обсягу продовольчого фонду та 2/3 фонду товарів споживання. Частка земельних ресурсів у складі продуктивних сил України становить понад 40%. У ресурсній забезпеченості соціально-економічного розвитку нашої держави земля складає 40-44%, виробничих фондів та оборотних засобів — 20-21%, трудових ресурсів — 38-39% [1].

Земельний фонд України характеризується надзвичайно високою його господарською освоєністю. Частка земель у природному стані становить близько 8% від загальної, що не відповідає світовим стандартам. Перш за все, Південне узбережжя Криму та Гірський Крим, Українські Карпати тощо. До господарського використання залучено більш як 92% її території. За щільністю населення Україна наблизилася до середньоєвропейського рівня [2].

Розораність земельного фонду в Україні значно перевищує аналогічний показник у переважній більшості країн світу. Питома вага ріллі в сучасній структурі земельного фонду України досягає 54,4%, а в 1994 році цей показник становив 59,6%. Для порів-

няння в США цей показник в 1994 році становив 19,8%, у Франції – 32,1%, у Великобританії – 24,8%, Польщі – 44,2% (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Характеристика сільськогосподарського використання земельного фонду в Україні та деяких країнах світу

Країна	Загальна площа земель, млн га	Площа сільгоспундів, млн га	Сільськогосподарська освоєність території, %	Пілля, млн га	Позаність території, %	Позаність сільгоспундів, %	Сінокосії пасовища	
							площа, млн га	% до загальної площі сільгоспундів
Україна	60,4	41,9	69,4	33,3	59,6	85,9	7,5	17,9
Китай	959,7	495,8	52,4	92,5	9,6	18,7	400,0	80,7
Австралія	771,3	461,7	59,7	47,0	6,1	10,2	414,5	90,0
США	936,4	426,9	45,6	185,7	19,8	43,5	239,2	56,0
Росія	1707,5	219,6	12,9	130,3	7,8	60,6	75,0	34,2
Канада	997,1	73,4	7,4	45,4	4,6	61,9	27,9	38,0
Франція	55,2	30,2	53,0	18,3	32,1	60,6	10,6	35,1
Польща	32,3	18,7	57,9	14,3	44,3	76,5	4,1	21,9
Великобританія	24,5	17,1	69,8	5,9	24,1	34,5	11,1	64,9
Німеччина	35,7	17,3	48,5	11,8	33,1	68,2	5,3	30,6
У світі, разом	13381,6	4846,1	36,2	1345,3	10,1	27,8	3395,3	70,1

Примітка. Складено за даними ФАО (1994)

Якісний стан земель залежить від механічного складу ґрунту (глинисті, суглинисті, супіщані), еродованості (слабо, середньо, сильно еродовані), кислотності, скелетності тощо (табл. 2).

Слід мати на увазі, що, як показують дослідження, щорічне зростання площ еродованої ріллі досягає в цілому по Україні 60-80 тис. га. Екстраполяція на аналогічні за морфометрією поверхні території із застарілими матеріалами обстежень ґрунтів дозволяє скорегувати показники, що характеризують площі земель де проявляється водна ерозія.

Таблиця 2

**Розподіл земель України за якісним станом ґрунтового покриву,
у % до загальної площі (станом на 1 січня 1996р.)**

Ознака або показник стану	Сільськогосподарські угіддя	в т.ч. рілля
Механічний склад ґрунтів		
Глинисті	18,1	15,7
Суглинисті	40,1	32,6
Супіщані	6,5	4,6
Засолені ґрунти	3,0	1,5
Кислі ґрунти	18,5	15,7
Перезволожені ґрунти	3,2	2,8
Заболочені ґрунти	3,1	1,3
Кам'янисті ґрунти	1,0	0,4
Дефляційно небезпечні ґрунти	33,4	28,5
Піддані водній ерозії	3,5	2,8
Піддані разом вітровій і водній ерозії	22,9	18,3
Групи ґрунтів без ознак погіршення	10,8	9,4

Примітка. Складено за даними Держкомзему України

Дослідження показують, що еродовані ґрунти в складі орних земель становлять 36% (проти 32% за офіційним обліком), або 1 1,7 млн. га [3].

Україна характеризується високородючими ґрунтами. Як видно з таблиці 3, середньозважений вміст гумусу в орних ґрунтах України істотно відрізняється порівняно з усіма суміжними країнами і складає 3,25% (табл. 3) [4].

Україна за показником середньозваженого вмісту гумусу знаходиться на 4 місці. Саме в Україні зосереджена лівова частка чорноземів світу. В складі ріллі України чорноземи складають 60% площі. Серед інших переважають ґрунти темного кольору, що характеризує їх значну родючість (сірі лісові і каштанові), і лише 15% ріллі приходить на дерново-підзолисті ґрунти. Останні відносно малогумусні, хоча це аж ніяк не виключає можливості їхнього високоефективного використання.

Таблиця 3

Середньозважений вміст гумусу в орних ґрунтах

Країни	Середньозважений вміст гумусу, %	Вміст гумусу менше 2%, % до обстеженої площі	Країни	Середньозважений вміст гумусу, %	Вміст гумусу менше 2%, % до обстеженої площі
Азербайджан	1,93	63,4	Латвія	2,06	6,1
Білорусія	2,01	50,2	Молдова	3,27	81,0
Вірменія	3,92	10,6	Росія	4,18	17,4
Грузія	3,08	28,9	Таджикистан	1,00	100,0
Естонія	3,25	19,7	Туркменія	0,56	100,0
Казахстан	3,22	22,8	Узбекистан	1,08	90,7
Киргизія	1,96	58,4	Україна	3,25	14,7

* по зменшенню значення показника

** по збільшенню значення показника

При застосуванні високих технологій використання таких ґрунтів дозволяє одержувати врожай зернових 100-120 ц/га і більше [4].

Проведені дослідження показали:

1) Україна, порівняно з іншими державами, має ряд особливостей, які мають негативний вплив:

- переважне застосування екстенсивних методів економічного розвитку;
- найвищий в світі рівень господарського освоєння території;
- відсутність належної екологічної інфраструктури;
- технічна відсталість очисних споруд;

- науково-технологічна відсталість;
- висока частка земельних ресурсів у складі продуктивних сил країни;
- неможливість подальшого розширення площ сільгоспугідь;
- низький рівень продуктивності використання землі;
- стала тенденція до погіршення якості ґрунтів в результаті дії антропогенних факторів (деградація земель);
- високий рівень забруднення ґрунтів;

2) в Україні ще не створено необхідні передумови переходу до моделі сталого розвитку землекористування, з цією метою необхідно вирішити проблеми:

- науково-технічне та технологічне забезпечення сучасного землеробства;
- формування ефективної системи впровадження досягнень НТП;
- зниження ресурсоспоживання сучасного технострою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорогунцов С.І., Новоторов О.С., Ніколаєнко Т.С. Оцінка земельно-ресурсного потенціалу України і проблеми забезпечення його ефективного використання. – К.: РВПС України НАН України, 1999. – 82с.
2. Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Ліанова Е.М., Шевчук В.Я. Україна: проблеми сталого розвитку. – К.: РВПС України НАН України, 1997. – 148с.
3. Моніторинг природних комплексів. С.І.Кукурудза, Н.О.Гумницька, М.С.Нижник та ін. // Вид-во Львівського університету, 1995. – 142 с.
4. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні. – К.: Видавництво Раєвського, 1997. – 178с.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІДНОСНО СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ

*І.Г.Крилова, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Висвітлено сутність поняття "рівень життя", визначено основні показники для його характеристики. Проведено аналіз сучасного стану рівня життя населення України.

Освещена сущность понятия "уровень жизни", определены основные показатели для его характеристики. Проведен анализ современного уровня жизни населения Украины.

Постановка проблеми. Ринкові перетворення в Україні призвели до погіршення рівня життя переважної частини населення. В сучасних економічних умовах зайнятість ще не гарантує захист від бідності. Відмітимо, що за рівнем бідності Україна випереджає країни Європейського Союзу майже в 3 рази. Вступ України до ЄС вимагає поліпшення якості соціальних стандартів до рівня економічно розвинутих країн, зокрема рівня добробуту населення.

Вивченням даної проблеми займаються відомі вчені-економісти: І.Бондар, Є.Бугаєнко, І.Гнибіденко, П. Левін, Е.Лібанова, В.Мандибура, Л. Ткаченко, Г.Філюк та багато інших. Проте на сьогодні залишаються дискусійними і актуальними питання соціально-економічних наслідків вступу України до СОТ на рівень життя населення, а також наближення його до світових стандартів.

Цілі статті. Визначити основні показники рівня життя населення та порівняти їх із світовими стандартами.

Результати дослідження. Для оцінки рівня життя населення статистичною комісією ООН рекомендовано такі групи показників: демографічні характеристики населення; показники доходів населення; показники витрат і заощадження; показники споживання населенням матеріальних благ та послуг; показники забезпеченості населення житлом і предметами довготривалого користування; показники зайнятості і безробіття; показники умов праці населення; показники вільного часу; показники освіти, охорони здоров'я,

культури, спорту, туризму і відпочинку.

Доход є одним з основних показників, що характеризують рівень життя населення. Україна в порівнянні зі світовими, у тому числі європейськими стандартами, відстає за показником середньорічного доходу на душу населення. Так, якщо у країнах ЄС цей показник становить в середньому 20 тис. дол., то в Україні (2005 рік) лише 6076,7 грн. (близько 1203 дол.), тобто 100 дол. на місяць, або 3,3 дол. на день. Асоційоване членство в ЄС передбачає середньорічний дохід на душу населення на рівні 10 тис. дол.

У більшості країн на основі розподілу населення за рівнем середньодушових грошових доходів і зіставлення його з величиною прожиткового мінімуму визначають коефіцієнт бідності. Характерною ознакою бідності є те, що мінімальний грошовий дохід не досягає прожиткового мінімуму. У 2006 році рівень бідності залишався достатньо високим і охоплював 28,4% загальної чисельності населення. За межею бідності перебувало близько 11,3 млн. осіб з 46,9 млн. осіб, майже 24% працюючих одержували заробітну плату нижчу за прожитковий мінімум [1]. Частка населення із середньодушовими грошовими витратами на місяць нижчими прожиткового мінімуму (423 грн. в 2005 році) становить 64,0%.

За світовою практикою і логікою трудових відносин працюючі громадяни об'єктивно не можуть бути бідними, а їх заробітна плата має забезпечувати поточні соціальні виплати, надходження коштів до місцевих бюджетів та створювати запас коштів для майбутніх пенсій. Необхідно звернути увагу на те, що заробітна плата в Україні на сьогодні не виконує своєї основної відтворювальної функції, існує значна її галузева диференціація, особливо в бюджетній сфері. В 2006 році найвищі розміри заробітної плати мають працівники фінансової сфери, державного управління, авіаційного транспорту, промисловості, будівництва (від 2131 грн. до 1273 грн.), тоді як у грудні 2006 року більш ніж третині штатних працівників сільського господарства було нараховано заробітну плату в розмірі, не вищому за мінімальний рівень (400 грн.).

Близько 20% працівникам освіти, охорони здоров'я та соціальної допомоги — в межах прожиткового мінімуму для працездатних осіб (505 грн.) [2]. Дослідження, які проводились у країнах-кандидатах у члени ЄС показали, що економічне зростання в них почалося, коли рівень середньомісячної заробітної плати перевищив 300 дол. До того ж, питома вага витрат на оплату праці у собівартості продукції в Україні на сьогодні становить близько 14%, тоді як, згідно з європейськими нормами, має бути на рівні 30-35%. Принципово важливо, щоб розмір мінімальної заробітної плати було встановлено на рівні, не нижчому від базового соціального стандарту — прожиткового мінімуму для працездатних осіб (у квітні 2007 року різниця між ними становить 141 грн.). За прогнозними оцінками, мінімальна заробітна плата може досягти 90% установленого прожиткового мінімуму для працездатних осіб у 2008 р., а повністю ці показники зрівняються у 2009 р. За експертними оцінками, мінімальна заробітна плата повинна становити 2-2,5 прожиткового мінімуму, а співвідношення між розмірами мінімальної та середньої заробітної плати має бути 1:3. Отже, низькі стандарти оплати праці були і залишаються однією з головних проблем неякісного рівня життя населення для більшості працівників України.

Перевищення одержаного мінімального грошового доходу над величиною прожиткового мінімуму дає можливість накопичувати (заощаджувати) кошти. Заощадження є важливим показником добробуту і як інвестиційний ресурс займає проміжне місце між сукупними доходами та витратами (споживанням). В умовах низьких середніх доходів на одного мешканця основна їх частина витрачається на споживання. Витрати на придбання продовольчих товарів в структурі сукупних витрат домогосподарств України в 2005 р. становлять 61%, що згідно з теорією Енгеля (закон розподілу доходів, за яким чим бідніша сім'я, тим більша частка витрат на їжу) є показником бідності, а витрати на оплату житла та комунальних послуг — 6,4%. Тоді як у Великій Британії витрати на продовольчі товари становлять до 30% усіх споживчих витрат сімей, у Франції й США 20-22%.

Особливу увагу треба приділити соціально-економічним наслідкам вступу України до СОТ на стан ринку праці. За період 2001-2005 рр. зростання чисельності зайнятих відбувалося в основному за рахунок таких видів діяльності: торгівлі та сфери послуг, операцій з нерухомістю. При цьому зростали в першу чергу обсяги самозайнятості, а не праці за наймом. У промисловості в 2005 р. було зайнято близько 30% від середньорічної кількості найманих працівників (як практично і в усіх європейських країнах від 16-30%), а в сільському господарстві – 10%. Тоді як у країнах ЄС частка зайнятих в цій галузі становить 2-5%. Серед позитивних сторін щодо зайнятості при входженні України до СОТ можна виділити підвищення попиту на робочу силу на окремих підприємствах за умови випуску конкурентоспроможної продукції та розширення обсягів виробництва. У вигравші будуть галузі і виробництва, що орієнтовані на зовнішній ринок, іноземні компанії, а найбільше відчують негативну сторону підприємства, що орієнтовані на внутрішній ринок. Дослідження, проведені Мінпраці стосовно вивчення думки роботодавців щодо можливостей вступу до СОТ, показали, що 62% опитаних керівників вважають, що існує великий ризик вивільнення працівників. Особливо це стосується підприємств сільського господарства, обробної промисловості, машинобудування, легкої промисловості, виробництва електроенергії, газу і води.

Програма розвитку ООН аналізує статистику у країнах-членах ООН та оцінює стан людського розвитку за тривалістю життя, рівнем освіти та прибутками. При цьому розраховується індекс людського розвитку, який дає змогу порівняти можливості рівня життя у різних країнах світу. Так, у 2006 році Україна посідає 77 місце, тоді як Норвегія – перше, США – 8, Франція – 16, Польща – 37, Росія – 65. За тривалістю життя Україна посідає 113 місце (середня тривалість – 66 р., тоді як у Франції близько 82 р.), за рівнем освіти – 11, за рівнем ВВП на одиницю населення – 85 серед 177 країн. Це свідчить про те, що рівень сучасного життя більшої частини населення України не відповідає світовим стандартам, а досягнення такої відповідності в

найближчу перспективу є проблематичним.

Висновки. В ході проведеного дослідження встановлено, що сучасний стан рівня життя населення України не відповідає в повному обсязі світовим стандартам, а входження України до СОТ у короткостроковий період не покращить цей показник, так як існує можливість зростання безробіття. Для підвищення рівня життя населення необхідно вдосконалювати структуру вітчизняного виробництва, яка буде орієнтована на використання висококваліфікованої і якісної робочої сили, підвищення продуктивності праці, внаслідок чого є можливість досягти європейського рівня заробітної плати і доходів населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнібіденко І. Соціальному діалогу – сучасне наповнення // Праця і зарплата. – 2007. – № 3. – С. 4.
2. Ткаченко Л. Заробітна плата на тлі соціальних стандартів // Праця і зарплата. – 2007. – № 21. – С. 4.
3. Статистичний щорічник України за 2005 рік / Державний комітет статистики України; за редакцією О.Г. Осауленка- К.: Консультант, 2006.

ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

О.А.Мамалюк, асистент

Миколаївський державний аграрний університет

Сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. В статті розглянуто основні проблеми раціонального використання земельних ресурсів Миколаївської області.

Современное использование земельных ресурсов Украины не отвечает требованиям рационального природоиспользования. В статье рассматриваются основные проблемы рационального использования земельных ресурсов Николаевской области.

На значній частині регіонів України особливої гостроти набули проблеми забруднення та порушення земель, які призводять до деградації ландшафтів і неправильного проведення гідротехнічної меліорації (осушення і зрошення).

Проблеми раціонального використання, охорони і відтворення земельних ресурсів на даний час набули особливої актуальності і стали предметом поглиблених досліджень. Цій проблемі присвятили свої роботи ряд вчених, серед яких слід відмітити: В.В.Докучаєва, І.М.Горбача, М.А.Хвесика, Л.Г.Мельника, О.П.Кулаковського, А.С.Лисенького, В.Русана, С.Осипчука, В.М.Ганганова, О.І.Котикову, В.Кривова та ін. Проте в їх наукових працях немає чіткого визначення проблем раціонального землекористування на рівні певного регіону.

За площею та біопродуктивним потенціалом земельного фонду Миколаївська область є однією з провідних областей України. Станом на 1 січня 2006 року земельний фонд області становить 2458,5 тис. га, з них землі сільськогосподарського призначення — 2060,1 тис. га. Наші землі є одними з найкращих у Європі. За землезабезпеченістю населення серед розвинених країн світу Україна посідає третє місце. В середині 60-х років землезабезпеченість становила понад гектар, нині — лише 0,8 га, у тому числі ріллі — 0,65 га. По області на одного жителя припадає 1,65 га сільськогосподарських угідь, з них ріллі — 1,35 га [1].

Україна утримує 2,4% світової площі орних земель. Рівень розораності території України становить 55,6% (для порівняння у Німеччині, Франції, Великобританії цей показник не перевищує 32%) [2].

Внаслідок екстенсивного землеробства сільськогосподарська освоєність території області становить 83,8%, що на 13 відсоткових пунктів більше, ніж в Україні, розораність території — понад 69%, а лісистість — трохи більше однієї чверті лісистості України, що у порівнянні із земельними фондами провідних держав світу є надзвичайно високою. Розораність сільськогосподарських угідь в розрізі районів Миколаївської області коливається від 60 до 85 відсотків [3].

На початок 2002 р. площа порушених земель України складала 161,3 тис. га, відпрацьованих — 43,5 тис. га. По Миколаївській області у 2005 році площа порушених земель складала 2976 га, а площа відпрацьованих земель — 1529 га, що відповідно на 1,5% і 3,6% менше, ніж у 2003 році. Україна має значні резерви чорноземів, які складають основу сільськогосподарського виробництва [1].

Починаючи з 1993 року, у ґрунтах України на 75% площі сільськогосподарських угідь склався негативний баланс гумусу, який у 2-3 рази перевищує допустиму норму. Як і в інших областях України, у Миколаївській області процес втрати гумусності прогресує. У 80 роки ХІХ століття, за дослідженнями професора-ґрунтознавця В.В. Докучаєва, на території, де знаходиться Миколаївська область, ґрунти мали 8-10% гумусу. У 1915 році ґрунти півдня Херсонської губернії (куди входила Миколаївська область) мали 5,7% гумусу, в 1934 році дослідники Українського інституту агроґрунтознавства показали 5% наявності гумусу в ґрунтах півдня України. Найбільший вміст гумусу у ґрунтах Владіївського (5,3%), Кривоозерського (4,9%), Доманівського (4,6%), Первомайського (4,5%), Арбузинського (4,5%) районів, найменший - у ґрунтах Очаківського (2,6%), Жовтневого (2,8%), Березанського (3,1%), Снігурівського (3,2%) районів [3].

Антропогенно-техногенний вплив на навколишнє середовище постійно збільшується, що призводить до деградації ґрунтового покриву. Однією з ознак деградації земель є ерозія ґрунтів. Протягом останніх 25 років площа еродованої ріллі України розширилась на третину і щорічно зростає на 90-100 тис. га. Внаслідок цього з ґрунтів щорічно виноситься величезна кількість поживних речовин (11 млн. т гумусу, 0,5 млн. т азоту, 0,4 млн. т фосфору, 1,7 млн. т калію) [4].

Через ерозійні процеси площа ярів області перевищує 7,1 тис. га, а площа деградованих та малопродуктивних земель становить 295,5 тис. га.

В області на схилах в 1-2⁰ розміщено 25,4% орних земель, на схилах в 2-3⁰ – 9,9%, на схилах в 3-5⁰ – 5,5% і на схилах більше 5⁰ – 1,3%. Як свідчать наведені дані, майже половина (42,1%) орних земель знаходяться на ерозійно небезпечних площах. У зв'язку з цим середньорічний змив в області становить 13,3 т/га [3].

Згідно з прогнозом Інституту спостережень за станом світу (Нью-Йорк), при існуючих темпах ерозії та знеліснення до 2030 р. родючої землі на планеті стане менше на 960 млрд. т, а лісів – на 440 млн. га. Нині на кожного жителя планети припадає в середньому по 0,28 га родючої землі, а до 2030 р. площа зменшиться до 0,19 га [4].

Небезпечною проблемою залишається забруднення ґрунтів викидами автомобільного транспорту, до складу яких входять такі шкідливі сполуки, як бенз(а)пірен – сильний канцероген та токсичний свинець. Вміст цих сполук у ґрунтах приміагістральних зон у 2,5-3 рази перевищує гранично допустимий рівень.

Наслідком високої господарської освоєності земельного фонду без належних заходів щодо його охорони і відтворення як виробничого ресурсу є порушення екологічно допустимого співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що негативно впливає на стійкість агроландшафту, призводить до прогресуючої деградації земель, створює загрозу екологічній безпеці області.

Отже, всі землі потребують захисту та охорони від негативних процесів, забруднення і погіршення екологічного стану. Виникає необхідність у підвищенні ефективності раціонального використання та охорони земельних ресурсів зумовленої, по-перше, скороченням площі сільськогосподарських угідь у розрахунку на одного жителя України. По-друге, значну шкоду землі завдає водна та вітрова ерозія. По-третє, інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, необґрунтоване та некваліфіковане застосування засобів хімізації, меліорації та механізації призводить до погіршення агрономічних якостей ґрунту через знищення гумусу в ньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сільське господарство Миколаївщини. Статистичний збірник. – Миколаїв, 2005. – 261 с.
2. Хвесик М.А. Економіко-правове регулювання природокористування. – К.: Вища школа, 2004. – 364 с.
3. Рішення Миколаївської обласної ради від 16 березня 2007 року № 4 Програма розвитку земельних відносин у Миколаївській області на 2007 – 2010 роки// Рідне Прибужжя.- 2007. – 14 квітня.
4. Осипчук С. Про охорону земель в Україні // Землепорядкований вісник. – 2006. – № 2.

УДК 331.5.024.5:338.432(477.73)

ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРА РЕГІОНУ

Н.В.Прижигалінська, асистент

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглядаються проблеми формування кадрового потенціалу аграрних формувань Миколаївської області. Обґрунтовано низку шляхів вирішення проблем, яка сприятиме належному формуванню та розвитку кадрового потенціалу аграрного сектора.

В статье рассматриваются проблемы формирования кадрового потенциала аграрных формирований Николаевской области. Обоснован ряд путей решения проблем, внедрение которых будет оказывать содействие надлежащему формированию и развитию кадрового потенциала аграрного сектора.

Реалізація стратегії аграрної політики щодо забезпечення достатньої безпеки країни, нарощування обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції, створення селянам умов для вільного вибору видів виробничої діяльності, оздоровлення економічного стану сільськогосподарських підприємств, активізації інвестиційної діяльності та розв'язання соціальних проблем села значною мірою залежить від ефективності використання кадрового потенціалу сільського господарства. З огляду на викладене, а також на ситуацію, що склалася в системі управління персоналом новостворених аграрних підприємств, дослідження формування кадрового потенціалу аграрного сектора конкретного регіону є надзвичайно актуальною науковою прикладною проблемою.

Мета даної статті полягає у визначенні шляхів розв'язання проблем формування та розвитку кадрового потенціалу сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах розвитку Миколаївської області.

Теоретико-методологічні аспекти кадрового забезпечення аграрного виробництва висвітлювали Д.П.Богиня, О.М.Бородіна, С.О.Гудзинський, Є.В.Маслов, П.Т.Саблук, В.В.Юрчишин, К.І.Якуба і ін. Проте їх праці, розкриваючи загальні наукові положення проблеми, залишають поза увагою питання розвитку

кадрового потенціалу аграрних підприємств конкретних регіонів України у контексті подовження системної кризи аграрної політики та поглиблення процесів депопуляції села.

Одним із вирішальних факторів підвищення ефективності сучасного вітчизняного сільськогосподарського виробництва є покращення забезпеченості аграрної сфери ресурсами живої праці. Фізичні та інтелектуальні здібності людини виступають основною рушійною силою виробництва, незалежно від організаційно-правової форми його здійснення.

Кадрова політика підприємства, формуючи вихідні положення розвитку його кадрового потенціалу, являє собою генеральний напрям роботи з кадрами, і включає сукупність принципів, методів, форм, цілей і завдань, спрямованих на збереження та зміцнення високопродуктивного колективу, здатного своєчасно реагувати на вимоги ринку, виходячи зі стратегічної місії організації [1].

Кадрова політика учасників аграрного ринку на сучасному етапі знаходиться під значним впливом існуючих негативних суспільно-політичних та соціально-економічних процесів. Скорочення виробництва, стрімке зниження рівня добробуту сільських жителів, складний фінансовий стан аграрних формувань створили умови, за яких потенційні роботодавці в переважній більшості не можуть розраховувати на залучення високопрофесійних спеціалістів, особливо молодих. Характерною рисою розвитку кадрового потенціалу є скорочення чисельності зайнятих та висока плінність кадрів.

Станом на 1 січня 2006 року в сільській місцевості Миколаївської області проживало 409836 чоловік (у тому числі в працездатному віці 229664 осіб або 56,0% від загальної чисельності), середньорічна чисельність зайнятих у сільському господарстві становила 168 тис. осіб. До виробничого процесу було залучено лише 40,9% від загальної чисельності осіб, які проживають в сільській місцевості.

Незайнятість великої кількості сільського населення, нераціональна політика держави, що по своїй суті заохочує безробіття субсидіями, призводить до деградації робочої сили та деформації моральних засад існування сільської громади та селянської сім'ї.

Для оцінки вікових груп населення використовується декілька шкал і одна з них, яка притаманна для населення з високим ступенем постаріння — шкала Россета. Згідно з цією шкалою населення, в якому частка осіб віком 60 років і старші складає 18% і більше — це дуже високий рівень демографічної старості [3].

Привертає увагу аналіз статеві-вікового складу сільських жителів (табл.).

Таблиця

Структура кількості населення Миколаївської області за статтю та віковими групами на початок 2006 року, %

Вікові групи	Обидві статті	Чоловіки	Жінки
Міські поселення та сільська місцевість	100,0	100,0	100,0
0-15	16,7	18,5	15,2
16-59	63,7	66,3	61,4
60 і старші	19,6	15,2	23,4
Міські поселення	100,0	100,0	100,0
0-15	15,3	17,1	13,7
16-59	66,1	68,1	64,4
60 і старші	18,6	14,8	21,9
Сільська місцевість	100,0	100,0	100,0
0-15	19,7	21,4	18,2
16-59	58,7	62,5	55,2
60 і старші	21,6	16,1	26,6

Аналіз статичних даних таблиці 1 показує, що рівень демографічного постаріння в сільській місцевості (21,6% осіб віком 60 років і старші) значно вищий за міські поселення (18,6%). Разом з цим середній вік населення у міських поселеннях на початок 2005 року становив 39,1 року (36,7 — у чоловіків та 41,1 — у жінок) і був вище, ніж у сільській місцевості — 38,8 року (відповідно 36,0 та 41,3).

Суттєвим чинником пореформеного розвитку аграрного сектора є те, що освітньо-кваліфікаційний рівень працівників сільського господарства найнижчий в порівнянні з іншими галузями народного господарства.

Проблемний характер забезпеченості сільськогосподарського виробництва кваліфікованими кадрами значною мірою зумовлений їх плінністю і відсутністю ефективних механізмів закріплення молодих спеціалістів на виробництві. При цьому саме молодіжний сектор в сучасних умовах господарювання виступає одним із головних факторів інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Основними причинами такого стану є негативні соціально-економічні чинники: незадовільні житлові та культурно-побутові умови проживання в сільській місцевості, недостатня забезпеченість населення села дошкільними дитячими закладами; сезонність праці; низький рівень механізації, електрифікації та автоматизації виробничих процесів. Слід зазначити, що найбільш занедбаним питанням кадрової політики на селі є матеріальне стимулювання високопродуктивної праці людей (рис.).

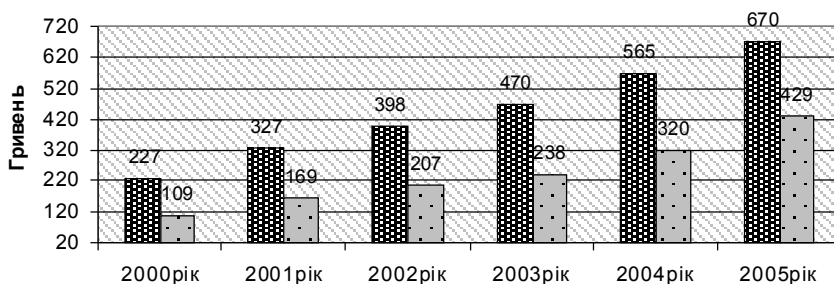


Рис. Рівень заробітної плати працівників сільськогосподарства Миколаївської області

Так, середньомісячна заробітна плата зайнятих у сільському господарстві майже вдвічі нижча її середнього рівня в господарському комплексі (320 гривень проти 565 гривень). До того ж виплачують гроші нерегулярно або видають виробленою продукцією. Низький рівень оплати праці в сільському господарстві призводить до відтоку кваліфікованої робочої сили з сільської місцевості.

Кадровий потенціал аграрного сектора Миколаївської області

досить потужний. Чисельність працівників, які займали посади керівників і спеціалістів сільськогосподарських формувань Миколаївщини, у 2005 році становила 7006 чоловік, із них 42% (2927 осіб) мали вищу освіту, середню спеціальну — 47% (3311 осіб), практиків — 285.

Згідно зі штатним розписом в 2005 році із сільськогосподарських підприємств Миколаївської області вибуло 711 спеціалістів, з них 20 керівників, 97 головних спеціалістів, 348 спеціалістів, 145 — інших працівників.

Станом на 01.01.2006 року кількість вакантних місць безпосередньо в сільськогосподарському виробництві Миколаївщини становила: головних спеціалістів — 48, спеціалістів — 65, всього — 113 чоловік, в тому числі: агрономів — 15; зоотехніків — 17; ветспеціалістів — 10; інженерів-техніків — 28; економістів — 18; бухгалтерів — 21; працівників кадрових служб — 4.

Дані наведеного моніторингу складових кадрового потенціалу в сільському господарстві вимагають здійснення, як на рівні держави, так і на рівні підприємств невідкладних заходів щодо підготовки висококваліфікованих фахівців і закріплення їх на селі. Для цього необхідно вирішення низки досить складних проблем.

Перш за все потрібно концептуально визначитись щодо шляхів реалізації стратегічних напрямів роботи з персоналом у сільському господарстві, і окремим блоком опрацювати державну програму роботи з кадрами на селі на період до 2010 року, де передбачити комплекс організаційних заходів, щоб об'єднати зусилля центральних державних і органів місцевого самоуправління, а також аграрних підприємств різних форм власності господарювання.

Другим кроком у відродженні і розбудові села є подолання кризової демографічної ситуації та розширення природної основи відтворення сільського кадрового потенціалу, щоб поліпшити статевовікову та професійно-кваліфікаційну структуру сільського населення, оптимізувати рівень забезпечення аграрного сектора економіки кваліфікованою робочою силою [2].

Третьою необхідною умовою формування раціонального складу спеціалістів, які відповідають потребам сьогодення, є удосконалення профорієнтаційної роботи при підготовці сільської молоді до навчання у вищих навчальних закладах; реформування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації сільських кадрів, у тому числі масових професій; створення сприятливих умов для працевлаштування молодих спеціалістів в аграрному виробництві; професійне зростання та виховання сучасної управлінської еліти тощо.

Особливе місце мають посісти заходи щодо створення умов для закріплення молоді в сільськогосподарському виробництві. Серед них необхідним є істотне підвищення рівня заробітної плати, розширення державної підтримки аграрних галузей, запровадження формування державного замовлення від обласних, районних і сільських адміністрацій, безвідсоткові кредити на придбання житла, участь роботодавців у підготовці фахівців, державні інвестиції щодо створення відповідної соціально-побутової сфери села

Вирішення зазначених макроекономічних і галузевих проблем сприятиме формуванню кадрового потенціалу аграрного сектора економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Управление персоналом: Энциклопедический словарь/ Под. Ред. А.Я. Кибанова. – М.: ИНФРА-М, 1998. – VIII. – с. 110.
2. Богущкий О.А. Демографічна ситуація на селі// Економіка АПК.-1997. -№11.
3. Праця Миколаївщини 2005: Статистичний збірник //Головне управління статистики у Миколаївській області; стор. 392; Вих. №14/2-450.
4. Статистичний щорічник Миколаївської області, 2005 рік.
5. Дані відділу кадрів Головного управління сільського господарства і продовольства Миколаївської області.

ЄВРОРЕГІОНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗБУДОВИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІРОБІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СОТ

О.М.Замора, аспірант

*Науковий керівник: Л.І.Михайлова, доктор економічних наук, професор
Сумський національний аграрний університет*

У статті робиться акцент на потенціалі розвитку транскордонної співпраці в рамках євро регіонів в сфері підвищення конкурентоспроможності економіки прикордонних областей межуючих країн в контексті інтеграції України до СОТ.

В статье делается акцент на потенциале трансграничного сотрудничества в рамках евро регионов в сфере повышения конкурентоспособности экономики приграничных областей соседствующих стран в контексте интеграции Украины в ВТО.

Постановка проблеми. Глобалізація стала невід'ємним фактором всіх сфер сучасного життя, який викликає реакцію не лише на національному, але і на регіональному рівнях. Міжнародна співпраця, торгівля зокрема, позитивно впливає на стан тих регіонів, які беруть в ній участь, створює умови для їх прискороеного розвитку.

Сучасна Україна неухильно рухається курсом приєднання до СОТ, як гаранта та головного координатора правил та принципів міжнародної торгівлі. Підвищення ефективності діяльності підприємств окремого регіону, що займаються зовнішньою торгівлею та іншими формами міжнародної співпраці, є першочерговою задачею як самих господарських одиниць, так і відповідних органів місцевої влади. Це особливо актуально в контексті вступу України до СОТ. Адже після цього підприємствам потрібно буде не стільки завойовувати нові ринки, скільки намагатися утриматися на вітчизняному, що з огляду на цілий перелік ще пострадянських проблем буде збитковим процесом без розробленої заздалегідь стратегії та заходів функціонування в нових конкурентних умовах. Особливо хвилюючою очікується ситуація в агропромисловому комплексі країни, який історично є важливим для України, проте знаходиться в занепаді на теперішній день.

Як інструмент розвитку зовнішньоекономічних зв'язків в усіх потенційно перспективних та проблемних для межуючих областей сферах можна розглядати розбудову транскордонного співробітництва, особливо у формі створення єврорегіонів. Це дозволить скоординувати взаємні зусилля, досвід та спільні заходи в цих галузях для розв'язання спільних для територій проблем по обидва боки кордону.

Аналіз останніх досліджень. У сучасній науковій літературі широко прогнозуються наслідки вступу України до СОТ. Проте ці дослідження в основному робляться або для економіки країни в цілому або для її окремих галузей. Дуже мало публікацій про окремі регіони країни, які є унікальними за своїм виробничим потенціалом та пов'язаними з цим специфічними проблемами. Так же широко вивчаються питання розвитку транскордонного співробітництва (Кирюхін А., Будкін В., Студенніков І., Демченко В.) та особливої форми цього розвитку — єврорегіонів (Мікула Н., Гакман С., Дубовик Б., Долішній М., Демченко В.), проте особливим поглядом на ці питання буде їх накладення на контекст інтеграційних спрямувань України до СОТ.

Цілі статті. Таким чином, основним завданням автора стане виявлення можливостей використання потенціалу єврорегіону в якості інструменту розбудови транскордонного співробітництва в найбільш проблематичних економічних сферах в контексті інтеграції країни до СОТ. Так, за прогнозами науковців, від наслідків приєднання до СОТ найбільше постраждають такі галузі, як виробництво хімічної продукції, легка промисловість, сільське господарство, виробництво цукру, а також насосне та енергетичне обладнання. Відтак, зробимо акцент на необхідності використання можливостей співпраці в рамках єврорегіонів у підготовці слабких галузей економіки до нових умов функціонування та полегшенні їх подальшого розвитку після приєднання до СОТ.

Основний матеріал. За нормами Ради Європи, єврорегіон є юридично оформленою територією здійснення активного транскор-

донного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів певних держав, які мають спільний кордон. У результаті відбувається координація взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності відповідно до національних законодавств і норм міжнародного права з метою розв'язання спільних проблем по обидва боки кордону, прискорення соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів, реалізації потенціалу формування експортної спеціалізації регіонів тощо.

Україна володіє значним геополітичним потенціалом для розвитку ефективного транскордонного співробітництва. Вона не лише має спільні кордони з основними новими членами і кандидатами на вступ до ЄС, але і межує з усіма прикордонними державами на східному кордоні ЄС – Росією, Білоруссю, Молдовою та Туреччиною. Також на сьогодні в російсько-українському приграничному просторі активно впроваджуються елементи європейської регіональної політики, що дають позитивні результати у вирішенні проблем приграничних територій у країнах ЄС.

25 квітня 2007 року між Сумською та Курською областями (РФ) було підписано угоду про створення на їх території єврорегіону “Ярославна”. Так був закріплений багаторічний досвід співпраці цих двох прикордонних областей. “Ярославна” стала сьомим єврорегіоном, створеним за участю областей України, і третім саме на українсько-російському напрямку. В Європі тепер функціонує всього близько 120 єврорегіонів. Україна в рамках єврорегіону “Ярославна” визначила проекти, рекомендовані для включення до Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки, оскільки вже в 2006 році на розгляд конкурсних комісій областей почали подаватися проекти на екологічну та фольклорну тематики, програми у сфері туризму, екології, молоді.

Директор Департаменту Європейського Союзу МЗС України Ігор Дір зазначає, що єврорегіон є базовою платформою євроінтеграції і сприяє просуванню до Європи як України, так і

Росії, оскільки може компенсувати невідповідність законодавчих баз двох держав і дати додатковий імпульс для транскордонного співробітництва.

Отже, євро регіони, як форма прикордонного співробітництва, сприяють не лише посиленню та поглибленню добросусідських відносин між державами, а і виступають своєрідним інструментом для інтеграції країн до європейських структур. Це особливо важливо для України в зв'язку з просуванням кордонів ЄС та її рухом до СОТ [1]. Таким чином, ми можемо відмітити ще один потенціал транскордонної співпраці в рамках євро регіону: створення умов для наближення співпрацюючих країн до євро стандартів роботи.

Досвід Європи, яка розширюється, свідчить про конструктивну роль євро регіонів в процесах соціально-економічного розвитку прикордонних територій. Ми ж повинні відмітити особливі можливості системи євро регіонів в процесі розвитку економік, АПК зокрема, сусідніх регіонів за допомогою реалізації спільних програм та заходів. Як зазначають науковці, необхідною умовою ефективного функціонування євро регіонів є наявність чітко визначених спільних інтересів їх членів [2]. Спільність невирішених аграрних проблем сусідніх областей, на основі яких створюються євро регіони, підтверджується історично, а отже і певною економічною схожістю. Таким чином, співпраця по вирішенню схожих проблем є закономірною і, слід визнати, вже існуючою на рівні зв'язків як між приватними підприємцями, так і цілими бізнес-утвореннями. При чому такі зв'язки розвиваються значно швидше та ефективніше. Необхідна лише законодавча основа та підтримка місцевих органів влади.

Спільні заходи сусідніх регіонів мають успіх у вирішенні проблем раціонального використання природних і трудових ресурсів, прискореного освоєння новітніх виробництв і технологій, поліпшення якості продукції, розширення можливостей оновлення основних фондів і асортименту продукції, у вирішенні екологічних питань

тощо. Як бачимо, сфер для співпраці по взаємовигідному підвищенню конкурентоспроможності економіки (та сільського господарства зокрема) на прикордонних територіях чимало, необхідні лише ініціативи.

Висновки. Для України, особливо для її регіонів, процеси міжрегіональної інтеграції нові, і потрібен певний час, щоб і на державному, і на регіональному рівнях була усвідомлена їх важливість, а отже, забезпечені організаційно-правові, фінансові та кадрові умови для активізації участі регіонів у міжрегіональному та транскордонному співробітництві з метою стимулювання економічної співпраці [3]. На сьогодні Україна створює єврорегіони з прикордонними областями сусідніх країн, вона також спрямовує всі зусилля на скоріше приєднання до СОТ, отже, раціональним висновком стало б поєднання цих двох точок прикладення зусиль в одну стратегічну систему наближення до європейських стандартів роботи та життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубовик Б., заступник Голови Правління ВГО “Успішна Україна”: <http://www.uspishnaukraina.com.ua/ru/analytics/4/31.html>
2. Студенніков І. Транскордонне співробітництво як крок до визначення концепції регіональної політики // На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів. / За ред. Максименка С. -К.: Логос. -С. 94-95
3. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ

А.В.Кравченко, аспірант

Науковий керівник: **О.Ю.Єрмаков**, доктор економічних наук, професор
Національний аграрний університет

*Досліджено ефективність використання та напрями збереження
й відтворення земельних ресурсів.*

*Исследованы эффективность использования и пути сохранения
и восстановления земельных ресурсов.*

Організаційно-економічним проблемам використання земельних ресурсів присвячено наукові праці таких вчених, як: Добряк Д.С., Новаковський Л.Я., Третяк А.М., Федоров М.М. та ін.

При визначенні ефективності господарювання в аграрному секторі потрібно звернути увагу й на такий критерій оцінки стану сільськогосподарських угідь, як рівень родючості ґрунтів. Він визначає потенціал ефективності сільськогосподарських угідь і має значний вплив на результати господарювання в цілому.

Як відомо, використання ґрунтів протягом тривалого часу під сільськогосподарськими культурами при незбалансованому внесенні добрив призводить до гострої нестачі тієї чи іншої поживної речовини, тобто зниження родючості. При інтенсивній технології вирощування сільськогосподарських культур винос поживних речовин культурами значно перевищує кількість їх внесення з органічними та мінеральними добривами, внаслідок чого основний показник родючості ґрунту — вміст гумусу зменшується.

Серед комплексу агротехнічних заходів, спрямованих на підвищення родючості землі та ефективності її використання, підтримання позитивного балансу поживних речовин у ґрунті, важливе місце належить внесенню мінеральних та органічних добрив. Але сьогоднішній стан сільськогосподарського виробництва і внесення мінеральних та органічних добрив не в змозі компенсувати витрат гумусу, а нарощування використання мінеральних добрив може привести до закислення ґрунтів, накопичення вмісту нітратів у

вирощеній продукції.

Так, під урожай 2005 року сільськогосподарськими підприємствами області під всі сільськогосподарські культури, сінокоси та пасовища внесено 39,9 тис. тонн мінеральних добрив в поживних речовинах, що на 4% більше порівняно з минулим роком і в 5 разів менше, ніж в 1990 році, в тому числі 23,1 тис. тонн азотних (58% в загальному обсязі), 8,3 тис. тонн фосфорних, включаючи фосфоритне борошно (21%), 8,5 тис. тонн калійних (21%) [1].

В розрахунку на 1 гектар посівної площі внесено по 45 кг мінеральних добрив, що у 3,5 раза менше, ніж в 1990 році (рис. 1).

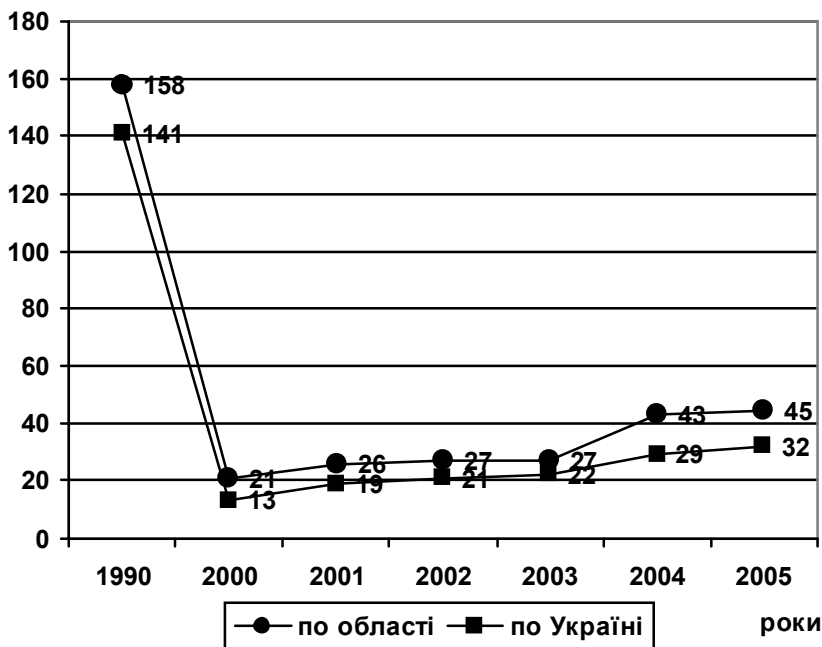


Рис. 1. Внесення мінеральних добрив на 1 га посівів сільськогосподарських угідь

За період 1990-2005 років внесення мінеральних добрив на кожний гектар посіву цукрових буряків скоротилося в 1,5 раза, Вісник аграрної науки Причорномор'я, Випуск 3, т.1, 2007

зернових культур (без кукурудзи) — у 3,8 раза, кукурудзи на зерно — у 2,9 раза, картоплі — у 2,7 раза, соняшнику (культуру, що найбільше збіднює ґрунт) — майже в 5,4 раза, кормових культур — у 8 разів. Що стосується органічних добрив, то їх обсяги внесення напряду залежать від чисельності поголів'я худоби, яке постійно знижується. Фактично у 2005 році було удобрено лише 2% посівної площі, тоді як у 1990 році 19%, і внесено 1 млн. тонн органіки, в середньому по 1,1 тонни на гектар, майже в 10 разів менше, ніж в 1990 році. Органічні добрива вносились на 19 тис. гектарів, що на 26% менше, ніж торік і в 12 разів менше проти 1990 року [2].

Одним із показників ефективного функціонування аграрних підприємств також є землезабезпеченість, яку визначають як відношення площі відповідних угідь до наявного населення країни (області, району, підприємства). Україна належить до країн з порівняно високим рівнем землезабезпеченості. Так, на душу населення у нашій країні припадає 0,64 га ріллі, тоді як у Франції — 0,32 га, а в Німеччині — 0,14 га. Щодо досліджуваного регіону, то рівень землезабезпеченості тут на початок 2007 р. становив 1,09 га сільськогосподарських угідь і 0,95 га ріллі (рис.2).

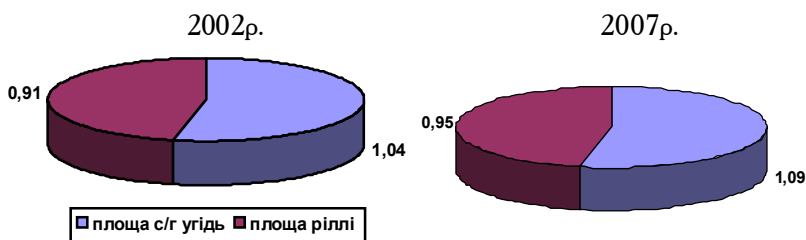


Рис. 2. Землезабезпеченість населення Черкаської області, га

Оскільки зі зростанням кількості населення показник землезабезпечення знижується, тому виникає необхідність в постійному поліпшенні земельних ресурсів, бережливому використанні їх, не допускаючи необґрунтованого вилучення сільськогосподарських

угідь для потреб інших галузей народного господарства.

Окрім землезабезпечення, не менш важливим показником є землевіддача, яка визначається як відношення вартості валової продукції одержаної з гектара сільськогосподарських угідь до грошової оцінки цих угідь. На прикладі Черкаської області нами розраховано землевіддачу по окремих районах (табл.).

Таблиця

Розрахунок землевіддачі по районах Черкаської області у 2005 році

Райони	Валова продукція з 1 га с/г угідь, тис.грн.	Грошова оцінка 1 га с/г угідь, грн.	Площа с/г угідь, тис.га	Землевіддача
Городищенський	3197	10939	48,5	0,292
Драбівський	2273	13454	91,5	0,168
Жашківський	2758	12505	71,3	0,221
Звенигородський	2704	11826	59,3	0,228
Золотоніський	3550	12523	83,2	0,283
Кам'янський	1834	10824	42,2	0,169
Канівський	1954	9258	39,5	0,211
Катеринопільський	1841	11525	47,4	0,159
К-Шевченківський	3575	9770	40,5	0,365
Лисянський	2197	10587	43,1	0,207
Маньківський	2778	10967	56,4	0,253
Монастирищенський	2151	11650	50,8	0,184
Смілянський	3016	10260	49,5	0,294
Тальнівський	1934	12201	68,3	0,159
Уманський	2332	12528	97,2	0,190
Хрестинівський	2602	12265	47,0	0,212
Черкаський	10298	11138	44,5	0,925
Чигиринський	3290	8931	34,4	0,368
Чорнобаївський	3575	13959	93,5	0,256
Шполянський	2177	11393	78,1	0,191
Всього	2937	11691	1186,2	0,251

Із наведених даних бачимо, що показник землевіддачі не залежить від площі землі, а навпаки, у тих районах, де землезабезпеченість менша, землевіддача — більша і стає очевидним, що ефективніше землю використовують саме у цих районах.

Відтак, нині досягнутий у сільськогосподарських підприємствах

рівень ефективності використання землі поки що низький. Це пояснюється зниженням родючості землі і тим, що значні площі сільськогосподарських угідь піддаються вітровій і водній ерозії, збільшується площа засолених і кислих ґрунтів. Так, у сільськогосподарському виробництві області знаходиться 405,8 тис.га особливо цінних орних земель. У результаті ерозії з цих орних земель щорічно змивається 27,4 тис. тонн родючого шару ґрунту, що складає в середньому близько 15,7 тонн з одного гектара. Тому в кожному аграрному підприємстві доцільно запровадити науково обґрунтовану систему землеробства, що відіграватиме вирішальну роль у підвищенні родючості ґрунтів.

Отже, спираючись на досвід зарубіжних країн (наприклад, в США понад 30% орних земель зайнято багаторічними травами на сіно, сінаж і на випас), пропонуємо в Україні розширити площі під такими багаторічними травами, як люцерна і конюшина. Цінність останніх полягає в тому, що лише ці культури при оранці залишають у ґрунті гумус, підвищуючи його родючість.

Резервом у поліпшенні використання земельних ресурсів є також підвищення продуктивності природних кормових угідь, частка яких в Україні становить 17,8% всієї площі сільськогосподарських угідь. Але значні площі природних сінокосів і пасовищ використовуються не досить ефективно, хоча виробництво кормів на них є значно дешевшим, ніж на орних землях.

Також потребують змін і традиційні підходи до планування структури посівних площ зернових культур, які необхідно поєднувати з правильним чергуванням сільськогосподарських культур. Правильно побудовані й освоєні сівозміни підвищують урожайність на 30-40% і забезпечують повніше використання техніки і робочої сили.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сільське господарство Черкащини. Статистичний щорічник. – Черкаси, 2006. - 161 с.
2. Внесення мінеральних та органічних добрив під урожай 2005 року в Черкаській області. Статистичний збірник. – Черкаси, 2006. - 49 с.

ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Л.М.Малюга, аспірант

Уманський державний аграрний університет

Особлива увага приділяється матеріально-технічній базі сільськогосподарських підприємств. При цьому, проаналізувавши сучасний стан аграрного сектора, наголошено, що базисом для його розвитку та підвищення конкурентоспроможності є збільшення інвестування та підвищення, за рахунок цього, рівня забезпеченості їх виробничого потенціалу.

Особенное внимание уделяется материально-технической базе сельскохозяйственных предприятий. При этом, проанализировав современное состояние аграрного сектора, отмечено, что базисом для его развития и повышения конкурентоспособности является увеличение инвестирования и повышение, за счет этого, уровня обеспеченности их производственного потенциала.

Постановка проблеми. Стратегічним завданням аграрної політики держави є, насамперед, формування ефективного конкурентоспроможного агропромислового виробництва, здатного забезпечувати продовольчу безпеку країни та нарощувати експорт окремих видів сільськогосподарської продукції і продовольства, що збільшить внесок в економіку країни та забезпечить належний рівень виробництва при вступі країни до СОТ. Розвиток же та економічна ефективність аграрного виробництва значною мірою визначається рівнем сформованого виробничого потенціалу, зокрема рівнем забезпеченості та якісним складом основних засобів, їх раціональним співвідношенням та ефективним використанням. Тому, дослідження стану виробничого потенціалу та пошук шляхів підвищення його є нагальним завданням для аграрної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свідченням важливості вивчення проблеми використання виробничого потенціалу сільського господарства є велика кількість досліджень у зазначеному напрямі. Так, провідними вітчизняними спеціалістами в цій галузі є такі вчені, як Дикань В.Л., Шатохин М.В., Юданов

А.Ю., Корецький М.Х. та інші.

Метою даної роботи є дослідження виробничого потенціалу сільського господарства для виявлення шляхів підвищення рівня його використання та утримання у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Характерною особливістю сучасного стану агропромислового комплексу є його слабкий та повільний розвиток, який спричинив занепад та руйнування виробничого потенціалу аграрних підприємств. Головну частину останнього складають основні виробничі фонди сільськогосподарського призначення. Економічне значення їх полягає у тому, що вони є основою розвитку продуктивних сил сільського господарства, забезпечуючи відповідні рівень та темпи збільшення виробництва продукції та підвищення продуктивності праці.

Саме від технічного забезпечення залежить технологічний рівень виробництва агропромислового комплексу, а його матеріально-технічна база значною мірою визначає динаміку росту і розвитку аграрних підприємств. У той же час, їх слабкий фінансовий стан зумовлює призупинення процесу оновлення основних фондів, зниження фондозабезпеченості, технічної та енергетичної оснащеності.

До того ж, сільськогосподарське виробництво відрізняється від інших виробництв рядом особливостей щодо використання матеріальних ресурсів. По-перше, вони повинні надходити у виробництво в суворо встановлені технологічним процесом строки та в певній кількості. По-друге, в більшості галузей сільськогосподарського виробництва технологічний процес не можна припинити, тому втрати від несвоєчасного забезпечення його необхідними матеріальними ресурсами не відшкодовуються. По-третє, надлишкове або недостатнє, а також несвоєчасне надходження у виробничий процес окремих видів матеріальних ресурсів (наприклад, мінеральних добрив, пестицидів) може не тільки знизити якість продукції, а й зумовити значне її недовиконання.

Все це спонукає до висновку, що підтримання безперервного процесу сільськогосподарського виробництва вимагає постійної наявності в певній кількості й асортименті предметів праці, які готові

в будь-який момент вступити в процес виробництва.

У більшості випадків у Вінницькій області ситуація із використанням основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення на сьогодні складається негативно. Відсутність впродовж років оновлення фондів, наряду із їхнім зношуванням та поступовим списанням, призвело до край негативно́вих явищ в економіці господарств, а саме — до порушення видового складу фондів та оптимальної структури, що супроводжується одночасною зміною їх якісного та кількісного стану.

Найбільшого занепокоєння викликає саме частка технічних засобів, яка з роками має чітко виражену тенденцію до зменшення. Адже для сільськогосподарського виробництва саме технічні засоби механізації є головною ланкою, яка найбільше впливає на весь процес розвитку сільського господарства, рівень його виробництва та продуктивності праці.

Слід також враховувати динамічний процес погіршення не лише кількісного складу всієї матеріально-технічної бази АПК, а і його якості. Частина техніки, яка перебуває на балансі сільськогосподарських підприємств, по суті, непрацездатна, а господарства не мають достатніх фінансових ресурсів для закупівлі дорогих запасних частин, поновлення машинно-тракторного парку тощо. До цього призвело те, що протягом останніх років нова техніка практично не надходила, тоді як зношеність основних фондів і машинно-тракторного парку в переважній більшості господарств складає більше 50%.

Дослідження показників відтворення основних виробничих фондів дозволяє зробити висновок, що для господарств аграрного сектора Вінницької області характерним є факт малої різниці між темпами вибуття основних виробничих фондів та темпами їх оновлення, що свідчить про відсутність в аграрних господарствах можливості щодо відтворення основних засобів.

Ще складніша ситуація — з управлінням і впровадженням нової техніки і технології, що особливо важливо в умовах інтеграції економіки України до СОТ. Бо без якісної і конкурентоздатної продукції витримати конкуренцію на світовому ринку не

можливо. В перспективі саме прогресивна енерго- і ресурсозберігаюча технологія гратиме вирішальну роль в підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва, а нові ідеї і продукти, нові технології і організаційні рішення дедалі більше визначатимуть успіх господарювання, виводитимуть підприємства з кризових ситуацій і будуть гарантувати їм фінансову стабільність.

Вінниччина — область з досить розвинутим аграрним сектором і має цілий ряд переваг для його комплексного розвитку на якісно новому рівні. Одним з таких шляхів і є прискорення інноваційного процесу, масове упровадження ресурсо- і енергозберігаючої інноваційної технології і техніки, та випуск на цій основі конкурентоздатної продукції.

Але для впровадження новітньої технології необхідна відповідна сільськогосподарська техніка, насіння, добрива, хімічні засоби захисту рослин від шкідників, хвороб і бур'янів, і нарешті — підготовлені кадри, бажання керівників і фахівців сільського господарства пошуку інноваційних технологій. Тому, нині стратегічною метою ресурсного забезпечення товаровиробників є відтворення і розвиток матеріальної бази та комплексна механізація і автоматизація технологічних процесів.

Можливість зазначених процесів зіштовхується з проблемою удосконалення системи матеріально-технічного постачання та його фінансового забезпечення, що, насамперед, визначається обсягами і темпами наростання інвестицій. При цьому слід врахувати, що сільське господарство є однією з самих фондоемних галузей народного господарства, оскільки навіть для простого відтворення фондів тут потрібно відносно більше капітальних вкладень.

Сутність інноваційних інвестицій полягає у впровадженні досягнень науково-технічного прогресу в господарську діяльність підприємств за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування. Динаміка інвестицій у сільське господарство Вінниччини має тенденцію повільного наростання вкладеного вітчизняного капіталу і зовсім слабкий ріст іноземного. Все це і знаходить своє відображення в зниженні рівня забезпеченості аграрного сектора основними засобами, а також впливає на зниження економічної

ефективності їх використання.

Тому, першочерговим завданням в сфері аграрної політики на сучасному етапі є концентрація зовнішніх і внутрішніх інвестицій на тих напрямках розвитку АПК, які б найшвидше забезпечили повернення інвестованих коштів та підвищили конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

Висновок. Реалізація потенціалу аграрної сфери, з огляду на шлях України до СОТ, включає не лише невідкладні завдання з підвищення рівня конкурентоспроможності всередині країни, а також — з виробництва продукції на рівні світових аналогів. Виконання цих завдань нерозривно пов'язано з впровадженням у виробництво сучасної техніки і технологій, науково-технічних та конструкторських розробок, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, здійсненням маркетингової діяльності, інформаційного забезпечення та фінансового менеджменту, і головне — забезпечення для АПК високої участі промислового, банківського капіталу та іноземних інвесторів. Саме об'єднання цих капіталів дозволить позитивно вирішувати не тільки питання дефіциту кредитних ресурсів, а і створювати реальні можливості для здійснення інвестиційного фінансування виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладій М.В. Використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки України (питання теорії, методології і практики). Монографія. — 1998. — 294с.
2. Інноваційна діяльність / За редакцією Стельмашука А.Н. — Тернопіль: Економічна думка, 2001. — 176 с.
3. Кудря Ю.О. Оптимізація співвідношення капітальних вкладень у нове будівництво і реконструкцію / Матеріали обласної наук.-практ. конференції, Полтава, 1996. — 86 с.
4. Маслюк В. Проблемы инвестиционной политики в Украине // Бизнес информ. — 1998. — №17- 18. — С.49-52.

ПРОБЛЕМИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО СОТ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА

І.Б.Манзій, аспірант

Уманський державний аграрний університет

Висвітлюються основні проблеми, що стоять перед сільським господарством України в контексті вступу до СОТ. Аналізуються можливі наслідки для продовольчої безпеки країни з набуттям її членства у цій організації.

Отображаются основные проблемы сельского хозяйства Украины в условиях вступления в ВТО. Анализируются возможные последствия для продовольственной безопасности страны после вхождения в эту организацию.

Постановка проблеми. Світова практика доводить, що лише та держава, яка здатна гарантувати забезпечення населення продуктами харчування за будь-яких умов, може проводити незалежну політику. Продовольча незалежність характеризується таким рівнем розвитку економіки, коли продовольча безпека держави не залежить від зовнішніх продовольчих поставок. Для запобігання ситуації залежності держава може нарощувати свій економічний потенціал, підвищувати ефективність агропромислового виробництва. Це насамперед необхідно в умовах прагнення України інтегруватися як повноцінний партнер у європейське і світове суспільство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останнього часу як у науковій економічній літературі, так і на сторінках періодики з'явилося чимало публікацій стосовно вступу України до СОТ, автори яких висвітлюють своє ставлення до даного процесу. Питанням забезпечення сталого розвитку вітчизняного виробництва та гарантування продовольчої безпеки в умовах інтеграційних процесів України приділялося та приділяється багато уваги провідними науковцями країни. Відзначимо, зокрема праці М.І.Бахмата, В.І.Бойка, П.І.Гайдуцького, С.Л.Ганначенко, І.Г.Кириленка, П.Т.Саблука та інших вчених-економістів [2, 3].

Однак незважаючи на численні наукові розробки існує цілий ряд невирішених проблем для сільського господарства та продовольчої безпеки країни на шляху вступу до СОТ. Тому дана проблема й надалі залишається актуальною і є предметом нашого дослідження.

Формування цілей статті. Метою статті є виявлення можливих наслідків та перспектив вступу України до СОТ для вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції, а також шляхів подолання існуючих проблем продовольчої безпеки та забезпечення сталого розвитку АПК.

Виклад основного матеріалу. Україна є державою з потужним земельним та трудовим потенціалом, сприятливими кліматичними умовами і багаторічним досвідом виробництва агропродовольчої продукції, тому чи не найбільша увага повинна приділятися саме перспективам розвитку АПК та забезпечення продовольчої безпеки. Крім того, не менш важливим є впровадження досконаліших правових механізмів з метою адаптації національного законодавства до вимог СОТ та ЄС, що є необхідною умовою вступу України до цих організацій [1].

Для України аграрний сектор був і залишається вагомим складовою економіки країни, тому переговори з питань внутрішньої державної підтримки сільськогосподарських виробників, рівня імпорتنних тарифів і експортних субсидій (в рамках Угоди про сільське господарство СОТ) мають враховувати перспективу існування і подальшого розвитку сільського господарства країни. Має бути встановлена відповідність між поставленими завданнями щодо вступу до СОТ і внутрішньою агропродовольчою політикою. Засоби останньої повинні бути спрямовані на пошуки і використання таких елементів підвищення ефективності агропродовольчої системи, які б не вступали в пряме протиріччя з умовами членства у СОТ [2].

Тому необхідно чітко визначити основні параметри аграрної економіки України, її місце у міжнародному ринку сільськогосподарської продукції, і, нарешті, чітко сформулювати аграрну політику держави з метою досягнення стабільної продовольчої безпеки краї-

ни. Спрямування аграрної політики України з урахуванням всіх чинників ефективності господарювання створить і забезпечить стабільність її продовольчої безпеки, спроможність за будь-яких обставин гарантувати і забезпечити населення в продовольстві на рівні науково обґрунтованого споживання за відсутності платоспроможного попиту і цін на ринку продовольства. Тобто, необхідно забезпечити не тільки достатній рівень виробництва продуктів харчування, але і вільний доступ населення до них. На жаль, рівень споживання продуктів харчування в Україні значно нижчий, ніж в інших сусідніх країнах (табл.1).

Таблиця 1

Рівень споживання продуктів харчування

Країни	Добова чисельність раціону, ккал	Вміст білка, г
Польща	3366	99
Чехія	3244	96
Білорусія	3225	94
Росія	2904	90
Україна	2505	73

Наше населення споживає менше за мінімальний фізіологічний рівень м'яса, риби, молока і молочних продуктів, яєць, плодів і ягід, перекриваючи їх нестачу надмірним споживанням хлібопродуктів і картоплі. Мінімальний продуктовий набір недоступний для 70% населення [3].

Вступ України до СОТ може мати як позитивні, так і негативні наслідки для продовольчої безпеки країни. Найбільш вразливе для ліберальних змін сільське господарство, хоча вперше за багато років аграрний сектор проявляє ознаки рентабельності [4].

Як свідчить економічний розвиток держав, у тому числі Центральної та Східної Європи, які останнім часом вступили до СОТ, з набуттям членства у цій організації Україна матиме ряд економічних переваг, зокрема поліпшення умов доступу українських виробників та експортерів на основні міжнародні ринки; зменшення тарифних і нетарифних обмежень на експорт до ЄС

українських товарів; отримання можливості захисту національного товаровиробника в антидемпінгових, спеціальних розслідуваннях у рамках процедури розгляду торгівельних спорів СОТ; створення ефективної системи захисту національного товаровиробника від недобросовісного імпорту, збільшення іноземних інвестицій в економіку держави та ін.

Таблиця 2

Сільське господарство України: позитивні та негативні наслідки вступу в СОТ

Сучасне становище забезпечує	Після вступу до СОТ (негативні наслідки)	Після вступу до СОТ (позитивні наслідки)
16% - робочих місць	лібералізація доступу на ринок	не скоротиться фінансування наукових досліджень, навчальних і маркетингових програм
14,5% - ВВП країни	внутрішня цінова підтримка за 5 років має скоротитися на 20% порівняно з базовим періодом	не скоротиться фінансування створення держрезервів для забезпечення продовольчої безпеки тощо
90% - потреб внутрішнього ринку	повне ринкове реформування аграрного сектора	буде ліквідовано спробу за рахунок платників податків уберегти власну бездіяльність або нездатність працювати у відповідності з сучасними вимогами

Що стосується залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор, то їхній рівень не відповідає міжнародним інвестиційним можливостям. Так, у розвинутих країнах на сільське господарство припадає менше 1% залучених іноземних інвестицій. Найбільше їх залучено в Італії, Великобританії, Франції, але і в перелічених країнах цей показник не досягає 0,5%. У країнах, що розвиваються, рівень залучення іноземних інвестицій в сільське господарство дещо вищий. Зокрема, в Індії, Аргентині і Туреччині він складає майже 1%, а в решті країн — дещо менше. У країнах з перехідною економікою частка сільського господарства в загальному обсязі іноземних інвестицій теж вища, зокрема в Угорщині вона досягає 6,5%. З пострадянських країн з перехідною економі-

кою найвища частка залучених інвестицій в сільське господарство спостерігається в Естонії — 12,7%, в Латвії — 6,0%, Литві та Росії — 0,6% [5].

Однак, за отримання Україною переваг з набуттям членства у СОТ необхідно сплатити певну ціну, а саме таким же чином відкрити власний ринок, спростити доступ на нього іноземних товарів та послуг. Це, звичайно, призведе до того, що деякі вітчизняні виробництва не зможуть ефективно конкурувати з іноземними і будуть змушені або переорієнтуватися на випуск іншого виду продукції, або залишити ринок. Зниження імпортного мита сприятиме наповненню ринку відносно дешевою продукцією і позитивно впливатиме на задоволення попиту населення, однак відкриття ринків для імпорту погіршуватиме становище вітчизняних товаровиробників.

Другий вид ризику безпосередньо пов'язаний з першим: послаблення конкурентоспроможності та скорочення обсягів вітчизняного виробництва призводить до зростання частки імпортової продукції у продовольчому балансі країни, що знижує до небезпечної межі рівень її продовольчої безпеки. Отже, приймаючи зобов'язання щодо лібералізації торгівлі, переговорні сторони повинні виходити з необхідності зниження названих ризиків, висуваючи як пріоритетні завдання забезпечення продовольчої безпеки і сталого розвитку АПК своєї країни.

Висновки. Вступаючи до СОТ, Україні необхідно чітко визначити позитивні та негативні наслідки вступу до цієї міжнародної організації, домогтися таких умов приєднання до Угоди про сільське господарство, які б дали можливість реалізувати потенційні переваги і мінімізувати втрати вітчизняного аграрного сектора. Збереження продовольчої безпеки України при її вступі до Світової організації торгівлі вимагає розроблення дійового механізму захисту національного ринку продовольства. Принципи державної політики в галузі сільського господарства в процесі вступу до СОТ мають бути зафіксовані в Концепції агропродовольчої політики України з позицій вимог цієї міжнародної організації. Необхідно розробити тактику і конкретні

заходи з реалізації стратегії цієї політики, спрямовані на взаємоузгодження державної підтримки сільськогосподарського виробництва, захисту вітчизняного продовольчого ринку з вимогами лібералізації зовнішньоекономічної діяльності в сфері торгівлі. Лише створення власної стійкої системи продовольчої безпеки на основі забезпечення конкурентоспроможності продовольчих товарів як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках, захищеності вітчизняного товаровиробника дасть можливість уникнути можливих руйнівних наслідків швидкого зростання відкритості національної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобирєва Т.С. Проблеми конкурентоспроможності м'ясної галузі регіону в умовах приєднання України до СОТ // Вісн. Харк. Нац. аграр. уні-ту. -Харків, 2007.-№3.-С. 18-23.
2. Ганначенко С.Л. Україна – СОТ: перспективи для аграрного сектора// Економіка, фінанси, право. – 2005.-№ 5. – С. 7-10.
3. Бахмат М.І. Сучасні аграрні проблеми в контексті вступу України до СОТ // Збірник наукових праць Подільської державної аграрно-технічної академії. – Кам'янець-Подільський, 2004. – Вип. 12, Т. 2. – 290 с.
4. Шупик І.І. Вступ України до СОТ в контексті захисту національних інтересів // Вісн. Харк. нац. аграр. уні-ту. – Харків, 2007. – №3. – С. 290-295.
5. Гайдуцький А.П. Продовольча проблема в умовах глобалізації та залучення іноземних інвестицій у світове сільське господарство // Економіка АПК. – 2004. – №9. – С. 50-58.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Т.В.Порудєєва, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано стан використання земель фермерськими господарствами Миколаївської області порівняно з господарствами інших категорій. Виявлено причини низької ефективності землекористування та показано можливі шляхи їх подолання.

Проанализировано состояние использования земель фермерскими хозяйствами Николаевской области сравнительно с хозяйствами других категорий. Выявлены причины низкой эффективности землепользования и показаны возможные пути их преодоления.

Постановка проблеми. Земля, як природний ресурс є важливим засобом виробництва. Світовий досвід доводить, що приватна власність на землю стимулює її економічне зростання. Проте в Україні є певні особливості, що заважають ефективному використанню земельних ресурсів новими аграрними формуваннями. Тому проблема розробки моделей ефективного землекористування з урахуванням організаційної специфіки сільськогосподарських підприємств є актуальною.

Аналіз публікацій. В найбільш широкому плані питання економіки землекористування відображено А.М.Третьяком [1], світові тенденції проаналізовано В.І.Власовим [2], система земельно-орендних відносин висвітлена І.І.Червеном і Н.В.Тютенко [3], екологічні аспекти розробляли В.Г.В'юн і А.Ю.Мась [4], соціально-економічні проблеми досліджували Л.Ю.Мельник і П.М.Макаренко [5].

Проте залишається багато невирішених проблем щодо підвищення ефективності використання земель у фермерських господарствах і особливостей їх розв'язання на регіональному рівні.

Мета і методика досліджень. Мета роботи — дослідити тенденції і особливості використання земель фермерськими господарствами Миколаївської області. Вихідними даними для виконан-

ня роботи були матеріали Миколаївського обласного управління статистики [6]. В якості контрольної групи для порівняння взято господарства усіх категорій (без фермерських). Достовірність відмінності урожайних даних визначено за критерієм t Ст'юдента. Прогнозні показники визначали методом регресії.

Виклад основного матеріалу. Внаслідок порушення екологічно допустимого співвідношення площі ріллі до інших сільськогосподарських угідь сучасне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування. Так, в Україні розорано 82% сільськогосподарських угідь, а Миколаївська область є лідером за цим показником. Серед аграрних формувань регіону сільськогосподарські угіддя фермерів є найбільш розораними (рис 1).

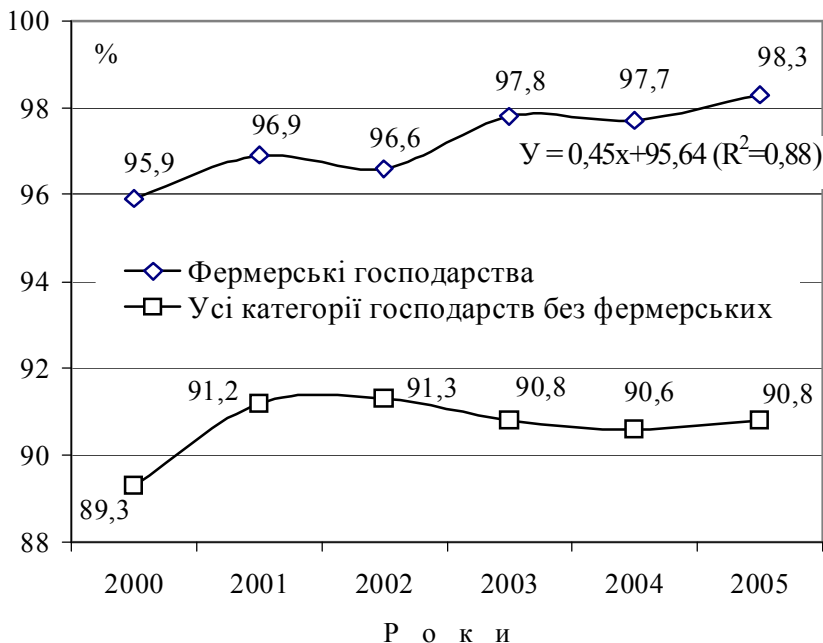


Рис. 1. Динаміка процентної частки ріллі в сільськогосподарських угіддях господарств різних категорій Миколаївської області

За останні роки спостерігається стала тенденція до зростання проценту ріллі в структурі сільськогосподарських угідь, якими користуються фермери. Цей показник в середньому за 2000-2005рр. становив 97,2%, в той час як по інших категоріях господарств за цей же період він дорівнював 90,7% і характеризувався більшою стабільністю.

Прогнозується (рівняння регресії на рисунку 1), що 100-процентну розораність угідь фермерів слід очікувати до 2010 року. Це призведе до подальшого посилення ерозійних процесів, втрати гумусу, зниження родючості ґрунту та його економічно-екологічної оцінки. Тому потрібні негайні заходи для відновлення балансу сільськогосподарських угідь.

В останні роки спостерігається зростання площі земельних угідь на одне фермерське господарство, головним чином за рахунок орендованої землі, яка досягла більше 60% від площі постійного користування. Але розширення земельної площі не завжди відповідає можливостям більш ефективного використання орних земель фермерами під посіви (рис. 2).

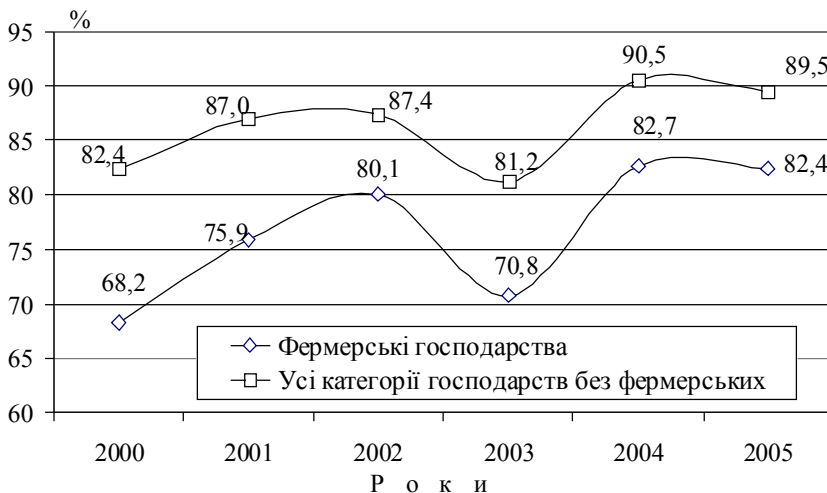


Рис. 2. Динаміка процентної частки посівних площ в орних землях господарств різних категорій Миколаївської області

У середньому за 2000-2005 рр. під посівами у фермерських господарствах перебувало 76,7% орної землі, в той час як у господарств інших категорій – 86,3%. Тобто 23,3% орних земель фермерів числилися як чисті пари, але стан цих площ на практиці не завжди відповідає їх назві. Зазначимо, що науково обґрунтована норма чистих парів для області не перевищує 9% від площі орних земель, тому господарства інших категорій більше наближені до цієї норми.

Сучасна спеціалізація фермерських господарств Миколаївської області має виражену направленість на виробництво зерна та насіння соняшнику як найбільш ліквідних і рентабельних культур. У середньому по всіх фермерських господарствах ця група культур забезпечує більше 80% грошової виручки від продажу продукції власного виробництва. Тому зрозуміло намагання фермерів збільшити саме цю групу культур в структурі посівних площ. У таблиці 1 показано порівняльну структуру посівних площ, з якої чітко простежується зазначена тенденція.

Таблиця 1

Порівняльна структура посівних площ господарств Миколаївської області (в середньому за 2000-2005 рр.), % від всієї площі посіву

Група культур	Фермерські господарства	Усі категорії господарств без фермерських	Рекомендована в цілому для області [7]
Зернові і зернобобові всього у тому числі:	60,1	61,8	55,6
озимі зернові	32,2	32,7	35,8
ярі зернові	27,9	29,1	19,8
з них зернобобові	0,5	0,5	9,5
Технічні у тому числі соняшник	36,2 32,4	22,7 19,8	12,0 9,5
Овоче-баштанні і картопля	1,1	3,9	2,0
Кормові у тому числі багаторічні трави минулих років	2,6 0,8	11,6 3,2	30,4 8,0

Як свідчать наведені дані, структура посівних площ фермерсь-

ких господарств є найбільш віддаленою від рекомендованої. За такої структури неможливо винайти кращі попередники для озимої пшениці, а також уникнути повторні посіви зернових. Соняшник фактично розміщується з періодом повернення через 3-4 роки на попередню площу, що недопустимо з огляду на рекомендовану агротехніку.

За рахунок недосконалості структури посівних площ значною мірою можна пояснити різницю в урожайності основних культур між фермерськими господарствами та господарствами інших категорій, в основному на користь останніх (табл. 2). Зокрема, статистичний аналіз даних довів достовірно зниження врожайності зернових культур, ячменю та соняшнику і менш суттєву різницю по іншим культурам.

Таблиця 2

Урожайність сільськогосподарських культур у господарствах різних категорій Миколаївської області (середнє за 2000-2005 рр.)

Культура, група культур	I. Фермерські господарства	II. Усі категорії господарств без фермерських	I ± до II, ц/га
Зернові та зернобобові	20,3	22,4	-2,1*
Пшениця озима та яра	22,1	23,5	-1,4
Ячмінь озимий та ярий	17,3	19,4	-2,1*
Кукурудза	25,4	27,6	-2,2
Цукрові буряки (фабричні)	182,7	169,5	13,2
Соняшник	8,1	10,3	-2,2**
Картопля	103,2	66,7	+36,5
Овочі	105,4	92,1	+13,3
Баштан продовольчий	37,2	45,4	-8,2

* різниця достовірна за критерієм *t* (5% - ний рівень значимості)

** різниця достовірна за критерієм *t* (1%-ний рівень значимості)

Серед причин недоотримання продукції рослинництва фермерськими господарствами можна також відмітити їх слабе технічне забезпечення. Так, станом на 1 січня 2006 р. на 100 га ріллі фермерських господарств приходилося 125 к.с. енергетичних потужностей, в той час як в господарствах всіх інших категорій – 201

к.с. Також є відставання у застосуванні добрив і заходів захисту рослин. Питома вага господарств фермерів, що вносили органічні добрива під урожай 2005 року, становила всього 1,3%, мінеральні добрива – 12,8%, засоби захисту рослин – 8,2%.

Важливим показником ефективності використання земель є валова продукція рослинництва на 100 га ріллі. За 2005 рік у фермерських господарствах вона була менше в 1,6 раза (на 36,3 тис. грн. в порівняльних цінах 2000 року) відносно господарств усіх інших категорій.

Висновки. Загальна маса фермерів Миколаївської області ще не стала повноцінними товаровиробниками і землекористувачами. Тому потрібно вдосконалювати земельні трансформації та сприяти створенню стабільних територій господарств, що дасть можливість організувати екологічно доцільне співвідношення земельних угідь та впровадити спеціалізовані сівозміни, які є необхідною умовою ведення раціонального землеробства.

ЛІТЕРАТУРА

1. А.М. Третяк. Економіка землекористування та землевпорядкування. Навч. посібник. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2004.- 542 с.
2. Власов В.І. Світові та регіональні зміни у використанні земель під продовольчими культурами // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 155-158.
3. Червен І.І., Тютенко Н.В. Розвиток орендних відносин – важливий напрям підвищення виробництва у фермерських господарствах // Економіка АПК. – 2003. – №11. – С. 13-16.
4. В'юн В.Г., Мась А.Ю. Оцінка якості ґрунтів – складова економічної стабільності селянських (фермерських) господарств// Вісник аграрної науки Причорномор'я. –1998. – Вип. 4. – С.50-52.
5. Мельник Л.Ю., Макаренко П.М. Соціально-економічна оцінка землеводіння та землекористування в аграрній сфері економіки // Економіка АПК. – 2003. – № 12. – С. 188 – 122.
6. Фермерські господарства Миколаївщини у 2005 році/ За ред. О.Г. Ковалюк. – Миколаїв: Головне управління статистики, 2006.- 76 с.
7. Научно-обоснованная система земледелия Николаевской области/ Н.С. Долинский, Н.И. Алексеенко, В.Т. Ковальский и др.. – Николаев: Облполиграфиздат, 1987. – 169 с

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ТОВАРІВ ПРИ ВСТУПІ УКРАЇНИ ДО СОТ

А.М.Собченко, аспірант

Херсонський державний аграрний університет

В статті досліджені стратегічні напрями зовнішньоекономічної політики України, дискутується питання щодо позитивних та негативних сторін вступу України до СОТ, пропонуються механізми стимулювання експорту, які б забезпечували підтримку вітчизняного виробника.

В статье исследованные стратегические направления внешнеэкономической политики Украины, дискутируется вопрос относительно положительных и отрицательных сторон вступления Украины в СОТ, предлагаются механизмы стимулирования экспорта, которые бы обеспечивали поддержку отечественного производителя.

Постановка проблеми. Україна перебуває на завершальній стадії переговорів щодо вступу до Світової організації торгівлі (СОТ) і передбачає взяти ряд зобов'язань у сфері сільського господарства. В зв'язку з цим особлива увага приділяється дослідженню питань стратегічних напрямів зовнішньоекономічної політики України, її поступової інтеграції у глобальні процеси, вирішення комплексу завдань щодо приєднання до СОТ, що повинно сприяти підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, поліпшенню її конкурентоспроможності, створення для цього сприятливих умов у середині країни та забезпечення продовольчої безпеки держави.

Стан вивчення проблеми. Позитивні і негативні наслідки для економіки України від вступу до СОТ досліджувалися у роботах І.Бурковського, А.Гайдуцького, В.Головинської та інших.

Завдання та методика досліджень. Викладене вище потребує виваженого підходу щодо умов вступу до СОТ, розробки методології і методики фінансової підтримки АПК, її структури і теоретичного обґрунтування, які б забезпечили економічні інтереси нашої держави та її АПК.

Результати досліджень. Вступ України до СОТ є складною не тільки економічною, але і політичною акцією, які матимуть системний вплив на економічний стан країни тому, що зі вступом до названої організації, крім створення сприятливих умов для прискорення економічного розвитку та інтенсифікації експорту і збільшення валютних надходжень, економіка держави може зазнати значних втрат внаслідок відкриття внутрішнього ринку товарів і послуг, зниження ставок митного тарифу, недостатнього рівня гармонізації українського законодавства, загострення конкуренції. Протягом останніх років в економічній і політичній літературі активно дискутується питання щодо позитивних та негативних сторін вступу України до СОТ, даються при цьому в основному загальні оцінки наслідків вступу. Щодо ключових питань еволюції наукових уявлень про необхідність переходу на інтенсивний шлях розвитку експорту товарів при вступі України до СОТ, то з цього приводу доцільно виділити три групи принципів наукових і практичних позицій: формальні основи класичної теорії світової торгівлі, надлишок факторів виробництва або виробничого ресурсу, формування новітніх концепцій світової торгівлі. Для сільського господарства України вступ до СОТ це: вільний, недискримінаційний доступ до світового ринку конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції. Україні при цьому необхідно буде використовувати можливості для освоєння нових ринків збуту аграрної продукції і розширення коопераційної співпраці у виробничій і науковій сферах [2]. Доступ до сучасних технологій сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції; використання механізму СОТ щодо вирішення суперечок у торгівлі з використанням антидемпінгових заходів; можливість впливати на світову торгівлю продовольчими товарами через активну участь у розробці правил торгівлі; сприяння підвищенню ефективності відтворювального процесу в АПК через посилення конкурентної боротьби на внутрішньому продовольчому ринку; збільшення інвестицій в аграрний сектор; внутрішня державна фінансова підтримка галузі АПК згідно з вимогами СОТ [1].

Виходячи з того, що Україна має стати членом СОТ, перед

економікою АПК постає система стратегічних завдань, які необхідно реалізувати: забезпечення реалізації конкурентних переваг України — людського, ресурсного, географічного, інноваційного, наукового, геополітичного, інфраструктурного потенціалу; реалізація визнаних в рамках СОТ правил і норм регуляторної політики, що стимулюватимуть нагромадження та використання ресурсів економічного зростання; активізація інвестиційних процесів, надання їм інноваційної спрямованості та здійснення структурної перебудови економіки; зростання впливу прямих іноземних інвестицій; забезпечення зростання місткості внутрішнього ринку за рахунок збільшення доходів населення та прибутків підприємств; ріст обсягів та поліпшення структури експорту [3].

Безперечно, Україна в короткостроковій перспективі зазнає суттєвих втрат від реалізації угод в рамках ГАТТ/СОТ, а низькорентабельні галузі і підприємства, що постачають товари у промислово розвинуті країни можуть втратити там ринки збуту.

Для зниження можливих втрат Україна має домогтися скорочення невиправданих витрат шляхом усунення торговельних бар'єрів. Втрати і негативні наслідки можливі через скорочення обсягів виробництва внаслідок низької конкурентоспроможності окремих видів вітчизняної продукції, податкових надходжень при здійсненні цінової конкуренції, зниження доходів бюджету від імпортного мита, переведення згідно з угодою про сільське господарство всіх нетарифних бар'єрів у тарифні еквіваленти, зміну форм державної підтримки сільськогосподарського виробництва.

Щоб мінімізувати втрати, необхідно опрацювати виважені механізми стимулювання експорту, які б забезпечували підтримку вітчизняного виробника. Аналіз сучасних механізмів зовнішньоекономічної діяльності країн, що динамічно розвиваються, характеризуються застосуванням різноманітних методів державної підтримки експортерів вітчизняної продукції, а витрати держави на цей вид діяльності постійно збільшуються, скуповуючись зростанням доходів від зовнішньої торгівлі, розширенням виробництва і зайнятості. Державне стимулювання аграрної продукції, яке здійснюється через складні комбіновані схеми, спрямоване на зниження вартості

експортованого товару і підвищення його конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Одним із основних інструментів стимулювання експорту є політика фінансової підтримки — надання безповоротних коштів експортеру після здійснення ним зовнішньоекономічної операції.

Щодо конкретного наповнення змісту згаданих компонентів, то вони мають охоплювати такі найважливіші напрямки: субсидії; звільнення від податків повністю або частково; фінансові гарантії; пільгові кредити; ефективне використання іноземного капіталу для розвитку експорту; запровадження спеціальних режимів зовнішньоекономічної діяльності, які стимулюють експорт; укладання міждержавних угод із зарубіжними країнами щодо оподаткування експорту товарів за нульовою ставкою; затвердження списку товарів, експорт яких не підлягає ліцензуванню; запровадження прогресивних стандартів з огляду якості продукції та санітарних умов товарів. Привертає увагу та обставина, що у понятійності стратегії й інструментів у нинішньому механізмі фінансової підтримки експорту товарів центр тяжіння послідовно зміщується у бік взаємовідносин, що передусім є спробою ухилитися від головних вимог розбудови структурних компонентів.

Слід врахувати, що під стратегією треба розуміти процес прискорення експортних операцій, курс на якісне його перетворення. Стратегія це також і розробка заходів з питань формування структурних компонентів механізму фінансової підтримки експорту. Підвалини визначення поняття інструментів мають безліч відмінних, а іноді й протилежних ознак. Найповніше визначення інструментів розкривається крізь чинники, які справляють вплив на експорт товарів стосовно часу і коридорів у межах класифікаційних позицій.

Однією із специфічних і складових проблем механізму фінансової підтримки експорту товарів постає такий аспект як взаємозв'язок між зміною структури компонентів і зростанням обсягу експорту товарів.

За аналогією широкого кола країн світу для країни і її АПК доцільно експортні субсидії застосовувати через дві програми: пер-

ша — програма стимулювання експорту); друга — програма розширення експорту. В рамках цих програм експортери повинні мати компенсації або товарні сертифікати, за якими вони зможуть отримувати від уряду товари. Експортні субсидії покликані створити можливість Депортувати товари за цінами, меншими ніж на ринку України. Отже, все, про що йшлося вище, дає достатньо підстав для висновку, що створення організаційних умов для повноцінної реалізації оприлюднених вище методологічних та методичних напрацювань може забезпечити належний розвиток експорту товарів АПК в цілому та окремих його підприємств.

Висновки. Членство України в Світовій організації торгівлі, з точки зору стратегії, матиме позитивні макро- та мікроекономічні наслідки для економіки країни та її АПК. Для АПК України вступ до СОТ відкриває можливості розширення ринків збуту продукції, коопераційної співпраці, доступ до сучасних технологій, збільшення інвестицій, розширення впливу на світову торгівлю продовольчими товарами, підвищення ефективності відтворювального процесу шляхом посилення конкурентної боротьби на зовнішніх ринках.

Для зниження можливих втрат Україна має вирішити систему стратегічних завдань по забезпеченню реалізації своїх конкурентних переваг, реалізації норм регуляторної політики по стимулюванню використання ресурсів економічного зростання, збільшенню місткості внутрішнього ринку та обсягів і поліпшення структури експорту, здійснення структурної перебудови економіки та скорочення витрат через усунення торговельних бар'єрів.

Одним із основних інструментів мінімізації втрат і стимулювання експорту є опрацювання виважених механізмів, в тому числі фінансової підтримки експорту. Виходячи з того, що проблема фінансової підтримки експорту товарів АПК залишається невирішеною, найважливіші його компоненти мають бути підпорядковані наступному правилу ранжування: субсидії, звільнення від податків, пільгові кредити, запровадження спецрежимів зовнішньоекономічної діяльності, міждержавні угоди щодо оподатку-

вання експорту за нульовою ставкою, затвердження списку товарів, експорт яких не підлягає ліцензуванню. Для України і її АПК, виходячи з досвіду країн — членів СОТ, експортні субсидії доцільно застосовувати через програму стимулювання експорту і програму розширення експорту, в рамках яких експортери матимуть компенсації або товарні сертифікати для отримання товарів від уряду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губенко В.І. Державні важелі регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності харчової промисловості та її наслідки // Темат. зб. наук. праць Донецьк. держ. ун-ту екон. і торгівлі – Торгівля і ринок України – Донецьк – 2004. – Вип. 17. – Т. 11. – С. 253-258.
2. Стукач Т.М. Аграрний протекціонізм і вільна торгівля при вступі до СОТ // Економіка АПК. – 2005. – № 3.- С. 146-149.
3. Філіпченко А.С., Андрієва Т.В., Бурковський І.В. та ін. Україна і Світова організація торгівлі: механізм та соціально-економічні наслідки. Аналітична доповідь. – К.: Інститут сільського розвитку, 2003. – 172 с.
4. Остапко Т., Черниш О., Мельник Є., Дзюба М., Курило А. Селянам про світову організацію торгівлі: запитання та відповіді. – К.: Інститут сільського розвитку, 2004. – 52 с.

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КООПЕРАТИВНИХ СТРУКТУР

Т.П.Шаповал, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

Викладено стан матеріально-технічної бази кооперативних структур Причорноморського економічного району. Дослідженнями встановлено, що матеріально-технічна база в регіоні занадто слабка. Дані пропозиції щодо її зміцнення.

Изложено состояние материально-технической базы кооперативных структур Причерноморского экономического района. Исследованиями установлено, что материально-техническая база в регионе слишком слабая. Даны предложения по ее укреплению.

Затяжна економічна криза в аграрному секторі найвідчутніше позначилася на матеріально-технічному забезпеченні сільськогосподарського виробництва, особливо його механізації, що є основою інтенсифікації галузі.

Виснаження виробничого потенціалу села, насамперед його машинно-тракторного парку, вирішальною мірою спричинило різкий спад аграрного виробництва, який супроводжувався значним зростанням диспаритету цін, суттєвим зниженням платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників. Тому за теперішнього часу дослідженню проблем, щодо зміцнення матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів вітчизняними науковцями приділяється велика увага. Насамперед, необхідно відзначити праці таких науковців, як О.Нечипоренко, В.Зіновчук, М.Малік, В.Гончаренко, Л.Молдаван та ін.

Ціллю даного дослідження є вивчення матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Причорноморському економічному районі.

Ринкова економіка вимагає формування принципово нової системи виробничого обслуговування сільськогосподарських товаровиробників, зумовлена виникненням господарських організаційних структур, які забезпечують економніше використання коштів та майна.

Успішну роботу кожного підприємства, перш за все, забезпечує необхідна матеріально-технічна база.

Зменшення виробництва засобів механізації для сільського господарства та зростання цін на них за відсутності коштів у сільськогосподарських підприємств призводить до розтягування строків експлуатації наявних ресурсів, що зменшує їх технічну готовність, та до порушення агротехнічних строків проведення сільськогосподарських робіт. Це стосується і сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Розподіл кооперативів південного регіону за напрямками діяльності показано в таблиці 1.

Із таблиці 1 видно, що в досліджуваному регіоні 45% кооперативів є багатофункціональними. Це обумовлено попитом на різні послуги виробників сільськогосподарської продукції і відсутністю необхідних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та їх обмеженою кількістю.

В Миколаївській області є тільки 1 багатофункціональний сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (9%), в Одеській області — їх 3 (11,5%).

Таблиця 1

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи Південного регіону, 2006 р., штук

Область	Всього	в тому числі				
		переробні	заготівельно-збутові	постачальницькі	сервісні	багатофункціональні
Миколаївська	11	2	3	2	3	1
Одеська	26	14	7	-	2	3
Херсонська	45	2	7	-	3	33
Разом	82	18	17	2	8	37

Матеріально-технічна база сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів включає речові елементи продуктивних сил і створює відповідні умови для надання послуг. До її складу входять автомобілі, трактори, машини по переробці сільськогосподарської продукції, обладнання по наданню сервісних послуг, будівлі,

майстерні, склади та інше необхідне знаряддя праці.

Дослідження показали, що матеріально-технічна база сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів Причорноморського економічного району ще надто слаба. Наприклад, забезпеченість технікою сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, показана в таблиці 2.

Звичайно, насиченість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів певними видами сільськогосподарської техніки залежить, перш за все, від напрямів їх діяльності. Тому, сам по собі показник техніки в середньому на один кооператив ще ні про що не говорить. Наприклад, один комбайн в Миколаївській області і 4,3 комбайна в Одеській ще не дає можливості робити оцінки про насиченість кооперативів комбайнами. Для правильної оцінки необхідно знати напрям діяльності кооперативів.

Таблиця 2

Припадає в середньому сільськогосподарської техніки на один сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (штук)

Види сільськогосподарської техніки	Роки					
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Миколаївська область					
Трактори	5	6	7	4	3	5
Комбайни	1	1,5	1,5	1	1	1
Автомобілі	4	4	4	3	3	3
	Одеська область					
Трактори	18	21	16	13	14	15
Комбайни	7	7	6,3	5,3	3,9	4,3
Автомобілі	6	7	5	6	6	7
	Херсонська область					
Трактори	3	3,3	3,6	3,6	3,8	3,8
Комбайни	0,3	2,6	2,5	2,5	2,4	2,4
Автомобілі	4,3	4,5	4,7	4,8	5	5

Насичення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів технікою, знаряддям та обладнанням потребує збільшення накопичень, високоефективного використання капіталовкладень та засобів праці. Із зміцненням і розвитком матеріально-технічної бази збіль-

шується обсяг надання послуг сільськогосподарським виробникам.

Потреба споживачів в послугах визначається, виходячи з обсягів сільськогосподарського виробництва, забезпечення їх власними матеріально-технічними засобами та кваліфікованою робочою силою, віддаленістю від обслуговуючого підприємства.

Визначення на кожний вид можливих послуг погоджується зі споживачами. Вони самі визначають загальний обсяг необхідних робіт. Перед виконанням цих обсягів визначається економічна ефективність окремих видів робіт.

Основними напрямками зміцнення матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів є зростання матеріально-технічної бази перш за все учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, зростання продуктивності та економія суспільної праці, зменшення працемісткості продукції або послуг, зменшення прямих виробничих витрат на одиницю робіт або послуг, окупність капітальних вкладень.

Кооператив з матеріально-технічного постачання сільськогосподарських товаровиробників забезпечує стабільне матеріально-технічне постачання за найсприятливішими цінами, уникаючи зайвих ринкових посередників, виходить на стабільні, в тому числі міжнародні ринки засобів виробництва.

Визначення попиту на кожний вид можливих послуг погоджується зі споживачами. Вони самі визначають загальний обсяг необхідних робіт, які будуть виконуватися власними силами, а також частину, яка буде передана обслуговуючому підприємству. Перед виконанням цих обсягів визначається економічна ефективність виконання окремих робіт при різних варіантах організації: виконання робіт власними силами і обслуговуючими підприємствами.

Як відомо, з утворенням нових агроформувань на базі реформованих колективних підприємств виникло ряд труднощів: неукомплектованість багатьох господарств технікою через її високу вартість і неефективність при використанні на малих площах, руйнування системи технічного обслуговування, відсутність власної ремонтної бази. Тому гостро постала проблема створення нових

підприємств технічного сервісу.

В умовах низької платоспроможності аграрних підприємств, збільшення витрат на придбання, утримання та експлуатацію техніки слушним є переконання в необхідності організації спільного використання сільськогосподарських машин. Це не тільки зменшить капіталовкладення в техніку, а й витрати на її експлуатацію. Зокрема, тракторів і складних машин при суттєвому збільшенні коефіцієнта їх використання та забезпечення кваліфікованими механізаторськими кадрами і відповідним технічним сервісом.

Отже зміцнення матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в сучасних умовах України є необхідним для поліпшення ситуації в аграрній сфері. В цих умовах ефективність господарювання значною мірою досягається через використання кооперативної ініціативи незалежних товаровиробників, що переконливо підтверджує кооперативний напрям розвитку сільського господарства розвинутих країн світу (в поєднанні, звичайно, з істотною фінансовою підтримкою держави).

ЛІТЕРАТУРА

1. Нечипоренко О.М. Формування кооперативних підприємств в аграрному секторі економіки: Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 172с.
2. Прокопенко А.Л. Удосконалення організації забезпечення сільського господарства технікою // Економіка АПК. – 1999. – № 5 – С. 65-69.
3. Саблук П.Т. Основні напрями розвитку вискоєфективного агропромислового виробництва в Україні // Економіка АПК. – 2002. – № 7. – С. 62-67.

СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

М.М.Бабич, здобувач

Миколаївський державний аграрний університет

У статті визначено головні критерії, згідно з якими аграрне господарство слід віднести до "фермерського" з економічної та юридичної точки зору, найзначущі ознаки класифікації фермерських господарств та наведено характеристику їх типів.

В статье определены главные критерии, согласно с которыми аграрное хозяйство следует отнести к "фермерскому" с экономической и юридической точки зрения, наиболее важные признаки классификации фермерских хозяйств и приведена характеристика их типов.

Одним із перспективних напрямів створення конкурентно-ринкового середовища є розвиток малого підприємництва, найбільш вагомою складовою якого в сільському господарстві є фермерські господарства. Сьогодні цілком очевидно, що успіх ринкових перетворень в аграрному секторі великою мірою визначатиметься тим, як вдасться реалізувати потенціал фермерства.

Питанням становлення та розвитку фермерства присвячено роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних економістів: Чаянова А.В., Ігнатова В.Д., Збарського В.К., Саблука П.Т., Месель-Веселяка В.Я., Скрипника С.В., Власова В.Д., Блюм А. та ін. Проте в сучасній економічній думці і досі існують різні точки зору щодо значимості та сутності фермерства.

Ряд вчених-аграрників стверджують, що сімейні фермерські господарства — це найбільш раціональна і гармонічна форма організації сільськогосподарського виробництва. За фермерськими господарствами майбутнє розвитку аграрного сектора України [1]. "Переваги фермерської форми господарювання незаперечні, оскільки розвиток їх не самоціль, не бажання бути схожими на інших, а вимога, зумовлена входженням України в ринкове середовище" [2].

Опоненти фермерського укладу, навпаки, вважають, що індивідуальні селянські господарства — це не новий, а вже віджилий старий уклад, які не мають перспектив [3]. “У наших умовах фермеризація не може стати більш досконалою організаційною формою агровиробництва, оскільки для цього необхідним є довгочасний процес становлення, який, до того ж, дорого коштує” [4].

Альтернативність поглядів у науці — явище закономірне. Однак нерідко вона зумовлена тим, що до економічних явищ або процесів, форм господарювання підходять із різних позицій, без з'ясування вихідних положень [5].

У нашому випадку насамперед потребує чіткого визначення три питання:

- 1) про який різновид фермерства йдеться, адже воно неоднорідне і має складну структуру; різні підходи можуть бути до фермерства, що сформувалося еволюційно “природним” шляхом, і фермерства, яке зароджується на базі великих державних і колективних “соціалістичних” господарств;
- 2) чи є сенс виокремлювати певні типи фермерських господарств та за якими критеріями слід проводити їх класифікацію;
- 3) яка принципова різниця між особистими селянськими та фермерськими господарствами?

У науковій літературі до цього часу не досягнуто єдиної думки щодо змісту і співвідношення таких понять як “селянське” і “фермерське” господарства. Більшість учених-аграріїв вважають ці поняття нетотожними. При цьому в деяких випадках головна лінія їхньої різниці, як форм сільськогосподарських підприємств, проходить за критерієм використання найманої праці. Так, селянські господарства можуть залучати найманих працівників для виконання обмеженого виду сільськогосподарських робіт на тимчасовій, сезонній основі. Постійними й основними учасниками виробництва у селянських господарствах є їх власники і члени їхніх сімей — члени селянських господарств.

Фермерські ж господарства використовують у своєму виробничому процесі найманих працівників на постійній основі. Причому, за власниками фермерських господарств і членами їхніх сімей потенційно повинні зберігатися лише функції управління та організації виробництва [6].

Зауважимо, що у практичному плані при такому підході до визначення статусу “фермерське господарство” навіть на “батьківщині” фермерства у США 3/4 сімейних господарств не вписуються у статус фермерських, оскільки не наймають працівників взагалі. А якщо ще погодитися з автором у тому, що фермерськими є лише господарства, які наймають працівників на постійній основі, а сам фермер виконує тільки функції господаря-менеджера, то фермерські господарства займали б у США дуже скромне місце.

Отже, на нашу думку, показник залучення найманих працівників на постійній основі або тимчасовій основі не може бути визначальною ознакою фермерського господарства, проте його доцільно використовувати у якості класифікаційної ознаки певного типу фермерського господарства.

Інший, більш традиційний в економічній науці підхід до розв'язання даної проблеми — розмежування селянських і фермерських господарств за ступенем товарності виробництва, тобто прийнято вважати, що селянські господарства мають в основному натуральний характер, а фермерські — товарний, підприємницький [5]. Дійсно, в основі фермерства лежить здійснення підприємницької діяльності з метою отримання прибутку. Отже, товарність виробництва є характерною ознакою фермерства, проте не є визначальною.

Деякі дослідники стверджують, що фермерські господарства відрізняються від селянських особистих господарств лише більшими розмірами землекористування [7]. Це, безумовно, важлива ознака, за якою вони різняться, а класифікація фермерських господарств стосовно землеволодіння і землекористування цілком доречно. Однак розміри землекористування не

можуть визначати форму господарювання та її мету. Тим більше, що відповідно до Закону України “Про особисте селянське господарство” розміри земельної ділянки особистого господарства можуть бути збільшені через спадкування земельної ділянки членами господарства.

Очевидно, щоб визначити родові ознаки фермерства, слід визначити суть понять “фермерське” і “селянське” господарство. Оскільки останні є похідними від понять “фермерське” і “селянське”, то спочатку розглянемо їх співвідношення. Згідно із словником російської мови Ожегова “крестьянин” тобто “селянин” — це той, хто зайнятий обробіткою землі як основною професією, землероб. Відповідно, селянствувати — означає займатися селянською, хліборобською працею [8].

Фермер — це власник сільськогосподарського виробництва, ферми [9]. Наведені словникові тлумачення понять “селянин” і “фермер” дозволяють стверджувати, що перше характеризує людину лише як працівника сільськогосподарського виробництва. Термін “селянин” не акцентує увагу на відносинах власності й господарювання, не визначає його економічний статус. Термін “фермер” характеризує людину як власника-господаря певного виробничого осередку у сільському господарстві, який тому і називають фермерським господарством.

Отже, на нашу думку, головними критеріями, згідно з якими аграрне господарство слід віднести до “фермерського”, є:

1) з економічної точки зору:

- приватна власність на засоби та результати праці (хоча частину землі та засобів праці фермер може орендувати, використовувати на засадах прокату, лізингу);
- власник господарства є господарем виробництва, тобто самостійно вирішує загальні організаційні питання виробництва: що, як, скільки і для кого виробляти [6];
- господарство підприємницького типу, головне призначення якого — виробництво товарної продукції;

2) з юридичної точки зору:

• господарюючий суб'єкт — юридична особа.

В аграрному секторі економіки України усі фермерські господарства ми пропонуємо класифікувати (допускаючи певну умовність) за такими критеріями (таблиця 1):

Таблиця

Класифікація фермерських господарств України	
Класифікаційна ознака	Типи фермерських господарств
<i>Організаційно-економічний аспект</i>	
1. Розміри землекористування:	
а) дрібні	
б) середні	
в) великі	
2. Рівень спеціалізації:	
а) коефіцієнт спеціалізації $\leq 0,50$	а) багатогалузеві
б) коефіцієнт спеціалізації $\geq 0,51$	б) однопрофільні
3. Кооперування:	
а) входять в кооператив	
б) не входять в кооператив	
<i>Соціально-економічний аспект</i>	
1. Використання найманої праці:	
а) не залучають найманих працівників	а) трудові
б) залучають найманих працівників	б) капіталістичні
2. Рівень товарності:	
а) коефіцієнт товарності $\leq 0,50$	а) низькотоварні
б) коефіцієнт товарності $\geq 0,51$	б) високотоварні
<i>Організаційно-правовий аспект</i>	
1. Форма власності на засоби виробництва:	
а) усі засоби виробництва у приватній власності	а) приватні
б) частина засобів виробництва орендована	б) приватно-орендні
в) усі засоби виробництва орендовані	в) орендні
2. Принцип створення:	
а) одним громадянином	а) одноосібні
б) кількома громадянами	б) сімейні
3. Основні моделі створення:	
а) на основі особистих селянських господарств	
б) в результаті реформування колективних сільськогосподарських підприємств	
в) шляхом виходу із КСП з майновими та земельними паями	
г) шляхом придбання майна або земельних ділянок	

Наведена класифікація дозволяє більш об'єктивно досліджувати і оцінювати розвиток фермерських господарств в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу: Кол. монографія у двох томах. - Т.1. - К.: ІАЕ, 2000. - 306с.
2. Грищенко О.В. Фермерські господарства як форма аграрного бізнесу. - Х.: ДТУСТ, 2000. - 45 с.
3. Сергеев С. Современная реформа в Российской федерации и развитие сельского хозяйства СССР в послевоенные годы // АПК: экономика, управление. - 1993. - №6. - С. 23-25.
4. Московін А. Проблеми і альтернативи агрореформи // Економіка України. - 1998. - №1. - С. 75-78.
5. Мельник Л.Ю., Макаренко П.М. Структура форм господарювання в агросфері економічно високорозвинутих країн // Економіка АПК. - 2003. - №9. - С. 28-36.
6. Рубахин С. О классификации предприятий частного хозяйственного уклада в сельском хозяйстве // АПК: экономика, управление. - 1997. - №1. - С. 74-75.
7. Месель-Веселяк В.Я. Напрями реформування агропромислового виробництва в Україні // Економіка АПК. - 1999. - №1. - С. 38-40.
8. Ожегов С.И. Словарь русского языка. 16-е изд. - М.: Рус. Яз., 1984. - 262 .
9. Словарь иностранных слов. 14-е изд. - М.: Рус. Яз., 1987. - 524 с.

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ САДІВНИЦЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

В.С.Кушнірук, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

У статті викладено причини неефективної дії кредитного механізму на функціонування садівницьких підприємств регіону через оцінку їх фінансового стану.

В статье изложены причины неэффективного действия кредитного механизма на функционирование садоводческих предприятий региона через оценку их финансового состояния.

Постановка проблеми. Функціонування садівницьких підприємств в останні роки зазнає значного погіршення ведення галузі садівництва, що зумовлено поряд з іншими причинами недостатнім забезпеченням кредитними ресурсами для відновлення плодючих насаджень. Поруч із цим, нинішній кредитний механізм відносно сільськогосподарських товаровиробників діє неефективно. Все це спонукає до оцінки фінансового стану господарств, як потенційних позичальників, з метою визначення кредитоспроможності садівницьких підприємств регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням кредитних відносин сільськогосподарських товаровиробників із банками та оцінці їх фінансового стану присвячено праці В.Я.Дем'яненка, П.А.Лайка, Л.А.Лахтіонової, Ю.А.Лузана, П.Т.Саблука, І.І.Червена та інших. Між тим кризове становище в галузі садівництва потребує оцінки фінансового стану господарств та надання обґрунтованих пропозицій.

Формування цілей статті. Основною метою наукового дослідження є визначення причин неефективного кредитного механізму через оцінку фінансового стану садівницьких підприємств регіону.

Результати досліджень. Адекватна сформованій ситуації методика комплексної оцінки фінансового стану садівницьких підприємств, на нашу думку, повинна передбачати розгляд підприємства як системи, що функціонує в нестабільному економічному середовищі.

Дослідження фінансового стану садівницьких підприємств корпорації “Миколаївсадвинпром” проводилося на основі системи фінансових показників 8 господарств. Найважливішою характеристикою діяльності ринкових відносин прийнято вважати здатність сільськогосподарського підприємства виконати свої зобов'язання точно в момент настання строку платежів. Щоб визначити, чи зможе підприємство вчасно сплатити пред'явлені йому рахунки, в першу чергу необхідно провести оцінку ліквідності (табл. 1).

Таблиця 1

Показники ліквідності садівницьких підприємств корпорації "Миколаївсадвинпром"

Сільськогосподарські підприємства	Коефіцієнт абсолютної ліквідності		Коефіцієнт швидкої ліквідності		Коефіцієнт загальної ліквідності	
	На 1.01.05	На 1.01.06	На 1.01.05	На 1.01.06	На 1.01.05	На 1.01.06
ЗАСТ "Зоря Інгулу"	1,563	8,013	3,199	11,420	9,856	24,884
ВАТ "Зелений Гай"	0,004	0,008	0,161	0,174	1,183	1,255
ТОВ НТЦ "Лан"	0,004	0,004	0,813	0,628	2,421	2,855
ТОВ "Оксамит"	0,017	0,103	0,667	2,073	1,214	3,466
ВАТ "Радсад"	0,548	0,029	4,563	2,739	11,710	9,542
СЗАТ "Ольвія"	0,149	0,015	1,583	1,896	4,801	4,706
СЗАТ "Дніпро"	0,002	0,001	0,539	0,457	1,049	0,965
ВАТ "Підгур'ївське"	0,016	2,832	2,214	4,025	7,613	7,972

Відносні величини оцінки ліквідності пов'язані з оборотними коштами та можливістю оплати боргів в обумовлені строки. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Як видно з даних таблиці 1, найвище значення даного показника – в ЗАСТ “Зоря Інгулу” та ВАТ “Підгур'ївське”. В усіх останніх господарствах показник нижче нормативного рівня, що обумовлено недостатністю коштів для оплати всіх короткострокових зобов'язань і одночасного безперервного здійснення процесу виробництва.

Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховують як частку від ділення суми грошових коштів у касі, на поточному (валютному) та інших рахунках, цінних паперів і дебіторської заборгованості на суму короткострокових зобов'язань. Нормативне значення проміжного коефіцієнта ліквідності мають майже всі господарства, крім ВАТ “Зелений Гай” і СЗАТ “Дніпро”. Важливість оцінки ліквідності — в даному випадку полягає у тому, що цей показник характеризує певну частину поточних зобов'язань, яка може бути погашена не тільки за рахунок грошових коштів, а й за рахунок очікуваних надходжень за відвантажену продукцію, виконані роботи.

Значення коефіцієнта загальної ліквідності повинно бути більшим за одиницю, адже після оплати боргів у підприємства мають залишатися оборотні активи в розмірах, необхідних для продовження безперебійної діяльності. Рівень даного коефіцієнта залежить від форм розрахунку за відпущену продукцію, від тривалості виробничого циклу, структури запасів товарно-матеріальних цінностей.

Оцінку фінансової стійкості садівницьких підприємств пропонується здійснювати за системою спеціально відібраних показників (табл. 2).

Таблиця 2

Показники фінансової стійкості садівницьких підприємств корпорації
“Миколаївсадвинпром”

Сільськогосподарські підприємства	Коефіцієнт автономії		Коефіцієнт фінансування		Коефіцієнт забезпечення власними засобами		Коефіцієнт фінансової стійкості	
	На 1.01.05	На 1.01.06	На 1.01.05	На 1.01.06	На 1.01.05	На 1.01.06	На 1.01.05	На 1.01.06
ЗАСТ "Зоря Інгулу"	0,429	0,464	1,327	1,156	8,856	23,884	0,966	0,987
ВАТ "Зелений Гай"	0,290	0,356	2,442	1,808	0,183	0,255	0,357	0,444
ТОВ НТЦ "Лан"	0,565	0,584	0,768	0,713	1,421	1,855	0,803	0,828
ТОВ "Оксамит"	0,509	0,662	0,961	0,511	0,214	2,466	0,509	0,793
ВАТ "Радсад"	0,821	0,788	0,219	0,269	10,710	8,542	0,968	0,963
СЗАТ "Ольвія"	0,746	0,753	0,339	0,329	3,801	3,706	0,965	0,954
СЗАТ "Дніпро"	0,499	0,450	1,006	1,220	0,049	-0,035	0,655	0,625
ВАТ "Підгур'ївське"	0,947	0,939	0,056	0,064	6,613	6,972	0,947	0,939

Як свідчать дані таблиці 2, коефіцієнт автономії менше нормативу в досліджуваних господарствах, крім ТОВ “Оксамит”, ВАТ “Радсад”, СЗАТ “Ольвія” і ВАТ “Підгур’ївське”, що зумовлено зменшенням частки власного капіталу в структурі майна.

Коефіцієнт фінансування характеризує, скільки залучених коштів припадає на одиницю власного капіталу і найбільший він — у ВАТ “Зелений Гай”.

Слід відмітити, що коефіцієнт фінансової стійкості, який показує частку стабільних джерел фінансування у загальних джерелах, відповідає нормативному значенню в більшості досліджуваних садівницьких підприємствах корпорації “Миколаївсадвинпром”, крім ВАТ “Зелений Гай” і СЗАТ “Дніпро”.

При оцінці фінансового стану потрібно проаналізувати показники фінансових результатів діяльності садівницьких підприємств (табл. 3).

Аналізуючи таблицю 3 слід зазначити, що найбільший валовий прибуток на 1 грн. витрат на виробництво і реалізацію отримано в ЗАСТ “Зоря Інгулу” (72 коп.) і СЗАТ “Ольвія” (60 коп.). На 1 грн. активів найбільше було отримано чистого прибутку в ТОВ “Оксамит” (29 коп.) і на другому місці ВАТ “Підгур’ївське” (11 коп.). В СЗАТ “Дніпро” за аналізований період загальний фінансовий результат діяльності був негативним (збитковим).

На останньому етапі оцінки фінансового стану слід проаналізувати склад кредиторської заборгованості садівницьких підприємств (табл. 4).

Таблиця 3

Показники фінансових результатів діяльності садівницьких підприємств корпорації
"Миколаївсадвинпром" на 01.01.2006 року

Показники і порядок розрахунку	ЗАСТ "Зоря Інгулу"	ВАТ "Зелений Гай"	ТОВ НТЦ "Лан"	ТОВ "Оксамит"	ВАТ "Радсад"	СЗАТ "Ольвія"	СЗАТ "Дніпро"	ВАТ "Під- гур'ївське"
1. Валовий прибуток (збиток) від реалізації, тис. грн. (ф. 2, код 050);	2730,5	6995,5	1111,5	538,4	4463,8	5325,2	-17,1	607,0
2. Собівартість реалізованої продукції тис. грн. (ф. 2, код 040);	3808,8	44430,1	3808,2	1796,8	10916,2	8806,6	2543,6	2219,0
3. Чистий прибуток (збиток), тис. грн. (ф. 2, код 220);	1340,4	1696,0	42,7	544,4	1730,0	3281,0	-542,5	600,0
4. Середньорічна сума активів, тис. грн.	12985,9	79467,2	6053,0	1884,5	36534,2	67763,9	10457,4	5615,0
5. Середньорічна сума власного капіталу, тис. грн.	5818,4	25527,8	3477,5	1120,7	29349,8	50846,1	4963,1	5294,5
6. Коефіцієнт рентабельності продукції (р. 1/р. 2);	0,717	0,157	0,292	0,299	0,409	0,605	-0,008	0,274
7. Коефіцієнт рентабельності капіталу (р. 3/р. 4);	0,103	0,021	0,007	0,289	0,047	0,048	-0,052	0,107
8. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (р. 3/р. 5)	0,230	0,066	0,012	0,486	0,059	0,065	-0,109	0,113

**Склад кредиторської заборгованості садівницьких підприємств
корпорації "Миколаївсадвинпром" (тис. грн.)**

Види зобов'язань	ЗАСТ "Зоря Інгулу"		БАТ "Зелений Гай"		ТОВ "Оксамит"		БАТ "Радсад"		БАТ "Під- гур'ївське"	
	На	На	На	На	На	На	На	На	На	На
	1.01.06	1.01.06	1.01.05	1.01.06	1.01.05	1.01.06	1.01.05	1.01.06	1.01.05	1.01.06
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	401,0	279,3	-	-
Короткострокові кредити банків	-	-	997,2	1868,6	386,7	155,6	-	325,0	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	302,4	47,8	19156,7	19871,8	32,6	242,0	715,0	439,3	137,0	298,0
Поточні зобов'язання за розрахунками:										
з держаних авансів	-	-	33396,7	18189,2	39,9	-	-	-	30,0	14,0
з бюджетом	30,0	14,9	467,4	1071,6	236,8	-	127,0	18,2	-	-
зі страхування	5,5	12,9	9,0	39,5	1,7	3,0	-	103,0	-	5,0
з оплати праці	66,3	89,6	181,4	242,5	31,7	32,9	183,0	323,4	63,0	54,0
з учасниками	1,1	1,0	128,6	61,1	-	-	79,0	206,2	8,0	9,0
Інші поточні зобов'язання	3,1	19,0	7,5	49,1	86,0	2,7	-	-	10,0	13,0
Поточна кредиторська заборгованість, всього	408,4	185,2	54344,5	41393,4	815,4	436,2	1104,0	1415,1	248,0	393,0

Аналізуючи дані таблиці 4, слід відмітити, що протягом 2005 року найшвидшими темпами зросли зобов'язання у ВАТ “Зелений Гай”, зокрема з короткострокових кредитів банків на 871,4 тис. грн., з кредиторської заборгованості за товари, роботи послуги на 715,1 тис. грн., з бюджетом на 604,2 тис. грн., з оплати праці на 61,1 тис. грн. Зменшення відбулося з поточних зобов'язань з одержаних авансів на 15,2 млн. грн.

Все це говорить про те, що ефективне функціонування садівницьких підприємств неможливо без удосконалення кредитного механізму, через пільгове кредитування з річною відсотковою ставкою до 7% з моменту настання плодоносного віку насаджень.

Висновок. Отже, у результаті дослідження виявлено, що садівницькі підприємства корпорації “Миколаївсадвинпром” мають задовільний фінансовий стан, на що вказують показники ліквідності і фінансової стійкості. Щодо фінансових результатів діяльності, то показники дуже низькі, що обумовлено високою собівартістю реалізованої продукції і це є перешкодою стабільного відтворення виробництва. Із вище викладеного випливає, що садівницькі господарства потребують фінансового оздоровлення через пільгове кредитування, введення державного страхування плодівих насаджень, встановлення державного замовлення на плодіву продукцію та збереження 1% збору на розвиток садівництва, виноградарства та хмелярства для ефективного ведення галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку (доповідь) // Економіка АПК. - 2007. - №5. - С. 4-13.
2. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2005. - 365 с.
3. Лузан Ю.Я. Фінансовий стан агропромислового виробництва в Україні та шляхи його удосконалення // Економіка АПК. - 2007. - №5. - С. 14-18.
4. Червен І.І., Кушнір І.В. Методичні підходи до фінансової характеристики господарств району // Вісник аграрної науки Причорномор'я, 2006. - Випуск 4(38). - С. 10-15.

СЕКЦІЯ “ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ РИНКУ І МЕХАНІЗМІВ ЕФЕКТИВНОГО ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ”

УДК 338.49:339.13

РИНКОВА ІНФРАСТРУКТУРА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ АПК

*О.Д.Гудзинський, доктор економічних наук, професор
Національний аграрний університет*

*В статті дано оцінку стану, тенденцій та стратегічного розвитку
ринкової інфраструктури, інституціоналізму*

*В статье дана оценка состояния, тенденций и стратегического
развития рыночной инфраструктуры, институционализма*

Вступ. Кінцева результативність АПК як системи значною мірою залежить від розвитку ринкової інфраструктури та інституціоналізму, їх збалансованості з основним виробництвом. Розвиток останніх знаходиться на початковій стадії. Виникають проблеми організаційно-правового та економічного характеру. Це потребує системного і комплексного підходу до їх розв'язання.

Проблема. В економічній літературі проблемам інфраструктурного та інституціонального розвитку присвячено багато наукових досліджень. Більшість авторів (М.Й.Хорунжий, Ю.М.Лопатинський, Т.О.Осташко, А.А.Ткач та ін.) розглядають окремо інфраструктурні проблеми або інституціональні. Системно-комплексний підхід в єдності останніх з основним виробництвом розкрито недостатньо. Все це потребує проведення як теоретичних, так і емпіричних досліджень.

Мета дослідження. Оцінка стану, тенденцій та стратегічного розвитку інфраструктури, інституціоналізму.

Результати дослідження. Перехід аграрного сектора економіки на ринкові принципи господарювання сприяв розвитку нових

формувань інфраструктурного та інституціонального спрямування. Це насамперед виробнича інфраструктура, функціонально цільовою спрямованістю якої є виробничо-технічне обслуговування агропромислового виробництва.

Основне виробництво і виробничо-технічне обслуговування взаємозв'язані і в своїй єдності повинні спрямовувати свою діяльність на забезпечення синергічного ефекту діяльності АПК.

Однак в реальній практиці такий взаємозв'язок не завжди забезпечується. Основна причина — розбалансованість в місці, цілях суб'єктів діяльності. Суб'єкти основного виробництва і виробничо-технічне обслуговування не виступають як єдина інтегрована система. Наявність різних суб'єктів власності в сфері виробничо-технічного обслуговування різко збільшили трансакційні витрати, що призвело до підвищення собівартості продукції АПК. Усугубили економічне положення сільськогосподарських підприємств неадекватність розвитку різних формувань виробничо-технічного та іншого агросервісного обслуговування. Недостатній розвиток агрохімічного обслуговування, обслуговування тваринницьких ферм і комплексів, обслуговування меліоративних систем, насінництва, селекції, генетики та ін.

Підсилює негативні тенденції в АПК недостатній розвиток інституціональної системи (інформаційне, фінансово-банківське обслуговування, маркетингове та оргтехнічне забезпечення та ін.).

Існує розбалансованість в організаційно-економічних та правових механізмах управління.

В організаційному механізмі відбувся процес деінтеграції функцій, що значно ускладнило управління єдиним технологічним процесом в системі: “постачання — виробництво — переробка — транспортування — реалізація — обслуговування споживачів”. Деінтеграційний функціональний інтерес став пріоритетним в загальній системі інтересів. Такий функціонально-деінтегрований підхід призвів до розбалансованості на продовольчому ринку між пропозицією і попитом через низький рівень платоспроможності населення. Це підтверджується рівнем та якістю життя населення, дотриманням медичних норм споживання.

Не одержав достатнього розвитку економічно-правовий та організаційний аспекти проблеми, а саме:

- правовий захист інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин. Практично правова основа спрямована на захист лише інтересів роботодавця, власника, інвестора;
- розбалансованість економічних інтересів в системі: основне виробництво, виробниче та агросервісне обслуговування, торгівля та ін.;
- недостатній розвиток маркетингово-логістичних систем як реальної основи обґрунтування рішень, скорочення трансакційних витрат;
- недосконалість корпоративного управління, корпоративної культури;
- неадекватність організаційного розвитку підприємницьких структур трансформаційним процесам у зовнішньому середовищі та ін.

Особливо потребує розвитку теорія і методологія організаційного розвитку як головна системоутворююча функція по забезпеченню синергійного ефекту в діяльності підприємств та в цілому АПК шляхом комплексного підходу до використання потенційних можливостей, сформованих на інноваційних моделях.

Потребує також розвитку теорія і методологія інфраструктури аграрного ринку та інституціоналізму.

Інфраструктура аграрного ринку представлена новими організаційними формуваннями ринкового типу – кредитними спілками, дорадчими службами, консалтинговими структурами тощо. При цьому слід зазначити, що більшість з них сформована не за ініціативою підприємницьких структур виробничого спрямування. Це наклало свій відбиток на зміст і характер економічних відносин між суб'єктами основного виробництва і інфраструктурними формуваннями аграрного ринку. Виникла прогалина в цільовій спрямованості останніх по відношенню до суб'єктів основного виробництва, що призводить до розриву в системі економічних відносин. Крім цього, в аграрному секторі економіки виникли проблеми орендних та

соціально-трудоу відносин.

Потребують розвитку інститути: власності, контрактів та державного регулювання. Це вимагає, перш за все, розробки теоретико-методологічних підходів до удосконалення та розвитку усіх складових системи відносин: соціальних, економічних, управлінських, орендних, владних, власності та ін. Визначальним в теорії і методології повинна бути концепція розвитку суспільства в цілому та аграрного сектора. На нашу думку, основою концептуального підходу повинні бути:

- розвиток систем на раціональному поєднанні колективності та атомарного професійного індивідуалізму;
- інтеграційна взаємодія суб'єктів діяльності виробничого спрямування з суб'єктами ринкової інфраструктури;
- динамічно-адаптований та збалансований розвиток основного виробництва, ринкової інфраструктури та інституціоналізму;
- забезпечення розвитку систем на основі єдності інтересів;
- оптимальна стратегічна і ситуаційна збалансованість механізмів управління, ринкового лібералізму та державного протекціонізму;
- соціальні, екологічні та економічні індикатори розвитку;
- розвиток соціально-економічної системи на принципах збалансованого підходу та раціонального поєднання малого, середнього і великого бізнесу;
- нова філософія мислення, в основі якої: традиційні цінності, організаційна та корпоративна культура, розуміння бізнесу як ділової активності населення;
- здоровий консерватизм з раціональним поєднанням інноваційної моделі розвитку;
- упереджувальний характер суспільної готовності та системи менеджменту до інноваційних змін та змін у зовнішньому конкурентному середовищі;
- особливості та специфіка розвитку аграрного сектора економіки в Україні та ін.

Таким чином, лише системно-комплексний підхід до розвитку ринкової інфраструктури та інституціонально-структурної трансфор-

мації в аграрному секторі дозволить сформувати результативну систему управління АПК.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудзинський О.Д., Кірейцев Г.Г., Савчук В.К. Економічна теорія та реалізація її положень в механізмах розвитку АПК // Економічна теорія. Науковий журнал.- № 2.- 2005.- С. 80-95.
2. Попатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с.
3. Осташко Т.О. Ринкова трансформація аграрного сектора. -К.: Фенікс, 2004. – 280 с.
4. Ткач А.А. Інституціональні основи ринкової інфраструктури: Монографія / НАН України. Об'єднаний інститут економіки. -К., 2005. – 295 с.
5. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу: Підручник. -К.: КНЕУ, 2001. – 382 с.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНО–ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

І.Д.Бурковський, кандидат технічних наук, доцент

А.В.Бурковська, кандидат економічних наук

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто найбільш важливі напрямки підвищення ефективності експортно-імпортної діяльності в аграрному секторі економіки. Зокрема, визначено конкретні заходи щодо оптимізації співвідношення між експортом та імпортом, а також збільшення обсягів експортних операцій по найвигідніших для нашої країни видах продукції.

Рассмотрены наиболее важные направления повышения эффективности экспортно-импортной деятельности в аграрном секторе экономики. В частности, определены конкретные мероприятия по оптимизации соотношения между экспортом и импортом, а также увеличению объемов экспортных операций по наиболее выгодным для нашей страны видам продукции.

Для забезпечення власної продовольчої безпеки кожна держава покликана збільшувати загальні обсяги експорту і скорочувати (до обґрунтованого рівня) свій імпорт. А це є неможливим без застосування заходів стимулювання першого і регулювання — другого при одночасному наповненні внутрішнього ринку товарами власного виробництва.

Проблемами забезпечення ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності займається ціла низка науковців-економістів, серед яких: В.Я.Амбросов, П.І.Гайдуцький, А.В.Гордійчук, П.Т.Саблук, А.В.Шинкаренко та ін. Однак, незважаючи на це, деякі їх аспекти все ж залишаються недостатньо дослідженими, особливо — на регіональному рівні. Тому метою даної статті є висвітлення заходів щодо оптимізації співвідношення між експортом та імпортом продукції, збільшення обсягів експортних операцій та підвищення їх ефективності.

Експорт сільгосппродукції України в розрахунку на душу населення поступається перед середньосвітовим в 1,7 рази, а перед

такими країнами, як Канада, Франція, Китай — у 13-17 разів [1]. Між тим відомо, що успішний розвиток експортної діяльності підприємств сприяє підвищенню ефективності їх виробництва, технічному переоснащенню, запровадженню інновацій, зростанню обсягів товарообороту.

Слід вказати, що, на жаль, головним експортним агропродовольчим товаром України є сільгоспсировина, що перетворює нашу державу в сировинний придаток розвинених країн і призводить до втрат значної частини новоствореної вартості. Тому надзвичайно актуальною є диверсифікація експорту в напрямі збільшення частки продовольчих товарів поглибленої переробки.

У структурі експорту останніми роками переважає продукція рослинництва, що становить близько трьох четвертих сільськогосподарського експорту і найбільша частка якої припадає на зерно. Як показали проведені нами дослідження, видовий склад експортованого зерна по роках є неоднаковим. Провідні позиції в ньому займали ячмінь і пшениця. Саме ці види зерна є найбільш перспективними і на найближчі роки. Але питома вага експорту класної пшениці становить не більше 10%, ячменю — 15-18%%, більшість же зерна вивозиться за межі України як несортове, що призводить до низької ефективності його експорту.

Слід визнати, що стійкий експортно-імпортний ринок зерна в Україні ще не сформувався. Перелік країн, в які здійснюється експорт виробленої, наприклад у Миколаївській області, продукції, є досить великим. У 2005 році він досягав 96-и. Серед них: з СНД—11 (провідні позиції за обсягами експорту належать Російській Федерації, Білорусі, Таджикистану, Молдові, Азербайджану, Казахстану); з європейських — 29 (насамперед — Іспанія, Нідерланди, Італія, Німеччина, Норвегія, Болгарія); з азіатських — 27 (Іран, Ісламська Республіка, Сирійська Арабська Республіка, Індія, Туреччина, Ізраїль); з африканських — 20 (Алжир, Туніс, Лівійська Арабська Джамахірія, Марокко, Єгипет, Мавританія); з американських — 8 (Віргінські і Британські острови, Канада, Барбадос). Останнім часом освоюються й такі нетрадиційні ринки збуту зерна, як Бразилія, Перу, Японія. Найбільшими оператора-

ми зернового ринку Миколаївщини в останні роки виступали ССПП “Нібулон” та ТОВ “Сандора”. Достатньо великим (88) є і число країн, з яких імпортується іноземна продукція в Миколаївську область. По суті, майже кожна країна одночасно і експортує свою продукцію в нашу область, і здійснює імпорт українських товарів.

Очікується, що на глобальному рівні (світовий ринок) попит на зерно зросте. Перевищення попиту над пропозицією передбачається у більшості країн, що розвиваються, у т.ч. Китаї, країнах Північної Африки і Латинської Америки. Прогнозується підвищення світових цін на основні види зерна. Так, до 2009/10 маркетингового року ціни на тверду озиму пшеницю, за прогнозами ОЕСД і FAPRI, можуть зрости до 145-150 дол. за тонну, на кукурудзу – до 110-111 дол. за тонну. Зростання цін очікується і по ячменю – до 139 дол. за тонну [2].

Для досягнення належного ефекту при формуванні структури експортного потенціалу необхідно дотримуватися світових принципів забезпечення конкурентних переваг, досконалих механізмів функціонування світового ринку, еквівалентності міжнародного обміну товарами.

З метою підвищення ефективності експортних операцій, послаблення позиції зарубіжних трейдерів на українському ринку необхідно: стимулювати експорт сільгосппродукції (без ураження інтересів внутрішнього ринку) і підвищувати її конкурентоспроможність; здійснювати захист вітчизняного товаровиробника на внутрішньому ринку; прискорити створення прозорого ринку аграрної продукції тощо.

Держава повинна брати активну участь у формуванні експортних ресурсів зерна. Для цього в регіонах доцільно створювати експортні спеціальні зернові зони, встановлювати для них обсяги виробництва та ціни, які б на 25% перевищували середні на зерно по країні. Державі потрібно самій стати суб'єктом ринку зерна і зовнішньої торгівлі ним, для чого слід практикувати замовлення на зерно регіонам у розмірі до 15% товарного збіжжя [3]. У разі необхідності експорту зерна за низькими цінами держава повинна

запроваджувати механізм експортних субсидій та субвенцій, без чого підтримувати доходи товаровиробників на належному рівні практично неможливо.

Водночас уряду слід ввести суворий контроль за якістю імпоротної продукції, жорстко захищати внутрішній ринок від імпорту продуктів, які виробляються в країні в достатній кількості. Сприятливі умови для імпорту повинні створюватися лише по тих видах сільгосппродукції, що не виробляються в Україні і яких не вистачає.

Україна повинна мати стабільні ринки збуту аграрної продукції на зовнішньому ринку, закріпитися на них і створити відповідну інфраструктуру для її масштабного експорту. Держава має підтримувати сільськогосподарських виробників і сприяти їх самостійному виходу на світовий ринок. Спільними зусиллями декількох господарств (великих виробників конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, дрібних реформованих господарств, фермерів) на кооперативних засадах можна створювати структури експедиційного обслуговування запланованих на експорт товарних обсягів. Вони повинні займатися формуванням відповідних за кількістю і якістю партій експортної продукції, заключати договори щодо її складування, оформлювати сертифікати та інші супроводжувальні документи, транспортувати товари до портів, пропускних пунктів тощо.

Невід'ємною умовою розвитку і функціонування зовнішнього аграрного ринку є належне інформаційне середовище. Поява на міжнародній арені значної кількості самостійно господарюючих суб'єктів призвела до зростання попиту на інформацію щодо даних про зарубіжні фірми, рівні світових цін, курси акцій на фондових біржах, ставки відсотка найбільших світових банків, курси валют. В Україні необхідно запровадити і національну систему зовнішньоекономічної інформації, яка б складалася з показників, прийнятих на міжнародному ринку інформаційних послуг. У сучасних умовах для формування інформаційної мережі в кожній галузі АПК доцільно було б визначити відповідні базові структури, сприяти їм в оснащенні сучасним обладнанням для збирання, обробки, аналізу

й передачі даних, надавши їм широкі права щодо своєчасного одержання необхідної інформації від підприємств різних форм власності, установ, організацій. Нам потрібна інформаційна система, яка б забезпечувала пошук партнерів не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках.

Без нарощування обсягів національного виробництва, підвищення його наукоємності та здійснення модернізації всі спрямовані на регулювання зовнішньоекономічної діяльності заходи залишаться малоефективними.

Таким чином, основними напрямками забезпечення достатньо ефективною зовнішньоекономічної діяльності є:

- диверсифікація експорту, насамперед - в напрямі збільшення обсягів та частки готової продукції (а не сировини, як це має місце зараз);
- збільшення обсягу експорту українських продовольчих товарів у розрахунку на одну особу населення, який нині в 1,7 раза поступається середньосвітовому. Цьому сприятимуть складання балансів виробництва та використання провідних видів сільгосппродукції, адаптація вітчизняних товаровиробників до вимог світового ринку;
- підвищення у складі експорту зерна частки висококласної пшениці, ячменю та кукурудзи, оскільки вивезення за кордон несортової продукції призводить до великих втрат нашої країни;
- найбільш дієвими заходами щодо підвищення ефективності експорту є: стимулювання експорту сільгосппродукції і підвищення її конкурентоспроможності; захист вітчизняного товаровиробника на внутрішньому ринку; прискорення створення прозорого ринку аграрної продукції; активна участь держави у формуванні експортних ресурсів, насамперед — зерна за вказаними у статті напрямками; перехід від вивезення вітчизняної продукції іноземними трейдерами до її відвантаження українськими експортерами безпосередньо в країни-споживачі (зі створенням відповідних кооперативних структур експедиційного обслуговування);

- оскільки надходження в Україну значних обсягів іноземних товарів створює перешкоди для ефективного продажу вітчизняних, сприятливі умови для імпорту повинні створюватися лише по тих видах сільгосппродукції, що не виробляються в Україні і яких не вистачає;
- запровадження національної системи зовнішньоекономічної інформації — з визначенням у галузях відповідних базових структур і сприянням їх розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амбросов В.Я. Трансформаційні процеси в аграрній сфері регіону // Економіка України. - 2003. - №8. - С. 66-70.
2. Перспективи розвитку зернового ринку ЄС і світового ринку до 2009/10 МР // Пропозиція. - 2002. - №10. - С. 28-34.
3. Гордійчук А.В. Стан формування та перспективи нарощування експортних ресурсів зерна в Україні // Агроінком. - 2004. - №11-12. - С. 56-59.

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО РИНКУ

Ф.В.Горбонос, доктор економічних наук

Н.Ф.Павленчик, кандидат економічних наук

А.О.Павленчик, здобувач

І.О.Корчинський, здобувач

Львівський державний аграрний університет

Розглядаються елементи інфраструктури аграрного ринку в регіоні, показано роль та значення їх у просуванні сільськогосподарської продукції до споживача. Акцентується увага на розвитку різних елементів інфраструктури, здатних забезпечити вільну реалізацію продукції

Рассматриваются элементы инфраструктуры аграрного рынка в регионе, показаны роль и значение их в движении сельскохозяйственной продукции к потребителю. Акцентируется внимание на развитие разных элементов инфраструктуры, способных обеспечить свободную реализацию продукции

Постановка проблеми. Сільське господарство України спроможне виробити достатню кількість продукції, щоб забезпечити своє населення продуктами харчування у відповідності з науково-обґрунтованими нормами споживання і легку та харчову промисловості сировиною. І це доведено тим, що виходячи із затяжної кризи, ледь зводячи кінці з кінцями, виробники сільськогосподарської продукції все ж таки упевнено забезпечують продовольчу безпеку країни. Але нині більше турбує селян не проблема виробництва, а проблема як реалізувати вироблену продукцію, оскільки багатьом виробникам продукції часто доводиться виступати в одній особі — трейдера і посередника, покупця, а потім і продавця. Об'єктивно виникає необхідність скористатись послугами і працею інших, що дало б можливість аграрним виробникам вивільнитись від невластивих їм функцій, зосередивши свої зусилля лише на основній виробничій діяльності.

З огляду на ту складну ситуацію, що склалася в аграрному секторі з проблемою реалізації продукції і невідкладності її вирішення, то тут намагання владних і комерційних структур, та й в

цілому бізнесу, мають бути спрямовані на розвиток розмаїття інфраструктури аграрного ринку. Без достатньо розвинутої інфраструктури, яка являє собою систему підприємств, установ, організацій, служб і інших формувань, що забезпечують рух і просування сільськогосподарської продукції від виробника до її споживачів, не можна говорити про стабільне функціонування аграрної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сільськогосподарський виробник в умовах ринкової економіки, як підприємець, стає провідною формою господарювання і діяльність його спрямована на одержання прибутку. Це означає, що лише він вирішує, який асортимент продукції виробляти, як виробляти, кому і де її реалізувати.

Питання виробництва і збуту сільськогосподарської продукції та розвитку інфраструктури аграрного ринку широко висвітлені в багатьох наукових працях В.Г. Андрійчука, О.М.Сахацької, П.Т.Саблука, Г.В.Черевка, О.М.Могильного, П.С.Березівського, В.І.Топіхи, І.І.Червена, С.І.Дем'яненка, М.Й.Маліка та ін. Проте деякі питання місця, ролі і значення окремих елементів інфраструктури аграрного ринку в реалізації сільськогосподарської продукції висвітлені ще недостатньо.

Постановка завдання. Розкрити роль, важливість і функції інфраструктури у створенні умов просування сільськогосподарської продукції до споживача та її значення в розвитку та ефективному функціонуванні аграрного ринку.

Виклад основного матеріалу. Не зважаючи на позитивні зрушення, які останнім часом відбулися на ринку сільськогосподарської продукції, пов'язані з приватизацією заготівельних і переробних підприємств, а також підприємств торгівлі, формування ефективної пропозиції на ньому гальмується повільною і незадовільною роботою каналів її розповсюдження. Сформована частина інфраструктури в умовах адміністративно-командної системи потребує не лише удосконалення структури, а й переосмислення форми її діяльності з метою прискорення проходження сільськогосподарської продукції та скорочення при цьому затрат. А поки що свою продукцію сільськогосподарський виробник реалізує сам, в основ-

ному, переробним підприємствам, населенню, на торговому ринку тощо і в реальному залишається наодинці в її просуванні до споживача. Йому накладним є займатися самостійно реалізацією виробленої в своєму господарстві продукції через високі затрати живої праці на пошуки каналів реалізації, оформлення різної документації тощо. Залучаючи до цього процесу інших партнерів — посередників, в багатьох випадках, через їх непорядність щодо ціни і строків оплати за продукцію, він часто одержує менше доходу або залишається ошуканим.

Практика засвідчує, що більшість існуючих каналів реалізації продукції сільського господарства не формують класичну структуру узгодження попиту і пропозиції та визначення репрезентативних ринкових цін і як таких, які стали б надійним засобом створення сталого і вигідного доходу для її виробників. Тому нині в Україні необхідно розвивати інфраструктуру аграрного ринку, покликану забезпечити прозору стабільну взаємодію всіх його учасників, вільне просування продукції, упереджувати цінові ризики та виявляти реальні ціни і цим самим сприяти збільшенню доходів аграрних підприємств.

На інфраструктуру аграрного ринку, виходячи із природи ринкової економіки, покладаються важливі функції: опосередкувати взаємини економічних суб'єктів і забезпечити безперервність господарських зв'язків і руху сільськогосподарської продукції та фінансових ресурсів, а також регулювання їх потоків та здійснення при цьому фінансового і правового контролю. З іншого боку, інфраструктура акумулює інформацію, яка йде від споживачів та передає її виробникам, пов'язуючи виробництво і споживання в єдиний комплекс.

Інфраструктура, як і сам ринок, має стихійний, анархічний характер в організації структурних підрозділів і їх роботи. І як такої ієрархії в рамках елементів ринкової інфраструктури, щоб складалася якась між ними залежність чи підлеглість, немає. Чинне законодавство країни, яке нормативно забезпечує функціонування ринкових відносин, відповідно регламентує поведінку господарюючих суб'єктів, а також діяльність інституційних елемен-

тів інфраструктури. Повідомлення про внутрішні процеси в глибинах інфраструктури є джерелом інформації зворотного зв'язку між нею і економічною системою, що й забезпечує її функціонування. Інфраструктура сектору аграрної економіки Львівської області на товарному ринку сільськогосподарської продукції представлена такими організаційно-технологічними елементами (рис.).

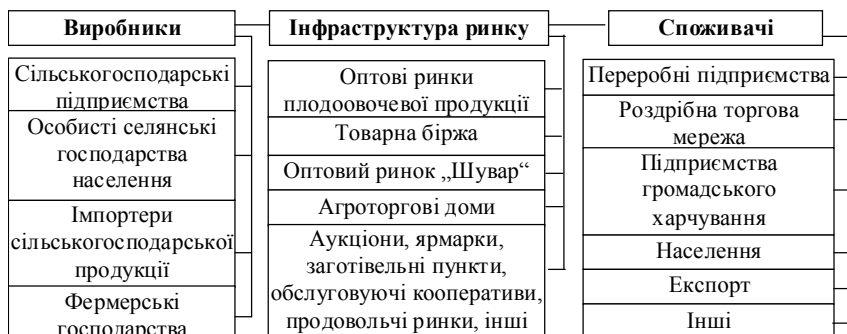


Рис. Структура регіонального аграрного ринку

Найважна інфраструктура аграрного ринку Львівської області є надзвичайно слабкою з точки зору забезпечення надійного просування продукції. Так, лише по 1-3 агромагазини є в Жидачівському, Городоцькому, Сколівському та Стрийському районах. Відсутні оптові продовольчі плодовоовочеві ринки в Жидачівському, Кам'яно-Буському, Миколаївському, Прермишлянському, Яворівському районах. Не має агроторгових домів у Пустомитівському, Яворівському районах.

В області зроблено спробу проведення аукціонів живої худоби і птиці, яких за 2000-2006 рр. проведено 13, в т.ч. п'ять у Кам'янка-Бузькому та чотири – в Старосамбірському районах. Цей організаційний захід, завдяки його прозорості і простим механізмам, дав можливість визначати реальні ціни на живу худобу, особливо на племінну, які виявилися 1,5-2 рази вищими за існуючі. Проте, аукціони живої худоби проходили без наявності законодавчої, нормативної та достатньої матеріально-технічної бази.

Очевидно, недоліки, що мали місце на аукціонах, не сприяли масовому поширенню їх в області.

Не менш важливою умовою покращання просування продукції є організація гуртових плодоовочевих та продовольчих ринків. На сьогодні в області їх функціонує лише 16. Найбільш потужним представником цієї сфери в інфраструктурі товарного ринку є гуртовий продуктовий ринок у м. Львів — “Шувар”, який активно співпрацює як з великими, так і дрібними виробниками, в т.ч. одноосібними, здійснюючи щодобово торгівлю сільськогосподарською продукцією. Останнім часом він набув статус регіонального аграрного центру (РАЦ). Це єдиний за аналогією в Україні гуртовий продуктовий ринок, який реалізується на кшталт багатофункціонального логістичного комплексу, що поєднує виробничий, складський, торгівельний та офісний формат. Особливістю комплексу є постійна присутність широкого асортименту свіжої плодоовочевої продукції, якою РАЦ “Шувар” забезпечує регіон на 82%. Він розміщений на території понад 20 га. Основними функціями центру є: створення національної системи моніторингу ринків сільгосппродукції; удосконалення діючих каналів збуту продукції; активізація ринкових механізмів гуртової торгівлі; стимулювання процесу кооперації та асоціювання виробників; формування ціни тощо.

Гуртова торгівля плодоовочевої продукції, м'яса та м'ясопродуктів, риби, молокопродуктів, квіткової групи відбувається в павільйонах, яких налічується близько 280 одиниць та плодоовочевої — з автомашин. За 2004-2006 рр. середньодобові обсяги реалізації продукції склали 1500 т проти 200 т у 2000-2002 рр., а середньоденна кількість продавців зросла з 366 до 3012. Кількість продавців з інших регіонів України зросла з 4 областей у 2000р. до 15 у 2006р. Щодобовий потік на сьогодні перевищує 3000 споживачів.

Споживачів приваблює низька оптова ціна на сільськогосподарську продукцію. Наприклад, станом на травень 2007 р., ціна на огірки у м. Львів складала 2,7 грн., тоді як в Херсоні вони коштували 4,8 грн., помідори відповідно — 7,5 грн. і 8,2 грн. І це

при тому, що херсонський регіон є виробником цих видів продукції, а м. Львів — споживачем. Основними покупцями РАЦ є представники сектора ресторанів, кафе, готелів — 38%, гуртові споживачі з інших областей — 22%, роздрібна торгівля — 18%, місцеві гуртові споживачі — 15% та інші — 7%.

РАЦ “Шувар” знаходиться в стадії становлення, і інвестиції в проект до 2008 р. складуть загальною кількістю понад 26 млн. грн. Проектом на 2010 р. передбачено побудувати термінал дрібногуртової торгівлі та бізнес-центр, куди будуть перенесені секції з морозильними камерами для торгівлі м’ясом і м’ясопродуктами, рибою тощо. Термін окупності проекту складе близько 7 років.

Висновки. Ефективність господарювання сільських виробників значною мірою залежить від каналу реалізації продукції, в яких досить відчутною є різниця у закупівельній ціні. З метою упорядкування цін та створення прозорої системи реалізації їх продукції і економічного захисту її виробників необхідно широко впроваджувати різні елементи ринкової інфраструктури і особливо тих, які забезпечують захист інтересів виробників.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР

О.В.Калюжна, кандидат економічних наук

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто тенденції розвитку галузі олійних культур та дано оцінку ефективності їх виробництва. Запропоновано подальші шляхи розвитку галузі

Рассмотрены тенденции производства масличных культур и дана оценка их экономической эффективности. Предложены дальнейшие пути развития отрасли

Постановка проблеми. Олійні культури, поряд із зерновими, складають основу аграрної економіки України, і не тільки забезпечують внутрішні потреби, але й завжди були головними чинниками формування експортного потенціалу. Для успішного виробництва олійних культур в Україні є сприятливі ґрунтово-кліматичні умови та багаторічний досвід. Але, в останні роки у зв'язку з посиленням впливу природно-кліматичних, макро- та мікроекономічних факторів підприємствам стає все складніше виробляти конкурентоспроможну продукцію і успішно її реалізувати. Тому, однією з умов забезпечення ефективного функціонування підприємств є постійне підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи виробництва олійних культур досліджувались у працях багатьох вітчизняних вчених-економістів, серед яких: Шиян Д.В., Беленкова Ю.С., Уланчук В.С., Губський Б.В., Коротич П. та ін.

Проте питання, пов'язані з особливостями виробництва окремих видів олійних культур, вимагають більш детального опрацювання. Це зумовлює необхідність вивчення окресленої проблеми, підтверджує актуальність теми нашого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз ефективності виробництва олійних культур аграрним сектором Арбузинського району та визначення напрямів подальшого розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною умовою формування будь-якого продуктового ринку є конкурентоспроможне виробництво. За період реформування більшість галузей аграрного сектора виявились збитковими або низькодохідними, проте вирощування олійних культур, особливо соняшнику, залишилось прибутковим. Це спричиняє надмірне його поширення у сівозмінах. Для переважної більшості господарств півдня України соняшник став основною культурою, що забезпечує грошові надходження та максимальні прибутки.

По виробництву соняшнику наша країна посідає третє місце в світі, поступаючись Аргентині і Росії. Під ним зайнято понад 90% посівних площ усіх вирощуваних в Україні олійних культур і ця тенденція зберігається. Площа, на якій вирощується ця культура, збільшилась на 1000 тис. га у 2006 порівняно з 2000 роком і досягла відмітки 3964 тис. га [1]. Це призвело до того, що значна кількість соняшнику повертається на попереднє місце через 2-4 роки, та в свою чергу, спричиняє порушення сівозмін й негативно впливає на умови вирощування інших сільськогосподарських культур, виснажує ґрунти і знижує їх родючість.

За допомогою аналітичного групування сільськогосподарських підприємств Арбузинського району нами було проаналізовано вплив питомої ваги посівів соняшнику на економічну ефективність його виробництва. Розрахунки показали, що господарства І групи, на жаль, в районі їх лише два — АП “Благодатненський птахопром” та ЗАТ “Оберіг”, дотримуються науково-обґрунтованої питомої ваги посіву соняшнику в межах 10%. Вони отримують максимальний рівень рентабельності — 51,9%. Ці господарства дотримуються сівозміни та займаються підвищенням родючості своїх ґрунтів, проте питомі витрати на 1 га посіву в господарствах цієї групи мінімальні і це не дозволило їм отримати більш високу врожайність.

Господарства ІІ групи, в яких питома вага соняшнику досягає 20%, намагаються отримувати максимальний прибуток за рахунок

розширення посівних площ, проте багаторічне недотримання сіво-змін не дає змогу отримувати високі врожаї соняшнику, як наслідок — в господарствах низька врожайність та якість насіння, висока собівартість та мінімальна величина прибутку в розрахунку на 1 га та рівень рентабельності.

Таблиця 1

Вплив питомої ваги посівів соняшнику на економічну ефективність виробництва в сільськогосподарських підприємствах Арбузинського району (в середньому за 2004-2006 рр.)

Показники	Групи господарств за питомою вагою соняшнику, %			
	I	II	III	В середньому по всіх групах
	до 15,0	15,1-25,0	понад 25,0	
Кількість господарств в групі	2	3	3	-
Питома вага посіву соняшнику, %	11,4	20,2	32,1	15,3
Площа, га	475,8	625,5	1526,0	835,8
Урожайність, ц/га	11,5	8,8	18,04	15,9
Прямі затрати праці, люд. год	1,6	2,5	2,0	2,0
Поточні вигради в розрахунку на 1 га, грн.	570,15	1032,2	1232,7	918,3
Собівартість 1ц реалізованої продукції, грн.	67,5	80,3	68,3	72,3
Ціна реалізації 1 ц, грн.	102,5	96,4	99,6	99,5
Отримано прибутку, на				
- 1ц	35,0	16,1	31,3	27,2
- 1 га	399,0	141,7	563,4	416,2
Рівень рентабельності, %	51,9	20,0	47,8	37,6

Інший варіант виробництва соняшнику — це господарства III групи, в яких питома вага посівів соняшнику в середньому складає 32,1%. Ці господарства під посіви соняшнику відводять максимальний розмір посівних площ, це, як правило, орендовані землі. Господарів підприємств цієї групи більше цікавить отримання максимального прибутку, ніж збереження родючості ґрунтів та багаторічна перспектива ефективного виробництва.

Такий стан справ вимагає обмеження обсягів виробництва соняшнику. Тому, для подальшого нарощування в Україні виробництва рослинних жирів та високобілкових кормів постає потреба визначення шляхів використання потенційних можливостей інших олійних культур, зокрема ріпаку, сої, льону — олійного, оскільки забезпечити зростаючі потреби в рослинному білку та олії лише за рахунок соняшнику неможливо.

Якщо виробництвом соняшнику в Миколаївській області займається майже кожне підприємство, то виробництво інших олійних культур не набуває належного розповсюдження. Так, із 8 підприємств Арбузинського району всі займались виробництвом соняшнику, чотири господарства вирощувало сою і лише два господарства — ріпак.

Такий стан справ обумовлено рядом причин: по-перше, обмежений попит з боку вітчизняних переробних підприємств на сою та ріпак. В Україні лише один завод — ЗАТ “Приколотнянський ОЕЗ” який виробляє із ріпаку та сої харчову олію, масової переробки ріпаку на біодизель поки що не спостерігається. По-друге, для сівби, збирання та первинної переробки ріпаку потрібна спеціальна техніка або ж удосконалена традиційна. Придбання такої техніки або переобладнання вже існуючої потребує чималих витрат робочого часу та коштів, яких у господарствах, як правило, бракує. По-третє, недостатня морозостійкість озимого ріпаку та відсутність районованих сортів.

Проте, аналіз економічної ефективності виробництва основних видів олійних культур свідчить, що виробництво сої та ріпаку є прибутковим.

Лідером серед олійних культур за рівнем рентабельності є соняшник, проте у 2006 році він значно поступається ріпаку. Хоча однозначних висновків щодо ефективності виробництва ріпаку зробити не можна. Низький рівень рентабельності виробництва соняшнику та сої, отриманий господарствами Арбузинського району у 2005 та 2006 роках, пояснюється високим рівнем витрат на виробництво та зниженням закупівельних цін.

Таблиця 2

Ефективність виробництва технічних культур в сільськогосподарських підприємствах Арбузинського району

Показники	2004р.	2005р.	2006р.	В середньому за три роки
Соняшник				
Урожайність, ц/га	12,7	16,1	21,1	15,9
Працевісткість 1 ц, люд.год.	2,3	1,8	2,6	2,0
Собівартість виробництва 1 ц продукції, грн.	45,4	81,1	72,9	57,8
Собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн.	48,1	75,3	69,1	72,3
Середня ціна реалізації, грн.	116,6	92,5	92,5	99,5
Отримано прибутку, грн. на:				
- 1 ц	68,6	17,2	23,3	27,2
- 1 га	868,0	278,3	491,6	416,2
Рівень рентабельності, %	142,7	22,9	33,8	37,6
Соя				
Урожайність, ц/га	14,2	14,6	14,9	14,5
Працевісткість 1 ц, люд.год.	1,7	1,0	1,7	1,4
Собівартість виробництва 1 ц продукції, грн.	94,0	74,1	74,7	81,1
Собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн.	55,3	87,0	80,6	74,3
Середня ціна реалізації, грн.	135,5	97,2	101,3	100,3
Отримано прибутку на:				
- 1 ц	80,1	10,2	20,6	26,0
- 1 га	1139,0	148,6	308,3	377,0
Рівень рентабельності, %	144,9	11,7	25,6	35,0
Ріпак				
Урожайність, ц/га	7,1	-	19,1	13,1
Працевісткість 1 ц, люд.год.	0,8	-	2,8	1,8
Собівартість виробництва 1 ц продукції, грн.	59,1	-	56,2	57,7
Собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн.	63,3	-	63,3	63,3
Середня ціна реалізації, грн.	46,7	-	123,4	82,5
Отримано прибутку (збитку) на:				
- 1 ц	-16,6	-	60,1	19,2
- 1 га	-117,9	-	1148,3	251,5
Рівень рентабельності (збитковості), %	-26,3	-	95,0	30,3

Висновки. Із усього вищевикладеного можна зробити висновок, що для господарств району доцільним буде в подальшому нарощування виробництва ріпаку та сої за рахунок скорочення посівних площ соняшнику до науково обґрунтованих норм. Це дасть можливість відновити родючість ґрунтів та розширити асортимент рослинного білку та шротів. Можна очікувати, що з поширенням культури споживання олії із ріпаку та сої на харчові цілі населенням України збільшиться попит з боку переробної промисловості і, як наслідок, відбудеться підвищення закупівельних цін. Важливою світовою тенденцією, яка може вплинути на розвиток виробництва олійних культур в Україні, є використання насіння ріпаку для виробництва біодизеля. За умови раціонального підходу до розвитку галузі ріпаківництва біодизельне паливо стане ефективним інвестуванням української економіки.

Нарощування виробництва соєвого шроту дозволить Україні збільшити свій експортний потенціал.

Розвиток альтернативних видів олійних культур в Україні можливий тільки завдяки пільговому кредитуванню відповідних програм та проєктів, а також гнучкішій податковій системі.

ЛІТЕРАТУРА

1. www.ukrstat.gov.ua

РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АГРАРНОГО РИНКУ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

*О.О.Красноруцький, кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний технічний університет сільського
господарства ім. Петра Василенка*

У статті проаналізовано сучасний стан формування та функціонування систем розподілу продукції на аграрному ринку, виділено та систематизовано основні проблеми діяльності його операторів, а також запропоновано раціональні шляхи реалізації регулюючого впливу держави

В статье проанализировано современное состояние формирования и функционирования систем распределения продукции на аграрном рынке, выделены и систематизированы основные проблемы деятельности его операторов, а также предложены рациональные пути реализации регулирующего воздействия государства.

Постановка проблеми. Формування та ефективно функціонування товарного ринку в державі забезпечує передумови для інтенсивного розвитку всіх галузей економіки та сфер суспільного життя. Це забезпечується завдяки функціонуванню ринкового механізму, який дозволяє споживачам отримувати потрібну їм продукцію в необхідних обсягах та в задані строки, а постачальникам — ритмічно реалізовувати продукцію, що виробляється, а отже ефективно здійснювати свою основну діяльність. Аналізуючи стан розвитку та ефективність функціонування ринків окремих товарних об'єктів, доцільним є відокремлення ринків товарів, що мають визначальне для економічної безпеки держави значення, від ринків інших товарів. Останнє зумовлено необхідністю регуляторного впливу на функціонування першої з зазначених груп товарних ринків для вирішення задач забезпечення економічної безпеки держави. При цьому головними складовими економічної безпеки держави є енергетична та продовольча безпека. Якщо ринки енергетичних ресурсів є, в цілому, добре структурованими та відрегульованими, то ситуація в сфері протікання ринкових процесів та забезпечення ефективності функціонування операторів на ринках

продовольства та сільськогосподарської сировини, сукупність яких в сучасній економічній науці прийнято традиційно класифікувати як аграрний ринок [2], не дивлячись на наявні позитивні тенденції, залишає сподіватися на краще.

Основною науковою проблемою, яка зумовлюється необхідністю вдосконалення функціонування внутрішнього аграрного ринку, є теоретичне та методологічне обґрунтування з врахуванням національних особливостей організації функціонування ринків продовольчих товарів та сільськогосподарської сировини, ступеня та меж впливу держави на процедури взаємодії операторів цих ринків з метою забезпечення продовольчої безпеки держави. Саме об'єктивна необхідність такого втручання з боку держави та пошук раціонального балансу між регулюванням комерційних процесів ринковими та адміністративними методами зумовлюють особливості функціонування внутрішніх ринків продовольства та сільськогосподарської сировини в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам формування, функціонування та регулювання ринків продовольства та сільськогосподарської сировини приділяли увагу в своїх дослідженнях багато вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Зокрема, Саблук П.Т., Алексійчук В.М., Мельник Л.Ю., Точілін В.О., Загорська Т.П., Пустовойт О. окреслили основні фактори, що визначають протікання процесів формування та функціонування зазначених ринків, а також основні шляхи реалізації регулюючого впливу держави на процеси, що протікають на них. Проте пошук раціонального балансу між державним втручанням та залученням ринкового механізму для регулювання комерційних процесів все ще потребує, на наш погляд, додаткового теоретичного та методологічного обґрунтування, а також практичної апробації пропозицій.

Мета роботи. Метою даної роботи є обґрунтування шляхів досягнення оптимального балансу між застосуванням ринкових методів впорядкування та гармонізації комерційних процесів та адміністративним втручанням в функціонування внутрішнього аграрного ринку.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день український аграрний ринок можна з деякими зауваженнями вважати

цілком сформованим та досить стабільно функціонуючим. Така ситуація зумовлюється дією певних факторів, а саме:

- низькою еластичністю попиту на продовольчі товари та сільськогосподарську сировину;
- стабільною у короткостроковому та середньостроковому періодах інтенсивністю попиту на продукцію, що розподіляється на зазначених ринках;
- наявністю структурованих каналів розподілу продукції на ринках окремих об'єктів.

Проте, не дивлячись на зазначені позитивні обставини, на сьогоднішній день існує ціла низка проблем, яка заважає успішно розвиватися певним, визначальним для функціонування аграрного ринку, групам його операторів. В першу чергу, це стосується операторів виробників сільськогосподарської продукції, від діяльності яких, власне, залежить формування пропозиції продукції на ринку та, в кінцевому розрахунку, забезпечення продовольчої безпеки країни.

Системи розподілу продукції на аграрному ринку, що формувалися та функціонували протягом останніх п'ятнадцяти років, змістили основні центри утворення прибутку від товаровиробника до посередників, які складають канали розподілу продукції на ринку. Це стосується в першу чергу групи об'єктових ринків сільськогосподарської сировини. При цьому характер розподілу фінансових інтересів в структурі каналів розподілу сільськогосподарської продукції часто не залишає товаровиробникові можливості здійснювати навіть просте відтворення його капіталу, що, в свою чергу, відбивається на стані ресурсного забезпечення виробничої діяльності, а згодом і на протіканні процесів формування пропозиції продукції на внутрішньому ринку.

Проведені дослідження показують, що лише 29,78% підприємств аграрного сектора здійснюють процеси простого та розширеного відтворення капіталу, що розміщується ними у виробничому процесі, а, відповідно, отримують прибуток від основної діяльності. [3] За рахунок же очікуваного, але не отриманого, прибутку решти товаровиробників фактично фінансується діяльність суб'єктів

маркетингової інфраструктури аграрного ринку. Безумовно, без функціонування інфраструктури товарного ринку неможливий його успішний розвиток. Більш того, в будь-якій економічній системі певна частина доданої вартості має залишатися у суб'єктів інфраструктури, адже вони мають розвиватися. Проте, неможливо залишати головного оператора товарного ринку, тобто виробника продукції, без можливості відшкодування розміщених ним у виробничому процесі коштів, адже така політика рано чи пізно призведе до обслуговування суб'єктами маркетингової інфраструктури внутрішнього ринку лише зарубіжних експортерів відповідної продукції. Цілком зрозуміло, що допустити таку ситуацію в Україні неможна.

Зазначені проблеми, в першу чергу, є наслідком низької концентрації виробництва в аграрному секторі, що унеможлиблює виникнення олігополій товаровиробників, які могли б суттєво впливати на ціни та обсяги пропозиції на ринку, і, відповідно, забезпечувати справедливий для товаровиробника розподіл сукупної доданої вартості, що утворюється при виробництві та реалізації продукції. При цьому олігополізація та, навіть, монополізація сфери обігу на аграрному ринку цілком можлива, більш того, вказані процеси протікають протягом останніх років. Саме завдяки вказаним процесам ми і маємо ситуацію, за якої основні обсяги доходу осідають в сфері обігу, а не в сфері виробництва.

Відомо, що в структурі аграрного ринку доцільно виділення та окремих розгляд багатьох об'єктових ринків, зокрема, ринку зернових культур, молока, м'яса та ін. Наведемо основні результати проведених досліджень розподілу інтересів операторів в структурах систем розподілу на даних ринках.

На зерновому ринку структура каналів розподілу продукції включає посередників трьох рівнів: посередники першого рівня виконують певний перелік логістичних та збутових послуг на досить не вигідних для первинних товаровиробників умовах, як правило ці оператори ринку володіють капіталом сфери зберігання зерна; другий рівень учасників каналів розподілу складають крупні посередники, що обслуговують внутрішній ринок та виконують масштабні закупки для експортерів, їх постачальниками є перші

посередники та досить часто крупні виробники; третій рівень складають підприємства-експортери, підприємства держрезерву зерна та крупні переробні підприємства, їх цільова споживацька аудиторія знаходиться або вже поза межами українського зернового ринку, або на ринках продуктів більш глибокої переробки зерна. Прямий збут продукції не є широко розповсюдженим каналом розподілу продукції на цьому ринку, в першу чергу, через те, що аграрні підприємства не в змозі утворювати великі партії стандартної зернової продукції, а отже виробники не можуть конкурувати з посередниками навіть першого рівня, тобто ефективно змінювати свою позицію в структурі каналу розподілу продукції.

На сьогоднішній день українському зерновому ринку притаманна досить складна структура каналів розподілу продукції. Основною проблемою, що заважає виробникам скорочувати довжину каналів розподілу та продавати свою продукцію безпосереднім споживачам є, навіть, не невирішеність проблеми тривалого зберігання товарних партій, а неможливість комплектувати достатньо великі для продажу на більш високому рівні ринкової інфраструктури товарні партії безпосередніми товаровиробниками. Саме це і створює достатньо вигідні умови для функціонування закупівельних підприємств та більш потужних торгових операторів, які спеціалізуються на здійсненні торговельних операцій з зерном.

При цьому ніякими адміністративними заходами, як показує практика, змінити цю ситуацію на користь сільськогосподарського товаровиробника неможливо. А отже регулювання цього ринку треба здійснювати шляхом створення економічних умов або для зміщення центру утворення підвищених прибутків в господарських ланцюгах на ринку зерна в бік сільськогосподарських товаровиробників, або для переливу капіталу у сферу аграрного виробництва за рахунок створення вертикальних інтегрованих структур на зерновому ринку.

На ринках інших видів рослинницької продукції значення прямого збуту зростає, особливо, на ринку овочевої продукції, цукрових буряків та іншої подібної продукції. Справа в тім, що як виробники, так і переробними значною мірою зацікавлені в результа-

тивній співпраці та, не дивлячись на об'єктивне існування конфлікту їх інтересів, вони досить ефективно ведуть свою діяльність на взаємовигідних умовах, засновуючи її на прямих довготривалих зв'язках.

Ринок м'ясної продукції є деякою мірою подібним до зернового ринку. Проте наявність на ньому широкого прошарку невеликих торговельно-заготівельних посередників обумовлена функціонуванням великої кількості дрібних товаровиробників та особистих господарств населення, які спеціалізуються на виробництві продукції тваринництва. В даному випадку виникає об'єктивна необхідність акумулювання продукції, що виробляється, навіть у дрібні товарні партії та подальший розподіл їх на ринку.

Ринок молока є найбільш простим з точки зору реалізації процедур розподілу продукції. Специфіка цього ринку визначає найширше серед усіх ринків сільськогосподарської продукції використання каналу прямого збуту, адже потреба в наявності ритмічного збуту продукції, обумовлена специфікою виробничого та логістичного процесу на цьому ринку, змушує товаровиробників налагоджувати певні прямі зв'язки з підприємствами-переробниками цього виду сільськогосподарської продукції. Цей товарний потік майже ніколи не обслуговується посередниками, а отже канал прямого збуту на ринку молока є основним для цього ринку.

Загальне економічне становище в країні, недостатній рівень розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції, договірної та комерційної дисципліни та інші чинники викликають деформацію відносин між учасниками ринку, що відбивається на протіканні ринкових процесів та формуванні результатів поточної діяльності операторів ринку. Ця деформація призводить, в першу чергу, до розбіжності інтересів операторів ринку, що належать до сфери обігу та сфери виробництва. Вирішити ці проблеми можливо за рахунок створення дієздатних механізмів корекції позицій товаровиробників в структурі каналів розподілу продукції та зміщення акцентів у розподілі фінансових інтересів на ринку. При цьому останнє завдання найбільш доцільно вирішувати за рахунок стимулювання активізації процесів інтеграції підприємств сфери обігу та

сфери виробництва, а саме — торгового капіталу в капітал підприємств виробничої сфери.

Висновки. Проведені дослідження формування та використання систем розподілу на аграрному ринку дозволяють стверджувати, що основною проблемою його функціонування є диспаритет інтересів операторів-виробників та операторів-посередників. Головним наслідком цього диспаритету інтересів є незадовільний фінансовий стан переважної більшості підприємств аграрного сектору економіки країни, результативність діяльності яких часто не забезпечує навіть простого відтворення їх капіталу. Розвинуті канали розподілу сільськогосподарської продукції на ринку не задовольняють інтереси первинних товаровиробників, зміщуючи основні центри утворення прибутків до суб'єктів сфери обігу. Найбільш доцільними, на наш погляд, шляхами подолання такої ситуації є спрямування регулюючого впливу з боку держави на створення умов для структурних зрушень у системах розподілу сільськогосподарської продукції, що використовуються, які мають призвести до перерозподілу основних результатів діяльності по виробництву та збуту сільськогосподарської сировини на користь первинного товаровиробника. Реальні шляхи вирішення такої задачі полягають у стимулюванні інтеграційних процесів між сферами обігу та виробництва, які, в свою чергу, мають призводити до більш повного переливу торговельного капіталу до суб'єктів виробничої сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практичний посібник) / За ред. Саблука П.Т., Алексійчука В.М. та ін. — К., 2000.
2. Мельник Л.Ю., Цебенко М.М. Аграрний ринок України: стан, структура та суб'єкти // Держава та регіони. Сер. Економіка і підприємництво. - 2007. — № 2. — С. 158-161.
3. Мазоренко Д.І., Мазнев Г.Є., Красноручський О.О., Бобловський О.Ю. (та ін.) Методичний підхід до визначення рівня ресурсного забезпечення виробництва продукції рослинництва // Зб. Наук. Праць Луганського національного аграрного університету / За ред. В.Г. Ткаченко. — Луганськ: Вид-во ЛНАУ — № 6(84). - 2006. — С. 46-52.
4. Саблук П.Т., Карич Д.Я., Коваленко Ю.С. Основи організації сільськогосподарського ринку. — К., 1997. — 188 с.
5. Пустовойт О. Внутрішній ринок України: потенціальні та реальні можливості впливу на економічне зростання. // Економіка України. — № 3.- 2007. — С. 52-59.

УДК 338.439.5:631.95(477)

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

*О.В.Рудницька, науковий співробітник
Національний аграрний університет*

Розглянуто особливості формування ринку органічної продукції в Україні та визначено пріоритетні напрями розвитку.

Рассмотрены особенности формирования рынка органической продукции в Украине и определены приоритетные направления развития.

Ринок органічної продукції вже близько двох десятиріч є найдинамічнішим ринком продовольства у світі і стає популярною альтернативою споживанню традиційних продуктів. З понад 30 млрд. дол. США в 2005 р., які споживачі планети витратили на придбання різних органічних продуктів, лєвова частка припадає на Сполучені Штати Америки, Японію та високорозвинені країни Західної Європи. В США, наприклад, органічна продукція продається в 20000 закладах торгівлі, її можна придбати в магазинах здорового харчування та в спеціалізованих відділах 73% звичайних продовольчих магазинів [1]. Тому, нині надзвичайної актуальності набуває системний підхід до дослідження такого складного явища, як формування ринку органічної продукції в Україні, використовуючи зарубіжний досвід та власні доробки.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми розвитку ринку органічної продукції в Україні знайшли відображення у наукових працях українських вчених: В.О.Шлапак, М.І.Кобець, Є.В.Милованов, Н.В.Бородачева, В.І.Артиш, М.В.Капштик та інші. Проте недостатньо вивченими залишаються система розподілу органічної продукції, а також форми державної підтримки органічного агровиробництва.

Мета дослідження. Проаналізувати проблеми формування

ринку органічної продукції в Україні, обґрунтувати шляхи їх подолання та визначити пріоритетні напрями розвитку.

Виклад основного матеріалу. Органічна продукція створюється в процесі органічного виробництва та відповідає наступним умовам: вироблена сертифікованим “органічним” господарством з дотриманням технологій та правил органічного виробництва, має відповідний сертифікат та маркування на упаковці. Самі принципи органічного сільського господарства давно відомі в Україні завдяки розвитку концепції “біологічного землеробства”, що забезпечує науково-фаховий потенціал, здатний швидко засвоїти та адаптувати жорсткі міжнародні стандарти до української практики. За даними Міжнародної федерації розвитку органічного землеробства, в Україні загальна площа сільськогосподарської землі під органічним землеробством у 2005р. становила 241,98 тис. га (рис.), що відповідає 17-му місцю в світі серед більш ніж 100 країн світу, випередивши ряд країн Східної Європи, нових членів Європейського Союзу, для яких розвиток органічного землеробства є пріоритетом Спільної аграрної політики ЄС.

Слід відмітити, що, незважаючи на великі площі під органічним землеробством, питанням розвитку ринку органічної продукції в Україні приділяється незначна увага. Науковці часто ототожнюють поняття “органічна продукція” з “екологічно чистою”. Хоча на упаковці останньої є посилання на особливий екологічний статус продукту, він не підтверджений сертифікатом і не гарантує споживачам безпеку споживання. Взагалі, термін “екологічно чиста продукція” є достатньо відносним і його визначення залежить від конкретної ситуації. Саме створення стандартів, інспекції та сертифікації щодо регулювання виробництва органічної продукції є важливими елементами системи, яка гарантує відповідну якість та безпеку споживачам.

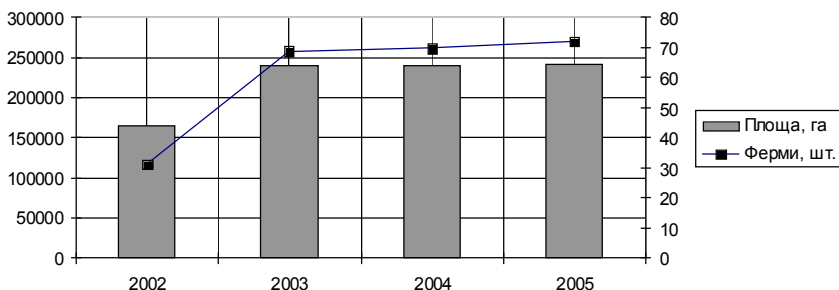


Рис. Динаміка площі органічних сільськогосподарських угідь та кількості органічних господарств в Україні [2]

На сучасному етапі на внутрішньому ринку України відсутня органічна продукція вітчизняного виробництва, призначена для кінцевого споживача. Близько 60% сільськогосподарської площі під органічним землеробством приходить на 4 основні культури: пшеницю, ячмінь, соняшник та кукурудзу — це свідчить про те, що ринок органічної продукції в Україні представлений в основному зерновими та олійними культурами, які направляються на експорт.

Досліджуючи кон'юнктуру зовнішнього ринку, відзначимо, що потенційними країнами для експорту є високорозвинені країни Західної Європи, які характеризуються високими темпами зростання ринку органічної продукції, а також країни Прибалтики та Японія. Попит на певні види органічної продукції залежить від країни, але в основному це олійні та зернові (тверді сорти пшениці, жито, овес, зерно кукурудзи). З метою підвищення конкурентоспроможності органічної продукції українського товаровиробника на зовнішніх ринках необхідно підтримувати менеджмент якості, створювати ринкову інфраструктуру по обслуговуванню суб'єктів ринку органічної продукції, налагоджувати довгострокові контакти з іноземними партнерами. Необхідність проведення активної інформаційної підтримки органічної продукції на зовнішніх ринках зумовлена негативним іміджем агропродовольчої продукції щодо екологічної безпеки внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Відвідування іноземних виставок (наприклад, "Biofach"), проведення спільних круглих столів, а також відвідування українських господарств іноземними імпортерами сприятиме

налагодженню тісних контактів. Великі аграрні підприємства мають можливості формувати великі партії органічної агропродовольчої продукції відповідної якості та експортувати її за кордон. Проте на практиці, експортом в основному займаються торговельно-посередницькі структури, які постійно проводять моніторинг зовнішнього ринку, відвідують міжнародні виставки та налагоджують контакти з імпортерами. Як відмічають іноземні партнери, органічна продукція українського виробництва має низькі показники якості (низький вміст білка, висока засміченість тощо).

Продукція тваринництва органічного виробництва взагалі відсутня на внутрішньому ринку, що пов'язано з низкою організаційно-економічних проблем та знаходиться в прямій залежності від створення внутрішнього ринку збуту.

Для стабілізації ринку органічної продукції в Україні важливим завданням є використання іноземного досвіду розвитку органічного агровиробництва. Аналіз тенденцій розвитку органічного агровиробництва в зарубіжних країнах свідчить про те, що його успіхи прямо залежать від величини та форм державної підтримки. Прямі фінансові виплати варіюють в залежності від країни, регіональних особливостей всередині країни та виду продукції. Крім прямих дотацій з розрахунку на площу сільськогосподарських угідь або на голову худоби, виробники органічної продукції можуть отримувати додаткову підтримку за різними програмами збереження та покращення культурних ландшафтів, їх екстенсивного використання (Німеччина, Франція, Австрія), у вигляді повернення частини витрат на сертифікацію агровиробництва (Норвегія, Данія), фінансування консультаційних служб (Швеція), дотації на придбання спеціальних машин, органічного насіння (Угорщина) тощо.

Зрозуміло, що для України розвиток органічного агровиробництва у великих масштабах також неможливий без державної підтримки. У зв'язку з цим пропонуємо законодавчо встановити форми державної підтримки органічного агровиробництва серед яких: створення і підтримка системи добровільної сертифікації органічного агровиробництва; підтримка консультаційної служби по органічному агровиробництву; надання довгострокових та короткострокових кредитів на пільгових умовах; компенсація частини витрат на придбання матеріальних ресурсів, страхування посівів,

Вісник аграрної науки Причорномор'я,
Випуск 3, т.1, 2007

тварин; фінансування наукових досліджень, організації професійної підготовки та підвищення кваліфікації кадрів в області органічного сільського господарства тощо. Умови та порядок надання державної підтримки, спрямованої на розвиток органічного сільського господарства, повинні встановлюватися на основі державної та регіональних цільових програм, прийнятих у відповідності з чинним законодавством. З 1 січня 2007 р. набирає чинності Закон України “Про дитяче харчування”, який визначає стратегічні загальнодержавні пріоритети у сфері забезпечення грудних дітей та дітей раннього віку достатнім, високоякісним та безпечним дитячим харчуванням, тому необхідно розробити низку заходів по державному стимулюванню виробництва органічної продукції для виготовлення продукції дитячого харчування.

Як підтверджує іноземний досвід, основними каналами збуту органічної продукції є супермаркети та магазини здорового харчування. Проте, на нашу думку, на початковому етапі розвитку ринку ключовим напрямком для фермерських господарств має стати прямий збут. Зауважимо, що використання прямого маркетингу для органічної продукції може бути як додатковим засобом вдосконалення традиційної системи збуту, що сприятиме збільшенню обороту і зростанню рентабельності господарства, так і основним інструментом збуту. Основними перешкодами, пов’язаними з розподілом органічної продукції на внутрішньому ринку, є обмежена пропозиція органічної продукції, невелика кількість переробних підприємств та торгових закладів, які б спеціалізувалися на органічній продукції, недостатня обізнаність споживачів тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ринок органічної продукції в Україні на сучасному етапі знаходиться у зародковому стані. Відсутність законодавства про органічне землеробство, максимально інтегрованого до існуючих стандартів ЄС, національного органу сертифікації та відповідної ринкової інфраструктури стримують розвиток пропозиції з боку вітчизняних товаровиробників. Послуги іноземних органів сертифікації занадто дорогі і недоступні для малих та середніх фермерських господарств. Оцінка фінансово-кредитної та інвестиційної політики підтверджує той факт, що в нашій державі поки що не створені умови та стимули для підвищення конкурентоспроможності на рівні виробни-

ків. Приоритетними напрямками розвитку ринку органічної продукції є створення законодавчої бази, національного органу сертифікації, послуги якого будуть доступні невеликим фермерським господарствам, стимулювання переробних підприємств та роздрібною торгівлі, а також проведення активних заходів щодо формування попиту на органічну продукцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Органическое производство: мода, необходимость или эволюция потребления и производства? // Агроперспектива. – 2004. – № 5. – с.41-42
2. Willer Helga and Minou Youssefi. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2003- 2006. IFOAM, Bonn Germany.

УДК 338.43

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

І.В.Лазебна, аспірантка

Київський національний торговельно-економічний університет

У статті розглядаються параметри розвитку та динаміка змін харчової промисловості, а саме – ринок хлібобулочних виробів, який є і буде одним із найважливіших повсякденних продуктів харчування.

В статье рассматриваются параметры развития и динамика изменений пищевой промышленности, а именно – рынок хлебобулочных изделий, который есть и будет одним из важнейших повседневных продуктов питания.

Постановка проблеми. Сільськогосподарська продукція і продовольчі товари займають одне з вирішальних місць в життєзабезпеченні населення. Функціонування та розвиток харчової промисловості відбувається за умов існування системи стабільного забезпечення продовольчою сировиною; балансу між попитом та пропозицією; врівноваження цін; підвищення якості продукції; поєднання фізичної доступності продуктів харчування з платоспроможним попитом; випуск конкурентоспроможних продуктів

харчування в асортименті та обсягах, що враховують потреби вітчизняного та зарубіжного продовольчих ринків. Всі ці умови характеризують стабільний і сталий розвиток харчової промисловості в цілому та окремих ринків зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних питань харчової промисловості висвітлені в багатьох працях таких авторів, як Борщевський П.П., Чернюк Л.Г., Гайдуцький П.І., Крисанов Д.Ф., Лисецький А.О., Саблук П., Соловійов І.О., Шмаглій О.Б., Юхновський І.Р. та ін. [1-6]. Вони висвітлювали різні аспекти відтворення, розвитку ресурсного потенціалу та якості його виробничого залучення в харчовій промисловості, а також питання розвитку аграрного ринку, харчової безпеки, прозорості ринку, аналізу галузей. Розгляд і вирішення всіх цих проблем має велике значення для функціонування всієї національної економіки.

Метою статті є аналіз розвитку продовольчого ринку, а саме одного з найбільш важливих ринків — ринку хліба та хлібобулочних виробів.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток агропромислового комплексу є своєрідним чинником стабільності в суспільстві, наявним показником рівня життя людей, гарантом справжньої економічної незалежності. Специфічні економічні стосунки і взаємовідносини визначають виробничі зв'язки сільського господарства із харчовою галуззю АПК, адже харчова промисловість є основним споживачем аграрної сировини з метою переробки і випуску продуктів харчування [5].

На сьогоднішній день одним з найбільш розвинутих серед ринків харчової промисловості є ринок хлібобулочних виробів. Його особливостями є відносна стабільність попиту, постійне збільшення пропозиції. Виробництво хліба і хлібобулочних виробів — стабільний і стійкий бізнес, який не залежить від сезону. Хліб потрібен завжди — і зимою, і літом попит на нього не змінюється. Як зазначив Альберт Ейнштейн, одним із найбільших винаходів людства є хліб.

Економічна діяльність хлібопекарської галузі в сумарному об'

емі продукції усєї харчової промисловості України займає одне з ведучих місць. У 2005 році ситуація на ринку хлібопродуктів характеризувалася: збільшенням виробництва круп і макаронних виробів та скороченням випуску борошна, хліба і хлібобулочних виробів; призупиненням імпорту хлібопродуктів; розширенням асортименту круп, хліба і хлібобулочних та макаронних виробів.

Протягом останніх років в Україні щороку виробляється майже 2,3 млн тонн хліба і хлібобулочних виробів. Відмічене скорочення виробництва за останні роки відбувалося через зменшення попиту (більш раціональне використання хлібопродуктів на внутрішньому ринку, не використовувалися для відгодівлі тварин) та втратою зовнішніх ринків збуту, так у 2003 р. було вироблено 2335 тис.т, у 2004 р. — 2307 тис.т, у 2005 р. — 2264 тис.т хлібобулочних виробів. Порівнюючи 2005 і 2004 роки, спостерігається скорочення випуску продукції на 2% [7].

З кожним роком постійно оновлюється асортимент та зовнішній вигляд круп, макаронних виробів, з'явилися вітчизняні виробники елітних видів макаронних виробів, що свідчить про поступовий розвиток цього ринку, незважаючи на продовження скорочення виробництва зазначеної продукції. Асортимент хлібобулочних виробів з кожним роком розширюється. За оцінками експертів, хлібна продукція, яка виробляється українськими підприємствами, нараховує більше 700 найменувань.

Наслідуючи традиції хлібопечення і стійкі смаки споживачів, найбільшу частку у вітчизняному виробництві хлібобулочної продукції у 2005 році, як і раніше, займали: пшеничний хліб — 50,9%; пшенично-житній — 29,3%; булочні вироби — 17,4%; житній хліб — 2%; 0,4% — інший асортимент хліба і хлібобулочних виробів.

Як сказано вище, у 2005 році було вироблено 2,264 млн т хліба і хлібобулочних виробів. З цього об'єму 45,3 тис. т становить житній хліб, 1153 тис. т — пшеничний, 664,7 тис. т — житньо-пшеничний і пшенично-житній, 394 тис. т — булочні вироби, 2,1 тис. т — хліб дієтичний. Через недостатню сировинну базу скорочення об'ємів хліба, що випікалося у 2005 році, спосте-

рігалоя в усіх асортиментних групах, зокрема, виробництво пшеничного хліба скоротилося на 3%, пшенично-житнього — на 4%, житнього — на 11%. Позитивні тенденції спостерігалися вже не перший рік тільки в групі булочних виробів (2004 рік — 368,4 тис. т) і дієтичного хліба (2004 рік — 1,9 тис. т) — + 7% і + 11% відповідно [8].

Хліб виробляється в усіх областях, малими або великими підприємствами, проте, найбільші виробничі потужності хлібопекарської галузі зосереджені, як правило, в регіонах найбільшого виробництва борошна, а також у великих промислових центрах і столиці.

У 2005 році 50% хліба і хлібобулочних виробів, які вироблялися в Україні, було зосереджено в шести найбільших промислових регіонах України. Найбільша частина виробничих потужностей від сумарного об'єму продукції, яка випускається, зосереджена в таких регіонах: м. Київ — 12%, Донецька обл. — 11%, Дніпропетровська обл. — 10%, Харківська обл. — 6%, Луганська обл. — 5%, Одеська обл. — 5%.

Серед основних виробників хлібобулочних виробів на початку 2006 року були: ВАТ “Київхліб” — 12% ринку; АТ “Донбасхліб” — 10,6%; Холдинг Т і С — 6,2%; “Укрзернопром” — 6,2%; “Хлібні інвестиції” — 4,8%; Концерн “Хлібпром” — 4,7%, які разом займають майже 45% ринку.

Незважаючи на скорочення обсягів виробництва хлібопродуктів, споживання їх в Україні протягом останніх років залишається досить високим (на рівні 124-130 кг/рік в перерахунку на борошно при рекомендованій раціональній нормі споживання 101 кг/рік, мінімальній — 94 кг). У 2000 році споживання склало 125 кг у середньому за рік у розрахунку на 1 особу, у 2001 р. — 130 кг/рік, що значно більше норми. У 2004 році 126 кг/рік, у 2005 р. — 124 кг/рік, що фактично у 1,2 раза перевищує рекомендовану норму [7]. Це свідчить про незадовільну структуру харчування основної маси населення України.

Аналіз споживання хлібобулочних виробів на душу населення залежно від середньодушових грошових витрат свід-

чить, що в країні населення із сукупними витратами від 180,1 до 240 грн. в місяць споживає хліба нижче раціональної норми (12,7%), а до 180 грн./міс. — навіть нижче мінімальної норми (13,4%).

Низький врожай зернових у 2003 році та гостра нестача продовольчого зерна на внутрішньому ринку (у 2003 році виробництво зернових культур у порівнянні з 2002 роком знизилося майже у 2 рази) стали причиною подорожчання зерна і продуктів його переробки — протягом 2003 року ціни на продовольчу пшеницю та борошно підвищилися майже у 2 рази, у 2004 році ціна реалізації пшениці коливалась від 1055,6 грн./т до 480 грн./т, у 2005 році середньореалізаційна ціна становила 417,8 грн./т. У 2004 році у першій половині український хліб у середньому подорожчав на 2,6%, а у другій половині ціни знизилися на 4,6%. В цілому за 2004 рік ціни на хліб і хлібобулочні вироби знизилися на 2,0%.

У 2005 році спостерігалася тенденція подорожчання хліба, що пов'язано з розширенням і збільшенням асортименту елітного хліба: вартість реалізації хлібної продукції у 2005 році становила близько \$ 710 млн в оптово-роздрібних цінах без ПДВ (2004р. — близько \$ 655 млн).

У лютому 2005 р. в Україні трохи підвищився середній рівень цін на хліб з борошна першого сорту і хліб із суміші. З січня 2005 р. по лютий 2005 р. середні рівні цін на хліб з борошна першого сорту в цілому по Україні зросли на 0,6% (з 1,65 до 1,66 грн./кг), на хліб із суміші — на 0,7% (з 1,49 до 1,5 грн./кг). У той же час середні рівні цін на хліб з борошна вищого сорту (у т.ч. батон) не змінилися і складали 2,11 грн./кг [7].

В цілому роздрібні ціни на основні види хліба залишалися порівняно стабільними з кінця 2004 року до початку 2006 року, що пояснюється, більшою мірою, контролем цін на основні види хлібобулочних виробів, а також макарони і крупи з боку уряду. Причому, найбільш дешевша хлібна продукція, як і раніше, в Києві.

Що стосується товарообороту хлібобулочних виробів, то тут ситуація була такою — з 1995 р. по 2005 р. збільшився роздрібний товарооборот підприємств з 1330,2 до 1475,1 млн. грн., тобто на 10%, проте значно зменшився у порівнянні з 2004 роком на 14%. Серед товарообороту підприємств всіх продовольчих товарів хлібобулочні вироби займають 4 місце. З 2002 до 2005 року спостерігалась тенденція збільшення продажу хліба через торгову мережу підприємств у 1,2 раза (1389,8 млн. грн., 1672,2 млн. грн. відповідно). Найбільш вагомою причиною збільшення роздрібного товарообороту є зростання платоспроможного попиту населення. Це має позитивний вплив на всю торгівлю сільськогосподарською і харчовою продукцією.

Висновки. Стан сучасного ринку хлібобулочних виробів України можна оцінити як стабільний. Споживання все ще перевищує раціональну норму споживання, що свідчить про повну насиченість ринку товаром. В той же час відносно скорочення виробничих показників пояснюється зниженням росту населення та зміною споживчих уподобань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борщевський П.П., Чернюк Л.Г., Шмаглій О.Б. Підвищення ефективності розвитку і розміщення харчової промисловості. — К.: Наук. думка, 1994. — 158 с.
2. Гайдуцький П.І. Формування та розвиток аграрного ринку // Економіка АПК. — 2004. — № 3. — с. 4-15.
3. Крисанов Д.Ф. Економіко-екологічні проблеми харчової промисловості України. — К.: ІЕ НАНУ, 2002. — 247 с.
4. Лисецький А.О. Продовольча безпека України: теорія, методологія, емпіричний аналіз. — К.: Оріяни, 2005. — 374 с.
5. Шмаглій О.Б. Харчова промисловість та її розвиток // Економіка АПК. — 2006. — № 8. — с. 40-43.
6. Харчова промисловість України: стан та перспективи / За ред. акад. НАН України І.Р. Южновського. — К.: ФАДА, ЛТД, 2001. — 339 с.
7. Статистичний щорічник України за 2005 рік. — К.: Консультант, 2006.
8. Черствый бизнес // Продукты и напитки. — 2006. — № 6. — с. 72-78.

ЦІНОУТВОРЕННЯ В УМОВАХ РИНКОВИХ РЕФОРМ

О.В.Майорова, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості формування цін в умовах поглиблення ринкових реформ, обґрунтовується необхідність узгодженого системного ціноутворення.

Рассмотрены особенности формирования цен в условиях развития рыночных реформ, обоснована необходимость согласованного системного ценообразования.

Постановка проблеми. Характер цінкових зрушень та ринкової кон'юнктури, які проявилися у пореформений період, вказують на деякі суперечності, які є не характерними для моделі ринкового ціноутворення. Перед усім це стосується динаміки цін, яка попри скорочення сукупного попиту населення, так і суб'єктів господарювання продовжувала зростати. Починаючи з 1990 до 2000р., в Україні динаміка споживчих цін постійно випереджала зростання заробітної плати. За цей період її купівельна спроможність впала до 37% відносно рівня 1990 року. Проте і деяке випередження темпів зростання заробітної плати над цінами, яке відбувалося після 2000р., не виправило ситуацію. Купівельна спроможність заробітної плати у 2005р. склала лише 75% рівня 1990 року. Сукупна платоспроможність суб'єктів підприємницької діяльності також мала тенденцію до скорочення. На це вказують показники фінансових результатів діяльності. До 2000 року вони постійно зменшувалися за одночасного розширення кількості підприємств, які мали збитки. У 2003 році їхня кількість по економіці України склала більше 40%, а в окремих галузях і більше половини.

На неринкові прояви поведінки вказує і структурна побудова ціни. Підприємства, не зважаючи на характерний для ринкової економіки фінансовий інтерес до збільшення прибутковості роботи, не намагалися шукати шляхів здешевлення виробництва, а навпаки, мирилися з його подорожчанням. В період трансформаційних зрушень рентабельність впала з 25,6% до 2,7%. Після 2000 року її рівень хоч дещо зростає, але лишився неприродно малим.

Неадекватність впливу ринкової кон'юнктури на характер цінових коливань, а також неринкові прояви поведінки суб'єктів господарювання визначають специфічність моделі ціноутворення в Україні, що вимагає розробки адекватних заходів щодо суттєвого покращення цінової політики.

Стан вивчення проблеми. Питання регулювання цін достатньо детально досліджено як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. На поточний момент вже описано моделі ціноутворення для ринків з різним ступенем досконалості конкуренції, визначено фінансові інструменти впливу на цінову динаміку залежно від макроекономічної ситуації. Цими питаннями займалися: Макконел К.Р., Портер М., Тарасевич В.М., Уткін Е.А., Шкварчу Л.О. та інші.

Разом з тим, у багатьох вітчизняних виданнях не розглядається процес ціноутворення в широкому розумінні як процедури між секторального формування і узгодження цін ринкового середовища.

Виклад результатів дослідження. Ціна є економічною категорією, від якої залежить діяльність підприємства та його ефективність. Процес встановлення та розробки ціни називається ціноутворенням. Відповідно до діючої в Україні економічної системи виокремлюють ринкове ціноутворення та командно-адміністративне.

Ринкове ціноутворення базується на загальних об'єктивних і суб'єктивних законах, що діють у суспільстві. Головними з них є закони вартості, попиту, пропозиції, товарно-грошового обігу, корисності благ. Саме вони визначають особливості ціноутворення й подальшу його політику на підприємстві.

Командно-адміністративне ціноутворення базується переважно на принципі витратного механізму формування ціни і здійснюється державними органами. В основу цього принципу ціноутворення покладено витрати підприємства, пов'язані з виробництвом товару, наданням послуг і встановленням нормативного прибутку, отримання та розподіл якого здебільшого контролюється державою. В аграрному секторі економіки України має місце цінова політика

держави, яка ґрунтується на участі ресурсів держбюджету в регулюванні економіки.

Процес ціноутворення здійснюється на основі методології, тобто сукупності загальних принципів, правил, методів розробки цін, формування концепції ціноутворення, визначення системи цін у державі. Методологія процесу ціноутворення є єдиною для будь-якої системи незалежно від того, хто їх встановлює, терміну дії, сфери діяльності підприємства. На основі методології розробляється політика ціноутворення підприємства, а також її стратегії.

Реалізація проголошеного Україною на початку 90-х років минулого століття курсу на ринкові перетворення докорінно змінила умови функціонування і засоби регулювання як окремих сфер економічних відносин, так і економіки в цілому. В оновленій моделі регулювання економіки відбувся суттєвий перерозподіл владних повноважень на користь господарюючих суб'єктів, який було здійснено на основі всеохоплюючої лібералізації господарської діяльності і отриманої в зв'язку з цим підприємствами всіх форм власності права вільного розпорядження фінансовими ресурсами і організації на власний розсуд виробничого процесу та збуту продукції. Посиленню ролі господарської самостійності надала і широкомасштабна лібералізація цін, яка була проведена у 1994 році. Зараз регулювання цін поширюється лише на обмежене коло товарів. Решта цін формується на ринкових засадах, виходячи з попиту та пропозиції і регулюється нормами антимонопольного законодавства.

Аналіз формування сучасної системи ціноутворення в Україні показує, що обрана модель вільного ринкового регулювання цін на товарних ринках була заснована за умов, коли більшість функціональних ринків тільки створювалася. Це й досі не діє у повному обсязі ринок землі. Недостатнім є нормативно-правове забезпечення діючих функціональних ринків, внаслідок якого допускаються зловживання при формуванні цін на цих ринках, відхід від ринкових принципів ціноутворення і реалізації завдань відповідних ринків. Результатом такої невідповідності став диспаритет товарообміну між суб'єктами, на основі якого були зорієнтовані

фінансові потоки, які виснажили одні сектори економіки і за рахунок цього — посилили інші.

Тривале зниження вартості життя і ціни робочої сили, наприклад, позначалося на темпах їхнього приросту і якості. В останні роки склалася доволі стійка тенденція депопуляції населення, зниження рівня його здоров'я, професійно-технічної підготовки. Аналогічна ситуація спостерігається і на фондовому ринку, де внаслідок спотворення реальної вартості приватизованого майна відбулося зниження капіталізації цього ринку, що суттєво зменшило відтворювальну основу виробництва, розширило процес його фізичного старіння, скоротило економічний потенціал. Натомість в Україні, в тому числі і через систему регуляторних заходів, які підтримували відносно високу вартість грошей, був створений достатньо привабливий для інвестицій, а значить і для власників грошей, фінансовий сектор. Проте, така система нерівноправного на окремих ринках ціноутворення веде до нераціонального розподілу створеної вартості, штучного посилення ролі окремих структур у формуванні фінансового результату, деформація відтворювальних пропорцій, на основі яких посилюється соціальна нерівність, деформації структури виробництва, відбувається тінізація економіки.

Застосування моделі системного взаємоузгодженого ціноутворення передбачає розробку і впровадження відповідного методичного забезпечення, політики формування і регулювання цін на окремих функціональних ринках.

Спираючись на досвід ціноутворення у країнах із ринковою економікою, де особливе значення надається підтримці життєвого рівня населення, доцільне також запровадження прямого контролю за формуванням цін на предмети й послуги першої необхідності. Необхідно здійснити вибір пріоритетних галузей і сфер національної економіки і визначити суб'єкти послідовної цілеспрямованої державної цінової політики, посилити пряме й непряме регулювання цін у сільському господарстві та деяких сферах промисловості і торгівлі.

У сільському господарстві виробництво більше залежить від природно-кліматичних умов, спостерігаються відмінності в продук-

тивності худоби і земель. Нееластичність попиту на сільськогосподарську продукцію — причина того, що навіть невеликі зміни в обсягах виробництва, зумовлені погодними умовами, спричиняють значні зміни цін і фермерських доходів. Отже, аграрний сектор особливо потребує державного регулювання. За умов ринку держава має стати посередником, що регулює ринок та корегує можливі кон'юнктурні спади і піднесення економіки.

В Україні, на жаль, не на всіх функціональних ринках ціни забезпечують об'єктивні параметри відтворення ресурсів. Перед усім це стосується ринків робочої сили та засобів виробництва. Існує висока імовірність заниження цін і на ринку землі, коли він почне функціонувати в повній мірі. А тому в Україні вільне ціноутворення на товарних ринках посилює розбалансованість економіки. На період врегулювання цін на функціональних ринках, необхідно ввести ринкове (непряме) регулювання і на товарних ринках з тим, щоб не поглиблювати вже існуючі структурні диспропорції. В даному випадку утримання цін за допомогою товарних інтервенцій за одночасного доведення цін на функціональних ринках до нормального рівня дозволить переорієнтувати фінансові потоки і створити гармонійну систему розподілу фінансових ресурсів між суб'єктами економіки на конкурентній основі відповідно до вкладу кожного.

Висновки і пропозиції. Орієнтація економіки України на поглиблення ринкових реформ вимагає створення гармонійної системи розподілу фінансових ресурсів з урахуванням рівноправності інтересів всіх власників (капіталу, робочої сили, засобів виробництва, землі), що посилюють конкуренцію за сфери застосування праці і створить основу для економічного зростання. Розв'язання цієї проблеми можливе за умови застосування моделі системного, взаємоузгоджувального ціноутворення на функціональних і товарних ринках. В основу цієї моделі мають бути покладені наступні принципи:

- обов'язкового відшкодування об'єктивних витрат відтворення на функціональних ринках відповідних ресурсів за умови їхнього ефективного використання;

- обґрунтованості параметрів об'єктивного відшкодування витрат на відтворення відповідних ресурсів;
- взаємоузгодженості позицій державних і підприємницьких структур та найманих працівників щодо механізмів і масштабів непрямого регулювання цін на окремих функціональних ринках;
- взаємозалежності цін на функціональних і товарних ринках;
- відповідальності за порушення об'єктивних вимог при визначенні мінімальних цін на функціональних ринках.

За умови, коли ціни на відповідних функціональних ринках будуть забезпечувати необхідний рівень відтворення ресурсів і формувати пропозицію їх на конкурентній основі, ціноутворення на товарних ринках може бути вільним і сприятиме розподілу ресурсів між секторами економіки і окремими суб'єктами відповідно до участі їх у створенні доданої вартості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасименко В.В. Ценообразование: Учеб. Пособие. – М.: Инфра-М, 2005.
2. Дейли Дж. Л. Эффективное ценообразование – основа конкурентного преимущества/ Э.В. Кондукова (пер. с англ. И ред.) – М.: СПб.; К.: Вильямс, 2004.
3. Павленко А.Ф., Корнієв В.Л. Маркетингова політика ціноутворення. – К.: КНЕУ, 2004.
4. Тарасович В.М. Ценовая политика предприятия. 2-е изд. – СПб.: Питер, 2003.
5. Уткин Э.А. Цены. Ценообразование. Ценовая политика. – М.: ЭКМОС, 1997.
6. Ценообразование и рынок/ Пер. с англ.; под ред. Е.И. Пунина, С.Б. Рычкова. – М., 1992.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНИХ АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ

Т.Г.Олійник, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано сучасний стан сільськогосподарських підприємств та доведено необхідність подальшого розвитку інтегрованих агропромислових підприємств.

Проанализировано современное состояние сельскохозяйственных предприятий и доказана необходимость дальнейшего развития интегрированных агропромышленных предприятий.

У нинішній економічній ситуації виникає невідкладна потреба у створенні та розвитку нових інтегрованих формувань на основі різноманітних форм власності, при організації яких пріоритетними мають бути вигідні економічні відносини між переробними підприємствами та виробниками сировини. Доцільність їх створення значною мірою пов'язана і з кризовим станом більшості сільськогосподарських підприємств, необхідністю проведення реструктуризації їх заборгованості.

Інтегровані підприємства — це підприємства, в яких поєднуються як єдине ціле виробництво сільськогосподарської сировини, її переробка та реалізація кінцевої продукції. Тобто, діяльність таких підприємств здійснюється за принципом організаційної та технологічної завершеності. Таке ж розуміння сутності інтегрованих підприємств відображено в наукових працях В.Г.Андрійчука, М.Ю.Коденської, О.М.Онищенко та інших дослідників.

В наших дослідженнях поставлено за мету проаналізувати сучасний стан інтегрованих агропромислових підприємств та довести необхідність їх подальшого розвитку.

В сучасних умовах інтеграція є одним з найбільш ефективних способів досягнення максимальної прибутковості виробників аграрної продукції. Це пов'язано з тим, що при належному розвитку підприємництва вона може обійтись без державної підтримки. Враховуючи це, інтеграцію можна вважати найбільш прийнятним, природним шляхом виходу вітчизняної економіки з кризового

стану. Оскільки, під інтеграцією в широкому тлумаченні розуміють об'єднання чого-небудь у єдине ціле, то інтегровані формування представляють собою об'єднання на добровільній договірній основі різних суб'єктів господарювання шляхом створення юридично самостійних підприємств.

Агропромислова інтеграція має постійний і незворотний характер, створюючи різні організаційно оформлені комплекси, об'єднання та інші інтегровані системи. Як запевняє В.Я. Амбросов, "організація інтегрованих формувань дозволить послідовно перейти від "ринку підприємств" до "ринку корпорацій", що найбільш характерно для розвинутих країн" [1].

В інтегрованих формуваннях створюються можливості протистояти монополістам, різноманітним комерційним структурам, діяльність яких державою або зовсім не регулюється, або регулюється лише частково і неефективно. Організація переробки виробленої продукції та її продаж населенню сприяє успішному вирішенню значної частини виробничих, соціально-економічних, екологічних та інших питань.

Інтегровані виробничі формування створюються з метою: досягнення позитивних структурних зрушень у відповідних секторах економіки шляхом реструктуризації підприємств, ліквідації та реорганізації підприємств-банкрутів; формування раціональних технологічних та коопераційних зв'язків; забезпечення конкурентоспроможності продукції на основі запровадження матеріало-енерго-ресурсозберігаючих технологій; підвищення ефективності використання експортного потенціалу; оздоровлення фінансового стану підприємства, поліпшення забезпечення виробництва обіговими коштами; вивчення можливостей забезпечення виробництва матеріально-технічними ресурсами; збільшення кількості робочих місць, можливість забезпечення зростання оплати праці і підвищення продуктивності праці [2].

Не дивлячись на те, що підвищення впливу інтегрованих формувань на розвиток сільського господарства очевидний, у науковців і органів управління АПК відсутня достовірна інформація про об'єми їх розвитку. Державна служба статистики не виділяє інтегровані структури в якості об'єкта статистичного спостереження.

В Миколаївській області виділяють такі сільськогосподарські підприємства (таб.).

Таблиця

Розподіл аграрних підприємств Миколаївської області за формою господарювання (станом на початок року)

Форми господарювання	2003 р.		2004 р.		2005 р.	
	оди- ниць	% до підсумку	оди- ниць	% до підсумку	оди- ниць	% до підсумку
Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ)	172	3,4	174	3,4	155	3,1
Відкриті акціонерні товариства (ВАТ)	39	0,8	37	0,7	26	0,5
Закриті акціонерні товариства (ЗАТ)	62	1,2	62	1,2	41	0,8
Приватні підприємства (ПП)	154	3,0	155	3,0	136	2,7
Сільськогосподарські виробничі кооперативи (СГВК)	16	0,3	16	0,3	10	0,2
Фермерські	4504	89,0	4533	89,0	4517	90,4
Державні	19	0,4	19	0,4	20	0,4
Інші	95	1,9	97	1,9	90	1,8
Всього	5061	100	5093	100	4995	100

В Миколаївській області однією з основних організаційних форм агропромислової інтеграції є агропромислове підприємство.

Агропромислові підприємства — це сільськогосподарські підприємства, які мають у своєму складі промислові виробництва з переробки сільськогосподарської продукції. Найхарактерніші риси цих підприємств — це єдине керівництво сільськогосподарськими, переробними і обслуговуючими підрозділами; високий ступінь централізації управлінських функцій; наявність загальних господарських служб; єдиний план, баланс, розрахунковий рахунок в банку, загальний прибуток.

Розвиток зв'язків між сільським господарством і промисловістю в даних підприємствах безпосередньо здійснюється в межах господарства. При цьому внутрішньогосподарська переробка сільськогосподарської продукції здійснюється за наступними напрямками: переробка зерна в борошно і різноманітні крупи, яка представлена млинами та крупорушками різної потужності; переро-

бка насіння соняшнику в олію, що здійснюється на комплексах по виробництву соняшникової олії; переробка плодів, ягід та овочів; переробка винограду, що здійснюється на виноробних заводах та пунктах з метою одержання вин, шампанських і коньячних матеріалів, соків, іншої продукції; переробка молока, представлена молокопереробними цехами, що виготовляють вершкове масло, сири, іншу молочну продукцію; переробка м'яса, яка здійснюється переважно в ковбасних цехах, що мають свої забійні пункти; випікання із власної сировини хлібу та хлібобулочних виробів.

Аграрні господарства завдяки внутрішньогосподарській переробці сільськогосподарської сировини мають готівкові кошти, частково вирішують проблему зайнятості населення.

Серед підсобних цехів аграрного сектора економіки Миколаївської області провідні позиції належать зернопереробним (насамперед — хлібопекарням та млинам), на частку яких нині припадає більш ніж 60% їх загальної кількості.

Таким чином, інтеграція, як процес подальшого об'єднання праці та ресурсів, розвивається в певних напрямках, створюючи на різних рівнях інтегровані структури, які різняться за формою, виробничим напрямком і типом.

Отже, проведений аналіз видів інтегрованих структур дозволив зробити висновок про те, що створення та функціонування інтегрованих формувань є однією із складових, що визначають спрямованість сучасного розвитку ринкової економіки.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що інтегровані формування — це об'єднання підприємств, організацій, установ у багатогалузеву господарську систему на основі договірних відносин з метою досягнення спільних цілей або забезпечення вирішального впливу на фінансову, господарську і комерційну політику учасників формувань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амбросов В.Я. Реорганізація державної власності в АПК // Економіка АПК. — 1997 — №6. — С. 3-7.

2. Бойко В.І., Лазня В.В. Про необхідність розвитку регіональних агропромислових формувань ринкового типу // Економіка України. — 1996 - № 2. — С. 64-70.

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ

О.М.Потишняк, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто функціонування ринку насіння соняшнику в контексті вступу України до СОТ. Проаналізовано основні цілі, положення та вимоги Світової організації торгівлі.

В статье рассмотрено функционирование рынка семян подсолнуха в контексте вступления Украины в СОТ. Проанализированы основные цели, положения и требования Мировой организации торговли.

Постановка проблеми. Насіння соняшнику є культурою, у вирощуванні якої Україна, безперечно, має відносну перевагу. Протягом останнього десятиліття Україна зібрала близько 10-16% обсягу всього світового врожаю соняшнику та мала від 5 до 39% всього експорту цієї продукції. Також соняшник є базовою сировиною для вітчизняного олійно-екстракційного комплексу, який займав майже 16% всього світового ринку соняшникової олії [1].

Отже, функціонування ринку насіння соняшнику та продуктів його переробки на світовому рівні є безперечно першочерговим вагомим фактором, так як дана продукція забезпечує значні надходження до бюджету країни. Зараз увага до Світової організації торгівлі (СОТ) в Україні зосереджується на заявленому намірі країни вступити до цієї організації, триваючих переговорах з робочою Групою СОТ, та умовах набуття Україною членства в СОТ.

Основна ціль створення Всесвітньої організації торгівлі є створення цільної, стабільної та ефективної системи різноманітних норм, які базуються на Генеральній домовленості з тарифів та торгівлі, а також на досягнутих результатах лібералізації торгівлі, з урахуванням результатів Уругвайського раунду, та на основних принципах різноманітної торговельної системи [1].

Аналіз останніх досліджень. Визначенню питань функціонування і розвитку ринку насіння соняшнику призначено праці таких вчених як М.І.Долішній, В.І.Осадчук, П.Т.Саблук, М.Й.Малик

та інші. Водночас складність і багатогранність питань, пов'язаних зі вступом України до СОТ, обумовлюють необхідність їх подальшого розгляду.

Мета наших досліджень. Оцінити недоліки та переваги України від вступу до СОТ. Проаналізувати основні цілі, положення та вимоги Світової організації торгівлі, так як питання оцінки наслідків функціонування і розвитку ринку насіння соняшнику від приєднання до СОТ заслуговує на увагу. Актуальність вказаної проблеми, недостатня її вивченість зумовили вибір даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Спеціалісти стверджують, що вступ України до світової організації торгівлі найбільшою мірою вплине на сільськогосподарську галузь. Причому вплив цей може бути як позитивним, так і негативним. Розглянемо спочатку мінуси цього процесу й загальні слабкі моменти нашого сільського господарства в цілому.

Несформованість інфраструктури аграрного ринку й правил роботи на ньому, а також відсутність послідовної позиції держави й чіткого бачення подальших перспектив розвитку області ставить АПК у найменш зручні стартові умови. Непродумане регулювання аграрних ринків, неефективна цінова підтримка сільського господарства, а також орієнтація на середні показники в області — середню врожайність культур, середній рівень рентабельності й прибутковості, по суті, тільки заважають розвиватися сильним і прибутковим підприємствам, у той же час нічого важливого не даючи слабким.

Ведення сільськогосподарських робіт екстенсивними методами може привести в найближчі роки до важливого росту собівартості сільгосппродукції, що викличе зниження її конкурентоспроможності, як на світових, так і на внутрішніх ринках. Одним з факторів росту собівартості є необхідність відновлення основних засобів виробництва, зокрема сільгосптехніки.

Другою проблемою, необхідність рішення якої назріє в Україні в недалекому майбутньому, стане падіння врожайності як наслідок сильного виснаження ґрунтів, до чого призвело неефективне госпо-

дарювання. Два найважливіших закони: з охорони ґрунтів і державного контролю над використанням землі були прийняті Верховною Радою лише в 2003 р.

Завдяки чітко витриманим технологіям вирощування рослин, своєчасній у повному обсязі підгодівлі останніх мінеральними добривами, якісному посівному матеріалу, а також витриманій сівозміні ґрунтів, сильні агрокомпанії будуть не просто успішно функціонувати після вступу нашої країни у СОТ, а виявляться у вигаші. У той час як неефективні господарства очікує банкрутство з наступною ліквідацією, або зміна власника й репрофілювання.

Однак розглядати придбання Україною членства у Світовій організації торгівлі лише з погляду відкриття внутрішнього ринку буде досить однобоко. Необхідно також урахувати переваги, одержувані країною-членом СОТ. До них, у першу чергу, варто віднести наявність відповідних прав для захисту інтересів як країни в цілому, так і окремо взятих національних компаній на західних ринках шляхом застосування встановлених правил ведення бізнесу й використання діючого механізму врегулювання торговельних суперечок [2].

Також до позитивних моментів вступу України до СОТ відноситься збільшення ступеня відкритості світових сільгоспринків для українських виробників. Слід зазначити, що переваги лібералізації торгівлі поширюються в основному на галузі з пануючою ціновою конкуренцією, до яких відноситься й сільське господарство. Однак, навіть при зниженні тарифів, через високі вимоги до якості продукції можливістю виходу на зовнішні ринки будуть володіти лише агрохолдинги. У цілому Україна, як країна з переважно експортною орієнтацією сільгоспвиробництва, може виявитися у вигашному стані.

Що ж стосується найбільш перспективних напрямків діяльності в сільському господарстві, то до них можна віднести вирощування зернових і масляних культур, а також переробку останніх. В Україні з'явиться шанс стати світовим лідером на ринку насіння соняшнику. Правда, щоб уникнути виснаження ґрунтів, при вирощуванні соняшнику необхідно чітко дотримуватися правил сівозмі-

ни. З огляду на наявність високого експортного мита на насіння соняшнику (на рівні 17%), доцільним є виробництво соняшникової олії для реалізації на внутрішньому й на зовнішньому ринках, а також одержання шроту переважно з метою подальшого експорту.

Враховуючи необхідність та переконливі докази економістів, з метою врегулювання ринку насіння соняшнику 10 вересня 1999 року було прийнято Закон України “Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур” за №1033 – XIV, згідно з яким з вересня 1999 року до 1 липня 2002 року введено 23% експортне мито на насіння соняшнику. Реакцією на введення мита було збільшення експорту соняшникової олії.

У грудні 2005 з України було експортовано рекордний обсяг соняшникової олії за останні чотири сезони – 134 тис. т, що на 68,3 тис. т вище грудня попереднього року. Таким чином, обсяги експорту соняшникової олії з України за 4 місяці 2005/06 МР склали 269,8 тис. т, що у 2 рази вище, ніж за аналогічний період попереднього року. У 2005 році порівняно з попереднім роком дещо змінилася географія експорту насіння соняшнику та соняшникової олії. Так, за даний період значно збільшилась частка експорту з України соняшнику до країн ЄС (головним чином, Іспанія та Угорщина) – з 48% до 92%. Суттєво зменшилась частка експорту до країн Азії – з 25% до 1% та до країн СНД – з 14% до 4%. Загалом географія експорту насіння соняшнику у 2005 році була представлена 28 країнами світу.

Вітчизняна олія соняшникова є досить конкурентним продуктом на зовнішньому ринку, в тому числі, і на ринку ЄС. У 2005 році частка експорту олії з України до країн ЄС (головним чином Велика Британія, Італія, Іспанія, Франція) була майже на рівні попереднього року – 40%.

Протягом року ціни на соняшкову олію на європейських та інших ринках знижувались під впливом значної пропозиції даного продукту в Чорноморських портах та низького попиту. Так, ціна на олію соняшкову (ЕС CIF Роттердам готівк.) станом на початок 2006 року склала 595 дол/т, що на 125 дол/т (або на

17,4%) менше, ніж було на аналогічну дату попереднього року. Ціна на олію соняшникову Аргентини (на умовах FOB) знизилась за даний період на 112 дол/т (або 18,2%).

Очікується, що дані фактори будуть продовжувати впливати на зниження світових цін соняшnikової олії у короткій та середній перспективі.

Сучасний стан ринків соняшнику та соняшnikової олії можна характеризувати як досить стабільний і прибутковий. Проте, все ж існують деякі проблеми, з яких основними є:

- тенденція до розширення посівних площ під соняшник, що сприяє виснаженню ґрунтів та зниженню їх родючості;
- відсутність нормативно-правової бази щодо стратегії і механізмів розвитку виробництва олійних культур, альтернативних насінню соняшнику;
- наявність заборгованості з неповернення ПДВ, що впливає на обмеження експорту олії та соняшнику з України.

Виходячи з цього, доцільно вжити заходи щодо зменшення заборгованості держави по відшкодуванню ПДВ експортерам та розвитку виробництва альтернативних олійних культур в Україні та продукції їх переробки, в т.ч. ріпаку [2].

Висновки. Проблема функціонування та розвитку ринку насіння соняшнику на шляху вступу України до СОТ ще не знайшла свого узгодженого рішення і вимагає, на нашу думку, політичного втручання. При цьому слід зауважити, що така невідзначеність може призвести до нового перегляду раніше узгоджених тарифних ставок на іншу продукцію. Тому необхідно якнайшвидше прийняти однозначне оптимальне рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Штефан фон Крамон – Таубадель, Сергій Дем'яненко, Арніма Куна. Сільське господарство України. - К.:КНЕУ, 2004.-207с.
2. Губенко В.І. Україна і СОТ: оцінка наслідків вступу // Вісник аграрної науки Причорномор'я. - 2004.- Спецвипуск 2 (26) Т.1 – М., - С.83-88.

СЕКЦІЯ “ІННОВАЦІЙНО–ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ТА ЙОГО ФІНАНСОВО– КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ”

УДК 330.322:631.11

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАПРЯМИ ЇЇ АКТИВІЗАЦІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

О.Ю.Єрмаков, доктор економічних наук, професор

В.О.Герасіна, аспірант

Національний аграрний університет

Розглянуто основні проблеми державної підтримки АПК. Особливу увагу приділено державним субсидіям та проблемам їх ефективного використання, питанням інтеграції в сільському господарстві, а також підвищенню інвестиційної привабливості сільгоспвиробників для іноземних інвесторів.

Рассмотрены основные проблемы государственной поддержки АПК. Особое внимание уделено государственным субсидиям и проблемам их эффективного использования, вопросам интеграции в сельском хозяйстве, а так же повышению инвестиционной привлекательности производителей сельскохозяйственной продукции для иностранных инвесторов.

Успішний розвиток аграрного сектора України значною мірою пов'язаний з фінансуванням капітальних вкладень в оновлення і відтворення матеріально-технічної бази села. Без цього неможливо істотно підвищити рівень економічної ефективності агропромислового виробництва, яке потребує активізації інвестиційної діяльності сільськогосподарських і переробних підприємств АПК.

Проблематиці активізації інвестиційної діяльності підприємств АПК приділяє увагу багато українських вчених, зокрема Шеремет Н.Д., Трегобчук В.М., Бровко Л.І. та ін

В Україні бюджетні витрати на сільське господарство зросли з

0,3 млрд. грн. в 2000 р. до 9,8 млрд. грн. в 2005 р. (або з 1 до 2,5% ВВП відповідно). Але, як і раніше, здебільшого — це субсидії, а не інвестиції (в 2005 р. на субсидії припадало 75% загальної фіскальної підтримки) (табл. 1).

Таблиця 1

**Бюджетні витрати на сільське господарство
в Україні протягом 2000-2005р., млн. грн. [4]**

Показник	Роки					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Всього субсидій	1171	2756	2956	3825	5652	7318
в т. ч. з бюджету	688	1131	1163	1650	2687	2962
Податкові пільги зі сплати ПДВ	483	1626	1792	2175	2965	4356
Бюджетні інвестиції, що сприяють економічному розвитку	478	585	1085	2051	1895	2439
Зведені фіскальні витрати	1649	3341	4040	5876	7546	9757
Частка фіскальних витрат в ВВП, %	0,97	1,64	1,79	2,20	2,19	2,49
Частка фіскальних витрат в загальних державних витратах, %	3,34	6,02	6,70	7,74	7,44	8,55

Потрібно відзначити, що бюджетні витрати на сільське господарство не компенсують навіть втрат аграрних виробників, зумовлених політикою в сфері ціноутворення й торгівлі. Сучасна аграрна політика сприяє зниженню цін на сільгосппродукцію і зводить, таким чином, нанівець ефективність приросту фіскальних видатків. Безпосередньо знижують прибутковість сільського господарства і такі інструменти зовнішньої політики, як експортне мито, заборгованість по відшкодуванню ПДВ. Загалом внаслідок державного втручання в продовольчий ринок, контролю за цінами на продукти харчування і їх коливаннями, обмеженнями міжобласного руху товарів поглиблюється невизначеність тенденцій ринку та стримується конкуренція, що негативно впливає на залучення приватного капіталу в галузь. Тому одним з основних напрямів активізації інвестиційної діяльності в АПК слід визначити зміну аграрної політики держави щодо товаровиробників та їх продукції. Збільшення обсягів бюджетних видатків на сільське господарство без вдосконалення аграрної політики є економічно неефективним.

Іншою суттєвою проблемою аграрного сектора є державна підтримка. На сучасному етапі збільшення обсягів фінансування суспільних благ, що потенційно сприяють економічному зростанню, не підвищить результати державних інвестицій, якщо не усунути вузькі місця в наданні державних послуг. Протягом 2000-2005 р. Україна в п'ять разів збільшила фінансування інвестицій в економічний розвиток. Міжнародний досвід свідчить про значний вплив таких державних інвестицій на ріст і конкурентоздатність сільськогосподарства, але ефект від них в Україні не відповідав нормам розвинених країн. Низька віддача інвестицій визначає загальне ринкове середовище в країні як несприятливе для економічного росту й конкуренції, що також відображає недоліки в плануванні і втіленні потенційно важливих державних програм сприяння економічному розвитку.

Незважаючи на необхідність значних прямих капіталовкладень в аграрну сферу, основною формою державної підтримки сільгоспвиробників на сучасному етапі залишаються дотації, субсидії та податкове кредитування. Податкове кредитування — одна з найбільш розповсюджених і працюючих форм підтримки сільського господарства. Але режим оподаткування тут не є стабільним. Це й тимчасова дія пільг по сплаті податку на додану вартість (ПДВ), і зміни у розмірах відрахування платників фіксованого сільгосподатку у фонд оплати праці та ін. Міжнародний досвід показує, що державні витрати на сільськогосподарські дослідження й розробки, дорадчі служби, утворення, сільську інфраструктуру, системи контролю за безпекою і якістю продуктів харчування й розвиток сільської місцевості є найважливішими рушійними силами розвитку сільського господарства й забезпечення його конкурентоспроможності.

Напруженість у роботі аграрного сектора економіки створена відсутністю налагодженого ф'ючерсного ринку, системи страхування сільськогосподарських ризиків, дорадчих служб і сучасної системи забезпечення безпеки і якості продуктів харчування. Державний сектор повинен відігравати важливу роль у сприянні надання цих послуг, не заміняючи собою приватний сектор шляхом техні-

чної допомоги, розвитку партнерських відносин, обміну інформацією тощо.

На сьогодні в Україні реалізація низки державних програм щодо розвитку та функціонування інвестиційної діяльності спрямована на створення відповідної інфраструктури, розвиток ефективної системи державного захисту інвестицій та захист інтересів інвесторів, комплексні заходи щодо міжнародної інтеграції України. Але навіть прийняття закону про державну підтримку не гарантує інвестицій.

Верховною Радою України у січні 2001 р. було прийнято Закон України “Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 р.” [1], який визначив основні засади державної політики підтримки сільського господарства. Останнє визнано пріоритетною галуззю народного господарства і встановлено, що частка видатків державного бюджету на фінансування розвитку сільського господарства має бути не менше 5%.

Щорічно обсяги підтримки сільськогосподарських товаровиробників за рахунок коштів державного бюджету збільшувалися, але так і не досягли передбачених 5% коштів до видатків державного бюджету (табл. 2).

Таблиця 2

Видатки державного бюджету, спрямовані на розвиток сільськогосподарства, млн. грн.

Показник	Роки				Усього
	2001	2002	2003	2004	
Видатки державного бюджету - всього	46569,6	53891,2	58692,5	81561,0	240714,3
у т.ч., спрямовані на підтримку сільського господарства	962,9	1752,4	2851,3	3107,4	8674,0
Питома вага, %	2,1	3,3	4,9	3,8	3,6

Таким чином, можна зазначити, що головною метою державної політики в галузі сільського господарства має стати підвищення інвестиційної привабливості АПК для вітчизняних та іноземних інвесторів. Цьому буде сприяти: підтримка прибутковості аграрної сфери економіки на рівні середньої норми прибутку економіки

України; підвищення купівельної спроможності сільськогосподарських товаровиробників; підвищення платоспроможного попиту населення, особливо малозабезпечених верств через надання грошової допомоги; захист вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників від нерівної конкуренції імпортних товарів на внутрішньому ринку; забезпечення села доступними кредитами, враховуючи специфіку.

Іншим шляхом поживалення інвестиційного ринку в Україні є поглиблення інтеграційних процесів в АПК. Загалом на сучасному етапі дуже привабливим для приватного інвестора є інтегрований комплекс. Так, більшість великих птахофабрик мають у своєму складі комбікормові заводи та роздрібну мережу з реалізації виробленої продукції і на цій основі об'єднуються в інтегровані агропромислові структури холдингового типу. Така інтеграція дозволяє зменшувати витрати виробництва та регулювати ціни на продукцію залежно від кон'юнктури ринку. Поліпшення системи державного регулювання, створення таких організаційно-господарських структур буде сприяти збільшенню приватних інвестицій в галузь. Вертикальна інтеграція дозволяє підприємствам залучати кошти на умовах внутрішнього ресурсу, тобто отримувати підтримку в міжсезоння та здійснювати значні капіталовкладення в високоприбуткові періоди; підвищується платоспроможність та рівень іпотечних гарантій. Такі комплекси приваблюють увагу не лише вітчизняних, а й іноземних інвесторів.

При низькому рівні вільного вітчизняного капіталу тільки іноземні інвестиції можуть вдовольнити потребу сільгоспвиробників у фінансових ресурсах.

Діяльність іноземних інвесторів можна розглядати з трьох боків: експорт, загальна підприємницька діяльність (ліцензування, спільне володіння підприємствами й т.д.), пряме інвестування (створення винятково власних підприємств). Найбільш перевіреною іноземними фірмами стосовно українського ринку на сьогоднішній день є перша стадія — експорт продукції. Що стосується створення підприємств, які повністю належали б іноземним власникам, то для цього останні повинні мати для своїх капіталів в Україні не

тільки сприятливе правове й економічне середовище, але й бути добре обізнаними про ринок, який вони захочуть освоїти. З об'єктивних причин не слід очікувати створення більш-менш значного прошарку таких підприємств в АПК України раніше, ніж через чотири-п'ять років.

Загалом вважаємо, що на державному рівні для АПК України повинні бути чітко визначені пріоритетні галузі та виробництва, куди в першу чергу повинні залучатися іноземні інвестиції. Одним із основних критеріїв такого вибору має бути можливість досягнення ланцюгової реакції господарської активності й економічного росту у всьому агропромисловому комплексі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років" від 18.01.2001 р. №2238 (із зм. і доп.) // www.rada.gov.ua.

2. Бровко Л.И., Столев И.И. Экономическое обоснование инвестиций в аграрный сектор, Днепропетровск. – Пороги, АПК – 1999 р. с. 80

3. Трегобчук В. Стратегія і тактика ресурсно-технологічного оновлення національного АПК./ Структурні зміни та інвестиційні проблеми української економіки. – Київ. 1997

4. Аналітика – www.agroinvest.com.ua

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

*М.П.Сахацький, доктор економічних наук, професор
Одеська державна академія будівництва та архітектури
Г.М.Запша, кандидат економічних наук, доцент
Одеський державний аграрний університет
О.А.Белевят, аспірант
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті обґрунтовується об'єктивний характер посилення уваги маркетинговому дослідженню ринку хлібобулочних виробів сільських територій. Наводяться методичні положення щодо вивчення стану та перспектив розвитку конкретних товарів аграрного сектора економіки.

В статье обоснован объективный характер усиления внимания маркетинговому исследованию рынка хлебобулочных изделий сельских территорий. Приведены методические положения относительно изучения состояния и перспектив развития конкретных товаров аграрного сектора экономики.

Вступ. Висхідний розвиток вітчизняного села можливий за умови прогресивного руху його соціальної та економічної складових. Їх гармонійно поєднує ринок хлібобулочних виробів, соціальний аспект якого полягає в забезпеченні людини найголовнішими продуктами харчування, а економічний — в надходженні грошових коштів та можливості здійснювати розширене виробництво у зерновому господарстві й надалі служити своєрідним ресурсним донором для багатьох галузей агропромислового комплексу. Виходячи з викладеного, маркетингові дослідження ринку хлібобулочних виробів в контексті соціально-економічного розвитку сільських територій є актуальною науково прикладною проблемою.

Теоретико-методологічні та методичні основи маркетингових досліджень та наукові засади розвитку ринку сільськогосподарської продукції та виробів з неї розроблялися такими вітчизняними й зарубіжними вченими Г.Армстронг, С.С.Гаркавенко,

В.Г.Герасимчук, Е.П.Голубков, Н.С.Косар, Ф.Котлер, Є.В.Крикавський, П.М.Макаренко, М.К.Орлатий, А.О.Старостіна, Д.Ф.Харківський, В.В.Юрчишин та іншими фахівцями з маркетингу і агропромислової економіки. Ними сформовано наукову базу дослідження маркетингової діяльності та функціонування ринкових відносин в АПК. Проте проблеми розвитку сільських територій, розв'язання яких в значній мірі лежить від використання досягнень світової економічної думки, зокрема маркетингових досліджень, вимагають поглибленого наукового вивчення в частині конкретних продовольчих товарів.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є формування науково-методичних засад проведення маркетингового вивчення ринку хлібобулочних виробів, використання яких сприятиме соціально-економічному розвитку сільських територій.

Результати. Структура викладу результатів ґрунтується на тому, що важливо, по-перше, з'ясувати сутність та роль маркетингових досліджень ринку хлібобулочних виробів у розвитку сільських територій; по-друге, визначити складові етапи процесу маркетингового дослідження; по-третє, виділити основні методичні положення проведення польового дослідження ринку хлібобулочних виробів.

Розкриваючи сутність системи маркетингових досліджень маркетингової інформації, американський економіст Ф.Котлер маркетингові дослідження визнає запорукою ринкового успіху любого суб'єкта господарювання [1]. Справедливість такої оцінки дослідницької частини маркетингу пояснюється тим, що вона є першим кроком в реальний ринок і від кваліфікації її здійснення залежать вектор та швидкість подальшого економічного руху підприємства.

Вітчизняні маркетологи Є.В.Крикавський, Н.С.Косар, О.Б.Мних та О.А.Сорока цілком вірно визначають маркетингові дослідження як вид діяльності, який за допомогою інформації пов'язує споживача, покупця і громадськість з маркетингом. Інформація, яку при цьому отримують, використовується для виявлення і визначення маркетингових можливостей і проблем; для вироблення, вдосконалення і оцінки маркетингових дій; для моніто-

рингу результатів маркетингової діяльності, а також для покращання розуміння процесу управління маркетингом [2]. Якщо йдеться про ринок хлібобулочних виробів, то сутність його маркетингових досліджень полягає у систематичному зборі, обробці та аналізі інформації про макросередовище та мікросередовище і визначенні на цій основі стратегії і тактики ефективної ринкової поведінки підприємств, що беруть участь у виробництві та збуті хлібобулочної продукції.

Загалом маркетингову інформацію про хлібобулочні вироби збирають і аналізують за допомогою чотирьох задіяних у цій сфері підсистем підприємства: підсистеми внутрішньої звітності; підсистеми збору зовнішньої поточної маркетингової інформації; підсистеми маркетингових досліджень; підсистеми аналізу маркетингової інформації. Наведені підсистеми досить складні і по суті є самостійними системами. Загалом, маркетингові дослідження підприємства, забезпечуючи його інформацією, виступають складовою частиною системи маркетингової інформації суб'єкта господарювання [3].

До числа основних причин сталого зростання ролі маркетингових досліджень ринку хлібобулочних виробів в контексті соціально-економічного розвитку сільських територій слід віднести: по-перше, належність маркетингових досліджень до сучасної економічної діяльності, що може виконуватися як в складі комплексу маркетингу окремого підприємства, так і самостійним спеціалізованим суб'єктом господарювання. Розташування таких структур на сільській території дозволяє, з одного боку, підвищувати економічну ефективність функціонування підприємств агропромислового комплексу, а з другого — залучати до новітньої високопродуктивної роботи сільське населення.

По-друге, завдяки маркетинговим дослідженням ринку хлібобулочних виробів формується інноваційна основа розвитку підприємств АПК, стимулюється становлення в сільській місцевості середнього та дрібного бізнесу. Адже міні-пекарні, що задіяні в цій сфері, мають гарантований збут виробленої продукції. При цьому, маркетингові дослідження можуть трансформуватися із сфери, що сприяє хлібобулочному бізнесу, в самостійну підприєм-

ницьку діяльність сільського населення.

По-третє, маркетингові дослідження розширюють можливості працевлаштування сільського населення і протидіють негативним демографічним процесам вітчизняного села. Згідно з інформацією дослідників соціальної сфери [4], динаміка природного руху сільського населення від'ємна, в 2003 р. в розрахунку на 1000 жителів скорочення природного приросту склало 10,5 чоловік, що в 1,4 рази перевищує значення аналогічного показника в середньому по країні. Тому визначення маркетинговими дослідженнями обсягів та асортименту хлібобулочних виробів відповідної якості та ціни, згідно з вимогами споживачів, включаючи конкретні сільські населені пункти, вирішує найбільш значущі соціальні, економічні, демографічні й інші проблеми.

По-четверте, можливість розширення сільського хлібобулочного бізнесу, за рахунок його проникнення на ринки міських поселень й урбанізованих центрів. Завдяки маркетинговим дослідженням виявляються нові ринкові сегменти ("ніші"), що можуть бути зорієнтовані на хлібобулочну продукцію певної сільської території, товарної марки, виробника-пекарні, а також з'ясовуються найсуттєвіші важелі маркетингового впливу на ці ринки.

По-п'яте, динамічний розвиток ринкової економіки вимагає від господарюючих суб'єктів, в тому числі зайнятих хлібобулочним бізнесом, постійного розширення маркетингової діяльності. Її ефективність залежить від стратегічних рішень, якість яких значною мірою визначається наявною інформацією про стан та зміни внутрішнього й зовнішнього середовища.

Добросовісним постачальником такої інформації виступають тільки маркетингові дослідження.

Залежно від способу збирання інформації маркетологи виокремлюють та характеризують первинні і вторинні дані [5]. Якщо вторинною є інформація, що існує в опублікованому вигляді для інших цілей, ніж ті, які має на меті підприємство в конкретних ринкових умовах і збиралася через кабінетні дослідження, то первинні дані отримують у результаті польових досліджень. Вони необхідні для забезпечення інформацією, яка відсутня чи не розго-

лошувалася. Це дозволяє керівництву суб'єкта господарювання приймати виважені маркетингові рішення та мати перевагу над конкурентами.

Узагальнення наукових пошуків маркетологів С.С.Гаркавенко та Є.П.Голубкова [5, 6] показують, що в процесі маркетингових досліджень виділяються такі основні етапи, як визначення проблеми та цілей дослідження; розроблення плану дослідження; реалізація плану досліджень; інтерпретація отриманих результатів та їх представлення керівництву. Важливо зазначити, то при польових дослідженнях і отриманні первинної інформації використовуються переважно опитування, спостереження, експеримент, панельний метод. Кожний спосіб має свої достоїнства і недоліки. Тому вибір залежить від конкретних умов виробництва і збуту хлібобулочних виробів.

Провідне місце при зборі даних польового дослідження споживачів хлібобулочних виробів та важливість здійснюваних функцій вимагають пильної уваги до формату питань опитувального листа. Так, основними вимогами до формулювання питань є: концентрація в одному реченні однієї проблеми; лаконічність; термінологічна чіткість; конкретність; однозначність; простота і зрозумілість.

При оцінці відповідей на питання, які стосуються купівлі хлібобулочних виробів в минулому, варто враховувати наявність можливих неточностей через здатність респондентів забувати. Якщо оцінюються відповіді на питання щодо покупки певних хлібобулочних виробів у майбутньому, то доцільно брати до уваги властивість респондентів змінювати свою точку зору, в тому числі під впливом комунікативних маркетингових заходів.

Висновки.

1. Сутність маркетингових досліджень ринку хлібобулочних виробів полягає у систематичному зборі, обробці та аналізі інформації про макросередовище та мікросередовище і визначенні на цій основі стратегії і тактики ефективної ринкової поведінки підприємств, що беруть участь у виробництві та збуті хлібобулочної продукції.

2. Зростання ролі маркетингових досліджень ринку хлібобулочних виробів має об'єктивний характер і зумовлено сукупністю економічних, демографічних, соціальних та інших чинників, що суттєво впливають на розвиток сільських територій.
3. Процедура збору даних польового маркетингового дослідження щодо споживачів хлібобулочних виробів вимагає врахування особливостей даного товару та високої кваліфікації розробників опитувального листа й інтерв'юерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котлер Ф. Основы маркетинга: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. Е.М. Пеньковой. - М.: Прогресс, 1990. - 736 с.
2. Крикавський Є.В., Косар Н.С., Мних О.Б., Сорока О.А. Маркетингові дослідження: навчальний посібник - Львів, 2004. - 288 с.
3. Котлер Ф., Армстронг Г., Сондерс Д., Вонг В. Основы маркетинга: Пер. с англ. - 2-е европ. изд. - М., СПб., К.: Издательский дом "Вильямс", 2000. -4 с.
4. Соціально-економічний розвиток регіонів України / В.І.Луговий, М.К.Орлатий, О.Г.Осауленко та ін. - К.: Вид-во НАДУ, 2005. - 583 с.
5. Гаркавенко С.С. Маркетинг. - К.: Лібра, 2004. - 712 с.
6. Голубков Е.П. Маркетинговые исследования: теория, методология, практика. - М.: Финпресс, 1998. - 267 с.

ЩОДО НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ПРИ ВСТУПІ УКРАЇНИ ДО СОТ

*В.В.Лагодієнко, кандидат економічних наук, докторант
Інститут регіональних досліджень НАН України, м.Львів*

Проаналізовано основні положення та вимоги Світової організації торгівлі (СОТ), основні моменти державного регулювання регіонального ринку сільськогосподарської продукції. Підтримка сільського господарства у період значних структурних змін в Україні має здійснюватися централізовано на державному рівні

Проанализированы основные положения и требования Всемирной организации торговли (ВТО), основные моменты государственной регуляции регионального рынка сельскохозяйственной продукции. Поддержка сельского хозяйства в период значительных структурных изменений в Украине должна осуществляться централизованно на государственном уровне

Постановка проблеми. Розвиток процесів глобалізації, що визначив вибір Україною курсу на інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС), передбачає поступове та диференційоване за секторами відкриття українських ринків, а також докорінні зміни в економіці держави, відповідної внутрішньої адаптації до світових нормативів і правил. Близькість вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ) загострює увагу до проблем та перспектив розвитку агропромислового виробництва — найбільш вразливої та реформованої галузі вітчизняної економіки.

Необхідність державної підтримки та стимулювання агропромислового виробництва викликана об'єктивними особливостями його функціонування. Останнім часом це питання набуває нового розвитку у зв'язку з наміром України вступити до СОТ, в країнах-учасниках якої державна підтримка сільського господарства значно вагоміша, ніж в Україні.

Стан вивчення проблеми. Низький рівень підтримки розвитку агропромислового виробництва на всіх його рівнях управління є складовою частиною визначеної вище загальної проблеми. Цей

висновок був зроблений після аналізу останніх наукових досліджень і практичних напрацювань у сфері агропромислового виробництва. До числа таких можна віднести дослідження наступних авторів: В.Г.Андрійчука, Г.В.Балабанова, П.І.Гайдуцького, В.М.Геєця, М.В.Гладія, Б.М.Данилишина, М.І.Долішного, О.В.Крисального, І.І.Лукінова, М.Й.Маліка, П.Т.Саблука, В.В.Юрчишина та інших. Необхідно відмітити, що проблеми державної підтримки агропромислового виробництва в період вступу України до СОТ вимагають подальшого вивчення.

Мета наших досліджень. Проаналізувати основні положення та вимоги Світової організації торгівлі, основні моменти державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції, що відповідають принципам світового ринку і які повинні працювати в умовах України.

Результати досліджень. За даними Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), фінансова підтримка сільськогосподарського виробника, в середньому, становить 32 відсотків вартості виробленої продукції, у країнах-членах ЄС — 37 відсотків, а в Україні цей показник не перевищує 10 відсотків.

Підтримка сільськогосподарських товаровиробників в Україні у 2005 році проводилася відповідно до цільових програм і обсягів їх фінансування, затверджених Законом України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” з урахуванням змін та доповнень, а також шляхом пільгового режиму оподаткування аграрних підприємств. Тобто, в Україні, згідно з класифікацією СОТ, підтримка сільгосптоваровиробників здійснювалась як заходи “зеленої скриньки”. В розвинутих країнах світу підтримка сільськогосподарських виробників розділяється на заходи, що впливають на умови світової торгівлі (цінові субсидії виробникам, ввізні (імпортні) мита і т.п.), які називаються заходами “жовтого кошика”, та заходи, які не справляють такого впливу і безпосередньо спрямовані на підвищення доходів аграріїв, розвиток інфраструктури сільської місцевості та посилення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. Ці заходи мають назву “зеленої скриньки”.

Видатки державного бюджету України на підтримку сільсько-господарських товаровиробників щорічно зростають. Так, 18 жовтня 2005 року Верховною Радою України прийнято Закон України № 2982 “Про основні засади аграрної політики на період до 2015 року”. Цим Законом визначено, що пріоритетність розвитку агропромислового виробництва та соціального розвитку села в національній економіці зумовлюється винятковою значущістю і незамінністю продукції сільського господарства, що виробляється, в життєдіяльності людини і суспільства, потребою відродження селянства, як господаря землі, носія моралі та національної культури. Встановлено, що державна аграрна політика базується на національних пріоритетах і враховує необхідність інтеграції України до Європейського Союзу та світового економічного простору.

Загальна сума видатків державного бюджету по операціях фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки та її придбанню за КПКВ 2806020, КПКВ 2806040, КПКВ 2806060 у 2005 році становила 131,1 млн. гривень. Аудит використання коштів державного бюджету, виділених на операції фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки та її придбання, дає підстави зробити висновок, що запроваджена відповідно до Закону України “Про фінансовий лізинг” підтримка агропромислових підприємств шляхом надання їм у фінансовий лізинг сільськогосподарської техніки, через недостатнє фінансове забезпечення, не набула необхідного розвитку і забезпечує потребу лише 14,5 відсотків сільськогосподарської техніки, за якою звернулися до НАК “Укראгролізинг” сільськогосподарські товаровиробники. Ця підтримка залишається недоступною для більшості господарств, оскільки нею щорічно могли скористатися менше одного відсотка сільськогосподарських підприємств. Оновлення матеріально-технічної та ресурсної бази сільськогосподарських підприємств не відповідає сучасним потребам забезпечення аграріїв сільськогосподарською технікою. Операції фінансового лізингу могли б бути значно ефективнішими, якби конкурсна комісія Мінагрополітики з визначення на конкурсних засадах переліку

сільськогосподарської і переробної техніки, закупівля якої фінансується за рахунок коштів державного бюджету, забезпечила більш жорсткий контроль за цінами на сільськогосподарську техніку вітчизняного виробництва, оскільки на шляху до сільгосптоваровиробників її вартість зростає майже удвічі. Крім того, невиконання підприємствами-виробниками сільськогосподарської техніки вимог Закону України “Про захист прав покупців сільськогосподарських машин” з послуг технічного сервісу завдає сільгоспвиробникам значні збитки, що, в свою чергу, є стримуючим фактором передачі сільськогосподарської техніки в лізинг, а також ускладнює проведення розрахунків за неї із лізингоотримувачами.

Перспективи для сільського господарства від вступу України до СОТ будуть формуватися під впливом:

- виконання угод СОТ, що регулюють виробництво і торгівлю у сфері сільського господарства;
- умов приєднання України до СОТ, які визначаються в ході переговорного процесу;
- поточного стану сільського господарства й агропродовольчих ринків України, насамперед рівня конкурентоспроможності національних товаровиробників.

Корисну інформацію для передбачення майбутніх перспектив розвитку сільського господарства, сільського населення, агропродовольчих ринків, сільської місцевості дає аналіз впливу участі у СОТ країн Центральної та Східної Європи, передусім тих, що набули членства у СОТ протягом перехідного періоду.

Виробництво та торгівля сільськогосподарськими і продовольчими товарами регулюється в СОТ Угодою про сільське господарство й Угодою про санітарні та фітосанітарні заходи. Угода про сільське господарство визначає особливості регулювання торгівлі сільськогосподарськими товарами, механізми застосування заходів державної підтримки виробництва і торгівлі в цьому секторі. Угода про застосування санітарних і фітосанітарних норм визначає умови застосування заходів санітарного і фітосанітарного контролю.

Світова організація торгівлі реалізує принцип справедливої

конкуренції на ринках сільськогосподарської продукції (як зовнішніх, так і внутрішніх). Відповідно до цього принципу заходи державної підтримки сільського господарства, що справляють найбільший протекціоністський і стимулюючий вплив на виробництво сільгосппродукції, а також заходи, спрямовані на захист внутрішнього агропродовольчого ринку, мають скорочуватися. Адже вважається, що вони впливають “викривлюючим чином” на ринок, тобто на обсяги виробництва та ціни.

Отже, країни, що приєднуються до організації, беруть на себе певні зобов'язання з чотирьох напрямів: щодо державної підтримки сільського господарства; доступу на ринок сільськогосподарських і продовольчих товарів; санітарних і фітосанітарних заходів, експортної конкуренції в сільськогосподарській і продовольчій торгівлі.

Україна в ході переговорів відмовилася від застосування експортних субсидій для сільськогосподарської продукції, отже зміни у вітчизняному АПК відбуватимуться під впливом перших трьох чинників.

Щодо державної підтримки сільського господарства, то згідно з додатком 2 до Угоди про сільське господарство всі заходи щодо державної підтримки сільського господарства умовно поділені на три групи, або розкладені по різнокольорових скриньках: “зеленій”, “блакитній” і “жовтій” (чи “бурштиновій”).

До “зеленої скриньки” належать заходи, не спрямовані на підтримку обсягів виробництва та цін виробників, отже, не порушують принципів справедливої конкуренції. У додатку 2 визначено два основних критерії, яким мають відповідати ці заходи:

- підтримка повинна надаватися через урядові бюджетні програми, а не за кошти споживачів;
- наслідком підтримки не повинно бути надання цінової підтримки виробникам.

Державні витрати в межах “зеленої скриньки” можуть здійснюватися у таких напрямках:

- наукові дослідження, підготовка та підвищення кваліфікації кадрів, інформаційно-консультаційне обслуговування;
- ветеринарні та фітосанітарні заходи, контроль безпеки продуктів харчування;
- сприяння збуту сільгосппродукції, у тому числі збирання, обробка та поширення ринкової інформації;
- удосконалення інфраструктури (будівництво шляхів, електромереж, меліоративних споруд) за винятком операційних витрат на її утримання;
- утримання стратегічних продовольчих запасів, внутрішня продовольча допомога;
- забезпечення гарантованого доходу сільгоспвиробникам, удосконалення землекористування тощо;
- підтримка доходів виробників, не пов'язана з видом і обсягом виробництва;
- сприяння структурній перебудові сільськогосподарського виробництва;
- охорона навколишнього середовища;
- програми регіонального розвитку.

Держава, що є членом СОТ, має право фінансувати заходи “зеленої скриньки” в будь-якому обсязі залежно від можливостей свого бюджету.

Немає також заперечень проти бюджетного фінансування заходів “блакитної скриньки”, оскільки вони спрямовані на обмеження перевиробництва (скорочення поголів'я худоби, посівних площ тощо).

Найбільш дискусійним питанням при вступі України до СОТ є заходи “жовтої скриньки”. До них належать заходи внутрішньої підтримки, що справляють викривлюючий вплив на торгівлю і виробництво:

- дотації на продукцію тваринництва та рослинництва;
- дотації на племінне тваринництво;
- дотації на елітне насінництво;
- дотації на комбікорми;

- компенсація частини витрат на міндобрива та засоби захисту рослин;
- компенсація частини витрат на енергоресурси;
- цінова підтримка: компенсація різниці між закупівельною і ринковою ціною на сільгосппродукцію;
- надання виробнику товарів і послуг за цінами, нижчими за ринкові;
- закупівля у виробника товарів (послуг) за цінами, що перевищують ринкові;
- пільгове кредитування сільгоспвиробників за рахунок бюджету, списання боргів;
- пільги на транспортування сільгосппродукції;
- витрати лізингового фонду та деякі інші.

Стосовно заходів “жовтої скриньки” держава повинна взяти зобов’язання із скорочення бюджетного фінансування. В ході визначення умов вступу до СОТ розраховується показник сукупного виміру підтримки (СВП) як щорічна сума всіх видів державної підтримки, на які поширюються зобов’язання із скорочення.

У процесі набуття членства у СОТ в Україні спостерігається стійка тенденція до зростання заходів “зеленої скриньки” у структурі державної підтримки сільського господарства

В Україні зростання підтримки села заходами “зеленої скриньки” означає, що поступово відбуватиметься зміщення акцентів бюджетної підтримки сільського господарства з підтримки сільськогосподарських підприємств у бік підтримки розвитку сільської місцевості. Як і в країнах Центральної та Східної Європи, ці тенденції посиляться в ході європейської інтеграції України, адже розвиток сільської місцевості в країнах ЄС є рівнопріоритетним напрямом аграрної політики нарівні з підтримкою сільськогосподарських виробників. Це означає, що держава активно підтримуватиме розвиток інфраструктури у сільській місцевості (будівництво шляхів, електромереж, меліоративних споруд), розвиток ринкової інфраструктури для селянських господарств

(сприяння збуту сільськогосподарської продукції, у тому числі збирання, обробка та поширення ринкової інформації), охорону довкілля, депресивні території, вкладатиме гроші у людський капітал села.

Нейтралізації можливих негативних наслідків для сільського населення від вступу України до СОТ і реалізації можливих позитивних наслідків сприятимуть підтримка формування та розвитку ринкової і соціальної інфраструктури, обслуговуючих кооперативів, дорадчих служб.

Сільськогосподарські товаровиробники стурбовані вимогами СОТ щодо скорочення підтримки галузі заходами “жовтої скриньки”. Їх стурбованість цілком виправдана, адже майже всі заходи державної підтримки українського сільського господарства, завдяки яким галузь розвивалася протягом останніх п’яти років (зокрема, введення з 2000 р. часткової компенсації сільгоспвиробникам за рахунок держбюджету облікової ставки за користування кредитами; доплати з держбюджету за здачу продукції відповідної якості; списання господарствам державних боргів), належать саме до “жовтої скриньки”, тобто найімовірніше підлягатимуть певному скороченню.

Узгодження з країнами-членами Робочої групи дозволених обсягів державної підтримки сільського господарства заходами “жовтої скриньки” СОТ стали найбільш проблемними питаннями переговорів щодо вступу України до СОТ.

Взагалі, як свідчить аналіз досвіду країн із перехідною економікою, підстав для прогнозування катастрофічних наслідків від членства у СОТ для сільського господарства немає. Україна вже втратила частину позицій через зволікання із вступом до СОТ. Правила цієї організації не завжди сприятливі для нових членів, передусім для країн, які ще не подолали кризи та депресії своїх агропродовольчих секторів. Для останніх існує ймовірність збільшення і без того значної різниці у рівнях підтримки внутрішнього ринку між новими і наявними членами СОТ.

При доступі на ринок сільськогосподарських і продовольчих

товарів Державна політика повинна врахувати можливі соціальні наслідки від втрати частини внутрішнього агропродовольчого ринку національними виробниками для сільського населення, що становить майже третину всього населення України. Відповідно, і частка населення, зайнятого у сільському господарстві, є незрівнянно більшою, ніж у розвинутих країнах. Отже, цілком очевидно, що, якщо в результаті приєднання України до СОТ послабляться позиції національних виробників на внутрішньому агропродовольчому ринку, то темпи зростання безробіття у сільській місцевості прискоряться. Аналіз наслідків вступу України до СОТ для сільськогосподарських товаровиробників прямо (як виробників товарної продукції в селянських господарствах (Господарства населення в останні роки виробляють понад 60% валової продукції сільськогосподарства й обробляють 29% сільськогосподарських угідь. Починаючи із 2001р., чисельність самозайнятих в особистих селянських господарствах перевищує середньорічну кількість зайнятих у сільськогосподарських підприємствах)) і опосередковано (через зайнятість у секторі сільськогосподарських підприємств) стосується сільського населення. Дрібнотоварним виробникам важко буде виживати в умовах нового конкурентного середовища. Чинником ризику для них є не тільки їх низька конкурентоспроможність, а й висока вартість впровадження міжнародних санітарних і фітосанітарних стандартів. Чинником, що протидіятиме можливим негативним соціальним наслідкам, стане зростання фінансування з бюджету заходів “зеленої скриньки”, спрямованих на розвиток сільської місцевості та підтримку сільського населення.

Результатом виконання зобов'язань щодо доступу на ринок сільськогосподарських і продовольчих товарів стане полегшення доступу не тільки нерезидентів на внутрішній ринок України, а й українських товаровиробників на внутрішні ринки інших країн. За рахунок більшої відкритості ринків країн-членів СОТ для експортерів української сільгосппродукції в перспективі відкриються нові можливості на світових ринках.

Участь у СОТ стратегічно вигідна Україні як державі із значним експортним потенціалом у сільському господарстві:

- вступ до СОТ прискорить укладення угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС, що сприятиме полегшенню доступу української сільськогосподарської продукції на ринки країн ЄС;
- лібералізація режиму доступу українських експортерів до зовнішніх ринків стане чинником пожвавлення в експортоорієнтованих галузях економіки, у тому числі сільському господарстві;
- лібералізація режиму доступу українських експортерів до зовнішніх ринків стане чинником прискорення структурних реформ в аграрному секторі, що сприятиме зростанню конкурентоспроможності національних виробників;
- у довгостроковій перспективі участь у СОТ принесе переваги країнам-експортерам сільськогосподарської продукції з обмеженими фінансовими можливостями субсидування експорту, до яких належить і Україна. В результаті виконання вимог СОТ щодо поступового зменшення захисту внутрішніх ринків і зниження рівня експортних субсидій відбувається зростання і стабілізація світових цін майже на всі сільськогосподарські товари;
- результатом цінової стабілізації на зовнішніх, а за ними й на внутрішніх агропродовольчих ринках буде зменшення кон'юнктурної невизначеності на цих ринках. Сільгоспвиробники зможуть ефективніше й раціональніше розподіляти свої ресурси, що, у свою чергу, стане позитивним чинником розвитку внутрішнього агропродовольчого ринку;
- в Угоді про сільське господарство передбачено продовження реформування міжнародної торгівлі. Таким чином, Україна отримає можливість реалізації своїх поточних і стратегічних торговельно-економічних інтересів шляхом участі у багатосторонніх торговельних угодах при розробленні нових правил міжнародної торгівлі. Україні, як нетто-експортеру

сільськогосподарської продукції з обмеженими можливостями субсидування експорту, вигідно буде приєднатися до Кернської групи країн — провідних ліберально налаштованих експортерів сільгосппродукції — Австралії, Нової Зеландії, Канади й інших країн — експортерів зерна, заінтересованих в обмеженні протекціоністських заходів в аграрному секторі.

Ще один аспект, зумовлений членством у СОТ, особливо важливий для сільського господарства, пов'язаний з угодою про санітарні та фітосанітарні заходи.

Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів СОТ створює найбільшу кількість прецедентів для міжнародних суперечок. Йдеться про заходи, що самі собою не можуть вважатися неправомірними, однак у випадку їх упередженого застосування можуть виявитися нетарифними бар'єрами в зовнішній торгівлі. Незважаючи на те, що метою Угоди є недопущення застосування санітарних або фітосанітарних норм як засобу дискримінації між торговельними партнерами, ці заходи нерідко стають інструментом невиправданої дискримінації. Члени СОТ визнають санітарні та фітосанітарні норми інших членів як еквівалентні (навіть якщо вони відрізняються від власних) у тому випадку, якщо експортер демонструє імпортеру, що його заходи досягають належного рівня санітарного або фітосанітарного захисту. На запит будь-якого члена СОТ повинні проводитися консультації з метою досягнення двосторонніх і багатосторонніх угод щодо визнання еквівалентності конкретних санітарних і фітосанітарних норм. Отже, українські експортери сільгосппродукції отримують інструмент проти упередженого застосування санітарних і фітосанітарних норм.

Висновки. Аналіз переваг і ризиків для сільського господарства від участі у СОТ дозволяє визначити напрями державної політики, здатні знизити ризики, нейтралізувати можливі негативні наслідки і прискорити реалізацію переваг від лібералізації торговельних режимів:

- сприяння експорту з метою розширення зовнішніх ринків

- збуту для українських експортерів;
- стимулювання внутрішнього попиту на продовольство;
 - підвищення конкурентоспроможності національних виробників за рахунок поліпшення якості та безпеки продукції шляхом впровадження міжнародних стандартів якості. Незалежно від набуття членства у СОТ, Україні, враховуючи експортну орієнтацію сільського господарства, давно слід було би розпочати заміну національної системи стандартів, що застаріла і не задовольняє потреби зовнішньої торгівлі;
 - сприяння зростанню конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників на внутрішніх і зовнішніх ринках шляхом проведення реструктуризації збиткових сільськогосподарських підприємств, ефективного державного регулювання аграрних ринків, використання ефективних механізмів підтримки сільськогосподарських товаровиробників;
 - для того, щоб уникнути негативних впливів на особисті селянські господарства, необхідно підтримувати на державному рівні розвиток обслуговуючої та збутової кооперації дрібних товаровиробників, формування для них ринкової інфраструктури;
 - сприяння розвитку сільської місцевості, активне використання переваг “зеленої скриньки” СОТ.

З огляду на проблеми, накопичені в аграрному секторі, більшість із цих заходів потребує нагального впровадження незалежно від набуття членства України у СОТ. Участь у СОТ сприятиме прискоренню й ефективнішій реалізації цих напрямів аграрної політики, що, у свою чергу, працюватиме на підготовку аграрного сектора України до реалізації євроінтеграційних намірів.

МЕНЕДЖМЕНТ В ГОСПОДАРСЬКОМУ МЕХАНІЗМІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

*А.П.Макаренко, кандидат економічних наук, докторант
Національна академія державного управління при Президентові
України*

Узагальнено функції менеджменту в господарському механізмі. Визначено, що менеджмент, як різновид державного регулювання усуває відомі "провали" ринку з метою його захисту від монополізму, забезпечує, як складова господарського механізму, відтворення і розвиток аграрного виробництва.

Обобщены функции менеджмента в хозяйственном механизме. Определено, что менеджмент, как разновидность государственного регулирования снижает знаменитые "провалы" рынка с целью его защиты от монополизма, обеспечивает, как составляющая хозяйственного механизма, воспроизводство и развитие аграрного производства.

Якщо йдеться про "використання економічних законодавств", то тут мається на увазі свідоме регулювання економіки, тобто об'єктивний механізм ринку виключається із господарського механізму.

Господарський механізм країни є економічною основою функціонування всього національного виробництва, економічної політики держави. В основі дії його є закони розвитку товарного виробництва" [1]. На наш погляд, господарський механізм не основа функціонування національного виробництва. На наш погляд, він є важливою складовою національної економіки, являє собою систему форм, засобів, методів і важелів, на засадах яких здійснюється її організація, управління й регулювання.

Господарський механізм є системне утворення, тобто — це цілісність, яка складається з елементів (частин), що знаходяться у зв'язках один з одним. На думку деяких науковців, основними підсистемами господарського механізму є державне регулювання економіки, монополістична (у тому числі олігополістична) плановірність і механізм ринкового саморегулювання економіки. Кожна з

цих підсистем, у свою чергу, складається з різних елементів. У цьому випадку на рівні окремих виробничих одиниць виділено управління тільки в монополіях і олігополіях. Але ж абсолютна їх більшість не є такими, і вони не можуть функціонувати без організації й управління.

Якщо господарський механізм розглядати в історичному аспекті, то в натуральному господарстві він був і є моноелементним. У ринковій економіці епохи вільної конкуренції господарський механізм регулює мікро-, і макроекономіку і є вже двоелементним. Використовуючи сучасну термінологію, перший можна назвати менеджментом на рівні господарських одиниць (для корпорацій — “корпоративний менеджмент”).

Менеджмент — це організація, управління господарською одиницею, яка виробляє товари (матеріальні блага чи послуги). Його основу становлять ринкова парадигма, тобто реалізація результатів виробництва, товарно-грошові й кредитні відносини. Головна мета — максимізація прибутку, хоча нерідко — боротьба за виживання на економічному поприщі.

Менеджмент може здійснюватись власником чи об’єднаними власниками підприємства, або найманими менеджерами. В обох випадках менеджер чи менеджери приймають рішення і несуть відповідальність за свої виробничі та фінансові результати. Але головним у менеджменті є його двоїста направленість. З одного боку це регулювання відносин господарського суб’єкта з іншими суб’єктами економіки, а саме: покупцями їх продукції і тими, у кого підприємство купує необхідні засоби виробництва.

Така функція є головною. Виходячи з неї, організується внутрішньогосподарська діяльність підприємства. Вона має максимально спрощену систему в невеликих сімейних господарствах (зручна тим, що власник-менеджер сам приймає рішення і несе персональну відповідальність за їх втілення у життя). Чим більша за розмірами виробнича одиниця, особливо сучасні корпорації, зокрема ТНК, тим складніший менеджмент. Нерідко окремі під-

розділи підприємства чи складові корпорації є економічно автономними, або функціонують на засадах госпрозрахунку.

Ринкова економіка у процесі свого розвитку ставала усе більш складною системою. Зростали обсяги реалізації товарів, ускладнювався і розширювався їх асортимент, посилювався процес інтернаціоналізації, а нині і глобалізації національних економік. Усе це супроводжувалося зростанням втрат від спонтанного регулювання економіки. З метою їх зменшення (про повне усунення не може йти мова) почав формуватися і поширюватися невластивий природі ринкової економіки механізм державного регулювання національної економіки. Він є складовою державної економічної діяльності, яка охоплює державний сектор економіки.

Механізм державного регулювання економіки можна визначити як систему засобів, важелів, методів і стимулів, за допомогою яких держава регулює економічні процеси, забезпечує реалізацію соціально-економічних і правових функцій. Інакше кажучи, державний механізм включає політико-правові, організаційно-управлінські форми і засоби управління (регулювання) господарською діяльністю суб'єктів ринкової економіки.

Отже, господарський механізм на сучасному етапі практично у всіх моделях економіки є системним утворенням.

При узагальненому підході у господарському механізмі можна виділити три головні складові: менеджмент на рівні господарських одиниць який здійснює організацію й управління підприємством. Така функція хоча є регулюючою, але більш конкретною, прикладною, організаційно-управлінською, оскільки на підприємстві здійснюється переважно командно-адміністративними методами. З цих позицій господарська одиниця, образно кажучи, це "територія" (островок) командно-адміністративної системи в загальному просторі ринкової економіки.

З одного боку, менеджмент вирішує організаційно-управлінські питання щодо техніко-людської системи, з іншого — як соціальної підсистеми ринкової економіки. Однак головним завданням менеджменту і раніше, і тепер є глибокий аналіз ринкової

кон'юнктури. П.Т. Саблук у зв'язку з цим зазначає, що ринок — це досить динамічне історико-суспільне й соціально-економічне явище, освоєння якого потребує певних умов виробничого середовища, вимагає глибоких знань і великих організаторських здібностей підприємців в конкурентній боротьбі [2].

Практично загально визнаним на сьогодні є положення, згідно яким менеджмент є якщо і не головним, то важливим чинником ефективного функціонування підприємства. Спеціалісти з менеджменту стверджують, що ефективність економіки лише на третину зумовлюється вкладеннями в обладнання, техніку. Все інше залежить від інтелектуального потенціалу, зокрема від кваліфікації керівників, рівня їх компетентності, вміння передбачити і приймати обґрунтовані рішення.

На заході загальноприйнятим є твердження, що фірма не може дозволити собі розкіш мати непрофесійного керівника, який не в змозі добре виконувати свої обов'язки через погану підготовленість [3].

Таким чином, ефективність підприємств здебільшого залежить від менеджменту, а не від організаційної структури. Незважаючи на недоліки кооперативної і державної форми власності, деякі менеджери здатні керувати кооперативами краще і досягти максимального рівня виробництва [4].

Менеджмент, з точки зору його ендогеності і що економічна система у виробничому аспекті є сукупністю господарських формувань, є основною ланкою в організації й управлінні економікою. Держава регулює національну економіку. У цілому — вона виконує багато економічних функцій не тільки регулюючих, але й здійснює господарську діяльність (державний сектор економіки). На рис. наведено головні елементи регулювання ринкової економіки державою.

Однак, якщо зважити на ту обставину, що ринок практично вирішує питання що, як, скільки і для кого виробляти, то ринковий механізм є стрижнем в господарському механізмі.

Стосовно інших складових, які нерідко виділяють науковці у

складі господарського механізму, а саме: союзи підприємців, трудові асоціації, установи ринкової інфраструктури й інші недержавні регулюючі економіку інституції, то вони є продовженням менеджменту у сфері обігу або різновидами державного регулювання. Вони також діють на засадах вивчення ринкової кон'юнктури з метою пом'якшення, а по можливості усунення відомих “провалів” ринку, а нерідко його захисту від монополізму (останнє є головною функцією держави за допомогою створення антимонопольних комітетів тощо).

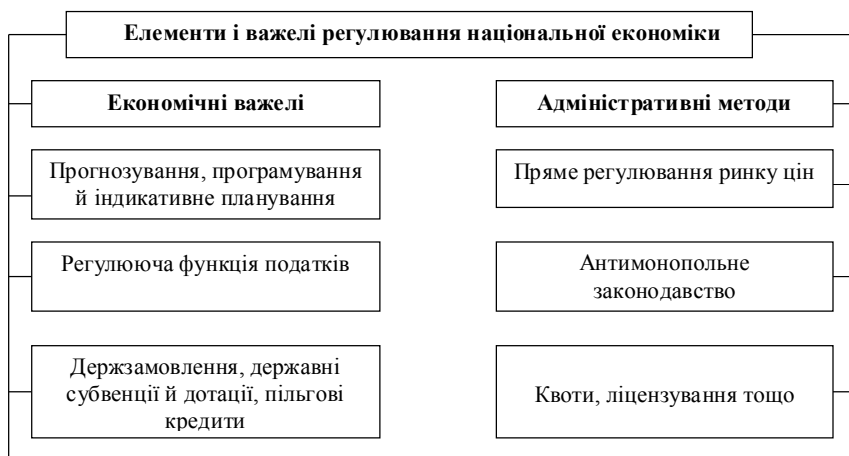


Рис. Напрями і важелі економічної діяльності держави

Отже, відповідь на питання хто і як регулює національну економіку на мікро- і макрорівнях, тобто вирішує такі організаційно-управлінські рішення — що, як, скільки і для кого виробляти може бути одна — господарський механізм. На його засадах здійснюється функціонування, відтворення й розвиток виробництва (економічної системи). У ринковій економіці його головна складова — ринок не в широкому змісті його поняття (сфера й місце обігу товарів, їх реалізація), а як регулятора економіки. Його особливість — об'єктивність дії, детермінованість щодо усіх суб'єктів

економіки. Він не потребує створення спеціальних установ, тобто діє спонтанно, в “автоматичному режимі”. Менеджмент на мікро, — і макрорівнях формуються свідомо і здійснюються спеціально для цього підготовленими людьми (менеджерами) на засадах пізнання принципів і законів ринку і визначення можливих напрямів, форми й важелів дій у їх річищі. Можливі й інші дії, але це рано чи пізніше призведе до економічного банкрутства.

Разом з тим неринкові регулятори не є пасивними щодо ринкового механізму. Останній насамперед регулює співвідношення попиту і пропозиції і за допомогою цін та конкуренції врівноважує їх, формуючи ціну рівноваги, формуючи обсяги й структуру виробництва відповідно попиту. Але ринок діє методом спроб і помилок, а це призводить до значних втрат. І зовсім не суперечить ринковим принципам свідомий вплив як на попит так і на пропозицію (якщо це вдається) з метою швидкого досягнення рівноваги і підтримки її більш-менш стабільності засобами і важелями, що не суперечать ринковим принципам. Якщо держава, наприклад, буде диктувати ціни, визначати обсяги й структуру пропозиції й попиту, то це вже буде державне постачання і збут — неринковий тип регулювання. Якщо ж у господарському механізмі пріоритетною складовою є ринковий механізм, то така економіка є ринкового типу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павлишенко М.М. Госпрозрахунок як основа ринкової економіки // Економіка АПК. — 2006. — № 5. — С. 75.
2. Саблук П.Т. Розвиток аграрної економічної науки в Україні та її завдання в умовах освоєння ринкової системи господарювання// Економіка АПК. — 2006. — № 7. — С. 4.
3. Вітковський М.П. Посилення ролі держави при переході до ринку // Економіка АПК. — 1999. — № 1. — С. 132.
4. Рябчик І.В., Галушко В.В. Нові підходи до аналізу ефективності сільськогосподарських підприємств // Економіка АПК.-2004.-№ 3.- С. 106.

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА

М.В.Дубініна, кандидат економічних наук, доцент

М.Д.Бабенко, кандидат економічних наук

Миколаївський державний аграрний університет

У статті теоретично обґрунтовано підхід щодо необхідності державного стимулювання розвитку особистих селянських господарств в умовах інтеграції до світового співтовариства. Визначено та систематизовано функції, що виконуються особистими селянськими господарствами на сучасному етапі розвитку економіки.

В статье теоретически обоснован подход относительно необходимости государственного стимулирования развития личных крестьянских хозяйств в условиях интеграции в мировое сообщество. Определены и систематизированы функции, которые выполняются личными крестьянскими хозяйствами на современном этапе развития экономики.

Сукупні обсяги підтримки аграрного сектора економіки становили відповідно: в США — 24, Австралії — 6, в Японії — 65, Канаді — 20, Мексиці — 22, Швейцарії — 73, Новій Зеландії — 2, Норвегії — 69, Туреччині — 36% [1]. Аналіз світового досвіду свідчить про необхідність державного стимулювання аграрного сектора економіки України та, зокрема, дрібних товаровиробників — особистих селянських господарств. Вони представляють собою сукупність виробничого осередку, на долю якого припадає 65 відсотків загального обсягу виробництва валової продукції сільського господарства в Україні.

На жаль, проблемам державної підтримки особистих селянських господарств, механізму дії в умовах інтеграції до світового співтовариства приділяється неналежна увага. Назріла необхідність проведення нового етапу наукових досліджень ролі особистих господарств в продовольчому забезпеченні країни, формуванні рівня добробуту значної кількості сільського населення з врахуванням принципів

змін у відносинах власності та форм господарювання на селі.

Різні аспекти функціонування особистих селянських господарств досліджували В.А.Белянов, О.А.Бугуцький, І.Ф.Глотов, П.Т.Губенко, З.І.Калугіна, І.В.Коновалов, М.Й.Малік, В.Я.Месель-Веселяк, П.Т.Саблук, Н.К.Фігурновська, О.В.Чаянов, Г.І.Шмельов, О.М.Шпичак та інші економісти-аграрники.

На сьогодні актуальним є аналіз нових тенденцій розвитку особистих селянських господарств, зміни їх функцій на сучасному етапі розвитку.

Роль і місце особистих селянських господарств в аграрній сфері економіки найкраще проявляється у властивих їм функціях. Розглядаючи функції таких господарств під час реформування соціально-економічної системи, слід зазначити такі чинники:

По-перше, сприяння у формуванні численних суб'єктів ринкового господарства, насамперед у створенні ефективного недержавного сектора економіки, орієнтованого на попит, конкуренцію; стимулювання ділової активності населення.

По-друге, сприяння процесам приватизації та роздержавлення економіки.

По-третє, робить вагомий внесок у розв'язання проблеми зайнятості. Ця функція проявляється у здатності особистих селянських господарств забезпечувати добробут сільського населення під час структурних зрушень економіки.

По-четверте, сприяє подоланню дефіцитності споживчого ринку та виконує функцію насичення ринку сільськогосподарською продукцією.

Усе це дає підстави зробити висновок, що функціонування особистих селянських господарств в ринковій економіці не є відокремленим. Вони становлять невід'ємний структурний елемент сучасного сільського господарства України.

Слід зазначити, що зроблено лише перші, не завжди правильні та послідовні кроки на шляху формування цілісної політики підтримки особистих господарств і створення механізмів її реалізації. Деякі заходи державного регулювання мають суперечливий характер, основні напрями підтримки фактично не забезпечені ресурсами. Усе це потребує чіткішого наукового підходу до форму-

вання державної політики підтримки розвитку особистих селянських господарств.

Важливе місце займає стимулювання зовнішньоекономічної діяльності особистих господарств. Основу державної політики передусім становлять нарощування експортного потенціалу з метою зменшення ресурсорієнтованого експорту, розвиток торговельних, науково-технічних, виробничо-технологічних, інформаційних зв'язків з іноземними країнами та забезпечення сприятливих умов для іноземної інвестиційної діяльності у сфері нових технологій, ноу-хау, створення нових виробництв з випуску конкурентоспроможної продукції та продукції, що замінює імпорту.

Особисті селянські господарства, що експортуватимуть свою власну продукцію, стимулюватимуться шляхом: організації пільгового кредитування експортної діяльності; створення сприятливих умов страхування кредитів для експортних операцій; запровадження митних пільг і преференцій для експортної продукції з підвищеним ступенем переробки, що забезпечуватиме високу ефективність експорту та створення можливостей для її реалізації на зарубіжних ринках; надання допомоги для участі в міжнародних виставках і ярмарках на пільгових умовах.

Для забезпечення ефективної діяльності особистих селянських господарств на зовнішніх ринках доцільно надавати відповідні рекомендації та необхідну інформацію про зовнішньоекономічну діяльність, зовнішні ринки, тенденції їх розвитку, про потенційних партнерів тощо, а також проведення конференцій, семінарів, консультацій для селян які бажають вийти на зовнішні ринки.

В умовах здійснення широкомасштабної аграрної реформи, стержнем якої є перехід до ринкових засад господарювання на основі приватної власності на землю, майно і результати праці працівників сільськогосподарського виробництва, виникає нагальна потреба у створенні, відповідної ринковим умовам, системи розповсюдження сільськогосподарських знань та інформації.

Подальший розвиток особистих селянських господарств потребує створення розвинутої системи інформаційного забезпечення та інфраструктури, що підтримує її діяльність.

Основним елементом зазначеної системи може стати мережа регіо-

нальних інформаційно-аналітичних центрів (сільських дорадчих служб), які в подальшому інтегруються в єдину інформаційну систему.

Головними завданнями регіональних інформаційно-аналітичних центрів мають бути:

- забезпечення доступу селян до інформації (правової, нормативно-довідкової, маркетингової, науково-технологічної, комерційної тощо);
- надання консультаційних послуг з питань стану ринку, кон'юнктурного аналізу, управління підприємством, участі у виставках, підготовки кадрів;
- складання інформації для органів державної влади про стан діяльності особистих селянських господарств та тенденції їх розвитку.

Залежно від розміру, рівня товарності, спеціалізації та платоспроможності необхідно передбачати диференційоване інформаційне обслуговування особистих господарств.

Запровадження постійного моніторингу за державною підтримкою особистих селянських господарств та механізмами регулювання діяльності цієї частки аграрного сектора економіки дасть змогу відстежувати зміни та напрями її розвитку як на державному, так і регіональному рівнях, а також своєчасно застосовувати важелі державного регулювання з метою поліпшення економічного клімату для проведення діяльності особистих селянських господарств.

Реалізація державної політики підтримки особистих селянських господарств в рамках державних і регіональних цільових програм дасть змогу створити альтернативні канали розподілу агропродукції та поставок матеріально-технічних ресурсів, наситити споживчий ринок дешевою місцевою продукцією, переорієнтувати оптову ланку на потреби власників особистих селянських господарств. І як результат — здешевлення продуктів харчування для соціально незахищених верств населення, зниження соціальної напруженості в регіонах, підвищення реальних доходів сільських жителів, що відповідає державним та особистим економічним інтересам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Экономика сельского хозяйства России. – 2006. – № 5. – С. 42-46.

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ

Н.М.Сіренко, кандидат економічних наук, доцент

В.А.Дубінін, кандидат військових наук

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано систему державного регулювання інноваційним процесом в Україні, встановлено основні причини її розбалансованості. Для забезпечення інноваційного розвитку держави запропоновано принципи побудови системи державного регулювання, основані на функціях держави та оптимальному поєднанні контролю й свободи дій суб'єктів господарювання.

В статье проанализирована система государственного регулирования инновационного процесса в Украине, установлены основные причины ее разбалансированности. Для обеспечения инновационного развития государства предложены принципы построения системы государственного регулирования, основанные на функциях государства и оптимальном использовании контроля и свободы действий субъектов хозяйствования.

Інноваційний процес, перетворюючи наукові знання в задоволення потреб суспільства, закономірно потребує злагодженого управління. Ряд науковців вважають, що наука має творчу основу, а тому не підлягає управлінню, з чим не можна погодитися, зокрема й тому, що науково-інноваційна діяльність є основою національної безпеки країни, яка підпорядковується принципам керованості. Зважаючи ж на нові для України процеси, основані на приватній інтелектуальній власності, на протипагу державній, - в дореформений період, відкритість економіки, процеси глобалізації, управління інноваційним розвитком повинне ґрунтуватися на використанні досвіду розвинутих країн із коригуванням на особливості країни і максимально результативного використання наявного потенціалу. Такі дії повинні чітко регламентуватися державою, починаючи із визначення інноваційної стратегії, політики, і закінчуючи контролем за їх виконанням.

Органи державного управління з метою забезпечення реалізації державних функцій повинні забезпечувати відповідні чіткі повноваження та відповідальність. В Україні сьогодні

склалася ситуація, яка призвела, за словами Голови державного агентства України з інвестицій та інновацій Івченка В.А., до відсутності системності і послідовності у здійсненні державних заходів щодо засад формування і реалізації державної інноваційної політики та до неузгоджених дій органів виконавчої влади як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях [3]. В оцінці цього питання одностайні як науковці-теоретики, так і практики, а тому принципи державного управління інноваційною діяльністю потребують нагального переосмислення, перегляду і відповідної структурної перебудови державних органів виконавчої влади.

Інноваційні процеси в Україні координуються та контролюються Міністерством освіти і науки України, Міністерством економіки України, Міністерством промислової політики України та Державним агентством України з інвестицій та інновацій. В системі управління інноваційним розвитком України в 2006-2007 рр. відбулися певні зрушення, зокрема, державні органи виконавчої влади розмежували свої повноваження та відповідальність в цій сфері. Міністерство освіти і науки України виконує функцію координатора, визначає інноваційну політику держави й доводить її положення до інших учасників інноваційного процесу. Але фактично виконання цієї функції не забезпечується, що зумовлює розбалансованість всієї системи.

Законом України “Про інноваційну діяльність” визначено, що державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом [1]:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;
- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;

- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проєктів;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Функціональна розбалансованість у системі органів державної влади призвела до майже повної бездіяльності щодо реалізації в Україні інноваційних принципів розвитку суспільства. Стосовно виконання покладених на неї функцій держава виявилася неспроможною. Пріоритетні напрямки розвитку науки, техніки та інноваційної діяльності визначені не чітко, вони не ґрунтуються на пріоритетності потреб суспільства, що визнається і практиками. Проблеми української економіки зумовили ситуацію, коли першочерговим є розвиток всіх галузей, але все ж необхідно визначити проривні галузі, розвиток яких забезпечить для України достатній рівень конкурентоспроможності. Науково-технічне відставання України від розвинутих країн значне, а тому слід знайти сферу, де із наявним потенціалом можливо здійснити інноваційний прорив.

В Росії, наприклад, інноваційна діяльність здійснюється під чітким регулюванням держави, що, на думку деяких спеціалістів, має певні негативні наслідки [2]. Звичайно деякі російські галузі зазнають процесів деградації і це недопустима помилка інноваційної політики держави, оскільки остання не повинна пригнічувати другорядні галузі, а підтримувати їх на досягнутому рівні або ж забезпечувати незначне зростання.

Ситуація Росії має показовий для України характер, адже основні переваги ідентичні і полягають в кадровому потенціалі, який все ж використовується неефективно. Ключові ж проблеми в галузі науки та інновацій також подібні: темпи розвитку досліджень не відповідають потребам національної безпеки та попиту на технології. З огляду на останнє слід переглянути вже згадані напрями інноваційної діяльності України, для чого можливе використання досвіду Росії.

Курс на інноваційний розвиток України задекларовано відповідними програмами уряду, концепцією та стратегією соціально-

економічного розвитку, але в регіонах дані положення носять здебільшого декларативний характер, реально діючі програми інноваційного розвитку відсутні або ж не виконуються.

Необхідне посилення контрольних функцій щодо реалізації законів. В Україні з терміном “інновація” або “інноваційна діяльність” прийнято 80 законів, 600 підзаконних актів, більше 1000 нормативних актів міністерств і відомств, що позитивно не впливає на ефективність інноваційної діяльності, а, навпаки, розбалансовує її. Станом на 01.06.2007 р. пройшов перше читання Закон України “Про наукові парки”, підготовлено проекти законів “Про іннополіси”, “Про венчурне фінансування інноваційної діяльності”. Але закони здебільшого не узгоджені між собою, і чим більша кількість їх приймається, тим більше перешкод для розвитку інноваційної діяльності України.

Голова комітету Верховної Ради з питань науки і освіти Самоїлик К.С. на Парламентських слуханнях також акцентувала увагу на розпорошенні інноваційної сфери між багатьма органами державної влади, навіть, у Верховній раді цими питаннями опікується декілька комітетів [3]. Таким чином, інноваційні процеси в Україні носять фрагментарний характер, як і їх державне регулювання. По піратству інтелектуальної власності Україна наближається до Росії та Китаю, які Міжнародним альянсом із захисту інтелектуальної власності визнані лідерами в цій сфері. Проектом постанови КМУ “Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій і особам, які здійснюють їх трансфер” зроблено перший крок до реального стимулювання створення новацій та їх поширення, але механізми залишаються не відпрацьованими. У фінансово-кредитній сфері інноваційна діяльність стимулюється лише цільовим субсидюванням технологічних парків, проекти яких не завжди носять стратегічний для України характер.

У зв'язку із відсутністю координації між елементами системи державного регулювання інноваційної діяльності в Україні першочергово необхідно окреслити роль, яку відіграє держава в процесі управління інноваційним розвитком, її функціями в

цій сфері:

1. Здійснення моніторингу потреб суспільства, встановлення їх пріоритетності відповідно до політики національної безпеки та інформаційне забезпечення інших суб'єктів інноваційного процесу.
2. Законодавчо-нормативне забезпечення інноваційного процесу.
3. Створення і розвиток інфраструктури інноваційного процесу.

Чіткість у забезпеченні реалізації зазначених функцій необхідно супроводжувати наданням свободи суб'єктам господарювання щодо фінансування науково-дослідних програм відповідно до їх стратегії та ринкової позиції. Розвиток пріоритетних для держави напрямків науки повинен стимулюватися системою механізмів, основаних на державному прямому й непрямому фінансуванні із контролюючими заходами на всіх рівнях інноваційної діяльності. Відповідно виникне потреба у структуруванні і державних органів із чітким розмежуванням повноважень і відповідальності. Такі підходи до організації державного регулювання інноваційної діяльності забезпечать реалізацію окремих проривних напрямків в науці, техніці і технології, що є основою довгострокового стабільного розвитку держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" № 40-IV від 04.04.2002 р. - <http://www.rada.gov.ua>.
2. Научный парк, или как украинскому ученому стать миллионером // Зеркало недели. - 30.06.2007 р. - № 25 (654). - С. 1, 13.
3. Парламентські слухання 20.06.2007 р. "Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації". - <http://www.rada.gov.ua>.

ІНВЕСТИЦІЙНО–ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

*І.О.Іртищєва, кандидат економічних наук, доцент
Рада по вивченню продуктивних сил НАН України, м.Київ*

У статті розглянуто інвестиційно-інноваційну діяльність як визначальний фактор економічного розвитку країни. Визначено основні умови, що сприяють покращенню інвестиційного клімату та інноваційних процесів.

В статье рассмотрена инвестиционно-инновационная деятельность как важный фактор экономического развития страны. Определены основные условия, которые влияют на улучшение инвестиционного климата и инновационные процессы.

Постановка проблеми. Зі вступом більшості країн до СОТ міжнародні інвестиційно-інноваційні процеси в багатьох галузях національних економік значно активізувались і набрали нових масштабів та економічної важливості для країн. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження питань впливу змін правил торгівлі (після вступу до СОТ) на обсяги залучення іноземних інвестицій. Прямі іноземні інвестиції — одне з найяскравіших явищ світової економіки. Сьогодні багато фірм активніше розширюють свою діяльність за рубежом за рахунок прямих інвестицій, і фактично всі економіки на сучасному етапі конкурують за залучення капіталу транснаціональних компаній — у результаті глобальні фінансові потоки досягають надзвичайно високого рівня.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У міжнародних та вітчизняних засобах масової інформації нині з'явилося багато публікацій з досліджуваної проблеми, які здебільшого аналізують позитивні результати та негативні наслідки щодо вступу України до СОТ, інвестиційно-інноваційні процеси. Найбільше ці питання розкрито А.П. Гайдуцьким, І.Л. Сазонцем, Ю. Каракаєм, Д. Крисановим, В. Новицьким, С. Марченком, Є. Савельєвим.

Однак в публікаціях недостатньо уваги приділено впливу глобалізації торгівлі на активізацію міжнародних інвестиційно-іннова-

ційних процесів, досвіду зарубіжних країн у підвищенні інвестиційної привабливості сільського господарства.

Постановка завдання. Завданням цієї статті є узагальнення основних аспектів, що підтверджують позитивний вплив інвестиційно-інноваційних процесів на стабільний, конкурентоспроможний і сталий розвиток національної агропродовольчої сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині прямі іноземні інвестиції в українську економіку є значно нижчими, ніж в інших країнах світу. Однак вже є позитивні зрушення. Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну на 1 січня 2007 року становив 21186,0 млн. дол. США і збільшився у порівнянні з обсягом на 1 січня 1995 та 2006р. у 43 рази і на 25% відповідно. Основна частина — це інвестиції у вигляді рухомого і нерухомого майна (60,5%) та грошові внески (18,8%). Найбільшими інвесторами є нерезиденти з США (19%), Кіпру (9,5%), Російської Федерації (9,0%), Австрії (8,9%), Великобританії (6,2%), Швейцарії (4,7%), Нідерландів (4,4%), Німеччини (3,4%). Великий інтерес у інвесторів щодо вкладення свого капіталу викликають такі галузі народного господарства, як внутрішня торгівля — 22,4% до загального обсягу, харчова промисловість — 14,5%, машинобудування і металообробка — 12,8%, чорна та кольорова металургія — 5,0%, зовнішня торгівля — 4,4%, хімічна промисловість — 3,9%, промисловість будматеріалів та будівництво — 3,7%. Сільське господарство є інвестиційно непривабливою галуззю.

Мобілізувати інвестиційні ресурси можна шляхом залучення до інвестиційного процесу в регіоні фінансово-кредитних установ і використання для інвестування нагромаджених банками фінансовий потенціал. Модель успішного функціонування пореформеного сільського господарства як України, так і Причорноморського регіону повинна будуватися на основі спрощеного доступу агропідприємств до порівняно дешевих довгострокових кредитів. Для цього ефективніше має спрацювати система державної підтримки сільського господарства.

Перспективним джерелом поповнення фінансових ресурсів

сільського господарства регіону є розвиток іпотечних відносин, оскільки йдеться про надання кредитів під заставу тих об'єктів, на які не впливає інфляція (земля, нерухомість, устаткування). Серед інших джерел інвестування слід відмітити також муніципальні позики, продаж об'єктів незавершеного будівництва, заощадження населення тощо.

Рух інвестиційних надходжень аграрного спрямування в регіоні не є пропорційним. Через низьку інвестиційну активність іноземних компаній, нерівномірний регіональний розподіл інвестиційних надходжень і високий рівень потреби економіки у залученні капіталу особливої актуальності набуває питання визначення пріоритетів інвестиційної діяльності, вибору її найефективніших напрямків на рівні окремих підприємств, галузей, регіонів, що потребує відповідної інформації про інвестиційну привабливість та обґрунтування методичних основ її визначення. Конкретизація інвестиційної спрямованості регіонального розвитку повинна спиратися насамперед на розробку концепції або програми залучення інвестицій в економіку регіону (міста) з чітким визначенням коротко- та довготермінових цілей реалізації базової програми інвестування, характеристики прогнозних напрямків і обсягів залучення інвестицій, а також визначення форм освоєння інвестиційних надходжень.

В умовах підвищення самостійності регіонів великого значення набуває визначення регіональних потреб в інвестиціях на продуктивний розвиток суб'єктів господарювання і можливостей цих суб'єктів освоїти очікувані інвестиції. Фактично стоїть питання про спроможність регіональної інфраструктури ефективно використовувати залучені та запозичені кошти для покриття потреб регіонів. Документальна форма такої попередньої оцінки потенційних можливостей може бути названа, наприклад, як "інвестиційний паспорт регіону". Оцінка інвестиційного потенціалу може, звичайно, грішити кількісними перебільшеннями, але у будь-якому разі є необхідною. Розрив між бажаним і реально можливим обсягом освоєння інвестицій заповнюють посередники на інвестиційному ринку (банки, інвестиційні фонди та компанії, трасти), які працюють у напрямку насичення регіональних інвестиційних пропозицій для

потенційних інвесторів.

Стимулювати інвестиційну активність могло б запровадження лізингових операцій як форми гарантованого товарного інвестування. Ми вважаємо за доцільне запропонувати створення регіонального лізингового фонду виробничих потужностей, котрий може бути або самостійною комерційною структурою, або госпрозрахунковою ланкою в структурі місцевої виконавчої влади. Свою діяльність такий фонд здійснював би у взаємодії з відповідними міністерствами та відомствами, з іншими регіональними структурами, з підприємствами безпосередньо. Мета створення лізингового фонду — раціональне використання виробничих потужностей (власних основних засобів) підприємств і організацій. Досягнення такої мети цілком реальне, тим більше, що у цьому питанні передусім потрібна організаційна робота, а фінансові витрати на “розкрутку” відносно невеликі. Фонд не буде власником майна, а виконуватиме розпорядницько-координаційні функції, що делегуються за партнерськими угодами.

Звичайно, ефективність регіональної інвестиційної політики багато в чому залежить від поліпшення інвестиційного клімату в державі в цілому. Для наближення інтересів держави і регіонів важливо проводити розрахунки балансових моделей ресурсного забезпечення регіонального розвитку, особливо на рівні міжрегіональних зв'язків. Це дасть можливість підвищити інтегрованість регіонів України. Тому проблеми репрофілювання, диверсифікації виробництва, кооперації на регіональному рівні повинні стати предметом досліджень економічної науки.

Інвестиційний процес в Україні стримується через те, що у нас закрыта інноваційна ніша. Для відкриття інноваційної ніші необхідно, щоб ринок сформував певні умови. Серед них особливо важливі нова структура відносних цін, нагромадження необхідної кількості вільних капіталів і зниження ставки відсотка тощо. Усі ці умови перекриваються одним — досягненням позитивної різниці між вартістю випуску продукції та вартістю витрат на неї. Безперечно, комплекс складних соціально-політичних проблем також справляє величезний вплив. Країні необхідна політична стабіль-

ність, з якої впливає сталий економічний розвиток.

У 2006 році основні зусилля інноваційно активних підприємств Причорноморського регіону були направлені на подолання проблем у виробництві промислової продукції, підвищенні її конкурентноспроможності за рахунок впровадження нових прогресивних технологічних процесів, особливо маловідходних та ресурсозберігаючих.

Найпоширенішим напрямом інноваційної діяльності в регіоні залишається оновлення продукції. Серед нових видів продукції переважає продукція підприємств хімічної промисловості, харчової та підприємств машинобудування.

Серед проблем, які виникають в агропродовольчій сфері регіону при впровадженні інновацій, можна виділити такі:

- відсутність науково-технічної інформації щодо самих розробок і їх впровадження на підприємствах України;
- невиправдано довга і складна процедура розгляду інноваційних проектів з метою надання їм певних пільг;
- відсутність ефективної системи фінансово-кредитної підтримки інноваційної діяльності з урахуванням і збереженням спеціалізації підприємства;
- високий економічний ризик у зв'язку зі значними витратами організації виробництва нововведення і невизначеністю ринку збуту;
- певні труднощі в одержанні пільгових кредитів;
- невідповідність існуючої нормативної бази в Україні сучасному рівню розвитку світової техніки;
- нестача обігових коштів;
- відсутність кваліфікованих кадрів.

Головною метою розвитку науково-інноваційної діяльності має стати продовження роботи щодо впровадження новітніх та ресурсозберігаючих технологій в енергетиці, промисловості і агропромислового комплексу.

Висновки. Забезпечити стабільний, конкурентоспроможний і сталий розвиток національної агропродовольчої сфери в умовах прискорення глобалізації та інтеграції до Європейського простору,

вступу до СОТ можна лише в тому випадку, коли цей розвиток здійснюватиметься на основі інноваційно-інвестиційної моделі. Поєднання інвестиційної та інноваційної діяльності, вкладення значних коштів у сучасні інноваційні технології та виробництво інноваційних продуктів слід розглядати як найважливішу передумову ефективного функціонування вітчизняного сільського господарства та інших галузей агропродовольчої сфери у відкритому конкурентному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абсава Л.О. Обґрунтування нового показника оцінки ризику інвестицій // Таврійський науковий вісник: Збірник наукових праць ХДАУ. Вип. 44. – Херсон: Айлант. – 2006. – С. 211-214.
2. Гайдуцький А.П. Інвестиційна привабливість ринку землі в Україні // Економіка АПК. – 2005. – №8. – С. 125-131.
3. Інвестиційні стратегії конкурентоспроможної економіки: Монографія / Під ред. І.Л. Сазонця – Дніпропетровськ: Наука та освіта, 2004. – 420с.
4. Каракай Ю. Роль держави у стимулюванні інноваційної діяльності // Економіка України. – 2007. – №3. – С. 14-21.
5. Крисанов Д. Інноваційний фактор розвитку харчової промисловості України // Економіка України. – 2007. – №4. – С. 71-82.
6. Новицький В. Імперативи інноваційного розвитку // Економіка України. – 2007. – №2. – С. 45-52.
7. Марченко С. Міжнародна кредитно-рейтингова оцінка інвестиційної привабливості України // Банківська справа. – 2004. – №1. – С. 48-57.
8. Савельєв Є. Міжнародний рух капіталу в Україну та через неї // Журнал Європейської економіки. – 2005. – №1. – С. 31-56.
9. <http://www.ukrstat.dov.ua>

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*А.В.Ключник, кандидат економічних наук
Миколаївський державний аграрний університет*

Розглянуто актуальні питання, пов'язані з особливостями формування ефективної кредитної політики в аграрному секторі економіки України, в тому числі і Миколаївської області. Запропоновано шляхи їх вирішення.

Рассмотрены актуальные вопросы, связанные с особенностями формирования эффективной кредитной политики в аграрном секторе экономики Украины, в том числе и в Николаевской области. Предложены пути их решения.

Постановка проблеми. Одне з основних джерел фінансових ресурсів — кредитне забезпечення, необхідність якого в аграрному виробництві посилюється особливостями останнього, що призводить до існування значного розриву між надходженням коштів та їх витрачанням. Ураховуючи, що кредитування сільського господарства — ризикований бізнес, аграрний сектор є непривабливим для вкладання коштів.

Аналіз останніх досліджень. Необхідно вказати, що проблемами кредитної політики в аграрному секторі займається значна частка учених-економістів, серед яких: О.Є.Гудзь, П.К.Канівський, Г.І.Пиріг, І.І.Червен, І.П.Шиндирук та інші. Проте все ж ряд проблем залишається не до кінця вирішеними. До них насамперед належить визначення шляхів формування ефективної кредитної політики окремого регіонального АПК.

Постановка завдання. Проаналізувати стан кредитної політики в аграрному секторі економіки Миколаївської області та визначити шляхи її ефективного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Частка кредитів комерційних банків у загальній структурі кредитування поки що залишається дуже низькою. Правда, сьогодні банки вже потрохи починають довіряти аграрним підприємцям і розробляють особливі умови

кредитування для них. Наприклад, Райффайзен банк Аваль для придбання сільськогосподарської техніки та інвентарю вітчизняних і закордонних виробників пропонує наступні умови кредитування: власний внесок — не менше, ніж 20% від вартості нової і не менше 30% — на техніку, що була у користуванні; заставою виступає сама придбана техніка; термін кредитування — до 3 років; валюта кредитування — гривня, долари США та євро; відсоткова ставка встановлюється індивідуально залежно від фінансового статусу господарства.

На жаль, кредитні програми банків розраховані переважно на короткостроковий термін. Проте, за результатами проведених досліджень Інституту сільського розвитку, близько 64% сільськогосподарських підприємств України мають потребу в довгострокових кредитах, 16% — в середньострокових і лише 10% — у короткострокових [1]. Виходячи з вказаного, в Україні необхідно значно збільшити розміри насамперед довгострокових кредитів, які є вкрай необхідними сільгосптоваровиробникам.

В Україні необхідно розширити застосування системи складських розписок, які дають агротоваровиробникам можливість поліпшення доступу до кредитів. При їх застосуванні в якості застави використовується вироблена ними продукція.

Говорячи про застосувану в останні роки часткову компенсацію кредитних ставок комерційних банків, необхідно вказати, що її доцільно значно збільшити і забезпечити своєчасність її надання. Для стимулювання розвитку тваринництва необхідно збільшувати застосування пільгових (2%-х) ставок по кредитах (як це було раніше) й за умовою, якщо сільгосптоваровиробник продав у звітному році більш ніж 100 тонн м'яса. Крім того, в межах кожного окремого адміністративного району, на наш погляд, доцільно було б встановлювати пільгові відсотки по короткостроковим кредитам. При цьому при досягненні підприємством середньорайонного рівня урожайності конкретної сільгоспкультури та продуктивності тварин слід брати відсоток, який за своїм розміром нижчий середньорайонного.

При формуванні кредитної політики в аграрному секторі Укра-

їни можна скористатися і досвідом Канади. Для фермерів цієї країни встановлено пільгове кредитування, суть якого полягає в тому, що фермери з річним доходом від 100 до 250 тис. канадських доларів платять податок у розмірі 14% від одержаної суми доходу. Певну роль у забезпеченні стабільності фермерських господарств відіграє і діючий тут Закон “Про фермерську заборгованість”, який передбачає створення в кожній провінції спеціальних рад для регулювання розрахунків між економічно слабкими фермерськими господарствами та їх кредиторами [2].

Потребують збільшення суми кредитів, що надаються Аграрним фондом, які мають наступні переваги: відсоткова ставка за користування бюджетною позикою менша банківської у 2 рази; заставою є зерно; менша кількість документів (у порівнянні з вимогами комерційних банків) при наданні кредитів; сільгосптоваровиробник при оформленні зерна під заставу для отримання бюджетної позики залишається його власником і може реалізовувати його за умови вигідної цінової пропозиції будь-коли; відсоток за користування бюджетною позикою сплачується не щомісяця, а одночасно з її погашенням. Станом на 20.06.2006 р. 33 господарства з 12 районів Миколаївщини виявили бажання співпрацювати з Миколаївським регіональним відділенням Аграрного фонду. При цьому 25 з них (із 7 районів) отримали бюджетні позики під заставу зерна.

На наш погляд, за схемою заставних закупівель можуть працювати і такі елеватори Миколаївщини, як: ВАТ “Березнегуватський елеватор”, ЗАТ “Веселинівське ЗПП”, ДАК “Хліб України” ДП “Врадіївський елеватор”, ВАТ “Миколаївський елеватор”, ВАТ “Людмилівський елеватор”, ВАТ “Кам’яномостівське ХПП”, ДАК “Хліб України” ДП “Новополтавський елеватор”, ДП “Хлібна база № 76”.

Одним із відносно нових видів банківських послуг є кредитування в формі овердрафту. Останній являє собою короткостроковий кредит, що надається платоспроможному клієнтові в межах визначеної суми (ліміту) після застосування ним платіжних інструментів на суму, яка перевищує залишок та поточні надходження

коштів на цей рахунок. Нині все більшої актуальності набуває і товарний кредит, який передбачає передачу права власності на товари (виконані роботи, надані послуги) покупцеві (замовнику) в момент підписання договору або фізичного одержання товарів (робіт, послуг) незалежно від часу погашення заборгованості. При такому підході покупець має можливість оплатити пізніше або погасити його вартість частинами протягом визначеного строку. При цьому вдаються до оформлення векселів. Застосування такого кредиту дає змогу сільськогосподарським підприємствам налагоджувати своє виробництво й взаємозв'язки за допомогою відстрочки платежу без залучення банківської позики і без розголошення своїх тимчасових фінансових проблем.

На наш погляд, на увагу заслуговує досвід США з використанням механізму кредитування готової продукції. При застосуванні цього методу федеральний уряд бере на зберігання частину урожаю фермерів, що здійснюється через корпорацію товарного кредиту, яка є складовою Міністерства сільського господарства. Зерно фермерів зберігається безкоштовно, а під його вартість надається позика. Хоча ціна, за якою оцінюється продукція, що приймається на зберігання і під яку надається кредит, нижча ринкової, але вона гарантована і під неї надається фермеру час для реалізації своєї продукції за вищими цінами. І тільки тоді, коли він не зміг це зробити, продукція вважається закупленою державою. Отже, держава є гарантом отримання фермером необхідних для нормального функціонування доходів. Товарний кредит застосовується і в Латвії, де функцію кредитора взяв на себе державний концерн, що замається виробництвом хліба та інших продуктів з борошна. Він надає сільськогосподарським товаровиробникам пільгові кредити (2% річних) під заставу зерна. Максимальний розмір кредиту обмежується половиною вартості зерна, яке товаровиробник зобов'язується поставити концерну [3]. Аналогічний механізм взаємодії держави із сільськогосподарськими товаровиробниками доцільно запровадити і в Україні, в чому з Міністерством аграрної політики активну роль повинен відігравати спеціальний аграрний банк.

У сучасних скрутних фінансових умовах, в яких знаходиться більшість сільськогосподарських підприємств, важливим фактором їх підтримки є лізинг, який має помітні переваги у порівнянні з кредитом. Деяке уявлення про це, зокрема, надає проведене нами порівняння придбання трактора ХТЗ-17221 вартістю 250650 грн. на умовах фінансового лізингу — з одного боку та залучення кредитів — з другого, результати якого наведено в таблиці.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика застосування лізингу та кредиту при придбанні трактора ХТЗ-17221 вартістю 250650 грн.

Ознаки	Варіанти придбання техніки	
	лізинг	за рахунок кредиту банку
Пошук постачальника техніки	Пошук здійснюється лізингодавцем	Кредитор не займається пошуком постачальника
Термін договору, років	5-7	не менше 5
Забезпечення (застава)	150 % вартості техніки	200 % вартості техніки
Відсоткова ставка	1,9 % річних від залишкової вартості техніки	не менше 18 % річних
Кратність платежів	Два рази на рік (що менше обтяжує грошовий потік господарства)	Щомісячна сплата відсотків з наростанням суми платежу на кінець терміну користування кредитом
Сума загального платежу	285741 грн. за 5 років	295767 грн. за 1 рік

Як видно з таблиці, одержувач техніки за лізингом має досить значні переваги: по-перше, він звільнений від пошуку її постачальника; по-друге, на 50% меншим є розмір застави для одержання необхідних коштів; по-третє, меншою (в 9,5 рази) є і відсоткова ставка річних; по-четверте, завдяки різниці в кратності платежів (2 рази в рік — за лізингом, і 12 разів — за кредитом) господарство одержує можливість для застосування вивільнених таким чином коштів на інші цілі.

У результаті всіх вказаних переваг підприємство одержує можливість сплатити на 10026 грн. меншу суму коштів за трактор

ХТЗ-17221. До того ж і цю суму воно сплачуватиме протягом не одного року, а п'яти. Що, звичайно ж, значно легше. Цей приклад доказує необхідність розширення застосування лізингу в аграрному секторі економіки країни.

На наш погляд, мають знайти економічно обґрунтоване місце в галузі АПК і факторингові операції, які можуть поліпшити стан кредитно-розрахункових відносин, забезпечити ефективний оборот векселів та сприяти розширенню кредитного забезпечення сільсько-господарських товаровиробників одночасно з удосконаленням розрахунків з покупцями їх продукції та постачальниками матеріально-технічних ресурсів.

Висновки. Система кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників України, в тому числі і Миколаївської області, на наш погляд, повинна передбачати:

- запровадження механізмів бюджетного стимулювання, надання середньо- та довгострокових кредитів сільськогосподарським підприємствам комерційними банками та іншими фінансовими структурами;
- застосування тендерної форми обслуговування бюджетних кредитів;
- впровадження в аграрну сферу іпотечного кредитування;
- створення системи аграрних банків, які матимуть право на здійснення державної фінансової політики в АПК;
- розширення повноважень і функцій кредитних кооперативів із залученням фінансових ресурсів фізичних та юридичних осіб;
- поширення інформації щодо кредитних послуг для агропромислового комплексу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудзь О.Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами // Економіка АПК. – 2003. – № 1. – С. 86-90.
2. Канівський П.К. Тенденції розвитку фермерства в країнах з ринковою економікою // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2005. – № 3. – С. 8-17.
3. Пиріг Г.І. Удосконалення кредитних відносин в аграрному секторі економіки // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 106-109.

ОРГАНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА

*О.В.Макушок, кандидат економічних наук
Уманський державний аграрний університет*

Обґрунтовано доцільність створення маркетингового кооперативного об'єднання, запропоновано структуру управління ним та визначено основні його функції та завдання в умовах інтеграції до світового співтовариства.

Обоснована целесообразность создания маркетингового кооперативного объединения, предложена структура управления им и определены основные его функции и задания в условиях интеграции к мировому содружеству.

За досить тривалий період існування української економіки результати діяльності більшості сільськогосподарських підприємств суттєво не покращилися, основною проблемою залишається збут продукції, що свідчить про неефективну діяльність маркетингових підрозділів підприємств. За результатами досліджень різних фахівців і вчених-економістів (Г.Армстронга, Ф.Котлера [1], Д.Джоббера [2], С.С.Гаркавенко [3], В.Г.Герасимчука [4] та ін.) саме недоліки в організаційних структурах управління є однією з найпоширеніших причин, які обумовлюють неефективну діяльність підрозділів маркетингу вітчизняних підприємств. Тому, не зважаючи на велику кількість досліджень в області організації маркетингової діяльності, проблема формування організаційної структури управління маркетингом, яка б сприяла ефективній роботі підприємства, залишається актуальною і обумовлює необхідність поглиблення досліджень.

Ціль даної статті — обґрунтувати доцільність створення маркетингового кооперативного об'єднання як одного зі стратегічних напрямів забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників на шляху до європейської інтеграції нашої країни.

В Україні близько половини сільськогосподарської продукції виробляється в дрібнотоварних господарствах, а таких її видів, як молоко, м'ясо, овочі, фрукти, картопля — від 60 до 90 і більше відсотків. Орієнтація на вступ до СОТ й наближення до стандартів господарювання в країнах ЄС загострює перед особистими селянськими і більшістю фермерських господарств проблему конкурентоспроможності і виживання. Проте, загальна економічна криза змушує підприємства працювати в умовах недостатнього матеріального й інформаційного забезпечення. Це негативно впливає на економіку: з одного боку, не дозволяє самостійно діючим суб'єктам ринку застосовувати на ринку маркетингові інструменти в системі; з другого боку, відсутність маркетингової служби (відділу) на підприємстві або його неуккомплектованість при дуже низькому рівні підготовки фахівців, на фоні хронічної недостачі фінансових ресурсів є першопричиною відсутності глибокого аналізу ринкової ситуації. У свою чергу, неякісний аналіз унеможливорює створення ефективних маркетингових планів, точних ринкових прогнозів. Вихід — в об'єднанні маркетингових зусиль на кооперативній основі.

З цих позицій створення маркетингового кооперативного об'єднання має надзвичайну актуальність і важливе значення. Без таких об'єднань значно ускладнюється участь дрібнотоварних виробників в ефективному товарному виробництві як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Важливим елементом економічної суті такого маркетингового кооперативного об'єднання (МКО) є те, що об'єднані кооперативи зберігають господарську цілісність, юридичну і економічну самостійність. Кооперативи об'єднують тільки одну функцію — маркетинг з метою ефективного його здійснення. Метою діяльності МКО є сприяння розвитку різних аспектів ринкових відносин в Україні шляхом популяризації ідей маркетингу і кооперації та захист спільних інтересів своїх членів при інтеграції в ЄС.

У даному випадку кооперативне об'єднання можна вважати активним суб'єктом регіонального ринку. Основними цілями його є задоволення інтересів сільськогосподарських товаровиробників,

членів обслуговуючих кооперативів, ефективнішими, ніж у конкуруючих фірм способами, при підвищенні добробуту його членів та забезпечення виходу та конкурентоспроможності їх продукції на міжнародний ринок.

Запропоновану структуру органів управління маркетинговим кооперативним об'єднанням представлено на рис. Джерело: власні дослідження.



Рис. Проектна структура управління маркетинговим кооперативним об'єднанням

Основні завдання маркетингового кооперативного об'єднання:

- сприяння виходу вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейський ринок;
- узагальнення світового досвіду діяльності у сфері кооперації та маркетингу;
- представництво інтересів членів МКО перед державними і громадськими органами, організаціями, іншими особами;
- захист інтересів членів МКО;
- впровадження взаємодовіри, взаємної надійності, порядності й ділового партнерства у взаємовідносинах між членами

МКО та споживачами маркетингових та консалтингових послуг;

- ознайомлення громадськості з діяльністю МКО та її членів.

Отже, члени маркетингового кооперативного об'єднання отримують ряд переваг: сильні позиції у проведенні торгових переговорів; можливість формування великих партій продукції; більш професійний маркетинг, який заснований на комплексному дослідженні ринку; доступ до кращих каналів збуту; наявність достовірної інформації про ринок; сильна ринкова позиція замість конкуренції; більш висока якість послуг, економія капіталу і поточних витрат, а також підвищення конкурентоспроможності продукції національного дрібного товаровиробника на міжнародних ринках при вступі України до СС і СОТ

ЛІТЕРАТУРА

1. Армстронг Г., Котлер Ф. Маркетинг. Загальний курс / Пер. з англ.: Навч. пос. – М.: Издат. дом “ Вільямс”, 2001. – 608 с.
2. Джоббер Д. Принципы и практика маркетинга / Пер. с англ.: Учебн. пособие. – М.: Издат. дом “ Вільямс”, 2000.
3. Гаркавенко С.С. Маркетинг: Підручник. – К.: Лібра, 2004. – 712 с.
4. Герасимчук В.Г. Маркетинг: теорія і практика: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1994. – 327 с.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

*Н.В.Потривасєва, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Розглянуто особливості формування та обсяги державної підтримки розвитку сільського господарства та сільських територій Польщі. Визначено шляхи використання її досвіду при розробці стратегії розвитку сільського господарства України з урахуванням перспективи європейської інтеграції.

Рассмотрены особенности формирования и объёмы государственной поддержки развития сельского хозяйства и сельских территорий Польши. Определены пути использования её опыта при разработке стратегии развития сельского хозяйства Украины с учётом перспективы европейской интеграции.

Обравши курс на європейську інтеграцію, Україна стала на шлях комплексного реформування усіх сфер суспільного життя відповідно до європейських стандартів. З метою адаптації вітчизняних аграрних товаровиробників до діяльності в умовах жорсткої міжнародної конкуренції у сфері зовнішньої торгівлі державі необхідний комплексний аналіз інструментів і механізмів, що можуть бути використані для захисту національних інтересів на внутрішньому ринку за умов його лібералізації. В умовах розвитку міжнародних глобалізаційних процесів роль держави є найважливішою і повинна стати різнобічною. При цьому необхідно розуміти і те, що внутрішня державна підтримка сільського господарства обумовлена об'єктивною необхідністю і залежить від остаточного визначення її рівня, беручи до уваги вимоги Угоди про сільське господарство Світової організації торгівлі (СОТ), яка своїми правилами регламентує позиції щодо скорочення розміру підтримки.

Дослідженням державної підтримки в сільському господарстві займається багато вітчизняних та іноземних вчених — В.Андрійчук, А.Даніловська, С.Дем'яненко, С.Кваша, Б.Клепацький, П.Лайко, М. Малік, Л.Молдаван, П.Саблук та

інші. Проте, залишаються недостатньо висвітленими і потребують докладнішого вивчення проблеми удосконалення державного регулювання сільського господарства з урахуванням світових тенденцій. Тому, на нашу думку, доцільно звернутися до досвіду країн з перехідною економікою. Зважаючи на те, що структура економіки Польщі найбільш наближена до економіки України, дослідженню польського досвіду приділено більшу увагу.

Огляд економічної літератури та результати власних досліджень свідчать про те, що важливими чинниками впливу на загальну продуктивність факторів виробництва і обсяги сільськогосподарського виробництва в сільськогосподарських підприємствах Польщі є державна підтримка через субсидії для сільського господарства в цілому та державна система квотування виробництва певних товарів. Отже, виробляючи спеціалізовану сільськогосподарську продукцію, яку в певному регіоні підтримує ЄС, фермер отримує за рік дофінансування із Брюсселя у розмірі близько 1 тисячі євро на гектар землі. Субсидії Європейської Комісії, спрямовані на підтримку сільського господарства Польщі, принесли відчутні результати польським фермерським господарствам, сприяли підвищенню їх конкурентоспроможності, поліпшенню якості та безпечності продуктів харчування.

У результаті здійсненої в Польщі адміністративної реформи органи місцевого самоврядування отримали більше прав і фінансових можливостей розпоряджатися надходженнями від податків. Разом з тим збільшалося і обов'язків та відповідальності за стан справ у сільській місцевості.

Сільське господарство — це галузь економіки, яка великою мірою залежить від природних засобів, і складова, яка значно впливає на стан речей цих засобів методи господарювання, мають вплив не тільки на забруднення ґрунту, води та повітря, але також на оточуюче нас середовище. Відхід від традиційного господарювання веде до зубожіння краєвиду і біосфери. У зв'язку з цим, починаючи з 2004 року, у Польщі діє державна програма зрівноваженого розвитку сільського господарства і сільських місцевостей. Розвиток сільських територій знаходить глибокий відбиток в

політиці ЄС, яка підтримує екстенсивні методи господарювання, реалізуючи зазначену сільськогосподарську програму з врахуванням інтересів довкілля за пріоритетними напрямками: підвищення конкурентоспроможності господарств, збалансований розвиток сільських територій та інші заходи (табл.1). Найбільша питома вага у розміщенні коштів ЄС за 2004-2006рр. припадала на збалансований розвиток сільських територій — 53% (1521,84 млн. євро). Доволі поширеним за досліджуваний період було фінансування такого пріоритетного напрямку розміщення коштів ЄС, як підтримка сільськогосподарської діяльності на території з несприятливими умовами господарювання (на заліснених територіях, низовинах, затоплюваних повеннями, в горах) — 723,96 млн. євро. Найбільше таких земель на заході та північному сході Польщі.

Величина доступних коштів, як і тих, що виділяються з державного бюджету, так і з фонду, призначеного для допомоги від ЄС, недостатня. Для цього вони спрямовуються туди, де більше потрібні, і де вони принесуть найбільш очікуваний ефект. Це відбувається за допомогою спеціальних програм підтримки, розробка яких підкріплена ретельним аналізом. Так, у межах фінансування секторної операційної програми “Реструктуризація та модернізація сектора продовольчого виробництва та розвитку сільських територій” державні кошти призначені для проведення певних заходів. Найбільш фінансованими з них за 2004-2006рр. необхідно відмітити підтримку інвестиційної діяльності (603,9 млн. євро), покращення якості переробки та маркетингу сільськогосподарської продукції (464 млн. євро), покращення стартових умов молодим фермерам (173,3 млн. євро), господарювання сільськогосподарськими водними ресурсами (132 млн. євро), підтримка оновлення села, збереження та охорони культурних цінностей (112,5 млн. євро) (табл.2).

Крім адміністрування розподілу коштів, що призначені для фінансування спеціальних програм, урядові органи надають підприємцям допомогу шляхом організації навчання, дорадницького та інформаційного характеру (створення спеціальних сторінок в Інтернеті, де інформація аналізується та поширюється).

Зведені дані фінансового плану розміщення коштів, направлених на розвиток сільських територій, млн. євро*

Пріоритетні напрями	2004 р.		2005р.		2006р.		2004-2006рр.	
	витрати у суспільно-му секторі	внесок ЄС	витрати у суспільно-му секторі	внесок ЄС	витрати у суспільно-му секторі	внесок ЄС	витрати у суспільному секторі	внесок ЄС
Підвищення конкурентоспроможності і господарств								
- пільгове пенсійне забезпечення	124,38	99,504	132,00	105,80	278,50	222,80	534,88	427,904
- підтримка господарств, які мають невеликий розмір виробництва	8,10	6,40	127,50	102,00	157,50	126,00	293,10	234,40
- асоціації сільськогосподарських виробників	0,30	0,24	6,80	5,42	10,30	6,20	17,40	13,66
Разом	132,78	106,144	266,30	213,02	446,30	357,00	845,38	676,164
Збалансований розвиток сільських територій								
- підтримка сільськогосподарської діяльності на території з несприятливими умовами господарювання	244,80	195,80	284,20	236,36	366,00	292,80	905,00	723,96
- підтримка агроколігнних заходів та покращення умов утримання сільськогосподарських тварин	9,00	7,20	52,20	41,73	157,70	126,10	218,80	175,03
- засадження земель лісом (заліснення території)	16,40	13,12	34,00	27,20	41,30	33,00	91,70	73,32
- наближення сільськогосподарських земель до стандартів ЄС	298,30	237,04	303,20	242,49	87,50	70,00	687,00	548,53
Разом	568,50	453,16	683,60	546,78	652,50	521,90	1902,60	1521,84
Інші заходи								
- технічна допомога	1,00	0,80	11,30	9,00	9,70	7,70	22,00	17,50
- поповнення субсидій	246,62	197,296	240,30	192,20	195,50	156,40	682,42	545,896
- проекти за розпорядженням	140,00	105,00	0,00	0,00	0,00	0,00	140,00	105,00
Разом	387,62	303,096	251,60	201,20	205,20	164,10	844,42	668,396
Всього	1086,90	862,40	1201,50	961,00	1304,00	1043,00	3592,40	2866,40

* Додаткові дані діяльності Агенції Реструктуризації і Модернізації Сільського Господарства у 2006 році // Агенція Реструктуризації і Модернізації Сільського Господарства. - Варшава, травень 2007р.

Фінансування секторної операційної програми "Реструктуризація та модернізація сектору продовольчого виробництва та розвитку сільських територій" на 2004-2006рр., євро*

Пріоритетні напрямки /закоди	Державні кошти				
	всього	внесок ЄС	разом	кошти державного бюджету	кошти органів самоврядування
"Підтримка змін та нововведень у сільськогосподарському секторі та секторі виробництва продуктів харчування"	1315291918	839189238	476102680	476102680	-
- інвестиції у сільське господарство	603922871	325189238	278733633	278733633	-
- покращення стартових умов молодим фермерам	173933333	130000000	43933333	43933333	-
- навчання	20000000	16000000	4000000	4000000	-
- підтримка дорадництва у сільському господарстві	53750000	43000000	10750000	10750000	-
- покращення якості переробки та маркетингу сільськогосподарської продукції	464285714	325000000	139285714	139285714	-
"Збалансований розвиток сільських територій"	444857143	335500000	109357143	86857143	22500000
- оновлення потенціалу лісгоспів, знищення наслідок стійки та ведення річок профілактичних заходів	12500000	10000000	2500000	2500000	-
- укрупнення земель	21250000	17000000	4250000	450000	-
- оновлення села, збереження та охорона культурних цінностей	112500000	90000000	22500000	-	22500000
- ведення різної сільськогосподарської діяльності та діяльності, наближеної до диверсифікації сільського господарства	107142857	75000000	32142857	32142857	-
- господарювання сільськогосподарськими водними ресурсами	132000000	100000000	32000000	32000000	-
- розвиток і покращення інфраструктури	40714286	26500000	12214286	12214286	-
- пілотна програма "Лідер" (на рівні воєводського самоврядування)	18750000	15000000	3750000	3750000	-
"Технічна підтримка"	24000000	18000000	6000000	6000000	-
- ведення системи управління та ведення програм	10529760	7897320	2632440	2632440	-
- розвиток при підтримці установ	4963200	3722400	1240800	1240800	-
- інформування та реклама програм	8507040	6380280	2126760	2126760	-
Разом за пріоритетними напрямками	1784149061	1192689238	591459823	568959823	22500000

* Додаткові дані діяльності Агенції Реструктуризації і Модернізації Сільського Господарства у 2006 році // Агенція Реструктуризації і Модернізації Сільського Господарства. - Варшава, травень 2007р.

На жаль, сьогодні Україна через політику обмежень, через митні, прикордонні, тарифні процедури, антидемпінгові переслідування несе багато втрат, і сільськогосподарський сектор, при цьому, є лідируючим. Визначаючи стратегію розвитку аграрної політики, саме головне — це інтеграція до ринку за тими правилами, засадами і принципами, за якими у ЄС працюють зараз інші учасники. Україні потрібна стратегія розвитку села взагалі та сільського господарства зокрема. Вона повинна базуватися на зовсім інших підходах і принципах, ніж проведена нині аграрна політика країни. Достатньо важливим, на нашу думку, є розмежування проблем розвитку села від проблем аграрного бізнесу та комплексний підхід у розвитку саме сільських територій. Істотна державна підтримка потрібна саме селу, а не аграрному бізнесу. Тому саме сюди повинні направлятися державні бюджетні кошти.

Використання польського досвіду при отриманні Україною можливості приєднатись до Зони вільної торгівлі ЄС з урахуванням вітчизняних умов стимулюватиме попит на продукцію сільського господарства, сприятиме конкурентоспроможному розвитку аграрного сектору.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ЗА ДОПОМОГОЮ ОЗНАК КЛАСИФІКАЦІЇ ПОДАТКІВ

*В.Л.Ціпура, доцент, кандидат економічних наук
Луганський національний аграрний університет*

У статті вказано необхідність характеристики податку на додану вартість за допомогою ознак класифікації податків. Установлено, що держава не має зиску від стягнення ПДВ з юридичних осіб і має його за оподаткування споживаних доходів фізичних осіб.

В статье указана необходимость характеристики налога на добавленную стоимость с помощью признаков классификации налогов. Установлено, что государство не имеет прибыли при взимании НДС с юридических лиц и имеет ее при налогообложении потребляемых доходов физических лиц.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Для успішного розвитку усіх галузей економіки, у тому числі і аграрного його сектора, необхідно удосконалювати податкову систему країни. За умов цього удосконалення є необхідність у дослідженні ролі і місця у податковій системі кожного податку і збору, в т. ч. і податку на додану вартість (далі – ПДВ). Сучасні науковці зауважують, що існують “певні концептуальні проблеми теорії ПДВ” [1], практики вказують на проблеми в адмініструванні ПДВ, а правознавці на велику кількість порушень у сфері стягнення ПДВ [2]. Один з інструментів вирішення проблем ПДВ є логічний аналіз цього податку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній літературі узагальнююча характеристика ПДВ не здійснювалася, однак розглядалися окремі характеристики цього податку багатьма авторами.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є характеристика ПДВ за допомогою окремих класифікаційних ознак податків, при цьому необхідно приділити увагу положенням щодо необхідності існування ПДВ, сутності непрямого оподаткування споживання

доходів, схемі стягнення ПДВ.

Виклад основного матеріалу дослідження. 1. За ознакою необхідності існування податку є концепції, які вказують на необхідність існування ПДВ і недоречність існування такого податку. Звичайно необхідність існування непрямих податків виправдовують необхідністю узгоджувати податковий тягар платників податків з їх податкоспроможністю [3], коли є можливість ухилення від сплати прямих податків або труднощі при їх стягненні.

Одночасно є зауваження щодо тимчасовості ПДВ. У Білій книзі про завершення утворення спільного ринку ЄС передбачено впровадження близько 300 заходів за трьома основними напрямками, серед яких усунення фіскальних бар'єрів (зокрема в сфері непрямого оподаткування, включаючи ПДВ та акцизи) [1]. Цей напрямок відповідає світовій тенденції переважання в оподаткуванні прямих податків над непрямыми податками [4].

2. За ознакою того, інтереси яких прошарків суспільства переважають і, відповідно, на кого покладається весь тягар податків, існування ПДВ можна вважати результатом перекидання податків з юридичних осіб на фізичних осіб.

3. За ознакою причини уведення податку, яка закріплюється у його звичайній назві, ПДВ не розглядається. Однак відповідні назви закріпилися у попередників ПДВ. Вважається, що податки з обігу особливо пов'язані з війною та кризою (німці називають ці податки “дітьми відчаю” або “кризовими, військовими та повоєнними податками”), що можна простежити по датах їх запровадження: 1916, 1920, 1921, 1940 [5].

4. За ознакою способу стягнення (формою оподаткування) податки поділяють на прямі та опосередковані (непрямі). На нашу думку, під прямими податками слід розуміти податки з доходів певного періоду (не з капіталів). Нам не відомо, з яких причин майнові податки стали відносити до прямих податків, можливо за розсудом, що майно — це колишні доходи. На нашу думку, будь-який податок стягується з доходів, тільки у прямому оподаткуванні з доходу певного періоду, а в непрямому — з доходів за такими ознаками, як наявність майна (колишнього доходу); дохо-

ду, що споживається [6].

ПДВ є непрямим податком на споживання доходів. Тобто суттю податку є оподаткування доходу, що споживається (це податок на споживання доходів), а у назві податку закріплено технічний момент залежності розміру податку від розміру доданої вартості виробника товарів та послуг.

5. За ознакою циклів, господарчої кон'юнктури ПДВ є податком економічного підйому. Так, А.І. Сухоруков зазначає, що ПДВ, поширений у західних країнах, “служує інструментом захисту економіки від “перегріву”, тобто виконує роль обмеження надмірної економічної активності. В Україні запроваджена висока ставка ПДВ в умовах економічного спаду” [7].

6. За ознакою прихованості, податку можна вказати на додатковий ПДВ внаслідок можливості тлумачення фінансових законів, у тому числі за рахунок наближення кількості нормативних актів з ПДВ до третьої сотні [8].

7. За ознакою методу встановлення ставок, ПДВ є пропорційним податком. Стандартні ставки є між 14 та 20% та знижені між 4 та 9% [1].

8. За ознакою країни походження товару, є оподаткування ПДВ імпортованих товарів та товарів національного походження [1].

9. За ознакою принципу застосування ПДВ до обкладання товарів, є ПДВ, визначений на “принципі походження товару” та ПДВ, визначений на “принципі призначення товару”. ПДВ на основі принципу походження товару застосовується до товарів або послуг, вироблених у юрисдикції, де такий податок стягується. Відповідно до принципу походження експорт підлягає оподаткуванню, а імпорт — ні.

На противагу цьому ПДВ на основі принципу призначення застосовується до товарів або послуг, які споживаються у юрисдикції, що стягує такий податок. Відповідно до принципу призначення, імпорт підлягає під оподаткування, а податок з експортованого товару повертається [1].

10. За ознакою кінцевого платника ПДВ, є ПДВ, який

сплачується юридичними особами та ПДВ, який сплачується фізичними особами. Для різних платників встановлено різні механізми сплати податку. Юридичним особам дозволено сплачувати ПДВ не за рахунок власних доходів, як треба оподатковувати споживання доходів, а за рахунок зібраного з інших споживачів ПДВ, частини виручки.

Як саме оподатковується кінцевий платник ПДВ в Україні наведено у різних схемах [1]. Недоліком вказаних схем стягнення ПДВ з юридичних осіб є те, що у них розглянутий незамкнений ланцюг покупців та продавців, вони показують можливість отримання державою зиску від збирання ПДВ. Розглянемо одну із схем (табл. 1), де ставка ПДВ складає 10%.

Таблиця 1

Податок на додану вартість [1]

Підприємство	Ціна купівлі, α	Податок, що входить до ціни купівлі, ϵ	Додана вартість, β	Ціна, $\lambda = \alpha - \epsilon + \beta$	Податок, γ	Податкове зобов'язання, $\gamma - \epsilon$	Кінцева ціна, $\lambda + \gamma$
A	0	0	20	20	2	2	22
B	22	-2	20	40	4	2	44
C	44	-4	20	60	6	2	66
D	66	-6	20	80	8	2	88
E	88	-8	20	100	10	2	110
Загальна сума податку						10	
Податковий тягар (%)							9,09

На нашу думку, у даній схемі невірно у ціні купівлі підприємства А та вхідного податку вказано нулі, і не вказано покупця підприємства Е.

Якщо припустити, що купують та продають тільки юридичні особи, що підприємство А купує товар у підприємства Е, то ціна купівлі для підприємства А складе 110 одиниць, а кінцева ціна залишиться у 22 одиниці. Ситуація, коли підприємство купує

продукцію за цінами більшими, ніж виставляє на інші підприємства, може бути пояснена його державним дотуванням.

Перевищення податкового кредиту над податковими зобов'язаннями у підприємства А призводить до необхідності дотувати і ПДВ. Так, якщо податкові зобов'язання підприємства А перед державою дорівнюють -8 , то є необхідність у відшкодуванні цієї суми ПДВ сумами ПДВ у 8 одиниць, які надійшли як податкові зобов'язання від підприємств В-Е, як показано в табл. 2.

Таблиця 2

Податок на додану вартість

Підприємство	Ціна купівлі, α	Податок, що входить до ціни купівлі, ϵ	Додана вартість, β	Ціна, $\lambda = \alpha - \epsilon + \beta$	Податок, γ	Податкове зобов'язання, $\gamma - \epsilon$	Кінцева ціна, $\lambda + \gamma$
А	110	-10	20	$120^P/20^Ф$	2	-8	22
В	22	-2	20	40	4	2	44
С	44	-4	20	60	6	2	66
Д	66	-6	20	80	8	2	88
Е	88	-8	20	100	10	2	110
Загальна сума податку		-30			30	0	

де P розрахункова ціна, $Ф$ фактична ціна

Відсутність зиску від ПДВ з юридичних осіб можна пояснити тим, що ПДВ став інструментом дотування соціально значимих підприємств національної економіки. Зиск від ПДВ держава отримує за рахунок оподаткування доходів фізичних осіб, які не нараховують ПДВ і не користуються податковим кредитом.

Висновки. Податок на додану вартість є непрямим податком на споживання доходів платників. Такі податки раніше вводилися для коригування від'ємних коливань при збиранні прямих податків.

При розгляді ПДВ звичайно розглядається незамкнений ланцюг покупців та продавців, при якому держава отримує значні

розміри надходжень від податку. При замкненні ланцюгу, за існування практики податкового кредиту та відшкодування від'ємного ПДВ, ми отримуємо нульове надходження до бюджету від юридичних осіб, ПДВ став інструментом дотування соціально значимих підприємств національної економіки. Зиск від ПДВ держава отримує тільки за рахунок оподаткування споживаних доходів фізичних осіб, які не нараховують ПДВ і не користуються податковим кредитом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк Т., Водяніков О., Коноваленко І. Податкові аспекти права *COT* та *acquis ЕС*. Орієнтири податкової реформи в Україні. – Харків: Консум, 2004. – 960 с.
2. Гутник А.Є. Запобігання податковою міліцією ухиленням від сплати податків. – К.: Атіка, 2001. – 176 с.
3. Янжул И.И. Основные начала финансовой науки. Учение о государственных доходах. – 4-е изд., доп. – СПб., 1904. – 498 с.
4. Фінанси зарубіжних корпорацій: Навч. посібник / В.М. Суторміна, В.М. Федосов, Н.С. Рязанова; за ред. В.М. Федосова. – К.: Либідь, 1993. – 247 с.
5. Данілов О.Д. Податок на додану вартість: Навчальний посібник. – К.: “Видавничий дім “Комп’ютерпрес”, 2003. – 254 с.
6. Ціпура В.Л. Необхідність врахування відмінностей між поняттями “дохід” та “майно” у статистиці податків // Статистична оцінка соціально-економічного розвитку: Збірник наукових праць. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2007. – С. 139-142.
7. Сухоруков А.І. Посилення регулюючої функції оподаткування як фактор забезпечення економічної безпеки України // Стратегія економічного розвитку України: Наук. зб. – Вип. 6 / Відп. ред. О.П. Степанов. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 427-434.
8. Дедекаєв В. Оподаткування: метрологія доданої вартості: Монографія. – К.: “МП Леся”, 2005. – 174 с.

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО СОТ

*О.М. Федорчук, кандидат економічних наук
Херсонський державний аграрний університет*

У статті розглядаються питання розвитку інвестиційної діяльності агропромислового виробництва.

В статье рассматриваются вопросы развития инвестиционной деятельности агропромышленного производства.

Забезпечення сталого та ефективного розвитку аграрної сфери економіки України на сучасному етапі становлення ринкових відносин знаходиться в центрі уваги науковців та практиків. При цьому процеси її інвестиційного та кредитного забезпечення набувають більшої актуальності. Саме вони є основою залучення коштів і створення інституційного підґрунтя для відтворення виробничого потенціалу аграрного сектора економіки.

Природно-економічні ресурси різних регіонів України зумовлюють їхню спеціалізацію по виробництву тих чи інших продуктів харчування. Виробництво, як правило, наближається до джерел ресурсів. Як справедливо вважають А.С.Філіпенко, І.Д.Бурковський, В.С.Будкін та інші, в Україні є головні передумови для здійснення цілком незалежної, спрямованої на забезпечення її національних інтересів, зовнішньоекономічної стратегії — наявний ресурсний потенціал, надзвичайно вигідне географічне положення, сприятливий клімат. При цьому автори зауважують, що навіть та обставина, що рівень економічного і науково-технічного розвитку України не відповідає аналогічним показникам у найбільш розвинутих державах, не може стати перешкодою для розвитку взаємовигідного поділу праці з іншими країнами [1]. Тут варто зауважити, що нинішній час вносить свої корективи у розуміння науково-технічного потенціалу та перспективи його розвитку в Україні, яка потрібна ЄС та світовому співтовариству, як рівний економічний партнер.

Згідно з аналізом розвитку торговельного аспекту міжнародних аграрних відносин незалежної України, П.Т.Саблук виділяє два періоди: перший 1991-1994 рр., другий – 1994 р. і до нинішнього часу. Дослідник доводить, що базовим елементом економічної політики, основою відродження сільського господарства України слід вважати посилення торговельно-економічного співробітництва з країнами СНД, насамперед із Російською Федерацією [2]. В принципі погоджуючись з цим твердженням, відмітимо, що нині нагальними стали проблеми розширення торгово-економічних відносин з Європейськими країнами.

У географічній структурі експорту продукції агропромислового виробництва України частка країн СНД за останні роки в середньому склала 83,0%, країн Європи – 14,0% (в тому числі країн ЄС – 11,0%), Азії – 2,0%, Африки – менше 1,0% і Америки – 1,0%.

У товарній структурі експорту продукції АПК найбільша частка належить таким групам товарів: м'ясо та субпродукти – 38,0%, молоко та молочні продукти – 23,0%, жири та олії тваринного або рослинного походження, воски тваринного або рослинного походження – 12,0%, продукти переробки овочів, плодів – 9,0%, готові харчові продукти з м'яса та риби – також 9,0%.

Оцінка вище зазначених показників дає підстави стверджувати, що існує тенденція до нарощування обсягів валового виробництва, зростають рівень оплати праці робітників, зайнятих у виробництві, покращуються фінансові показники діяльності підприємств. Дедалі аграрне виробництво стає привабливішим як для внутрішніх інвесторів, так і для іноземних. Разом з тим, діяльність галузей АПК залежить від сировинної бази, а як наголошувалось, переважна частка сільгосппродукції реалізується через комерційні структури, що звужує ринок сировини для підприємств, також значною залишається доля продуктів харчування в імпорті товарів.

Виходячи з нинішнього росту політичного авторитету України серед країн Західної Європи і США, основними напрямками формування зовнішніх торгово-економічних відносин повинні бути

відкритість агропромислового виробництва для світового ринку, створення пільгових умов для вітчизняних експортерів продукції сільського господарства, посилення орієнтації аграрної промисловості на потреби світового ринку, поглиблення конкуренції вітчизняного виробництва з іноземним. Особливо важливим, на думку українських економістів, є впровадження новітніх імпортних технологій виробництва на вітчизняних підприємствах, підтримка політики ліберального оподаткування для вітчизняних виробників, розширення нових сучасних підходів до міжнародного співробітництва і реалізації промислових продовольчих товарів, стабілізації розвитку агропромислового виробництва регіону та розвитку його експортного потенціалу [3].

Ми вважаємо, що для забезпечення конкурентних переваг України в регіональному територіальному розподілі праці по виробництву продуктів харчування у відповідності з наявними природними і потенційними можливостями необхідно суттєво підвищити ефективність розвитку сировинної бази, довести врожайність основних сільськогосподарських культур до рівня світових показників; здійснити докорінне оновлення матеріально-технічної бази АПК у відповідності з новітніми досягненнями наукових технологій та вимогами світових стандартів; забезпечити стимулювання розвитку приватного сектора у виробництві продуктів харчування, всебічне залучення іноземних інвестицій для розвитку індустрії харчування, інтенсивне формування потужного експортного потенціалу продовольчих товарів, систематичне вивчення і завоювання нових ринків збуту продуктів харчування за межами країни тощо.

Україна переживає нині складний період комплексних структурних перетворень, фінансово-економічного оздоровлення всього національного господарського комплексу, вибору власних шляхів стабілізації і формування сприятливого ґрунту для функціонування та співпраці міжнародних бізнес-структур, інституцій, установ.

Аналіз інвестиційної політики свідчить: для залучення в Україну інвестицій необхідні чіткі й прозорі дії в оподаткуванні, у системі мита, в ліцензуванні окремих видів діяльності.

Агропромислове виробництво — один з найбільших реципієнтів інвестицій в Україні. Питома вага його в загальному обсязі іноземних інвестицій перевищує 11,0%. Іноземні інвестори вже вклали кошти у розвиток тютюнової (120 млн. дол.) та кондитерської галузей. У системі виробництва АПК створено 20 спільних підприємств. Серед них більша частина — акціонерні товариства, а саме- “Дніпропетровський олійноекстракційний завод”, “Роси Буковини”, “Крафт Якобс Сушард Україна” (Тростянецька шоколадна фабрика), “Реєтсма Київ-тютюнова фабрика”, “Рейнолдс тобакко-Львів”, “Цукринка-2” (на базі Коровинецького цукрового заводу), “Чумак” (на базі Каховської харчосмакової фабрики), “Беньє Україна” (на базі Миколаївського молкомбінату).

Ділові стосунки харчових підприємств України налагоджено з фірмами США, Англії, Італії, Австрії, Данії. Особливе місце належить німецьким фірмам таким як: “ХІПП”, “БАСФ”, “КРОНЕС”, “ШТАЙНЕКЕР”, “ЗЕНТУ”, “ХУПП-МАНН”.

На даний момент вже розроблено бізнес-плани, які задовольняють вимоги ЮНІДО, визначено підприємства, найбільш привабливі для інвесторів. У 2005р. в рамках щорічних зборів ЄБРР проведено круглий стіл щодо презентації інвестиційних можливостей в аграрне виробництво. Було представлено понад 30 серйозних інвестиційних проектів. Це — початок великої творчої роботи, яку слід проводити для залучення інвестицій.

Як свідчить аналіз діяльності агропромислового виробництва, уповільнення та непорядкованість інвестиційного та інноваційного процесів — головна причина сучасних кризових явищ у розвитку галузі, стримування активного реформування й забезпечення сталого її функціонування в перехідний період до розвиненої соціально орієнтованої ринкової системи господарювання.

Інтенсифікація інвестиційних процесів, спрямованих на оновлення виробництва з метою підвищення якості, конкурентоспроможності продукції й прибутковості підприємств не лише важливий фактор забезпечення продовольчої незалежності

України, виходу її на світовий і регіональні продовольчі ринки, а й формування ефективної структури народногосподарського, агропромислового та промислового комплексів, зростання економічного й соціального розвитку та підвищення життєвого рівня населення.

Основні напрямки стимулювання вітчизняних та іноземних інвестицій у виробництво АПК: розробка регіональних програм стимулювання приватних інвестицій, розвиток ринку цінних паперів, створення вільних економічних зон, придбання іноземними інвесторами акцій вітчизняних виробників, страхування інвестицій від некомерційних ризиків, концентрація внутрішніх ресурсів при централізованій підтримці з метою реалізації пріоритетних інвестиційних проектів тощо [4].

Розрахунки показують, що для створення сучасної високорозвиненої індустрії агропромислового виробництва в країні необхідно 20-25 млрд. дол. капіталовкладень. Фінансування може здійснюватись за рахунок іноземних та внутрішніх інвесторів, амортизаційних відрахувань на відтворення виробничого потенціалу, банківських і податкових кредитів та інших джерел Капітальні вкладення треба спрямовувати передусім у стратегічні галузі, зокрема, в машиновиробну, цукрову, олійножирову, плодоовоче-консервну, лікєро-горілчану, виноробну, соляну та інші, які можуть виробляти конкурентоспроможну продукцію для внутрішнього й зовнішнього ринків. З метою створення економічної зацікавленості в інвестуванні агропромислового виробництва України доцільно на два-три роки впровадити систему пільгового оподаткування нових реструктурованих підприємств галузі, що сприятиме прискореному зростанню обсягів виробництва високоякісних харчових продуктів.

Час вимагає значного розширення інвестиційних послуг, які мають включати операції на ринку торговельних зобов'язань, операції з цінними паперами власності, участь у приватизаційному процесі, проект на фінансування, операції з малоліквідними інвестиціями, інвестиційні консалтингові послуги.

Враховуючи згадані вище фактори інвестиційної привабливості країни, активізація залучення іноземних інвестицій можлива за умов залучення до інвестування великих компаній з промислово розвинутих країн і транснаціональних корпорацій. Необхідно також суттєво вдосконалити фондовий ринок та фінансово-кредитну систему, розробити, впровадити та профінансувати за допомогою іноземних інвестицій нові проекти, що мають соціально-економічне значення для подальшого розвитку регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародні економічні відносини: Система регулювання міжнародних економічних відносин: Підручник / А.С. Філіпченко, І.В.Бураковський, В.С. Будкін та ін. – К.: Либідь, 1994. – 256 с.
2. Саблук П.Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє. Науково-популярні нариси у трьох томах. Т. 3. Формування наукової ринкової школи економістів-аграрників. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001. – 486 с.
3. Інноваційна стратегія українських реформ // Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
4. Крисальний О.В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності // Економіка АПК. – 2005. – №8. – С.10-15.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО ДОСВІДУ ПРОМИСЛОВО РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Є.І.Войнова, аспірант

Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова

У статті надається порівняльний аналіз фінансування інноваційної діяльності розвинених країн світу та, зокрема, України, роблячи акценти на участь іноземних інвесторів. Окрему увагу приділяється структурі фінансування інноваційної діяльності в АПК.

В статье предоставлен сравнительный анализ финансирования инновационной деятельности развитых стран мира и Украины в частности, делая при этом акценты на участии иностранных инвесторов. Отдельное внимание уделяется структуре финансирования инновационной деятельности в АПК.

Світовий досвід ведення господарської діяльності підтверджує велику роль інноваційної складової розвитку будь-якого підприємства для досягнення конкурентних переваг, незалежно від того належить воно до агропромислового комплексу, високотехнологічного виробництва або сфери послуг.

Цей закон розвитку усвідомлюють всі країни світу, які приділяють увагу інноваціям. До таких країн належить і Україна. Різниця між Україною та промислово розвиненими країнами лише в наявності інноваційного досвіду, інноваційної історії. Відлік інноваційної історії України можна починати з 2002 року, із прийняттям Закону України “Про інноваційну діяльність”. Безперечно, до цього часу нововедення також створювались, але вони носили виключний характер.

В умовах сьогодення Україна поставила собі за мету побудувати свою національну інноваційну систему. Для ефективного досягнення цієї мети необхідним є дослідження інноваційного досвіду розвинених країн світу.

Інноваційному розвитку України присвячено багато робіт вітчизняних авторів. Серед них можна виділити Каплуна І.В., Волошину Н.М., Притулу Х.М., Дениса О.Б., Гаврилюка М.М. та

інших. Вітчизняні наукові діячі приділяють багато уваги моделюванню інноваційного розвитку України та безпосередньому констатуванню необхідності інноваційного розвитку. Такий теоретичний розгляд можна віднести до першого етапу розвитку наукової думки про інновації, на якому зараз і знаходяться сучасні відчизняні дослідження.

Ця робота своєю глобальною метою ставить здійснити перехід до другого етапу, коли вже є деякий досвід впровадження інновацій в Україні, коли виявилися проблеми, коли вибрано шлях розвитку і, насамперед, коли є бажання проаналізувати досвід успішних країн світу для того, щоб більш ефективно розвиватись у інноваційному напрямку. В рамках вищезгаданої мети на данному етапі проаналізуємо структуру фінансування інноваційної діяльності країн світу та, зокрема, України.

Перш ніж проводити аналіз фінансування наведемо суттєву ремарку щодо інноваційної філософії держав. Існує суттєва різниця у підходах до розуміння значущості інновації в Україні та США. Так, згідно із Законом України “Про інноваційну діяльність”, інновації — новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1]. Американська філософія інновації визначає її як створення нових речей, які додають цінність для замовника або компанії [2].

З цієї різниці стає зрозумілим, чому США стоїть на першому місці в світі за величиною витрат на інноваційні розробки — це виводить американські компанії у світові лідери. Хоча лідерство не є головною причиною інноваційних розробок компаній. Для американських компаній важливіше той факт, що постійна ефективна інноваційна діяльність забезпечує прибутки акціонерам на рівні вище середнього більше десяти років [2]. Цей процес тим більше яскраво проявляється в рамках дуже високої чутливості ринкової вартості фірм до інноваційних розробок.

Таким чином, в США інновації стали невід’ємною необхід-

ною частиною існування компаній. Хоча приклад США ненайкращий з урахуванням закону прогресивного розвитку (такий розвиток, який вимагає мінімум витрат, і в свою чергу пропонує максимальну віддачу). Згідно з дослідженнями Войнової Є.І. глобальної інноваційної інформації [3], країна, яка в 2006 році показала найкращий результат інноваційного розвитку, була Мальта. З 48 промислово розвинених країн світу тільки Мальта в 2006 році найменше витратила на НДДКР, але стояла на третьому місці в рейтингу країн по розповсюдженню інновацій і на другому — по їх застосуванню. Лідерство Мальта займає з продажу нових для ринку товарів — 13,6% товарообігу (це найвищий показник рейтингу країн в 2006 році) [4].

Враховуючи теоретичні аспекти інноваційної діяльності, прогресивний розвиток Мальти не відноситься до інноваційних лідерів згідно з аналізом Маастрихського інституту економічних досліджень з інновацій та технологій (MERIT), дослідження якого мають світову значимість в сфері інновацій. Натомість спеціалісти MERIT на базі багатопрофільного математичного аналізу показників інноваційного розвитку до лідерів відносять Фінляндію, Швецію, Швейцарію, Японію, Сингапур, Ізраїль і, аж потім, — США [3]. До іншої інноваційної групи (наступних найкращих представників) відносять Німеччину, Данію, Нідерланди, Канаду, Великобританію, Корею, Францію, Ісландію, Норвегію, Бельгію, Австралію, Австрію, Ірландію, Люксембург та Нову Зеландію. Показники даної групи дещо слабші від показників країн-лідерів. До третьої групи послідовників відносять Гон Конг, Росію, Словенію, Італію, Іспанію, Чехію, Хорватію, Естонію, Угорщину та Мальту. І останню групу складають Литва, Греція, Китай, Словачка, Південна Африка, Португалія, Болгарія, Турція, Бразилія, Латвія, Мексика, Польща, Аргентина, Індія, Кіпр, Румунія. В наведений рейтинг не входить Україна з тих причин, що вона не пройшла 0,1 відсотковий бар'єр відбору світової долі витрат на НДДКР.

За джерелами фінансування інноваційної діяльності країни світу можна розділити на декілька груп. Групу “закритих інновато-

рів” складають Японія, США та Корея, які повністю закриті для участі іноземних фондів у фінансуванні інвестицій. Так, станом на 2003 рік 98% фінансування інноваційної діяльності японські підприємства проводили за власний рахунок, що складало 77,5 млрд. дол., і лише по 1% фінансування — за кошти держави та національних фондів [5]. Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності Японії (79 млрд. дол.) ставить її на друге місце в світі після США (хоча і складає 41% їх обсягу).

Власні кошти підприємств Кореї та США у фінансуванні інноваційної діяльності складають відповідно 94% та 90%, а 6% та 10% фінансує держава. За загальним обсягом фінансування (17,6 млрд. дол.) Корея посідає шосте місце в світі, незважаючи на те, що це складає всього 9% від фінансування у США та 22% — у Японії. Рівень такого фінансування забезпечує Кореї досить високий рівень результативності інноваційної діяльності.

До групи “відкритих інноваторів” відносять Великобританію, Угорщину та Ісландію. Рівень участі іноземних інвесторів в інноваційній діяльності складає більше 20% у фінансуванні. Для Великобританії такий відсоток відповідає 5 млрд. дол., для Угорщини — 106 млн. дол., і для Ісландії — 25 млн. дол. Доля власного фінансування підприємств складає відповідно 63, 71 та 77%, а іншу частину складають витрати бюджетів.

Далі можна виділити групу країн “схильних до іноземного втручання в інноваційний процес” — рівень фінансування іноземними фондами інноваційної діяльності складає 10-19% всіх витрат. До цієї групи відносяться Нідерланди, Канада, Нова Зеландія, Данія та Франція. В цій групі державна підтримка інновацій найбільше простежуються у Франції та Новій Зеландії — відповідно 11% з 22 млрд. євро та 10% з 436 млн. дол..

Четверту групу “державних інноваторів” складають Словачія, Польща, Чехія, Іспанія та Норвегія. Державне інвестування інновацій цих країн більше 10%, а в Словачії та Польщі сягає навіть 22 та 15%. Відповідно втручання іноземних інвесторів — 1-2%. Загальний же інноваційний рейтинг цих країн невисокий. Більше іноземних коштів задіяно в інших трьох країнах — 5-9%, і їх

рейтинг набагато вищий. Тим не менш, таку чітку паралель зв'язку проводити було б передчасно.

І останню групу “відносно самостійних інноваторів” складають Фінляндія, Німеччина, Австралія, Португалія, Люксембург, Греція, Ірландія та Швеція. Майже 90% фінансування інноваційної діяльності підприємства цих держав забезпечують самостійно, а іншу частину розділяють між державою та іноземними інвесторами. Перевагу іноземним інвесторам надають такі країни, як Ірландія, Швеція, Люксембург та Греція — 8% всіх інвестицій. Португалія приймає інвестиції з цих джерел нарівні — по 5%. А в інших країнах переважає державне фінансування.

Що ж до України, то порівнювати абсолютні величини фінансових коштів немає можливості, бо кількісні показники за міжнародними та національними підрахунками різні, тим паче, що інноваційна діяльність України не аналізується світовою спільнотою. Зазначимо, що згідно з вітчизняними статистичними даними [6] в 2003 році джерела фінансування інноваційної діяльності розподілялись таким чином: 429 млн. дол. (70,3%) — власні кошти, 19 млн. дол. (3,1%) — державні кошти, 26 млн. дол. (4,2%) — кошти іноземних інвесторів, 137 млн. дол. (22,4%) — інші національні фонди, в тому числі 22 млн. дол. — кошти вітчизняних інвесторів та 110 млн. дол. — кредити.

Доля агропромислового комплексу в інвестуванні інноваційної діяльності з усіх країн не перевищує 3% (Польща — 20 млн. дол.) [5], а в Україні сягає 18% (112 млн. дол.) [6]. Розподіл джерел фінансування в АПК в багатьох країнах повторює загальну структуру. Виокремлюються Чехія та Словачія, більше 50% фінансування інновацій яких приходиться на державу, а іншу частину фінансують самі підприємства, Норвегія, Іспанія та Фінляндія, в інноваційній діяльності яких близька 20% задіяно коштів іноземних інвесторів, а державні кошти розподіляються відповідно 5, 18 та 19%.

Структура фінансування інноваційної діяльності в Україні розподіляється таким чином: 59,5% — власні кошти, 0,25% — державні кошти, 16,6% — кошти іноземних інвесторів, 23,65% —

інші національні фонди.

З вищенаведеної інформації видно, що на даному етапі розвитку інноваційної діяльності в світовому масштабі склалась своєрідна практика інвестування, що безпосередньо впливає на розвиток інновацій. В світі виокремлюється п'ять груп країн з подібною структурою фінансування. З точки зору іноземної участі, складається така закономірність, що лідери з інновацій повністю закриті для іноземного втручання в інноваційний процес. Існує пряма залежність між долею фінансування іноземними інвесторами та рівнем інноваційного розвитку (чим більше фінансування, тим більший коефіцієнт інноваційності). Винятком є лише країни-лідери.

Структура фінансування інноваційних підприємств України дуже відрізняється від середньосвітового рівня. Це пов'язано з високим рівнем кредитування в Україні, яке за кордоном майже відсутнє. Існує особливість фінансування агропромислового комплексу України, яка виходить з того, що рівень інвестування інноваційної діяльності сільського господарства порівняно високий, а фінансування держави порівняно з світовою практикою низьке. Саме такі відмінності у фінансуванні можуть бути причиною сучасного інноваційного рівня розвитку економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 року №40-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР).- 2002.- N 36.- ст.266
2. Майкл Л. Джорж, Воркс Джеймс, Вотсон-Хемфил Кимберли Стремительные инновации (Пер. С англ. – R/Companion Group, 2006. – 350 с.
3. 2006 "Global innovation Scoreboard" (GIS) Report/ Hugo Hollanders, Anthony Arundel. – European Trend Chart on Innovation: MERIT. – December 4, 2006. – 32 p. / http://trendchart.cordis.lu/scoreboards/scoreboard2006/pdf/eis_2006_global_innovation_report.pdf
4. Comparative analysis of innovation performance. European innovation scoreboard 2006. – Pro Inno Europe: Inno Metrics. – 2006 // <http://www.proinno-europe.eu/inno-metrics.html>
5. OECD Science and Technology Statistics. Research & Development Statistics – Business Expenditure on Research and Development by Industry and Source of Funds (Table 14)// ISIC Rev.3 Vol 2006 release 01//<http://oecd-tats.ingenta.com/OECD/eng/TableViewer/wdsdim/dimensionp.asp>
6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. Зб./ Держкомстат. – К. 2004. – 395с.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

С.Г. Жуйков, аспірант

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"

У статті розглянуто теоретичні засади інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств комерційними банками України; визначено сутність, принципи, види інвестиційного кредитування, розкрито проблематику інвестиційного кредитування в сучасних умовах.

В данной статье рассмотрены теоретические аспекты инвестиционного кредитования сельскохозяйственных предприятий коммерческими банками Украины; определены суть, основные принципы и виды инвестиционного кредитования.

На півкроку до вступу нашої держави до Світової організації торгівлі нагальною є проблема забезпечення конкурентоздатності вітчизняного сільгоспвиробника. Адже, умови, в яких може опинитися агропромисловий комплекс, потребують підвищених вимог до суб'єктів господарювання для забезпечення необхідного рівня кінцевого продукту — товару.

Світовий досвід свідчить, що для країн-новачків у СОТ запорукою розвитку господарства є залучення й ефективного використання інвестиційних ресурсів.

Різні аспекти проблеми інвестування висвітлено в працях відомих українських вчених-економістів: І.О.Бланка, Б.В.Губського, В.В.Корнеєва, Б.Л.Луцїва, О.В.Дзюблюка, М.Л.Лапішко, А.А.Пересади, Т.В.Майорової, М.І.Савлука, А.М.Мороза, Д.Г.Лук'яненка, С.В.Науменкової, В.Д.Лагутїна тощо. Серед російських вчених варто виокремити праці В.В.Ковальова, І.В.Лїпсица, Я.С.Мелкумова, І.І.Мазура, В.Д.Шапіро, Н.Г.Ольдерогге та інших. Вагомий внесок у розробку цієї тематики зробили такі зарубіжні економісти як Й.Шумпетер, Р.Кїнг, Р.Левайн, Д..Фернадеза, А.Галетовїц та інші.

В даній статті розглянуто теоретичні засади інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств України комерцій-

ними банками як одного з найефективніших видів залучення інвестиційних ресурсів в аграрну сферу на даному етапі розвитку економіки держави.

Історично склалося, що однією з найважливіших економічних категорій є кредитування, що відображає реальні економічні зв'язки в сучасному суспільному житті. За його допомогою прискорюється процес обігу капіталу на макро- і мікроекономічному рівні. Однією з головних форм кредитування є інвестиційний кредит, який, опосередковуючи всі стадії відтворювального процесу, сприяє досягненню найвищої рентабельності виробництва і прибутковості капіталу.

Нагальна потреба в інвестиційному кредитуванні перш за все пов'язана з об'єктивною розбіжністю у часі руху матеріальних активів і грошових потоків, що виникає в відтворювальному процесі національного продукту [1]. Необхідність в інвестиційному кредиті виникає через різницю у величині і термінах повернення капіталу, задіяного у виробничому процесі, а також у зв'язку із необхідністю разового вливання великих грошових коштів для розширення виробничого процесу.

За даними Держкомстату, спостерігається аналогічна тенденція зниження питомої ваги валової доданої вартості сільського господарства — з 25,5% у 1990 р. до 11,9% у 2006 р.

Погіршуються результати фінансово-господарської діяльності аграрних підприємств: частка збиткових сільськогосподарських підприємств знизилась з 0,4% у 1990 р. до 55% у 2004-2006 рр. Як наслідок, загальмувався відтворювальний процес: вартість основних засобів сільськогосподарських підприємств з року в рік зменшується [2].

За розрахунками науковців Інституту аграрної економіки УААН, в 2005 р. потреба в основних засобах аграрного сектору оцінювалась в 540 млрд. грн., з них на оновлення машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств на рівні забезпечення технологічної потреби необхідно 150-200 млрд. грн. [3].

Одним зі шляхів подолання кризи в аграрному секторі через оновлення, модернізацію, реструктуризацію виробництва може слугувати саме інвестиційне кредитування.

Інвестиційний кредит — це економічні відносини між кредитором і позичальником з приводу фінансування інвестиційних заходів на засадах повернення і, як правило, з виплатою відсотка. Ці відносини характеризуються рухом вартості від кредитора до позичальника та в протилежному напрямку.

Можливість інвестиційного кредиту формується разом із виникненням тимчасово вільних грошових коштів. У сучасній економіці ефективно довгострокове фінансування у формі інвестиційного кредиту тісно пов'язане з налагодженою системою функціонування кредитних інститутів. Кредитні установи організовують і обслуговують рух позичкового капіталу, забезпечують його залучення, акумуляцію та перерозподіл у ті сфери народного господарства, де виникає дефіцит коштів.

На даний час не існує одностайної думки науковців щодо визначення інвестиційного кредитування. Аналізуючи найбільш відомі тлумачення, можна визначити, що інвестиційне кредитування — це надання позики на розширення вже існуючого бізнесу, наприклад, закупівлю техніки, відновлення основних засобів, нового тваринного комплексу й т.д. Джерелом погашення кредиту в цьому випадку будуть всі доходи від господарської й фінансової діяльності компанії-позичальника, у тому числі доходи, отримані в результаті залучення кредиту.

Специфічною складовою інвестиційного кредитування є його інвестиційний характер, тобто:

- при фінансуванні оцінюється, насамперед, інвестиційний проєкт, а не позичальник. Кредитор повинен, перш за все, провести детальний техніко-економічний аналіз обґрунтування інвестиційного заходу;
- відсоток з інвестиційного кредиту не повинен перевищувати рівень доходності інвестиційного проєкту;
- строк інвестиційного кредиту залежить від строку окупності інвестицій;
- інвестиційна позичка може бути видана з пільговим терміном відшкодування, впродовж якого сплачуються лише відсотки за кредит, а основна сума відшкодовується у наступні періоди часу.

Об'єктами інвестиційного кредитування є:

- об'єкти виробничого призначення;
- об'єкти невиробничого призначення;
- будови;
- черги будівництва;
- об'єкти;
- нове будівництво;
- розширення діючих підприємств;
- реконструкція діючих підприємств;
- технічне переозброєння діючих підприємств.

Більшість інвестиційних кредитів належать до категорії кредитів на конкретні інвестиційні потреби, або ж до категорії кредитів галузевого чи секторального значення.

Процес інвестиційного кредитування базується на основних принципах банківського кредитування: строковість, цільовий характер, платність і забезпеченість.

Виділяють також особливі принципи, якими керуються при інвестиційному кредитуванні:

- обґрунтування життєдіяльності об'єкта кредитування;
- участь у реалізації проекту професіоналів;
- облік і розподіл ризиків проекту;
- правова оцінка.

Інвестиційні кредити можна класифікувати за різними ознаками. Але, на наш погляд, запропонована нижче класифікація найкраще характеризує саме інвестиційний банківський кредит.

Строкові кредити підприємцям призначаються для фінансування довго- та середньострокових інвестицій, таких як купівля обладнання або будівництво споруд строком більше одного року. Як правило, позичальник звертається за великим кредитом, виходячи з кошторису на проект, а потім зобов'язується його погасити серіями платежів.

Револьверне кредитування, або кредитна лінія, дозволяє фірмі-позичальнику запозичити кошти в межах визначеного ліміту та проводити у разі необхідності повторне запозичення в межах строку дії кредитної лінії, при цьому погашена частина кредиту не збільшує вільний ліміт кредитування.

Овердрафт на кредитування рахунку — для сплати платіжних документів клієнтів, які знаходяться на розрахунково-касовому обслуговуванні, при відсутності або недостатчі коштів на їх банківських рахунках, які мають постійний значний рух по рахункам, безсумнівну репутацію і стійкий фінансовий стан. Кредитування рахунку здійснюється шляхом зарахування коштів на рахунок позичальника у рамках відкритого ліміту овердрафту.

Зараз комерційними банками застосовується ще одна форма кредитування капітальних вкладень. Це — надання коштів клієнтам для реалізації ними довгострокових широкомасштабних проектів шляхом повного викупу емітованих облігацій. Така операція має назву адеррайтинг. Вона має широке розповсюдження в діяльності спеціалізованих інвестиційних банків за кордоном.

Упровадження андеррайтингу в комерційних банках сприяє розширенню інвестиційних операцій, розвитку ринку цінних паперів в Україні [4].

Проаналізувавши теоретичні засади інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств комерційними банками, можна зазначити, що на даному етапі трансформації економіки України цей вид кредитування є одним з головних рушійних сил активізації інвестиційного процесу в аграрному секторі. Інвестиційне кредитування як інтегрована категорія є важливим важелем у стимулюванні розвитку виробництва в аграрному секторі. Опосередковуючи всі стадії відтворювального процесу, інвестиційне кредитування сприятиме досягненню більшої рентабельності і прибутковості капіталу, чого вкрай потребують українські сільгоспвиробники.

ЛІТЕРАТУРА

1. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність. Навчальний посібник. — К.: "Центр навчальної літератури", 2004. — С. 273.

2. Статистичний щорічник України за 2006. — К.: Держкомстат України.

3. Білоусько Я.К., Питулько В.О., Товстопят В.Л. Державна підтримка техніко-технологічного забезпечення аграрного виробництва //Економіка АПК. — 2005. — № 5. — С. 31-32.

4. А.А. Пересада, Т.В. Майорова. Інвестиційне кредитування: Навчальний посібник. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 19-22.

5. Луців Б.Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій. — Тернопіль: Економічна думка, Карт-Бланш, 2001.

ІНФОРМАЦІЙНО–КОНСУЛЬТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

О.В.Захарченко, асистент

Одеський національний політехнічний університет

У статті узагальнюється досвід інформаційно-консультаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, наголошується на необхідності використання наукового потенціалу вищих навчальних закладів, наукових установ, громадських організацій.

В статье обобщается опыт информационно-консультационного обеспечения сельскохозяйственных товаропроизводителей, делается упор на необходимость использования научного потенциала высших учебных заведений, научных и общественных организаций.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Важливість інформаційно-консультаційного забезпечення ринкової діяльності сільськогосподарських підприємств зумовлена, по-перше, необхідністю своєчасного прийняття виважених управлінських рішень аграрними суб'єктами, що реально за умови достовірної інформації щодо існуючих ринкових процесів, які узагальнювати та адекватно віддзеркалювати можуть тільки висококваліфіковані фахівці. По-друге, інноваційна модель розвитку сільськогосподарських підприємств вимагає постійного оновлення виробництва, здійснення якого відбувається на базі світових стандартів. Такий процес потребує формування структур, що через консультації задовольнятимуть відповідні потреби аграрних формувань. По-третє, подальший поділ праці в сільському господарстві структурує та організаційно обособлює інфраструктурні ринкові ланки, що спеціалізуються на інформаційно-консультаційних послугах з технічних, технологічних, маркетингових, організаційних, економічних та інших питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові напрацювання щодо інформаційно-консультаційного забезпечення підприємств

мають такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Бородіна О.М., Добренькова О.Г., Єсіпов В., Коростильов В.О., Кошелев В. М., Кропивко М. Ф., Маковецький В.В., Решетняк Т.І. та інші. Проте ці дослідження носять загальнотеоретичний або мають фрагментарний характер стосовно конкретних ринкових ситуацій господарського комплексу і не враховують особливостей сучасного етапу розвитку аграрного сектора економіки.

Метою статті є підвищення результативності інформаційно-консультаційної діяльності в аграрному секторі економіки та інтенсифікація розвитку цієї діяльності в умовах побудови інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи зі світового досвіду, інформаційно-консультаційна діяльність призначена сприяти людям і суспільству в вирішенні нагальних соціально-економічних проблем.

За часів планової економіки в бувших великих сільськогосподарських підприємствах спеціалісти мали відповідну базову підготовку і досвід роботи, організовували виробництво в своїй сфері діяльності, отримували інформацію про досягнення НТП та впроваджували їх у виробництво. Професійна діяльність спеціалістів підтримувалась системою підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів з п'ятирічним циклом навчання, системою планового впровадження нової техніки з відповідним матеріально-фінансовим та кадровим забезпеченням, що гарантувалися державою. В силу ряду об'єктивних та суб'єктивних причин ця система була зруйнована і її місце повинна зайняти нова інформаційно-консультаційна система ринкового типу, яка розвивається на базі дорадчої діяльності і сприяє доведенню накопичених наукових знань до конкретних товаровиробників, надає їм допомогу в освоєнні досягнень науково-технічного прогресу. На теперішньому етапі головна роль сільськогосподарської консультаційної служби полягає в підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських виробників різних форм власності та господарювання, які функціонують як на внутрішньому, так і світовому ринках.

Маркетингова і науково-технічна інформація в системі агро-

промислового виробництва перетворюється в стратегічний виробничий ресурс, який значно впливає на ефективність виробництва. В зв'язку з цим інформаційно-консультаційне і наукове обслуговування сільськогосподарського виробництва повинно зайняти провідне місце в інфраструктурі АПК.

Процесним консультуванням підприємств в аграрному секторі економіки країни займається мережа установ з впровадження досягнень науково-технічного прогресу і поширення передового досвіду. Вона представлена науково-дослідними інститутами, інноваційними підрозділами і дослідними господарствами майже 50 науково-дослідних інститутів аграрного профілю УААН і НАН України, 20-ю галузевими проектно-технологічними інститутами Міністерства аграрної політики, інших відомств сфери АПК, районними і обласними управліннями сільського господарства і продовольства. Науково-дослідні заклади, зокрема аграрні університети, мають потужний науково-технічний та кадровий потенціал для організації якісного консультування. Освоївши методи інноваційного маркетингу та наладивши тісне співробітництво з сільськогосподарськими підприємствами і об'єднаннями з виробництва засобів виробництва, такі установи значною мірою посилюватимуть в конкурентному змаганні з іноземними компаніями вітчизняних виробників не тільки на зовнішньому, але й на внутрішньому ринках щодо здійснення агротехнологій і агротехнічних послуг.

Вже нині для покращення маркетингової діяльності і консультаційного обслуговування агропромислового виробництва на базі і в складі науково-дослідних установ і обласних сільськогосподарських станцій створено регіональні центри наукового забезпечення. Вони наладили роботу з технологічного консультування переважно для великих і середніх сільськогосподарських підприємств, використовуючи потужну дослідно-експериментальну базу.

Досить успішно на ринку агроконсалтингових послуг можуть працювати інформаційно-консультаційні підрозділи аграрних університетів особливо тоді, коли їх дорадча діяльність об'єднується з діяльністю з підвищення кваліфікації або науковою роботою кафедр і лабораторій.

Розвиток Extension-діяльності (розширення діяльності) аграр-

них університетів стримується великою навантаженістю викладацького складу навчальним процесом. Повною мірою розв'язати дану проблему покликано поєднання Extension-діяльності заочної (кореспондентської, дистанційної) форми освіти з організацією підвищення кваліфікації спеціалістів та керівників сільськогосподарських підприємств і жителів сільської місцевості безпосередньо в місцях їх проживання і діяльності.

Незалежна наукова експертиза ведеться галузевими дослідними лабораторіями і станціями. Розповсюдженням науково-технічної інформації займається мережа регіональних центрів Інституту науково-технічної і економічної інформації та сільськогосподарських бібліотек. Останні через недостатнє фінансування мають суттєві проблеми з оновлення спеціальної літератури економічного, техніко-технологічного, маркетингового планів.

Займаються консультаційною діяльністю і громадські професійні об'єднання сільгоспвиробників. Так, асоціацією фермерів і землевласників України започатковано мережа консультаційних пунктів "Зелена сітка". Створено Національну асоціацію сільськогосподарських дорадчих служб України, яка сприяє становленню розвитку системи інформаційно-консультаційної діяльності. Діє учбово-координаційний центр сільськогосподарських дорадчих служб. Таким чином, в сільському господарстві України поступово формується система поширення наукової сільськогосподарської інформації, побудованої на конкурентних основах.

В Одеській області реалізують свої програми DFID, TACIS, USADITA та інші міжнародні організації. Одним з виконавців Програми є "Консалтагро", діяльність якого направлена на розширення доступу сільського населення до інформації шляхом надання консультаційних послуг в районах Одеської області. З цією метою були організовані районні офіси консультаційних служб і сформований штат консультантів.

В кінці 2002 року на базі "Консалтагро" і суспільної організації "Центр розвитку і правової підтримки села" була створена Одеська сільська консультаційна служба (ОСКС), місією якої є стабільне інформаційно-консультаційне забезпечення сільського населення.

Партнерами ОСКС виступають міжнародні донорські організації, державні і місцеві органи влади, установи і організації, діяльність яких направлена на реалізацію державних і регіональних програм.

Клієнтами ОСКС є: власники особистого селянського господарства (ОСГ), селянські (фермерські) господарства, суб'єкти підприємницької діяльності — фізичні особи в сільській місцевості, організації сільської соціальної сфери, сільськогосподарські підприємства різних форм власності, а також несільськогосподарські підприємства.

Стратегія подальшого розвитку ОСКС передбачає поступовий перехід на фінансову окупність за рахунок розвитку комерційної діяльності: 1) консультаційної; 2) проведення навчальних тренінгів і семінарів; 3) участь в реалізації державних і регіональних Програм розвитку сільськогосподарського виробництва; 4) впровадження передових технологій.

Головна мета ОСКС — до кінця 2008 року досягнути фінансової стійкості і 100% окупності витрат.

Висновки. 1. Створення ефективної системи інформаційно-консультаційного обслуговування передбачає поєднання різних видів консультування в ланках ринку агроколсалтингових послуг і базується на функціональних взаємозв'язках і кооперації науково-навчальних закладів, громадських об'єднань і органів державного управління. 2. Формування інформаційно-консультаційних структур, що обслуговують ринкову та виробничу діяльність сільськогосподарських підприємств, є результатом подальшого поглиблення поділу праці та її кооперації в агропромисловому комплексі.

ЛИТЕРАТУРА

1. Есипов В., Маховикова Г., Терехова В., Оценка бизнеса.-СПб.: Питер, 2001.-416с.

2. Коростелев В.А. Роль консалтинга в управлении бизнесом.-К.: МАУП, 2004р.-250с.

3. Кошелев В. М., Маковецький В. В. та ін. Управлінський консалтинг – К., 2004р.

4. Кропивко М. Ф., Кальна-Дубінюк Т. П., Криворучко І. М. та ін. Організація інформаційно-консультаційної діяльності – К., 2004.

СІЛЬГОСПТОВАРОВИРОБНИКАМ БЕЗ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НИНІ НЕ ОБІЙТИСЯ

*М.І.Кареба, економіст 1 категорії
філія АКБ "ІМЕКСБАНК" в м. Миколаєві*

Обґрунтовано необхідність і завдання державної підтримки вітчизняних товаровиробників. Висвітлено досвід провідних країн світу у цій сфері. Визначено основні напрями щодо удосконалення державного регулювання розвитку аграрного сектору АПК.

Обоснованы необходимость и задачи государственной поддержки отечественных товаропроизводителей. Освещен опыт ведущих стран мира в этой сфере. Определены основные направления совершенствования госрегулирования развития аграрного сектора АПК.

Як доводить світова практика, суто ринковий механізм неспроможний самостійно забезпечувати стабільне економічне зростання агропромислового комплексу, у тому числі і сільського господарства. Вирішення цієї проблеми нині є можливим лише за умови належного державного регулювання, яке ураховує особливості кожного окремого етапу розвитку ринкових відносин. Воно, по суті, є обов'язковим компонентом сучасної політики. Держава має компенсувати негативні прояви ринку, без чого в період становлення ринкових відносин та інтеграції України до світової економіки не обійтися.

Проблемі належного державного регулювання розвитку сільського господарства присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних економістів, серед яких: П.І.Гайдуцький, І.Г.Кириленко, О.В.Кругляк, Ю.А.Лузан, І.І.Лукінов, Л.О.Мармуль, О.М.Могильний, П.Т.Саблук та ін. Однак все ж певна частина пов'язаних з цим питань поки що залишається не до кінця вирішеною. Метою даної статті є обґрунтування необхідності зваженої державної підтримки сільгосптоваровиробників і визначення основних, найбільш важливих її напрямків.

Основними складовими державного регулювання розвитку

економіки АПК є: цінова політика, дотації, оподаткування, кредитне забезпечення, сприяння розвитку страхування, митно-тарифне регулювання, гарантії Уряду щодо інвестування зарубіжними установами. Важливим його методом є застосування оптимальних цін. Основні недоліки ціноутворення в нашій країні — це диспаритет цін на продукцію аграрного сектора і на ресурси для нього, наявність посередників, монополія переробних підприємств. Від диспаритету цін сільгосп підприємства щорічно недоодержують 12 млрд.грн. прибутку, а з урахуванням різниці в оплаті праці — 16-17 млрд.грн.[1].

Державна підтримка покликана згладити цінові невідповідності між галузями і створити умови для нормального розвитку агро-промислового виробництва у ринковому середовищі. Збалансування міжгалузевих цінових відносин повинне відбуватися з урахуванням дії закону вартості. У розвинених країнах світу під контролем держави перебувають ціни на більшість продуктів харчування. При цьому застосовуються наступні методи: встановлення фіксованих цін, контроль за цінами монополій і великих виробників, визначення меж для зміни цін, створення умов їх зниження. Наприклад, у США для фермерів, які беруть участь у визначених конгресом програмах, щорічно затверджуються гарантовані ціни на сільськогосподарську продукцію.

У складі цін, як вважає П.Т.Саблук [2], слід ураховувати всі види авансованих у виробництво ресурсів (включаючи землю) і норму їх доходності. Тому при встановленні цін обов'язково необхідно перевірити, чи включені до витрат за попередні п'ять маркетингових років (які є базою) відповідна частина вартості землі і одержання належного розміру доходу, досягнутого за базовий період по народному господарству в цілому. Якщо ці вимоги не були враховані, то ціни необхідно переглянути і уточнити. Виробництво ж тих видів продукції, по яких визначена особлива потреба, слід стимулювати встановленням на них підвищених (у порівнянні з мінімальним рівнем) цін.

Заплановане приєднання України до СОТ та інших міжнарод-

них економічних структур і виникнення у зв'язку з цим певних проблем із забезпеченням належного рівня конкурентоспроможності продукції сільського господарства обумовлює необхідність розробки відповідного механізму державної підтримки, спрямованого на поліпшення умов відтворення виробничого потенціалу його підприємств. На жаль, держава поки що не спроможна належним чином фінансувати сільське господарство. У складі державного бюджету на частку коштів, що спрямовуються на розвиток сільського господарства, припадає лише 4% їх загального обсягу. До того ж і навіть у такому малому обсязі вони, як правило, повною мірою не виділяються.

Держава має дотувати сільське господарство, як це робили всі розвинені країни світу протягом багатьох років. Субвенції та дотації сільськогосподарським виробникам в країнах ЄС становлять до 40% від вартості валової продукції аграрної сфери, а у Чехії, Словаччині, Угорщині, Туреччині — 20-25% [3].

Важливими напрямками державного регулювання в країнах ЄС є модернізація виробництва, відшкодуванню збитків, завданих стихійними явищами, створення належних стартових умов для молодих фермерів, надання субсидій на переробку і збут сільгосппродукції, фінансування спеціальних проектів розвитку проблемних районів (до ризикованих віднесено 55% сільгоспугідь ЄС) та ін. У США після підписання відповідних контрактів фермерам надається можливість отримати некомерційну безвідсоткову позику розміром до 50% загальної вартості майбутньої продукції [4]. У Франції підтримка фермерів здійснюється через формування відповідних фінансових фондів шляхом впровадження спеціальних податків (у розмірах, що не перевищують 1% від митної вартості реалізованих окремих видів товарів). Зібрані кошти спрямовуються на фінансування діяльності професійних організацій виробників продукції [5].

У Білорусі, поряд з державною підтримкою, вже кілька років діє спеціальний централізований фонд підтримки виробників сільськогосподарської продукції, продовольства та аграрної науки, кошти

якого формуються за рахунок обов'язкових відрахувань від доходів промисловості і інших підприємств. Це дає можливість направляти в сільське господарство крупні цільові інвестиції. Консолідована держпідтримка АПК становить тут близько 150 дол. США в розрахунку на 1 га сільгоспугідь [6].

Фінансове забезпечення сільгоспідприємств в умовах нестабільності економічної ситуації повинно ґрунтуватися на принципі випередження темпів надходження фінансових ресурсів над темпами зростання цін на спожиті матеріальні ресурси та послуги. Невідомою частиною державної підтримки сільгосптоваровиробників є надання їм кредитів, оскільки власних коштів більшості з них не вистачає. Однак виділені державою в останні роки на ці цілі суми є досить малими. В Україні у 2005р. загальний обсяг наданих сільгосптоваровиробникам кредитів досягнув 7,4 млрд. грн., з яких 6,1 млрд. грн. — за програмою компенсації ставок, учасниками якої стали більше 11 тис. агроформувань.

Ураховуючи низький рівень рентабельності діяльності аграрних підприємств, розміри пільгових відсоткових ставок по кредитах для них не повинні бути більш ніж 10%. Причому, залежно від цілей кредиту і терміну його використання, вони можуть бути диференційованими. Безвідсоткові кредити доцільно надавати насамперед на закладання багаторічних насаджень і догляд за ними до їх вступу в повне плодоношення. Водночас слід зменшити до 5-6% існуючі кредитні ставки, подовжити (у 2-3 рази) строки повернення кредитних сум. На увагу заслуговую досвід Росії щодо розширення доступності і збільшення обсягів довгострокових (до 8 років) кредитних ресурсів.

Важливою складовою фінансово-кредитної системи є кредитна кооперація. Слід вказати, що в іноземних кооперативних банках процентні ставки по кредитах в 2-3 рази нижчими, ніж у комерційних, тобто не перевищують 4-6% річних. Необхідно визнати, що в Україні поки що відсутня цілісна кредитна система, яка б обслуговувала її АПК і відповідала сучасним вимогам ринкової економіки.

Альтернативою традиційному банківському кредитуванню є фінансовий лізинг, пов'язаний з менш жорсткими вимогами до застави та до попередньої кредитної історії потенційного лізингооде-ржувача. Поширення фінансового лізингу у світі викликано тим, що дана форма інвестування в основний капітал при належній обґрунтованості її побудови може бути вигідною для всіх суб'єктів лізингових відносин.

На Європейському та північноамериканському ринках, а та-кож у Росії лізинг широко застосовується і для придбання племінних тварин. Початок цій справі покладено і в Україні. Зокрема, у Київській області реалізується проект купівлі племін-ного молодняка членами Асоціації власників молочної худоби за кошти селекційного фонду, утвореного за рахунок внесків її учасників. При цьому закупівля здійснюється на пайових заса-дах, тобто за так званим "роздільним" лізингом. На увагу заслуговує і запропонований О.В.Кругляк порядок виділення державних кредитів на придбання племінних тварин за умовами фінансового лізингу, згідно з яким розмір бюджетних коштів на вказані цілі визначається виходячи з кількості племінного ядра популяції кожної із порід тварин. За розрахунками спеціалістів-селекціонерів, щороку за лізингом бажано купувати племінних тварин 1-2% від загального поголів'я, в т.ч. 0,45-1% — тварин зарубіжної селекції [7].

Держава повинна допомагати товаровиробникам і шляхом при-йняття законодавчих актів щодо розвитку конкуренції, забезпечен-ня ринковою і статистичною інформацією, встановлення контролю за дотриманням стандартів якості, митного протекціонізму тощо. Крім того, вона покликана всіляко підтримувати розвиток підпри-ємництва на селі. Сільське господарство має бути прибутковим бізнесом. Фінансова підтримка сільськогосподарських підприємств має носити стимулюючий характер.

Посилення і удосконалення державної підтримки за висвітле-ними у статті напрямками сприятиме забезпеченню нормального функціонування сільгосптоваровиробників і підвищенню ефектив-

ності їх діяльності. А це у кінцевому рахунку позитивно відобразиться на продовольчій безпеці країни і рівні задоволення потреб її населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мармуль Л.О. Обґрунтування пріоритетних напрямів досліджень розвитку матеріально-технічної бази в аграрному виробництві //Розвиток економічної науки в Україні та її завдання в умовах освоєння ринкової системи господарювання. - К.: ННЦ, "ІАЕ", 2006.-С.49-52.
2. Саблук П.Т. Економічні інтереси як основа розвитку аграрного виробництва //Економіка АПК.-2004.-№8.-С.3-6.
3. Гайдуцький П.І. Формування та розвиток аграрного ринку // Економіка АПК.-2004.-№3.-С.4-15
4. Лузан Ю.А. Фінансові аспекти формування ринкового середовища в аграрному секторі АПК // Облік і фінанси АПК.-2005.-№6.-С.5-13
5. Алексійчук В.М. Кредитне обслуговування АПК: досвід та напрями розвитку. – К.: ІАЕ УААН, 1998 – 91с.
6. Гусаков В.Г., Бельский В.И. Основные механизмы стабилизации развития АПК Беларуси //Розвиток аграрної економічної науки в Україні та її завдання в умовах освоєння ринкової системи господарювання. К.: ННЦ "ІАЕ", 2006-С.42-49.
7. Кругляк О.В. Обґрунтування розвитку системи державного лізингу тварин //Економіка АПК.-2006.- №2.- С.37-40

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

О.А.Костецька, здобувач

*Науковий керівник: І.Д.Фаріон, доктор економічних наук, професор
Тернопільський національний економічний університет*

Розглядаються питання суті і значення інновацій та досліджуються проблеми інноваційної діяльності аграрних формувань України.

Рассматриваются вопросы сущности и значения инноваций а также исследуются проблемы инновационной деятельности аграрных формирований Украины.

Постановка проблеми. Ефективність аграрного виробництва, підвищення його конкурентоспроможності є стратегічною проблемою. Конкуренція розкриває потенціал суб'єктів аграрного ринку і контролює розвиток сільськогосподарського виробництва, набуває особливого значення в період загострення міжнародної конкурентної боротьби за ринки збуту аграрної продукції та у зв'язку із майбутнім вступом України до СОТ.

Сьогодні більшість аграрних підприємств неспроможні виробляти високоякісну й конкурентоспроможну продукцію. Основна причина тут в застарілих технічних засобах, високих цінах на матеріальні ресурси, диспаритеті цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, недосконалім кредитно-фінансовій і податковій системах.

Вихід сільського господарства на траєкторію сталого економічного зростання залежить від реалізації комплексу заходів. Серед них провідне місце належить заходам інноваційного характеру, що передбачають ефективне використання науково-містких технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку сільського господарства на основі інноваційної активізації завжди приділялось багато уваги економістами-аграрниками. Авторами наукових праць із зазначеної проблеми є П.І.Гайдуцький, В.М.Геєць, М.І.Кісіль, О.В.Крисальний, М.Й.Малік, В.Я.Месель-Веселяк, П.Т.Саблук, В.П.Ситник, О.М.Шпичак, К.І.Якуба та інші. Проте різноплановість публікацій, відсутність єдиного вирішення проблеми в умовах жорсткої конкуренції потре-

бують детального поглибленого дослідження.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми інноваційної діяльності в аграрній економіці з огляду можливого впливу прискорення процесу інтенсифікації і ефективності виробництва в ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу. Трансформаційні процеси в аграрному секторі створили передумови для зацікавленості агроформувань в інноваційній продукції. Сільські господарі намагаються мінімізувати витрати виробництва та забезпечити високоприбуткове виробництво.

Інноваційна діяльність — це процес, який охоплює комплекс дій від пошуку нових ідей до втілення їх у конкретну інноваційну продукцію, тобто до їх реалізації. У Законі України “Про інноваційну діяльність” вона визначена як одна із форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу [1,2,3].

Механізм стимулювання агроформувань щодо реалізації інноваційних проектів повинен передбачати першочерговість отримання ними довгострокових кредитів на придбання технічних засобів і технологічних ресурсів, зниження податкового тиску, створення агроінноваційного фонду та регулярне наповнення інфраструктури ринку інноваціями з тим, щоб задовольняти ними потреби товаровиробників [4,5]. Більшість сільськогосподарських підприємств не мають необхідних коштів для простого і розширеного відтворення, впровадження інновацій. У міру стабілізації галузі зростатиме усвідомлення необхідності прискорення розвитку науково-технічного прогресу, переходу аграрного сектора на інноваційну модель розвитку [6,7].

Незважаючи на деякий спад виробництва окремих видів продукції у 2006 році, валова продукція сільського господарства Тернопільської області у порівняних цінах 2000 року в усіх категоріях господарств збільшилась проти рівня 2005 року на 6,8 відсотків, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах — на 13,8%; у господарствах населення — 4,0 відсотки.

Область має сприятливі умови та ефективні технології для вирощування цукрових буряків. У 70-90 роки минулого століття валове виробництво цукросировини становило 3 млн. тонн (максимальне виробництво у 1970 році — 3326,9 тис. тонн). Для

переробки вказаної кількості цукросировини в області працювало 9 цукрозаводів, які виробляли за сезон 260-270 тис. т цукру. Останніми роками відбулося значне скорочення посівів цукрових буряків. Якщо в минулих роках рентабельність виробництва цієї продукції становила 33 відсотки, а в окремих господарствах більше 70 відсотків, то у 2006 році лише 23,9 відсотки. Вирощену цукросировину у 2006 році переробляли 7 цукрових заводів із 30-40 денною виробничою програмою.

В останні роки в області особливу увагу приділяють вирощуванню ріпаку, що пов'язано з розвитком біоенергетичних технологій. У 2006 році під цією культурою було зайнято 20,1 тис. га, урожайність склала 16,3 ц з га, реалізаційна ціна 1 тонни ріпаку склала 1160 грн. Це вказує на економічну доцільність вирощування ріпаку і, насамперед, як альтернативне джерело пального. В 2006 році змонтовано два міні-заводи з виробництва біодизелю: СФНВГ "Ковель" с. Васильківці Гусятинського району та ПП "ЮКО" с. Мишковичі Тернопільського району з добовою потужністю відповідно 3 і 10 тонн. Отже, ріпак слід розглядати як культуру різнопланову: сировину для виробництва біодизелю, корми для тваринництва, джерело збільшення прибутку.

В області не вдалось призупинити спад поголів'я ВРХ, і, відповідно виробництво м'яса та молока. На початок 2007 року в усіх категоріях господарств області утримувалось ВРХ — 245 тис. голів, в тому числі корів — 141,5 тис. голів, що відповідно на 6,1 та 6,8 відсотків менше до рівня минулого року. Вироблено менше відповідно 2,2 і 3,2 відсотки м'яса та молока проти минулого року.

Отже, тваринницька галузь найбільш потребує оновлення технологій та інноваційної діяльності в питаннях племінної роботи, систем утримання та годівлі худоби, інвестиційної привабливості на основі аграрного менеджменту і маркетингової інформації.

Стабільно нарощує обсяги виробництва спиртова галузь. В 2006 році спиртовими заводами вироблено продукції на 264 млн. грн., приріст обсягів виробництва до 2005 року склав 14,5% Галуззю вироблено та реалізовано на внутрішній і зовнішній ринки 8,8 млн. декалітрів спирту та 285 тис. декалітрів горілчаних

виробів, що на 975 тис. дал більше минулорічного. Індикатором інноваційної активності підприємств харчової промисловості повинен слугувати показник, який відображає, скільки відвантажено інноваційної продукції в розрахунку на 1 грн. витрат на впровадження технологічних інновацій.

Пріоритетним напрямом у розвитку переробної галузі є створення додаткових виробничих потужностей на діючих підприємствах та будівництво нових переробних підприємств. В 2006 році активна інноваційна діяльність здійснювалась дев'ятьма підприємствами переробного комплексу області, по галузі освоєно 7 нових технологічних процесів, в тому числі 2 маловідходних та ресурсозберігаючих.

Введено в експлуатацію виробничі потужності по виробництву горілчаних виробів на Ковалівському горілчаному заводі та вперше в області розпочато виробництво коньячних виробів на Буцацькому підприємстві "Галспирт". Всього в 2006 році на інновацію виробництва та введення нових потужностей на підприємствах лише харчової промисловості вкладено більше 78 млн. грн. За рахунок збільшення виробництва в переробній промисловості на 15% зросла заробітна плата, яка в середньому складає 800 гривень.

З активізацією інноваційної діяльності за останні роки в області покращився фінансовий стан сільгоспідприємств. Якщо в 2001-2002 рр. підприємства агропромислового комплексу були збитковими, то за результатами господарської діяльності в 2005 році ними одержано прибутків в сумі 64,3 млн. грн. З прибутками 2005 рік завершили 224 сільгоспідприємства або 74% їх загальної кількості.

Важливим заходом стабілізації та економічного розвитку агропромислового комплексу є розширення інвестиційних можливостей галузі на основі створення та використання інновацій за всіма напрямками агропромислової діяльності.

Висновки. На підставі вищевикладеного можна стверджувати, що сьогодні інноваційна політика повинна бути спрямована на створення економічних, правових, організаційних основ для розвитку інноваційної діяльності в галузях економіки, забезпечення ефективного використання результатів науково-технічного прогресу,

підвищення конкурентноспроможності продукції, вирішення завдань соціально-економічного розвитку.

Для цього необхідно реалізувати такі важливі заходи інноваційної політики:

- створення та впровадження на основі новітніх технологій високоефективних сортів і гібридів сільськогосподарських культур та високопродуктивних порід тварин;
- створення системи пільгового кредитування комерційними банками реалізації інноваційних проектів;
- створення пайових інвестиційних фондів для реалізації великих інноваційних проектів у сільському господарстві;
- розширення кредитування інноваційних проектів за рахунок лізингових, факторингових та інших операцій;
- запровадження механізмів державного страхування кредитів, виданих сільськогосподарським підприємствам, що розробляють та впроваджують інноваційну високотехнологічну продукцію.

Таким чином, створення ефективної інноваційної економіки повинно бути стратегічним напрямком у розвитку сільськогосподарського виробництва в ринкових умовах. Лише виважена державна інноваційна політика дозволить досягти поставлених цілей інноваційного розвитку аграрного сектора і зайняти гідне місце у світовому економічному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саблук П.Т. Основні напрями розроблення стратегії розвитку агропромислового комплексу в Україні // Економіка АПК. -2004. – №12. – С. 3-15.
2. Аграрна реформа в Україні / П. І. Гайдучкий, П. Т. Саблук, Ю. О. Лупенко та ін. За ред. П. І. Гайдучького. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
3. Крисельний О.В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності // Економіка АПК. – 2005. – №7.- С. 10-13.
4. Кісіль М.І. Інвестиційна та інноваційна складові доктрини аграрної політики України // Економіка АПК. – 2003. – №7. – С. 82-87.
5. Месель-Веселяк В.Я. Напрями розвитку галузей тваринництва та їх державна підтримка // Економіка АПК. -2004. – №9. – С. 7-10.
6. Усик В.С., Бацура О.Ф. Інвестиційна привабливість агропромислового комплексу Буковини // Економіка АПК. – 2007. -№2. – С. 39-42.
7. Ціноутворення в процесі реформування агропромислового комплексу України (1990-2001) / За ред. О.М.Шпичака.-К.: ІАЕ, 2002. – 449 с.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

П.П.Муравка, здобувач

Національний аграрний університет

Досліджуються проблеми ефективності функціонування інвестиційної системи у сільському господарстві сучасної України, розглядаються можливі механізми залучення інвестиційних проектів на різних рівнях господарювання.

Исследуются проблемы эффективности функционирования инвестиционной системы в сельском хозяйстве современной Украины, рассматриваются возможные механизмы привлечения инвестиционных проектов на разных уровнях хозяйствования.

Актуальність теми. Перехід на інвестиційно-інноваційні моделі управління агропромисловим комплексом і економікою держави загалом є нагальною потребою сьогодення України і запорукою її подальшого розвитку. Водночас цей механізм господарювання є новим і впровадження його вимагає всебічного вивчення суті, передумов застосування інвестиційного менеджменту і закономірностей управління сільськогосподарською робочою силою при його реалізації.

На сьогодні трансформація суспільного життя і економічних відносин, проведення аграрної реформи не дозволяє говорити про високу продуктивність сільськогосподарського комплексу і зайнятість в ньому: макроструктура агропромислового комплексу України є неефективною і потребує оптимізації міжгалузевих пропорцій. В процесі аграрного реформування держава не виконує своїх функцій координації і регулювання економічної діяльності на користь всього суспільства, що проявляється у відсутності сприятливих економічних умов для зміцнення реструктурованих господарств, підтримки нових аграрних утворень.

В таких умовах для виходу аграрної економіки з кризового стану актуальним є зміцнення повноцінного інвестиційного процесу, спрямованого на відновлення матеріально-технічної бази, веден-

ня господарств на основі науково обґрунтованих систем, забезпечення розширеного відтворення основних фондів і робочої сили.

Проблемі ефективного розвитку сільськогосподарської галузі присвячено праці багатьох науковців, зокрема І.В.Прокопи, Г.М.Романенкової, К.І.Якуби, Л.О.Шепотько та інших.

Метою даної роботи є дослідження проблеми ефективного функціонування інвестиційної системи у сільськогосподарській галузі на сучасному етапі розвитку країни.

Виклад основного матеріалу. В науковій літературі інвестиції розглядають як всі види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в реальні та фінансові активи з метою отримання прибутку, а також досягнення економічного чи позаекономічного ефекту.

Важливою структурною якістю інвестиційної системи є її ієрархічність, тобто наявність ряду підсистем. Найнижчий ступінь займає підсистема самофінансування або внутрішнього інвестування за рахунок використання власних засобів, що діє на рівні окремих суб'єктів господарювання (підприємств, акціонерних товариств, фінансово-промислових груп). Ця підсистема включає велику кількість окремих індивідуальних інвестиційних процесів, об'єднаних господарчими зв'язками суб'єктів, що організують розширене відтворення. Друга складова, обумовлена наявністю фінансового ринку, представляє зовнішнє інвестування, що відбувається за рахунок залучених засобів співвласників або акціонерів і засобів кредитно-фінансових установ.

Ще одна підсистема інвестиційного процесу, що формується за участі держави через пряме фінансування інвестиційних проєктів, через державне замовлення чи пайову участь держави в різних інвестиційних програмах — це інвестиційні процеси за участю держави.

Співвідношення перерахованих підсистем формується в межах макроекономічної системи і залежить від міри участі суб'єктів у регулюванні інвестиційної діяльності й можливості присвоєння результатів цієї діяльності на різних рівнях господарювання.

Інвестиційна система має тенденцію до сталості [1]. Тільки

стало господарюючий суб'єкт має засоби для інвестування; з другого боку — лише стало господарюючому суб'єкту власник (чи розпорядник, трастів керівник) доручить свої гроші.

Об'єктом інвестиційної політики є інвестиційний клімат. Можна виділити продуктивну і непродуктивну інвестиційну політику за критерієм становлення сприятливого інвестиційного клімату. Сприятливим вважається клімат, що сприяє активній діяльності інвесторів, притоку капіталу. Несприятливий інвестиційний клімат підвищує ризик для інвесторів, що веде до витоку капіталу й затухання інвестиційної діяльності. Причому інвестори, приймаючи інвестиційні рішення, орієнтуються в основному на два параметри: доходність і ризик.

Інвестиційні моделі регіону також різняться залежно від принципів та цілей їх побудови. Зокрема, стратегічні інвестиційні моделі формуються на основі врахування та узгодження ієрархічних цілей розвитку національного, регіонального та локального рівнів; ситуаційні — на базі врахування аналізу і прогнозування інвестиційного клімату та його складових; цільові — залежно від обраних цілей (наприклад, висока економічна результативність для регіону, інноваційна “наповненість” інвестицій, оптимізація структури економіки регіону, досягнення балансу економічної та соціальної ефективності й тощо) [2].

Обґрунтування інвестиційних пріоритетів у агропромисловому комплексі регіонів сільськогосподарської спеціалізації має ґрунтуватися на об'єктах, з продукції яких регіон вже займає або може займати найближчим часом провідне становище не лише в Україні, але й у світі, та таких, що швидко окупаються. Такими об'єктами мають бути не тільки безпосередньо підприємства з вирощування та переробки сільськогосподарської продукції, але і одиниці сільської інфраструктури.

Найбільш інвестиційно-привабливими для іноземних інвесторів протягом всього часу існування залишаються підприємства оптової торгівлі і посередництва в торгівлі і підприємства харчової промисловості та переробка сільськогосподарських продуктів, вкладення у які швидко окупаються. Іноземні підприємці, що вкладають кошти

у харчову промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів, віддають перевагу виробництву імпортозаміщуючої продукції, для якої характерна швидка окупність капіталу й можливість швидкого захоплення ринку приймаючої країни. В підприємства цього виду діяльності переважно вкладають кошти інвестори з країн ЄС, основними з яких є Великобританія, Нідерланди, Німеччина, Данія, Швеція. Завдяки іноземним інвестиціям вдалося стабілізувати й навіть значно скоротити частку імпорту в сукупному споживанні продуктів харчування. Позитивним фактором вкладення іноземного капіталу в харчову промисловість стало підвищення конкурентоспроможності її продукції, а також створення додаткових нових робочих місць.

Територіальний дисбаланс вкладень іноземних інвесторів обумовлений різним співвідношенням інвестиційного потенціалу, що враховує основні макроекономічні характеристики. До групи регіонів із максимальним потенціалом належать промислово розвинені області Сходу й Півдня країни, а також центр, з низьким потенціалом — в основному західні області (за винятком Львівської), зокрема Чернівецька (0,3% від загального обсягу всіх залучених на початок 2005 року інвестицій) і Тернопільська (0,4%), Луганська та Кіровоградська. На сьогодні між регіонами відбувається суперництво і регіональні органи влади виявляють активність у створенні сприятливого клімату, надання пільг [3]. В рамках реалізації політики залучення капіталів української підприємницької діаспори в економіку і малий бізнес України основна роль належить регіональним і місцевим органам влади. Економічна основа для цього закладається перерахуванням основних податків малих підприємств у місцеві бюджети і регіональні фонди підтримки підприємства. Широкі права регіонів дозволяють застосовувати заходи державної підтримки малого бізнесу, виходячи з місцевих умов і особливостей соціально-економічного розвитку регіону. Світовий досвід свідчить, що сформовані місцевою владою власні структури підтримки малого бізнесу функціонують найбільш ефективно, зміцнюючи партнерські відносини з приватними організаціями, які представляють інтереси малих підприємств, в тому числі створених

за участю капіталів української діаспори. У рамках наявних фінансових можливостей і своїх повноважень місцеві органи влади можуть надавати малому бізнесу додаткові пільги, зокрема в оподаткуванні, передбачаючи їх у регіональних програмах підтримки підприємництва.

Для західних регіонів України, зокрема Тернопільської області, певним резервом іноземного інвестування має стати створення дієвої інфраструктури для здійснення торгових, фінансових і виробничих зв'язків між банками і малими підприємствами України з їх колегами — закордонними підприємцями українського походження. Елементами її можуть стати спільні страхові і гарантійні компанії, інвестиційні фонди чи агентства з приватизації й операцій з нерухомістю, торгові компанії, банки, регіональні центри, що надають консультаційну, юридичну і інформаційну допомогу підприємцям.

У Польщу, політика якої щодо залучення іноземних капіталів етнічних поляків не оцінюється як успішна, було залучено 1 млрд. дол. інвестицій із чисельністю закордонної діаспори близько 10 млн. осіб, тобто на 1 людину припадає 100 дол.; Китай — лідер залучення капіталів діаспори. До Китаю було залучено більш 50 млрд. дол. інвестицій із чисельністю діаспори в 50 млн. осіб, тобто на 1 людину — 1000 дол.

Інвестиції в основний капітал є своєрідним індикатором оцінки інтенсифікації господарської діяльності певної території в майбутньому: складовими їх є витрати на спорудження діючих підприємств, витрати на будівництво об'єктів житлово-цивільного призначення, на придбання машин та обладнання без здійснення капітального будівництва, витрати на всі будівельні роботи, монтаж і придбання обладнання, яке не потребує монтажу, виробничого інструменту і господарського інвентарю тощо.

Аналіз структури інвестицій в основний капітал за джерелами інвестування країни в цілому показує, що переважна частина вкладень українських інвестицій відбувається за рахунок власних коштів підприємств та організацій (близько 60%), на другому місці — кредити банків та інші позики (14,8%). Зменшується

частка коштів державного бюджету і інших джерел фінансування. На відміну від цього склад інвестицій Тернопільської області характеризується домінуванням двох основних складових — власних коштів підприємств та організацій, що протягом початку нинішнього століття зменшилися на 10,6% та іншими джерелами фінансування (32,9%), 95% яких складають приватні кошти; натомість кошти місцевого бюджету скоротилися вдвічі, триває тенденція зниження частки коштів населення на індивідуальне житлове будівництво.

Діяльність крупних інвесторів у галузі сільського господарства має регулюватись спеціальними нормативно-правовими актами з надання переваг структурам вертикально-інтегрованого типу із замкнутим циклом виробництва, особливо в депресивних районах держави.

Висновки. Інвестиційний клімат України буде сприятливим за вирішенням проблем деіндустріалізації країни, впровадження нових технологій, реконструкції аграрного сектора економіки та підвищення його продуктивності, поновлення будівельної індустрії, відродження фундаментальної науки та системи освіти, створення нової соціальної моделі. Основними завданнями системи керування інвестиційною діяльністю є створення інфраструктури інвестиційного ринку; визначення пріоритетних напрямків вкладення інвестицій; створення умов для залучення позабюджетних джерел фінансування; інвестицій, у т.ч. вільних засобів населення, іноземних і вітчизняних інвестицій; забезпечення інтеграції регіонального інвестиційного ринку з міжнародним ринком інвестиційних ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Туріянська М.М. Інвестиційні джерела: Монографія.- Донецьк: ТОВ "Юго-Восток ЛТД", 2004. – 318 с.
2. Мельник М.І. Інвестиційний клімат регіону: теоретичні та прикладні засади дослідження: Монографія.-Львів: ІРД НАН України, 2005.-304 с.
3. Інвестування української економіки: Монографія / За ред. А.І.Сухорукова -К.: Національний Інститут проблем міжнародної безпеки, 2005.- 440 с.
4. Статистичний щорічник України: 2005 / Державний комітет статистики України; За ред. О.Г. Осауленка. – К., 2006.

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ СІЛЬГОСППІДПРИЄМСТВ

О. Б. Філімонова, аспірант

Миколаївський державний гуманітарний університет ім.П.Могили

У статті розглянуто питання щодо формування інвестиційної стратегії сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано основні фактори, які відображають внутрішнє та зовнішнє середовище підприємств-сільгосптоваровиробників та їх вплив на розробку інвестиційної стратегії.

В статье рассматриваются вопросы, касающиеся формирования инвестиционной стратегии сельскохозяйственных предприятий. Проанализированы основные факторы, характеризующие внутреннюю и внешнюю среду предприятий-сельхозтоваропроизводителей и их влияние на разработку инвестиционной стратегии.

Інвестиційні процеси є актуальним питанням в умовах становлення та розвитку реформованої аграрної сфери в Україні, особливо враховуючи перспективи вступу до СОТ та очікуваний розвиток ринку земель сільськогосподарського призначення. У зв'язку з цим, для підприємств-сільськогосподарських товаровиробників виникає потреба в чітко сформованій інвестиційній стратегії, що сприяла би їх стабільному розвитку, зростанню прибутковості та конкурентоспроможності.

Питання, що пов'язані з дослідженням різних підходів щодо формування та реалізації інвестиційної стратегії підприємств, висвітлено у роботах таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Р.Акофф, І.Ансофф, І.А.Бланк, А.А.Пересада, Д.М.Черваньов, О.М.Ястремська та ін. У сфері аграрного інвестування більше уваги приділяється дослідженню питань державного регулювання інвестиційної діяльності, залучення та ефективності здійснення прямих іноземних інвестицій (П.Т.Саблук, В.В.Ковальов, А.П.Гайдуцький, Л.П.Рудь). Тоді як наслідки вступу України до СОТ для вітчизняної агросфери розглядають М.Латинін, О.Устенко, Ю.Лузан. Проте тема залишається дискусійною та недостатньо розкритою у розрізі механізму формування інвестицій-

ної стратегії сільськогосподарських підприємств.

Метою даної роботи є систематизація факторів, що впливають на формування інвестиційної стратегії сільськогосподарських підприємств.

На сьогодні, вступ України до СОТ — це не лише відкриття окремих ринків, а й поштовх до глибоких економічних перетворень, адже виникає потреба проникнення в глобальну економіку та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання. Враховуючи зміни умов зовнішнього середовища, очевидно є об'єктивна необхідність використання стратегічних підходів до управління сільськогосподарським підприємством. Загалом, стратегією є довгостроковий, якісно визначений напрям розвитку організації, спрямований на зміцнення її позицій, задоволення споживачів та досягнення поставлених цілей. Основне завдання, яке вирішує стратегія діяльності підприємства, — забезпечення впровадження інновацій і змін в організації шляхом розподілу ресурсів, адаптації до зовнішнього середовища, внутрішньої координації та передбачення майбутніх змін у діяльності. Тоді як основними рисами інвестиційної стратегії є орієнтація на довгостроковий період; цілеспрямованість, формування системи цілей інвестування підприємницької діяльності суб'єкта господарювання; органічний взаємозв'язок і підпорядкованість цілей спрямованості загальної та конкурентних стратегій розвитку; збалансованість інвестиційних заходів за окремими функціями управління [1]. На нашу думку, інвестиційну стратегію підприємства слід розглядати як складову загальної стратегії функціонування підприємства, яка є сукупністю цілей інвестиційної діяльності та програми заходів щодо їх досягнення, що структуровані у довготривалій перспективі, тісно пов'язані з виробничою або фінансовою діяльністю, мають на меті підвищення прибутковості та конкурентоспроможності підприємства або досягнення соціального чи екологічного ефекта.

Під час формування інвестиційної стратегії підприємство повинно враховувати вплив об'єктивних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, де останні поділяються на фактори прямого та непрямого впливу (рис.).

Наслідки вступу України до СОТ слід розглядати як фактори зовнішнього середовища, в першу чергу непрямого впливу, а

потім і прямого. Адже це міжнародний фактор, що змінює політико-правові рамки функціонування підприємства та має наслідком зміну умов на ринку як постачальників, так і споживачів, підвищення конкуренції та розвиток інфраструктури.

<i>Зовнішнє середовище</i>			
Прямий вплив			Непрямий вплив
Ринок постачальників, споживчий ринок, обсяги реалізації, маркетингова політика, конкурентне середовище, інфраструктура інвестиційного ринку, тенденції фінансового ринку, стан банківської системи	<i>Внутрішнє середовище</i>		Макроекономічні, політичні, правові, адміністративні, міжнародні науково-технічні, соціокультурні фактори.
	<ul style="list-style-type: none"> - Розмір та стадія життєвого циклу підприємства, виробнича структура та функціональна орієнтація діяльності; - Загальна політика підприємства: місія та система цілей, базова стратегія розвитку; - Методи та джерела фінансування інвестицій, структура інвестиційних ресурсів; - Виробничий потенціал підприємства: агротехнологія; матеріально-технічна база; земельні ресурси; агрокліматичні умови; основні працівники та управлінські ресурси; - Ефективність діяльності підприємства 		

Рис. Фактори формування інвестиційної стратегії сільгосп підприємства

Такі зміни є наслідком того, що Світова організація торгівлі реалізує принцип справедливої конкуренції на ринках сільськогосподарської продукції. Згідно з цим принципом заходи державної підтримки виробників, які мають найбільший протекціоністський і стимулюючий вплив, а також заходи, спрямовані на захист внутрішнього агроринку, мають скорочуватися. Це, так звані, заходи “жовтої скриньки”, наприклад, цінові субсидії та дотації виробни-

кам, пільгове кредитування, компенсація частини витрат на добрива, засоби захисту рослин, паливо, а також, імпорتنі тарифи.

Заходи, що не справляють вплив на умови світової торгівлі — заходи “зеленої скриньки” — безпосередньо спрямовані на підвищення доходів сільського населення і розвиток сільської місцевості та посилення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва не враховуються при визначенні міри державної підтримки та можуть збільшуватися [2, 3]. Таким чином, найбільш дієвим серед дозволених методів державного інвестування в сільське господарство залишається підтримка страхування аграрних ризиків.

На думку О. Устенко, українське сільське господарство може інтегруватися до глобальної економіки та світового ринку, спеціалізуючись на виробництві тих культур, за якими є наявні порівняльні переваги [4]. Це вимагає зміни асортиментного ряду, виробничої структури, а отже, і джерел та напрямків капіталовкладань. Таким чином, має змінитися виробнича стратегія сільгоспідприємств, а внаслідок цього — і інвестиційна.

Отже, сучасне сільгоспідприємство для подальшого нормального функціонування повинно підвищувати свою конкурентоспроможність та ефективність виробничої діяльності. Крім цього, потрібно переорієнтуватися на, так званого, “аутоінвестора”, тобто фінансувати інвестиційні проекти за рахунок власних коштів, реінвестування прибутку, позбавляючись залежності від державної підтримки. Доцільно також створювати інтегровані виробничі або виробничо-фінансові комплекси, на зразок фінансово-промислових груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ястремська О.М. Стратегічне управління інвестиційною діяльністю підприємства: Навч. посібник/ Харківський національний економічний ун-т. — Х.: Вид. ХНЕУ, 2006. — 191 с

2. Артемова О., Мороз П. Ось тобі СОТ, ось тобі й клопіт. // Аграрний тиждень. UA — № 1 (002), 15-21 січня 2007 — С. 4-5.

3. Латинін М.А. Оцінка рівня державної підтримки аграрного сектора за допомогою конвенційних методів // <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DUTP/2005-1>

4. Устенко О. Вступление Украины в ВТО: стереотипы и реальность. // <http://209.85.129.104/custom?q=cache:j9thEMOUtkJ>

ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ

С.М.Судомир, аспірант

Національний аграрний університет

У статті дано оцінку системи управління стратегічним потенціалом підприємства.

В статті дана оцінка системи управління стратегічним потенціалом підприємств.

Вступ. Сучасні проблеми розвитку аграрного сектора економіки значною мірою визнані як низьким рівнем потенціалу підприємств, так і системи управління його формуванням з врахуванням нових завдань ринкового конкурентного середовища. Для розв'язання їх необхідна зведено-аналітична інформація, яка характеризуватиме практику управління стратегічним потенціалом.

Проблема. В економічній літературі питанням управління потенціалом приділено багато уваги. Більшість авторів (І.С.Завадський, І.З.Должанський, Н.С.Краснокутська та інші.) розкривають лише потенціал, а не систему управління формуванням потенціалу. Недостатньо розкрито методологічні підходи до формування системи управління стратегічним потенціалом. Все це потребує проведення як емпіричних, так і теоретичних досліджень. Потребує удосконалення і методологія оцінки практики управління потенціалом.

Мета дослідження. Обґрунтування методологічних підходів щодо напрямків дослідження практики управління стратегічним потенціалом підприємств.

Результати дослідження. Швидкозмінюючі трансформаційні процеси в аграрному секторі економіки підвищили рівень ентропії, що значно ускладнило систему управління соціально-економічним розвитком підприємств, регіонів. Основними причинами є:

- недостатня обґрунтованість цільової спрямованості реформування в аграрній сфері згідно з критеріями корисності, некорисності і шкідливості, як стверджують окремі науковці;
- несистемний і некомплексний підхід до самого процесу реформування, який здійснювався на розбалансованості підсистем організаційного, економічного, правового і соціального —

психологічного характеру;

- руйнування функціонуючого потенціалу і несформованість нового, адекватного новим завданнями змішаної економіки та ін.

Все це призвело до виникнення системної кризи. Намітилася негативна тенденція — зменшення виробництва сільськогосподарської продукції (рис.).

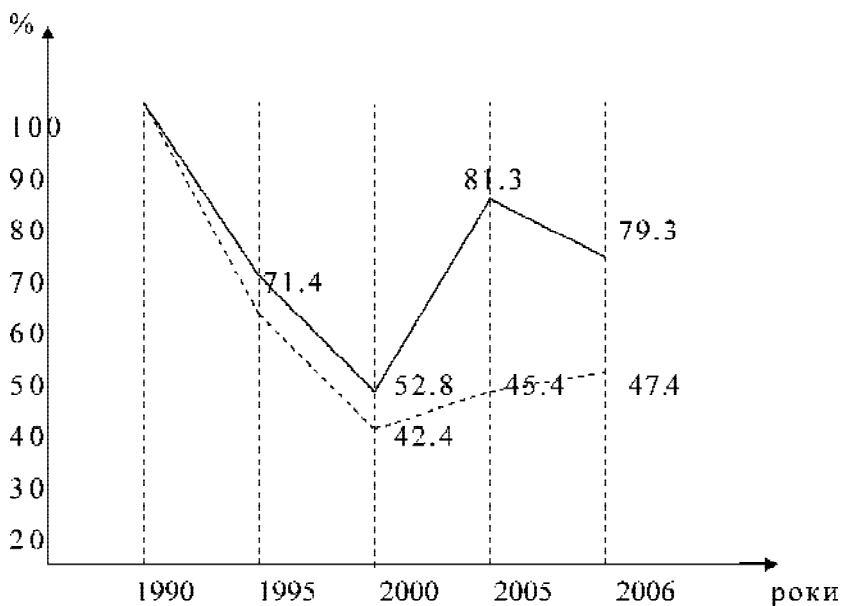


Рис. Динаміка виробництва валової продукції рослинництва та тваринництва (в порівняльних цінах до 1990 р.)

Позначення:

————— Рослинництво
----- Тваринництво

Зменшилося споживання основних продуктів харчування на душу населення. В 2004 р. порівняно з 1990 роком:

- м'яса на — 43,5%;
- молока та молочних продуктів — на 39,4%;
- цукру — на 23,2%;

Валовий розмах варіації щодо регіонального валового виробництва сільськогосподарської продукції на душу населення.

Сформувалася і різна потенційна конкурентоспроможність в

цілому регіонів та в них сільськогосподарських підприємств.

Авторами виявлено пряму залежність результативних показників господарювання від рівня ресурсної конкурентоспроможності. З підвищенням потенційної конкурентоспроможності майже у чотири рази виробництво валової продукції зростає у 2,3 рази [1]. Це підтверджується і нашими дослідженнями в господарствах Київської, Миколаївської та Рівненської областей. Кожний додатковий процент зростання результативних показників потребує майже у півтора рази збільшення потенціалу підприємства. При цьому слід враховувати і рівень збалансованості складових потенціалу: технічного, біологічного, організаційного, економічного, управлінського. Особливо така необхідність проявляється в умовах входження України у Світову організацію торгівлі (СОТ).

З входженням України до СОТ значно підвищуються ризики, одержить розвиток процес зміни конкурентних переваг. Такими конкурентними перевагами будуть: якість продукції, низькі витрати на одиницю продукції, конкурентні ціни та ін.

Основою забезпечення переваг повинен бути стратегічний потенціал, сформований на інноваційній моделі розвитку технічних, технологічних, біологічних, організаційних, фінансово-економічних та управлінських факторів конкурентоспроможності.

Сучасний потенціал сільськогосподарських підприємств як системної цілісності за своїми кількісними і якісними параметрами не відповідає вимогам їх стратегічного розвитку. З врахуванням потенційно можливої ніші України та аграрного сектора у Європейському та світовому ринках. Низький рівень фондооснащеності та фондоозброєності підприємств. Технології виробництва та переробки сільськогосподарської продукції значно відстають від зарубіжних технологій і не дають можливість повною мірою формувати конкурентні переваги, реалізуючи стратегію якості.

Практично в сільськогосподарських підприємствах не сформована комплексна система управління якістю діяльності (КСУ-ЯД), яка включає: якість праці, якість процесів, якість операцій, якість управління, якість логістичних технологій просування товару до споживача, якість організації, якість факторів матеріально — ресурсного та інформаційного забезпечення,

якість життя та ін. Згідно з нашими дослідженнями, коефіцієнт якості діяльності не перевищує 0,45-0,54 коефіцієнта (нами він розраховувався за системою критеріїв та показників оцінки якості за напрямками діяльності та організаційно-управлінського впливу).

Важливим в системі управління потенціалом є виділення домінуючого активного потенціалу, який би своєчасно на принципах упереджувальної дії приводив усі складові елементи потенціалу до нових, змінюючи обставини у зовнішньому конкурентному середовищі. Активна роль повинна відводитись управлінському потенціалу. Останній нами розглядається в контексті результируючих факторів і факторів-умов забезпечення. До факторів-умов забезпечення ми відносимо: систему, стиль, співробітників, споживачів, структури, управлінську команду, спільні цінності, а також організаційну культуру, систему інформаційного забезпечення, систему контролю і відповідальності, комунікації, тип управлінського профілю та ін. Все це в сукупності виступає як інтегрована система факторів-умов забезпечення синергетичного ефекту та конкурентоспроможності підприємств. В цьому зв'язку виникає об'єктивна необхідність проектування організації як системної цілісності з врахуванням принципів динамічності, гнучкості, просторової та часової збалансованості. Це дозволить системі менеджменту забезпечувати динамічний розвиток підприємств на принципах упереджувальної дії по відношенню до змін у зовнішньому середовищі. Такі підходи обґрунтовано нами і покладено в основу розробки науково-методичних рекомендацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Місевич.М.А. Потенційна (ресурсна) конкурентоспроможність високотоварно сільськогосподарських підприємств Житомирської області / Економіка АПК.- № 3.- 2007. – К., С. 126-132.

2. Судомир С.М. Управління потенціалом підприємств ринкового типу // Система менеджменту в умовах інституційно – структурної трансформації економіки України: Збір. Наук. праць / Упорядники: Гудзинський О.Д., Ковбаско О.М., Руженський М.М. – К.: ІПК ДСЗУ, 2006. – 320с.

3. Гудзинський О.Д., Сіренко Н.М. Організаційно-управлінські проблеми трансформаційної економіки та механізми їх розв'язання. Мон. Система менеджменту в умовах інституційно-структурної трансформації економіки України. – К.: ІПКД СЗУ, 2006. – С. 35-42.

ABSTRACTS

I.N.Topikha. EMPLOYMENT OF COUNTRYSIDE POPULATION UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The article deals with the results of analysis of the population employment in Berezansky district of Mykolayiv region and some measures on solving the existing problems.

L.O.Marmul. STATE REGULATION IN AGRICULTURE UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The article deals with the main priorities of the agrarian policy in state administration in agriculture and specifies a food safety line in the period of Ukraine's joining WTO. State strategy development is analyzed on the basis of state programs of agricultural regulation.

M.D.Baldji. MANAGEMENT MECHANISM IN LAND RESOURCES MARKET.

The article is devoted to the theoretical aspects of research of the institutional structure of the land markets operating in the regions. It has been suggested that the accents should be transferred from the state administration and regulation of the markets to the regional ones for the improvement of system of the efficient use of natural resources.

N.A.Klimenko. EXPORT POTENTIAL MANAGEMENT IN AGRARIAN SECTOR IN UKRAINE.

The article highlights the theoretical and practical matters of export potential management in agro-industrial branches in Ukraine. A new conceptual approach to the export management in agro-industrial complex has been developed.

O.I.Kotykova. TRANSITION OF AGRICULTURAL LAND USE TO MODEL OF STEADY DEVELOPMENT IN UKRAINE.

The article deals with the features of positive and negative character of the transition to the model of steady development of agricultural land use in Ukraine.

I.G.Krylova. LIVING STANDARD OF UKRAINIAN POPULATION COMPARED TO WORLD LEVEL.

The article deals with the essence of such concept as "standard of living" and basic indices for its description. The analysis of modern standard of living of the population in Ukraine has been made.

O.A.Mamalyuk. PROBLEMS OF RATIONAL LAND USE.

The modern use of land resources in Ukraine does not meet the requirements for rational use of natural resources. The basic problems of

rational land use in Mykolayiv region have been considered in the article.

N.V.Pryzhygalinska. FORMATION OF PERSONNEL POTENTIAL IN AGRARIAN SECTOR.

The article deals with the problems of formation of the personnel potential at the agrarian units in Mykolayiv region and the ways of solution of the existing problems.

O.M.Zamora, L.I.Mykhaylova. EUROPEAN REGIONS AS INSTRUMENT FOR DEVELOPING COOPERATION IN NEIGHBOURING COUNTRIES.

The article is devoted to the potential of cross border cooperation in the frames of euro regions in the field of strengthening competitiveness of the regions' economy in neighboring countries in the context of Ukraine's integration to the WTO.

A.V.Kravchenko, O.Y.Yermakov. EFFICIENCY OF USING REGIONAL LAND RESOURCES.

The article deals with the efficiency of using the lands resources as well as the ways of their conservation and restoration.

L.M.Malyuga. USE OF PRODUCTION POTENTIAL AT AGRICULTURAL ENTERPRISES IN VINNITSA REGION.

Special attention is paid to the material and technical base of agricultural enterprises. The analysis of the current state of the agrarian sector shows that the basis for its development and competitiveness lies in the increase of investments.

I.B.Manziy. FOOD SAFETY IN UKRAINE UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The article deals with the main problems facing agriculture in Ukraine in terms of WTO integration. The influence on the food safety in the country due to the participation in this organization has been analyzed.

T.V.Porudeyeva. EFFICIENCY OF USING LAND BY INDIVIDUAL FARMERS IN MYKOLAYIV REGION.

The article deals with the analysis of using lands on the private farms in Mykolayiv region compared to the farms of other categories. The reasons of low efficiency of the land use and ways of solving the problem have been considered.

A.M.Sobchenko. EXPORT MANAGEMENT OF AGRO-INDUSTRIAL PRODUCTS UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The article examines strategic lines of foreign economic policy of Ukraine, discusses pros and cons of Ukraine's integration to WTO and

proposes mechanisms ensuring the support of home producers.

T.P.Shapoval. **MATERIAL AND TECHNICAL BASE IN COOPERATIVE STRUCTURES.**

The condition of material base of cooperative structures in the Black Sea economic region has been considered. It has been stated that the material base in the region is too weak. The ways of its strengthening have been suggested.

M.M.Babich. **THE PRINCIPLE OF FARMING ENTERPRISES' CLASSIFICATION.**

The article deals with the main criteria characterizing the agrarian economy as an individual farm from economic and legal point of view, the signs of classification of farmers economies and description of their types.

V.S.Kushniruk. **ESTIMATION OF FINANCIAL CONDITION OF REGIONAL HORTICULTURE ENTERPRISES.**

The reasons of inefficient action of the credit mechanism of functioning of the gardening enterprises in the region through the estimation of their financial condition have been considered.

O.D.Gudzynsky. **MARKET INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX.**

The article deals with the evaluation of market infrastructure development in agroindustrial complex.

I.D.Burkovskiy, A.V.Burkovska. **THE PRINCIPAL DIRECTIONS OF EFFICIENCY INCREASE OF EXPORT-IMPORT ACTIVITIES IN AGRARIAN SPHERE.**

The most important directions of increase of efficiency of export-import activity in agrarian sector of economy are considered{examined}. In particular, concrete actions on optimization of a parity{ratio} between export and import, and also to increase in volumes of export operations by the kinds of production most favourable to our country are certain.

F.V.Gorbonos, N.F.Pavlenchyk, A.O.Pavlenchyk I.O.Korchynsky. **INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN REGIONAL AGRARIAN MARKET.**

The article deals with the elements of agrarian market infrastructure in the region, its role and function in meeting the consumers' demand for agricultural products. The attention is paid to different elements of infrastructure development, which may account for successful products marketing.

O.V.Kalyuzhna. **PROSPECTS OF OIL CROPS PRODUCTION.**

The tendencies of production of oil cultures have been considered, and

the estimation of their economic efficiency has been given. The further ways of the industry development have been suggested.

O.O.Krasnorutskiy. THE REGULATION OF HOME AGRARIAN MARKET: WAYS OF IMPROVEMENT.

Current situation in product distribution on agrarian market is analyzed. The main problems of market operator's activity are considered and systemized. The rational ways of solving of market-functioning problems by state regulation means are proposed in the article.

O.V.Rudnytska. CONDITIONS OF FORMING ORGANIC PRODUCTS MARKET IN UKRAINE.

The features of forming the organic products market in Ukraine have been considered, and directions of development priorities have been determined.

I.V.Lazebna. FEATURES OF BAKERY GOODS MARKET IN UKRAINE.

The article is devoted to the parameters of development and dynamics of changes in the food-processing industry, namely the market of baked products that are considered to be one of the major daily food stuffs.

O.V.Mayorova. PRICE FORMATION UNDER CONDITIONS OF MARKET REFORMS.

The features of price formation under conditions of market reforms have been considered; the necessity of coordinated system-based pricing has been proved.

T.G.Oliylyuk. MODERN CONDITION AND PROSPECTS OF INTEGRATED AGRO-INDUSTRIAL FORMATIONS.

The modern condition of agricultural enterprises has been analyzed, and the necessity of further development of the integrated agro-industrial enterprises has been considered.

O.M.Potyshnyak. SUNFLOWER SEEDS MARKET FUNCTIONING UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The article deals with the sunflower seeds market in Ukraine and the integration of Ukraine to WTO. Primary purposes, positions and requirements of the World Trade Organization have been analysed.

O.Y.Yemakov, V.O.Gerasina. STATE SUPPORT AND DEVELOPMENT OF INVESTMENT POLICY IN AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX IN UKRAINE.

The article is devoted to the main problems of the state support of agricultural industry. The core attention was paid to the state subsidies and the issues of their effective usage, the questions of agricultural integration

and the increase of investment attractiveness of agricultural manufacturers for foreign investors.

*M.P.Sahatsky, G.M.Zapsha, O.A.Belevyat. **MARKETING RESEARCH ON BAKERY PRODUCTS UNDER CONDITIONS OF COUNTRYSIDE SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT.***

The article deals with grounding the importance of marketing research on bakery products at the countryside. The methods of research and prospects of development of specific goods in the agrarian sector of economy have been considered.

*V.V.Lagodiyenko. **DIRECTIONS OF STATE SUPPORT FOR AGRO-INDUSTRIAL PRODUCTION UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.***

The substantive provisions on the requirements of Worldwide Organization of Trade (WTO) and basic moments of government control of regional market of agricultural products have been analysed. Support of agriculture in the period of considerable structural changes in Ukraine must be carried out in a centralized way at the state level.

*A.P.Makarenko. **MANAGEMENT MECHANISM OF NATIONAL AGRARIAN PRODUCTION.***

The management functions of economic mechanism have been generalized. Management as a type of state regulation reduces commonly known market "falls" with the aim of protecting it against monopolism, and also ensures, as an economic mechanism constituent, the renewal and development of agricultural production.

*M.V.Dubinina, M.D.Babenko. **STATE STIMULATION OF INDIVIDUAL FARMS DEVELOPMENT UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.***

The article deals with the approach concerning the necessity of state stimulation for development of private farms under conditions of integration into the world community. The functions carried out by private farms at the present stage of economic development have been determined and systematized.

*N.N.Sirenko, V.A.Dubinina. **SYSTEM OF INNOVATIVE PROCESS GOVERNMENT REGULATION IN UKRAINE.***

The system of innovative process state regulation in Ukraine has been analyzed, the principal causes of misbalance have been determined. To promote the innovative development of the country the principles of state regulation system based on the state functions and optimum use of control have been suggested.

I.O.Irtyscheva. INVESTMENT AND INNOVATION DEVELOPMENT OF AGRARIAN PRODUCTS BRANCH IN BLACK SEA REGION.

The article is devoted to the investment and innovation activity as the important factor of economic development of the country. The basic conditions that influence the improvement of the investment climate and innovative processes have been determined.

A.V.Klyuchnyk. EFFECTIVE CREDIT POLICY IN AGRARIAN SECTOR IN MYKOLAYIV REGION.

The important questions connected with the features of formation of effective credit policy in the agrarian sector of economy in Ukraine, including Mykolayiv region, have been considered. The ways of solving the problems have been suggested.

O.V.Makushok. MARKETING ACTIVITY OF AGRICULTURAL PRODUCERS UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The article deals with the creation of marketing co-operative association, the structure of management and its basic functions and tasks under conditions of integration to the world community.

V.L.Tsipura. VAT FEATURES ACCORDING TO TAX CLASSIFICATION.

The necessity of characterizing the value added tax by means of the features of tax classification has been grounded in the article. It has been stated that the VAT collected from the legal entities is not profitable, but the state can have profit from taxation of income of physical entities.

O.M.Fedorchuk. INVESTMENT PROGRAM DEVELOPMENT IN AGRO-INDUSTRIAL PRODUCTION UNDER CONDITIONS OF JOINING WTO.

The questions of development of the investment activity at agro-industrial enterprises have been considered.

E.I.Voynova. ROLE OF INNOVATION EXPERIENCE OF DEVELOPED COUNTRIES IN FORMING UKRAINIAN INNOVATION POLICY.

The article deals with the comparative analysis of financing the innovation activity in the developed countries and Ukraine, special attention being paid to foreign investors. The importance of financing the innovation activity in agro-industrial complex has been grounded.

S.G.Zhuykov. INVESTMENT CREDIT POLICY AT AGRARIAN ENTERPRISES.

The article is devoted to the research on the problems related to the activity of banks in Ukraine in the sphere of the investment crediting. The essence, functions, principles and features of investment crediting have been considered.

O.V.Zakharchenko. EXTENSION SERVICE FOR AGRICULTURAL PRODUCERS IN MARKETING ACTIVITY.

The article deals with the analysis of the extension service for agricultural commodity producers, the emphasis on the necessity of using the scientific potential of higher educational institutions, scientific and public organizations being made.

M.I.Kareba. IMPORTANCE OF STATE SUPPORT FOR AGRICULTURAL PRODUCERS.

The necessity and tasks of state support of domestic commodity producers have been grounded. The experience of the leading countries of the world has been studied. The basic directions in the improvement of state regulation in the development of the agrarian sector of the agro-industrial complex have been determined.

O.A.Kostetska, I.D.Farion. IMPORTANCE OF INNOVATIONS FOR AGRARIAN PRODUCTION.

The essence and importance of innovations have been considered, and the problems of innovation activity of the agrarian formations in Ukraine have been examined.

P.P.Muravka. TRENDS IN INVESTMENT PROJECTS DEVELOPMENT AT REGIONAL AGRARIAN ENTERPRISES.

The problems of efficient investment system functioning in Ukrainian agriculture have been studied, and the mechanisms of developing the investment projects at different levels of management have been considered.

O.B.Filimonova. FACTORS OF INVESTMENT STRATEGY DEVELOPMENT AT AGRARIAN ENTERPRISES.

The article deals with the questions concerning the investment strategy of agricultural enterprises. The main factors, which indicate internal and external environment of agricultural commodity producers and their influence on the creation of investment strategy have been analyzed.

S.M.Sudomyr. FORMATION OF ENTERPRISES STRATEGIC POTENTIAL MANAGEMENT SYSTEM.

The article is devoted to the evaluation of the management system of strategic potential of the company.

ДЛЯ НОТАТОК

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
СЕКЦІЯ “АГРАРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇНИ, ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ”	4
<i>І.Н.Топіха.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВСТУПУ ДО СОТ	4
<i>Л.О.Мармуль.</i> ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ В УМОВАХ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ	10
<i>М.Д.Балджи.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО–ГОСПОДАРСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКІВ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ	17
<i>Н.А.Клименко.</i> УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ	23
<i>О.І.Котикова.</i> ПЕРЕХІД СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ДО МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ–РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	28
<i>І.Г.Крилова.</i> АНАЛІЗ СУЧАСНОГО РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІДНОСНО СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ	34
<i>О.А.Мамалюк.</i> ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ	39
<i>Н.В.Прижигалінська.</i> ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРА РЕГІОНУ	43
<i>О.М.Замора.</i> ЄВРОРЕГІОНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗБУДОВИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІРОБІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СОТ	49
<i>А.В.Кравченко.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ РЕГІОНУ	54
<i>Л.М.Малюга.</i> ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	59
<i>І.Б.Манзій.</i> ПРОБЛЕМИ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО СОТ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА	64

<i>Т.В.Порудєєва.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	70
<i>А.М.Собченко.</i> СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ТОВАРІВ ПРИ ВСТУПІ УКРАЇНИ ДО СОТ	76
<i>Т.П.Шаповал.</i> МАТЕРІАЛЬНО–ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КООПЕРАТИВНИХ СТРУКТУР	82
<i>М.М.Бабич.</i> СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	87
<i>В.С.Кушнірук.</i> ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ САДІВНИЦЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	93
СЕКЦІЯ “ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ РИНКУ І МЕХАНІЗМІВ ЕФЕКТИВНОГО ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ В МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЦІ”	100
<i>О.Д.Гудзинський.</i> РИНКОВА ІНФРАСТРУКТУРА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ АПК	100
<i>І.Д.Бурковський, А.В.Бурковська.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНО–ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ	105
<i>Ф.В.Горбонос, Н.Ф.Павленчик, А.О.Павленчик, І.О.Корчинський.</i> РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО РИНКУ	111
<i>О.В.Калюжна.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР	117
<i>О.О.Красноруцький.</i> РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АГРАРНОГО РИНКУ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	123
<i>О.В.Рудницька.</i> ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	130
<i>І.В.Лазєбна.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ	135
<i>О.В.Майорова.</i> ЦІНОУТВОРЕННЯ В УМОВАХ РИНКОВИХ РЕФОРМ	141
<i>Т.Г.Олійник.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	

ІНТЕГРОВАНІХ АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ	147
<i>О.М.Потишняк.</i> ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО СОТ	151
<u>СЕКЦІЯ</u> “ІННОВАЦІЙНО–ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ТА ЙОГО ФІНАНСОВО–КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ”	156
<i>О.Ю.Єрмаков, В.О.Герасіна.</i> ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАПРЯМИ ЇЇ АКТИВІЗАЦІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ	156
<i>М.П.Сахацький, Г.М.Запша, О.А.Белевят.</i> МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО–ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	162
<i>В.В.Лагодієнко.</i> ЩОДО НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ПРИ ВСТУПІ УКРАЇНИ ДО СОТ	168
<i>А.П.Макаренко.</i> МЕНЕДЖМЕНТ В ГОСПОДАРСЬКОМУ МЕХАНІЗМІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА	180
<i>М.В.Дубініна, М.Д.Бабенко.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА	186
<i>Н.М.Сіренко, В.А.Дубінін.</i> СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ.....	190
<i>І.О.Іртішцева.</i> ІНВЕСТИЦІЙНО–ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ	195
<i>А.В.Ключник.</i> ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	201
<i>О.В.Макушок.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА	207
<i>Н.В.Потривасєва.</i> ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СЕКТОРА	

ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ	211
<i>В.Л.Ціпура.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ЗА ДОПОМОГОЮ ОЗНАК КЛАСИФІКАЦІЇ ПОДАТКІВ	217
<i>О.М.Федорчук.</i> РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО СОТ	223
<i>Є.І.Войнова.</i> РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО ДОСВІДУ ПРОМИСЛОВО РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	229
<i>С.Г.Жуйков.</i> ОСНОВНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	235
<i>О.В.Захарченко.</i> ІНФОРМАЦІЙНО–КОНСУЛЬТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	240
<i>М.І.Карєба.</i> СІЛЬГОСПТОВАРОВИРОБНИКАМ БЕЗ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НИНІ НЕ ОБІЙТИСЯ	245
<i>О.А.Костецька.</i> РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ	251
<i>П.П.Муравка.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ	256
<i>О.Б.Філімонова.</i> ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ СІЛЬГОСППІДПРИЄМСТВ	262
<i>С.М.Судомир.</i> ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ	266
ABSTRACTS	270

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

До друку приймаються статті, що відповідають вимогам ВАК і мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Подається примірник тексту статті, підписаний авторами, надрукований на папері форматом А4, а також електронний варіант на дискеті 3,5". Обов'язково подається: рецензія доктора наук; квитанція про оплату; відомості про автора.

Обсяг статті — до 6 повних сторінок. Розміри полів: ліве — 30 мм, праве — 20 мм, верхнє — 20 мм, нижнє — 20 мм, до 30 рядків на сторінці.

Статті необхідно готувати за допомогою текстового редактора Microsoft Word версії не нижче версії 7.0. Шрифт статті — Times New Roman Cyr, через інтервал 1,5, розмір — 14 pt.

Назва статті має бути короткою (5-9 слів), адекватно відбивати її зміст, відповідати суті досліджуваної наукової проблеми. При цьому слід уникати назв, що починаються зі слів: “Дослідження питання...”, “Деякі питання...”, “Проблеми...”, “Шляхи...”, в яких не відбито достатньою мірою суть проблеми.

Анотації (українською, російською та англійською) набирати курсивом 11 кеглем. Виклад матеріалу в анотації має бути стислим і точним (близько 50 слів). Слід застосовувати синтаксичні конструкції безособового речення, наприклад: “Досліджено...”, “Розглянуто...”, “Установлено...” (наприклад, “Досліджено генетичні мінливості... Отримано задовільні результати для естераз...”)

Посилання в тексті подавати тільки у квадратних дужках, наприклад [1], [1, 6]. Посилання на конкретні сторінки наводити після номера джерела, потім через кому сторінку (маленьке с.), далі її номер (наприклад: [1, с. 5]). Якщо далі йде інше джерело, то ставити його номер через крапку з комою в тих самих дужках (наприклад, [4, с. 5; 8, с. 10-11]). Не подавати в тексті розгорну-

тих посилань, таких як (Іванов А.П. Вступ до мовознавства. — К., 2000, — С.54) (ГОСТ 7.1-84).

Усі цитати, мова оригіналу яких є іншою, подавати мовою Вісника й обов'язково супроводжувати їх посиланнями на джерело і конкретну сторінку.

Не робити посторінкових посилань, а подавати їх у дужках безпосередньо в тексті.

На всі рисунки й таблиці давати посилання в тексті. Усі рисунки мають супроводжуватися підрисунковими підписами, а таблиці повинні мати заголовки.

Рисунки виконувати у редакторі Microsoft Word 6.0, 7.0 за допомогою функції “Створити рисунок”, а не виконувати рисунок поверх тексту. Написи на рисунки виконувати засобами Microsoft Word з тим, щоб редактор мав можливість зробити в них необхідні виправлення.

Формули у статтях по всьому тексту набирати у формульному редакторі MS Equation — 3.0, шрифт TIMES, 10 кегль.

Автори мають дотримуватися правильної галузевої термінології (див. держстандарт).

Терміни по всій роботі мають бути уніфікованими.

Між цифрами й назвами одиниць (грошових, метричних тощо) ставити нерозривний пробіл.

Скорочення грошових та часових одиниць (грн., год. тощо), а також скорочення млн., млрд. писати з крапкою, метричних (т, ц, м, км тощо) писати без крапки.

Якщо в тесті є аббревіатура, то подавати її в дужках при першому згадуванні.

Література, що приводиться наприкінці публікації повинна розташовуватися в порядку її першого згадування в тексті статті й бути оформлена у відповідності з наступними зразками (Додаток). Номер у списку літератури має відповідати лише одному джерелу. У вихідних даних не вказувати назву видавництва та кількість сторінок (це факультативні елементи). У списку літератури прізвища подавати курсивом, а ініціали ставити після прізвища.

На дискеті повинен бути 1 файл з текстом статті, названий прізвищем автора (Стаття_Прізвище).

Редакційна колегія залишає за собою право на редакційні виправлення.

Зразок оформлення статті

УДК (номер УДК)

НАЗВА СТАТТІ

Л.С.Прокопенко, кандидат біологічних наук, доцент
Л.П.Чорнолата, кандидат сільськогосподарських наук
Інститут кормів УААН

**Текст анотації* українською мовою*

НАЗВАНИЕ СТАТЬИ

Л.С.Прокопенко, кандидат биологических наук, доцент
Л.П.Чорнолата, кандидат сельскохозяйственных наук
Институт кормов УААН

**Текст аннотации* російською мовою*

NAME OF THE ARTICLE

L.S.Prokopenko
L.P.Chornolata

**Text of annotation* англійською мовою*

** Текст статті **

ЛІТЕРАТУРА

1. Іваненко І.І. Назва роботи. - К.: Вища школа, 1999.
2. Бобров М.І. Назва статті//Назва журналу. - 1999.-№6.

Вісник аграрної науки Причорномор'я
Спеціальний випуск 3(т.1)'2007 р. (42).

Технічний редактор: О.М.Кушнарьова.
Комп'ютерна верстка: К.Є.Яновський,
І.Р.Василишин.

Підписано до друку 26.06.2007 Формат 60 x 84 ^{1/16}.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 17,75.
Тираж 300 прим. Зак. № ____ . Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського державного аграрного університету
54010, м.Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9